Jurnalul

Reniei

Viața unei tinere
în umbra Holocaustului

RENIA SPIEGEL

RENIA SPIEGEL

Jurnalul Reniei

Prefaţă, postfaţă şi note de
Elizabeth Bellak împreună cu Sarah Durand
Cuvânt-înainte de
Deborah E. Lipstadt
Traducere din limba engleză de
ANCA IRINA IONESCU

EDITURA LITERA
Bucureşti 2019

Renia Spiegel

Renia's Diary

Hărţi de Jeffrey L. Ward

Jurnalul Reniei

Renia Spiegel

Editor: Vidraşcu şi fiii

Redactor: Alexandra Diaconescu

Design copertă: James Jones

Prepress copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman

Seria de ficţiune a Editurii Litera este coordonată

de Cristina Vidraşcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Spiegel, Renia

Jurnalul Reniei / Renia Spiegel; trad. din lb. engleză: Anca Irina Ionescu. – Bucureşti: Litera, 2019

ISBN 978-606-33-4309-4

ISBN EPUB 978-606-33-5381-9

I. Ionescu, Anca Irina (trad.)

821.111

Renia Spiegel s-a născut în estul Poloniei în 1924. În ianuarie 1939 a început să ţină un jurnal. La izbucnirea războiului, ea şi sora ei locuiau în Przemyśl împreună cu bunicii. Separată de mama ei din cauza războiului, următorii ani i-a trăit sub ocupaţia sovietică, apoi sub cea nazistă, şi a fost martoră la crearea ghetoului. În vara anului 1942, Renia a fost forţată să se ascundă pentru a scăpa când ghetoul a fost lichidat. Câteva zile mai târziu, ascunzătoarea ei a fost descoperită, iar Renia a fost împuşcată; avea doar optsprezece ani.

HARTA POLONIEI 1939
SUEDIA
LETONIA
LITUANIA
Marea Baltică
Orașul liber
Danzig
Kaunas
Königsberg
Vilnius
PRUSIA
DE EST
Minsk
Vistula
Berlin
Poznań
Varșovia
Łódź
GERMANIA
POLONIA
UNIUNEA
SOVIETIC
Breslau
Vistula
San
Kiev
Praga
CEHOSLOVACIA
OCUPATĂ
Cracovia
Przemyśl
Lvov
CEHOSLOVACIA
Munții Carpați
Stawki
Nistru
Dunărea
Bratislava
AUSTRIA
OCUPATĂ
Budapesta
ROMÂNIA
UNGARIA
0 Mile
100
200
0 Kilometri
300
© 2019 Jeffrey L. Ward

CUVÂNT-ÎNAINTE

În ultimele patru decenii, numeroşi supravieţuitori ai Holocaustului şi-au publicat memoriile. O parte dintre ei au aşteptat până când au atins o vârstă la care oamenii, în

general, sunt mai dispuşi să reflecteze. Unii au scris deoarece au simţit că lumea este acum mai pregătită să asculte ce au ei de spus despre genocid. Alţii au făcut acest lucru la îndemnul copiilor sau al nepoţilor lor. Începând din anii ’80 s-au publicat atât de multe memorii, încât este uşor de uitat că această dorinţă „de a scrie şi de a consemna” a început cu mult mai devreme.

De fapt, supravieţuitorii Holocaustului au început să depună mărturie imediat după încheierea războiului. La începutul deceniului al şaptelea, la numai cincisprezece ani după săvârşirea Holocaustului, erau tipărite deja mii de memorii ale supravieţuitorilor. În 1961, când Elie Wiesel căuta un editor american pentru Noaptea, pe care o publicase deja în franceză, mulţi l-au respins, deoarece considerau că sunt deja prea multe memorii în circulaţie. În introducerea la versiunea franceză a Nopţii, François Mauriac, laureat al Premiului Nobel, vorbea despre „această consemnare personală care vine după atât de multe altele...” (sublinierea noastră)[1], arătând astfel că lucrarea lui Wiesel era una din miile de cărţi de memori ale Holocaustului. Din păcate, odată cu dispariţia supravieţuitorilor, această tendinţă se apropie şi ea de sfârşit. Foarte preţuite şi apreciate acum, este greu de imaginat că au fost cândva date la o parte de istoricii care preferau documentele scrise – în ciuda faptului că cele mai multe dintre aceste documente erau produse ale celui de-al Treilea Reich – în locul relatărilor personale. Acei istorici se temeau că memoriile nu sunt la fel de „demne de încredere” ca documentele. Dar astăzi istoricii recunosc valoarea acestor lucrări, mai ales atunci când sunt alăturate materialului şi dovezilor documentare.

Există, fireşte, mai multe probleme metodologice legate de aceste memorii şi confesiuni. Ele sunt scrise ex post facto.

---

[1] François Mauriac, „Cuvânt-înainte” la Elie Wiesel, La Nuit, citat după Ruth Franklin, A Thousand Darknesses, Oxford University Press, New York, 2011, p. 70. [Dacă nu se menţionează altfel, notele de subsol aparţin redactorilor ediţiei originale. (n.red.)].

Iar memoria este înşelătoare. Suferă impactul multor evenimente contemporane. Un supravieţuitor poate să-şi amintească detaliile unui eveniment pentru a sublinia un anumit punct a cărui importanţă devine evidentă pentru el/ea la mult timp după producerea lui. Această afirmaţie este, fireşte, valabilă, pentru orice amintire sau mărturisire. Scriem ca să demonstrăm ceva. Şi este cu atât mai adevărat când amintirea se referă la un eveniment traumatic. Şi ce putea fi mai traumatic decât Holocaustul?

Mai mult chiar, memoriile nu reflectă şi vocile celor care au pierit în Holocaust. Pe bună dreptate David Boder, unul dintre primii cercetători care au consemnat sistematic relatările supravieţuitorilor, şi-a intitulat lucrarea Nu i-am intervievat pe morţi. Ştia că vocile pe care le înregistrase erau ale celor care supravieţuiseră. Vocile şi amintirile celor care nu avuseseră această şansă erau, în esenţă, pierdute pentru totdeauna.

Scriu „în esenţă”, deoarece avem şi câteva voci ale celor care au pierit sub forma unor jurnale precum cel al Reniei Spiegel. Jurnalele sunt diferite, nu numai pentru că ne permit să auzim vocile celor care nu au supravieţuit. Sunt diferite faţă de memorii deoarece nu ridică aceste probleme metodologice. Indiferent dacă cel care le-a scris a supravieţuit sau nu, ele se deosebesc fundamental de memorii, deoarece sunt relatări contemporane. Mai simplu spus, autorul memoriilor ştie care este sfârşitul poveştii. Autorul jurnalului nu ştie. Autorul jurnalului poate să nu fie deloc conştient de imaginea de ansamblu a evenimentului pe care-l trăieşte. De exemplu, crearea unui ghetou într-un cartier al oraşului face parte dintr-o politică mai amplă de închidere a populaţiei evreieşti în ghetouri sau este un fenomen circumscris strict localităţii respective? Persoana care scrie după eveniment poate înţelege cum se încadrează un anumit decret german în politica nazistă generală, lucru pe care autorul jurnalului de regulă nu-l poate face. Ceea ce poate părea de importanţă minoră pentru autorul unui jurnal se poate dovedi extrem de

semnificativ. Şi invers, ceea ce pare extrem de traumatic pentru autorul jurnalului poate păli în comparaţie cu ceea ce va urma.

Cel mai important aspect este acela că jurnalele ne oferă ceva ce memoriile nu pot face: atmosfera emoţională imediată. Iar aceasta este extrem de impresionantă. Îmi amintesc de Helen Berr, tânăra evreică pariziană care a ţinut un jurnal din 1942 până în ziua din martie 1944 în care ea şi părinţii ei au fost arestaţi. Întâmplător, a început să scrie cu puţin timp înainte de publicarea decretului care-i obliga pe toţi evreii să poarte o stea galbenă. Împărtăşeşte jurnalului lupta ei interioară, dacă să poarte sau nu steaua. Purtarea stelei era un act de supunere faţă de un regim detestat sau o demonstraţie a mândriei faţă de identitatea sa evreiască? Îi citim reacţiile la comentariile trecătorilor. Unii îşi exprimă solidaritatea, alţii, compasiunea. Fata le consemnează, nu de la distanţa multor ani, ci chiar în ziua când se loveşte de ele. Nu le vede – pentru că nu poate – drept primul pas dintr-o serie întreagă de persecuţii mult mai grave care vor urma.

Jurnalul Reniei Spiegel mi-a amintit, aşa cum le va aminti multor cititori, de jurnalul emblematic al Annei Frank. Toate aceste trei jurnale – Spiegel, Frank şi Berr – sunt pline de reflecţiile aparent obişnuite ale unor tinere fete, preocupate de primele iubiri şi de speranţele de viitor. Jurnalul Reniei Spiegel abundă în expresiile cunoscute ale temerilor adolescenţilor – prima iubire, primul sărut, geloziile – care, retrospectiv, pot părea fără noimă, dar în momentul respectiv sunt, cel puţin pentru Renia, covârşitoare. Jurnalul este plin de poezii care nu pot să nu-l impresioneze pe cititor.

Noi, cei care-i citim acum însemnările, dispunem de un element care ei îi lipsea: ştim care va fi deznodământul. Chiar la începutul jurnalului, îşi mărturiseşte disperarea că a fost forţată să se mute la bunici şi, deci, nu are „un cămin adevărat”. Este atât de tristă, că îi vine să plângă. Dar

faptul că nu are o casă a ei va păli în comparaţie cu ceea ce urmează să vină. Dacă şi-ar fi scris memoriile, ar fi ştiut asta şi poate că ar fi atenuat dramatismul momentului. Dar nu face acest lucru. În 1940, după căderea Europei Occidentale, Renia plânge: „Sunt singură aici, fără mama şi fără tata, fără o casă, lumea mă arată cu degetul şi râde de mine. O, Doamne, de ce am avut parte de o zi de naştere atât de oribilă? Nu ar fi mai bine să mor? Mă uit în jos de la înălţimea celor şaisprezece ani ai mei şi mă întreb dacă am să apuc sfârşitul.”

Dacă şi-ar fi scris memoriile ştiind ce avea să urmeze, poate că ar fi trecut cu vederea acest moment de disperare. Poate că nu ar mai fi fost atât de nefericită când evreii au fost privaţi de luxul de a purta o haină de blană. „Ieri, paltoanele, blănurile, gulerele, manşoanele, căciulile, ghetele li s-au luat oamenilor de pe stradă. Iar acum este un nou regulament care interzice, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, să ai până şi cel mai mic petic de blană acasă...” Şi nici nu ştie ce înseamnă să ai parte de o soartă cumplită sau să salvezi viaţa unor victime. Descrie „teama, disperarea, sentimentul de părăsire” pe care-l trăiesc cei deportaţi de sovietici la Birobidjan[2] şi în alte locuri din Uniunea Sovietică. Este disperată pentru că „vor călători în vagoane închise, întunecoase, câte cincizeci de persoane în fiecare... fără aer, murdare, în condiţii infecte. S-ar putea să sufere de foame... copiii să moară printre ei”. Ca o ironie a sorţii, aceşti oameni au avut şanse mult mai mari de supravieţuire decât cei care au fost siliţi ulterior de germani să călătorească în condiţii încă şi mai cumplite şi spre o soartă încă şi mai înfricoşătoare. Totuşi, această fetiţă – căci asta este în realitate –, cu visurile ei de viitor, îşi dă seama că şurubul se strânge în jurul ei şi al poporului ei. „Ghetou! Cuvântul acesta ne răsună în urechi, ne îngrozeşte, ne torturează. Nu ştiu ce se va întâmpla cu noi, unde vom merge şi ce ne vor lăsa să luăm cu noi.” Cu toate

---

[2] Oraş din URSS la graniţa cu China, centrul administrativ al Regiunii Autonome Evreieşti, înfiinţată în 1934.

acestea, continuă să nutrească speranţe de viitor. Această tensiune dintre o realitate tot mai sumbră şi optimismul în legătură cu ceea ce va fi totuşi posibil nu poate decât să zdrobească inima cititorului. Dar cu câteva zile înainte de a fi prinsă şi ucisă de germani, simte că sfârşitul se apropie. Scrie cu un presentiment: „Dragul meu Jurnal, bunul, iubitul meu prieten! Am trecut împreună prin vremuri cumplite, însă acum a venit momentul cel mai rău. Acum pot să fiu înspăimântată. Dar cel care nu ne-a părăsit atunci ne va ajuta şi azi. Ne va salva. Ascultă-mă, Israele[3], salvează-ne, ajută-ne!” Ruga ei a fost în zadar.

Renia Spiegel, o tânără cu atâta poftă de viaţă şi cu un deosebit talent de a descrie în proză şi în versuri frumuseţea lumii din jur, a fost lipsită printr-un glonţ de ceea ce-şi dorea cel mai mult: un viitor. Dacă nu ar fi existat acest jurnal, Renia ar fi dispărut, împreună cu milioane de atâţia alţii, în cruda uitare care a fost soarta celor mai multe victime ale Holocaustului. Cei care au păstrat jurnalul şi cei care l-au tipărit au „salvat-o”. Nu au putut s-o smulgă din mâinile destinului ei crud. Şi nici nu au putut să-i dea viitorul pe care şi-l dorea atât de mult. Dar au salvat-o de durerea suplimentară de a fi uitată.

Deborah E. Lipstadt, Dorot Profesor de istoria Holocaustului
la Universitatea Emory

PREFAŢĂ

Sora mea, Renia Spiegel, s-a născut la 18 iunie 1924 în Uhryńkowce, regiunea Tarnopol din sud-estul Poloniei.

[3] Referire la una dintre cele mai importante rugăciuni din iudaism, Shema Yisrael (Ascultă, Israele!; Domnul, Dumnezeul nostru, este singurul Domn”).

Acest oraş de provincie se numeşte acum Uhrynkivtsi şi face parte din Ucraina. Înainte ca cel de-al Doilea Război Mondial să ne despartă familia, poporul şi ţara, Uhryńkowce era în Polonia.

Eu am venit pe lume la 18 noiembrie 1930, la şase ani după Renia. Am avut o căsnicie fericită cu George Bellak timp de treizeci şi cinci de ani, am fost profesoară în New York timp de trei decenii şi am acum trei nepoţi minunaţi. Sora mea a trăit numai până la vârsta de optsprezece ani. A fost asasinată de nazişti în 1942. Alături de câteva fotografii, câteva suvenire de familie şi amintirile pe care le-am păstrat în minte aproape nouăzeci de ani, jurnalul pe care urmează să-l citiţi este tot ce am de la ea.

Mult timp nu m-am încumetat să-l citesc, însă. M-am ascuns de el şi de trecutul meu ani în şir, până când fiica mea, Alexandra Renata, l-a găsit în seiful în care a stat neatins aproape patru decenii. Înţelegându-i importanţa istorică şi literară şi ecoul pe care l-ar fi găsit în întreaga lume, ea a aranjat să fie tradus în engleză şi în continuare face eforturi neobosite de a-l publica în cât mai multe limbi, pentru a demonstra de ce această relatare este extrem de valoroasă chiar şi în zilele noastre. Îi mulţumesc pentru că mi-a redat acest jurnal şi, odată cu el, amintirea surorii mele.

Când m-am născut eu, părinţii noştri au făcut o barză din hârtie şi au pus-o în fereastră, spunându-i surorii mele că urma să vin. Între timp, familia se mutase pe un domeniu dintr-un oraş numit Stawki, aflat în apropiere de Nistru şi de graniţa cu România, dar Renia adora casa aceasta la fel de mult ca pe cea veche. Adora să asculte cântecul păsărilor. Iubea vântul. Iubea pădurea. Câteodată mă gândesc că amintirile acestor locuri – departe, în altă ţară şi în alte vremuri – sunt cele care i-au inspirat poeziile din jurnal. Poeziile ei erau calme, gânduri împăcate aşternute pe hârtie în timp ce era înconjurată de război.

Nu războiul este cel care ne-a luat din casa noastră din Stawki. Eu jucam în filme, eram supranumită „Shirley Temple a Poloniei”, iar în 1938, mama şi cu mine ne-am mutat la Varşovia ca să se ocupe de cariera mea. A lăsat-o pe Renia cu bunicii noştri la Premyśl, un orăşel din sud-estul Poloniei, acum la frontiera cu Ucraina. În ianuarie 1939, Renia şi-a început jurnalul. În vacanţa din vara aceea am fost în vizită la Renia şi la bunicii mei, iar mama s-a întors la Varşovia.

În septembrie 1939 armatele germane şi sovietice au invadat Polonia, iar la sfârşitul lunii ţara era împărţită în două zone de ocupaţie: zona germană la vest şi zona sovietică la est. Premyśl se întindea pe ambele maluri ale râului San, astfel că era împărţit în două: bunicii mei locuiau în partea de est, în zona ocupată de sovietici. Mama era la Varşovia, în zona de vest a Poloniei, ocupată de germani. Nu aveam voie să traversăm râul San, aşa că am fost brusc rupţi de ea. Şi atunci Renia a devenit ca o mamă pentru mine. În următorii doi ani am mai văzut-o pe mama numai de câteva ori şi nu am primit foarte des scrisori de la ea. Renia suferea teribil de dor. Până în ziua de astăzi mă întreb dacă nu cumva acest jurnal a fost o modalitate de a găsi un substitut pentru mama pe care o iubea şi care-i lipsea atât de mult.

Până la începutul anilor ’50, când Zygmunt, iubitul surorii mele, i-a dăruit acest jurnal mamei, n-am ştiut că Renia îl ţinuse. Cum de a reuşit să ascundă de mine şapte sute de pagini rămâne un mister, dar acesta a fost secretul ei, pe care i l-a împărtăşit numai lui Zygmunt. Renia i-a lăsat lui Zygmunt jurnalul în păstrare chiar înainte de a fi ucisă, iar acesta l-a încredinţat altcuiva înainte să fie trimis în lagăr. După război, un prieten – încă nu ştim cine – i l-a adus în Statele Unite, unde emigrase. Mama mea a încetat din viaţă în 1969 şi, când am găsit jurnalul printre lucrurile ei, l-am închis într-o casetă de valori la Banca Chase din apropiere de locuinţa mea. Nu aveam putere să-l citesc. Îmi producea o emoţie prea puternică.

Până în prezent am citit numai câteva părţi, şi de fiecare dată mi s-a făcut rău sau am plâns. Dar ştiu că aceste pagini sunt importante, aşa că vi le împărtăşesc şi vouă. Trăim într-o vreme în care toleranţa este uneori greu de găsit, însă este atât de importantă. Şi războiul este greu de imaginat – mai ales dacă te afli în mijlocul lui –, dar Renia a fost foarte înţeleaptă şi a reuşit. Cred că gândurile ei, luptele şi moartea ei ne arată de ce această lume are nevoie de pace şi de acceptare. Aşadar, am să las cuvintele şi versurile surorii mele să vorbească de la sine. La sfârşitul jurnalului am adăugat un comentariu legat de anumite consemnări şi momente petrecute împreună cu sora mea. Vorbesc despre istorie şi despre ceea ce ţin minte din ultimii ani ai vieţii Reniei şi după aceea vă spun cum s-au descurcat aceia dintre noi care au supravieţuit războiului. Amintirile mele nu sunt la fel de clare ca acum optzeci de ani, dar m-am străduit cât am putut de bine. La un moment, s-ar putea ca gândurile mele şi cele ale Reniei să pară împrăştiate sau neordonate, dar aşa este jurnalul. Este scris sub impulsul imediat al momentului, uneori şi amintirile mele sunt tot aşa.

Cuvintele mele sunt moştenirea vieţii de care sora mea nu a avut parte, în timp ce ale Reniei sunt amintirile unei tinere prinse pentru totdeauna în capcana războiului.

Elizabeth Leszczyńska Bellak, fostă Ariana Spiegel

JURNALUL RENIEI

31 ianuarie 1939

De ce am decis astăzi să încep să ţin un jurnal? S-a întâmplat ceva important? Am descoperit că prietenele mele ţin şi ele jurnale personale? Nu! Pur şi simplu am nevoie de un prieten. Vreau să am pe cineva cu care să pot sta de vorbă despre necazurile şi bucuriile mele zilnice. Cineva care să simtă ceea ce simt eu, să creadă ce spun şi să nu-mi dezvăluie niciodată secretele. Nici un om nu ar putea fi vreodată acest gen de prieten, şi de aceea am decis să-mi caut un confident sub forma unui jurnal.

Astăzi, dragul meu Jurnal, este începutul prieteniei noastre profunde. Cine ştie cât va dura? Ar putea chiar să continue până la sfârşitul vieţii noastre. În orice caz, promit să fiu sinceră cu tine, să fiu deschisă şi să-ţi spun totul. În schimb, îmi vei asculta gândurile şi îngrijorările, dar nu le vei dezvălui niciodată nimănui altcuiva, vei rămâne tăcut ca o carte magică, încuiată cu o cheie fermecată şi ascunsă într-un castel fermecat. Nu mă vei trăda; dacă va fi să fie, vinovate vor fi acele litere albastre pe care oamenii pot să le recunoască.

În primul rând, dă-mi voie să mă prezint. Sunt în clasa a treia la Liceul de fete Maria Konopnicka.[4] Numele meu este Renia, sau cel puţin aşa îmi spun prietenii. Am o soră mai mică, Arianka[5], care doreşte să devină vedetă de cinema. (Şi-a îndeplinit parţial visul, căci a jucat deja în câteva filme.)

Mama noastră locuieşte la Varşovia. Noi am stat pe vremuri într-o casă foarte frumoasă pe malul Nistrului. Mi-a plăcut acolo. Cred că au fost până acum cele mai fericite zile din viaţa mea. În teii bătrâni erau berze, în livadă străluceau merele şi aveam o grădină cu straturi încântătoare de flori. Dar toate acestea sunt acum de domeniul trecutului şi nu se vor mai întoarce niciodată. Nu mai sunt nici casa, nici

[4] Liceul de fete Maria Konopnicka din str. Grodzka 4, Przemyśl.

[5] Numită şi Ariana, Jarośka, Jarka, Jara, Jarusia, Jarosia, Jakusia – sora Reniei.

berzele din teii bătrâni, nici mere sau flori. Tot ce a rămas sunt amintirile, dulci şi dragi. Şi Nistrul, care curge în depărtare, străin şi rece – care murmură şi acum, dar nu pentru mine.

Acum locuiesc la Przemyśl, în casa bunicilor mei. Dar adevărul este că nu am un cămin adevărat. De aceea sunt uneori aşa de tristă şi îmi vine să plâng. Plâng, deşi nu-mi lipseşte nimic, nici dulciurile, nici visurile ciudate şi preţioase. Mi-e dor numai de mama şi de inima ei caldă. Mi-e dor de casa în care am trăit cu toţii împreună, ca în conacul alb de pe malul Nistrului.

Şi astăzi ochii mei au lăcrimat

La gândul zilelor de altădat',

Casa cu tei, berzele, fluturii plini de culoare

Toate-s departe, dincolo de zare

Mi-e dor de ele, aud în gând

Foşnetul crengilor bătute de vânt

Nimeni nu-mi mai deapănă poveşti

Despre pâclă, despre-ntunericul de la fereşti,

O să aud mereu cântecul de leagăn,

Văd casa noastră şi iazul şi pământul reavăn

Şi teii conturaţi pe cer...

Dar am parte şi de momente vesele, sunt aşa de multe... Aşa de multe! Trebuie să-ţi prezint clasa mea, ca să înţelegi glumele pe care le facem între noi.

Prietena mea cea mai bună, Norka[6], stă chiar lângă mine. Unii ar putea spune că nu le place Nora, alţii ar putea fi încântaţi de ea. Mie mi-e tare dragă, este întotdeauna aceeaşi Norka dulce pentru mine. Avem aceleaşi gânduri, aceleaşi vederi şi opinii. La şcoala noastră, fetele se „îndrăgostesc” adesea de profesoare, aşa că şi noi, Norka şi cu mine, avem o simpatie de felul acesta, una reală (unele fete doar le linguşesc pe profesoare) pentru doamna de latină, Waleria Brzozowska, născută Brühl. Îi spunem „Brühla”. Brühla este soţia unui ofiţer chipeş care locuieşte la Lvov. Se duce să-l vadă din două în două săptămâni, duminica. Am încercat să obţinem adresa lui prin biroul de adrese, dar n-am reuşit, pentru că nu ştim cum îl cheamă cu adevărat. (Îi spunem „Zdzisław”.) Brühla predă latina şi suntem bune la materia asta, ceea ce dovedeşte clar că o iubim cu adevărat.

Următoarea fată de pe rândul nostru este Belka sau „Belania” – grasă şi îndesată ca o sută de draci! Are un talent deosebit la învăţătură şi un talent încă şi mai deosebit de a-şi câştiga antipatii. E teribil de „îndrăgostită” de doamna Skorska[7] şi face o mutră stupidă când se uită la ea.

Apoi urmează Irka (ira, -ae – mânie). Nu-mi place Irka şi am asta în sânge. Am moştenit această ură: mama nu putea s-o sufere pe mama Irkăi pe când erau la liceu. O detest şi mai mult de când a început să mă submineze la şcoală – toate astea, plus notele bune primite pe nedrept, linguşirile dezgustătoare, minciunile şi nesinceritatea mă fac s-o urăsc din tot sufletul. Mai trebuie să adaug la tot acest amestec şi faptul că Brühla merge în vizită la Irka acasă, după cum am

---

[6] Numită şi Nora, Noruśka, Noreńka – cea mai bună prietenă a Reniei.

[7] Olga Skorska.

aflat. Iar mama Irkăi o vizitează pe Brühla, lucru pe care l-am descoperit uitându-ne pe geamul Brühlei în nenumăratele ore pe care le-am petrecut în faţa casei ei aşteptând-o împreună cu Nora. Toate astea înseamnă că nu pot s-o sufăr pe Irka! Dar din moment ce suntem în aceeaşi clasă, trebuie s-o suportăm. Aşa că Nora şi cu mine strângem pumnii şi pândim o ocazie.

Cât despre fetele care stau lângă Irka, fie nu-mi pasă deloc de ele, fie îmi plac doar puţin. Pe de altă parte, mi se par ceva mai simpatice fetele care stau în fundul clasei, şi anume Luna, care stă chiar în spatele meu şi nu conteneşte să mă bombardeze. Se consideră o fiinţă foarte talentată şi nepământeană. La petreceri şi, în general, tot timpul „pretinde” că este una sau alta, încearcă să atragă atenţia asupra frumuseţii ei (pe care nu o posedă), asupra calităţilor ei excepţionale (care există numai în imaginaţia ei) şi asupra importanţei ei (pe care nu a avut-o niciodată). Luna încearcă din răsputeri să atragă atenţia băieţilor, aşa că, fiind scundă, poartă tocuri înalte, îşi lungeşte sprâncenele cu creionul şi îşi pudrează faţa. La început a „împrumutat” pudra Irkăi Łozińska, chipurile „numai în glumă”. Iar acum nu o mai face „în glumă”, ci cât se poate de serios.

Irka Łozińska este cea mai frumoasă fată din clasa noastră şi probabil din toată şcoala. Nu te deranjează tenul ei măsliniu, aproape portocaliu (din cauza pudrei, fireşte) şi vocea dispreţuitoare sau cuvintele aspre ce se desprind de pe buzele de culoarea coralului care dezvăluie nişte dinţi frumoşi, albi ca zăpada. Dar Irka are cel mai mare defect cu putinţă: are tuberculoză... da, uneori, sângerează pe gură şi pe nas. Îmi pare rău pentru Irka. Are un prieten care o iubeşte, dar nu ştie că prietena lui este atât de grav bolnavă.

Irka stă chiar în fundul clasei. Lângă ea sunt două figuri de piatră: Halina (foarte rea), cu un păr foarte bine coafat, şi Sławka, care face întotdeauna pe mirata, nu răspunde

niciodată şi o ascunde pe Halina sub banca ei când nu vrea să răspundă la întrebările profesoarei. Mai e şi a treia Irka, slabă ca o scoabă şi foarte urâtă. Lângă ea stă Elza, fosta mea vecină. Face pe nevinovata, dar ştiu foarte bine că este numai un joc. Are note bune, însă evaluarea ei şcolară este întotdeauna mai bună decât merită. Se ştie că întotdeauna copiază tema la latină de la cea de-a treia Irka... dar cui îi pasă?

Şi apoi este şefa clasei noastre, Krzyśka. Krzyśka nu ştie nimic şi vorbeşte de parcă ar avea în gură găluşte umplute cu nisip, dar este drăguţă şi întotdeauna îndrăgostită până peste cap de toţi băieţii aceia ai ei, Zbyszek, Sławek, Lezek, Zdzisio etc. Este prietenă cu Luna.

În faţa ei, prima Eda (sunt trei în total) se unduieşte şi se îndoaie. Eda este „doamna cu gheare”, este logodită şi este foarte importantă. A doua Eda este fosta prietenă a Belkăi. Este şi ea îndrăgostită de doamna Skorska, dar nu e bună la istorie, ceea ce mă face bănuitoare. A treia Eda a fost duşmana noastră până acum câteva luni. Imaginează-ţi, dragul meu Jurnal, un străin, cineva „pripăşit” soseşte aici din fundul lumii şi doreşte să fie şef, încearcă să ne arate că suntem înapoiate şi se crede un „talent universal”. Serios?

Luśka şi Dziunka stau în faţa Edei. Dziunka face mişcări „tectonice nervoase”. Am fost certată cu ea peste un an, dar mi-a trecut când a fost onomastica Brühlei. Dziunka e considerată cea mai plicticoasă persoană din clasă, şi cred că chiar aşa şi este. Luśka e prostuţă, naivă şi înapoiată. Poţi să-i spui orice doreşti. Dar este nostimă, dansează întotdeauna „Andrusovo” cu mine la petreceri. O dată Luśka a strigat la ora de matematică:

— Domnişoară, nu am mai fost scoasă la lecţie de atâta timp şi mie îmi place atât de mult matematica!

Singura reacţie a Norei a fost:

— Luśka, haide, nu fi proastă!

— Ba deloc, a răspuns Luśka, dar după aceea, când şi-a dat seama ce făcuse, a început să se bâlbâie şi şi-a căscat ochii sclipitori.

În faţa lor, în faţa primei Eda, a Luśkăi şi Dziunkăi, este o bancă ciudată, rezervată pentru „bătrâne”. Ceea ce înseamnă Janka. Janka se pricepe cel mai bine din toată clasa să „facă pe proasta” şi supravieţuieşte numai datorită ajutorului celorlalţi. Când este scoasă la tablă are toate răspunsurile scrise pe unghii. Dacă, întâmplător, profesoara observă ceva suspect, Janka linge imediat cerneala şi face pe sfânta. Janka ştie să plângă, să scâncească şi chiar să leşine la comandă, exact la fel ca prima Eda, care simte imediat că o ia cu ameţeală când Pacuła este pe punctul de a-i cere să recite o poezie. Janka este, în general, foarte talentată când trebuie să facă o scenă. Alături de ea stă Wisia, o creatură micuţă, care abia dacă are mai mult de un metru şi zece centimetri înălţime, deşi are cincisprezece ani. A treia din rând este Frejka sau Salka. Are crize nervoase din când în când, uneori nu poate rosti nici un cuvânt când este supărată, face paşi caraghioşi şi adesea „nu poate să se ridice” când stă în bancă.

Ar trebui s-o menţionez şi pe Ninka, această fată neobişnuită care pare complet inocentă, dar care primeşte scrisori la post-restant de la diverse „persoane”, aranjează întâlniri pe străzi întunecoase, merge în vizită la bărbaţi singuri şi este mândră de asta. Este foarte frumuşică. Sunt mai multe fete ca ea în clasa noastră, dar, aşa cum am spus mai înainte, fie nu mă interesează, fie nu vreau să zăbovesc în preajma lor, pentru că eu sunt fată cuminte.

Am plănuit de mai multe luni o petrecere. Ne-am certat şi nu am fost de acord, dar petrecerea este sâmbăta viitoare.

2 februarie 1939

1

Dragul meu Jurnal! Am fost întotdeauna mediocră la gimnastică, aşa că fac exerciţii acasă ca să fiu mai bună. Am reuşit să fac prima tumbă. Nici una din prietenele mele nu poate face asta. Mă simt triumfătoare, deşi m-am julit la genunchi.

5 februarie 1939

Dragul meu Jurnal, în sfârşit, petrecerea a avut loc! Sunt aşa de fericită! A fost o petrecere foarte reuşită şi toată lumea, în special Brühla, s-a distrat foarte bine. Dar după petrecere m-a cuprins o anume tristeţe. Şi din nou, pentru a n-a oară, mi-am spus: „Aş vrea ca mama să fie aici”. Mama Irkăi a stat tot timpul pe capul Brühlei şi i-a împuiat capul, linguşind-o cât a putut de mult, ceea ce, desigur, le va prinde bine pe viitor Irkăi şi surorii ei mai mici. Oh, dragul meu Jurnal, dacă ai şti cât de greu este să-ţi doreşti ceva atât de mult, să te străduieşti din răsputeri să-l obţii şi apoi să-ţi fie luat chiar la linia de sosire! Ce doream de fapt? Nu ştiu. Am fost lăudată la maximum de Pacuła, dar nu-mi pasă (a vorbit cu noi, cu mine şi cu Norka). Brühla a fost foarte drăguţă, dar tot nu sunt mulţumită.

Luna a cântat de două ori şi eu la fel. Astăzi am văzut-o pe Brühla cu doamna Oberhard, probabil că se întorceau de la ea. Am dat din cap politicoasă, am trecut mai departe şi i-am spus Norei:

— Ce crezi? A fost din nou la ea acasă, nu-i aşa?

Şi apoi am văzut din nou cum face mutra aia de proastă. M-am întors şi am văzut că Brühla era chiar în spatele nostru. Arată groaznic, nu ştiu ce este cu ea, aş dori s-o ajut, poate să-i dau un sfat, dar abisul dintre noi este atât de mare, atât de mare... Poate chiar mai mare decât cel care mă desparte de mama. Şi ea ar putea să mă ajute, să mă sfătuiască. Dar este mult mai greu, o, mult mai greu să astupi această prăpastie.

8 februarie 1939

Dragul meu Jurnal! Au trecut câteva zile de când ţi-am povestit despre viaţa mea, dar de fapt nu s-a întâmplat nimic neobişnuit. Viaţa merge înainte ca de obicei, cu câteva mici excepţii. Brühla a fost la o conferinţă a profesorilor de latină, aşa că ne-a predat latina domnul Skorski. Domnul Dziedzic a lăudat-o foarte mult pe Irka (pe nedrept), Belka a primit o notă proastă, m-am împăcat cu asta, dar sunt îngrijorată pentru ziua de mâine, căci ar putea fi chiar foarte rău. Asta este tot ce simţeam nevoia să-ţi spun.

11 februarie 1939

Astăzi plouă... este o zi atât de tristă, atât de cenuşie. Dar nu mă simt foarte tristă, nu ştiu de ce. Poate este ideea că voi pleca în Canada, deşi până la urmă s-ar putea să nu fie bine acolo. Sau poate pentru că fac o vază grecească. Oricum, nu sunt la fel de tristă ca de obicei într-o zi ploioasă, când stau la fereastră şi număr lacrimile care se

scurg pe geam. Sunt o mulţime. Una mai mică aleargă, apoi alta mai mare o urmăreşte de aproape, apoi a cincea, a şasea... precum şi două pe obrajii mei. Toate aleargă în jos, ca şi când ar vrea să cadă pe strada udă, noroioasă, ca şi când ar vrea s-o murdărească şi mai mult, ca şi când ar vrea să facă ziua asta şi mai urâtă decât este deja. Dar astăzi este un mister. Ca o... ca o ladă de gunoi. Toată lumea crede că nu e nimic important, nu este pur şi simplu nimic. Însă nu este aşa. Nu ştiu. Oamenii n-au decât să râdă de mine, dar tu cu siguranţă că înţelegi, dragă prietene. Problema este că uneori cred că obiectele neînsufleţite pot să vorbească. (De fapt, nu sunt deloc neînsufleţite. Au suflet, exact la fel ca oamenii.) Uneori cred că ţevile de apă chicotesc. Şi nu numai eu cred aşa, deci trebuie să fie adevărat. Alţi oameni dau alte denumiri acestor chicoteli, dar nu le trece nici o clipă prin minte că sunt exact asta: nişte chicoteli. Sau o ladă de gunoi:

O, noapte! În fine, este întuneric!

Nu-mi place aici! Mă simt hărţuită!

Era mai bine la oraş,

Cu confortul, lumina şi căldura lui. Ce păcat,

A venit o pagină curată

Dintr-un săptămânal de cinema.

M-au cumpărat de-abia ieri

şi sunt acum deja la gunoi!

Tu măcar ai văzut câte ceva.

Măcar ai fost în lume.

Viaţa ta a fost paşnică în sacul vânzătorului de ziare

În timp ce eu alerg pe străzi, strigând tot timpul.

E mai bine să fii săptămânal,

Decât un cotidian care dispare rapid.

Eram pregătită şi nu sunt tristă

Că am sfârşit la gunoi,

A spus hârtia de ambalat fără o tresărire.

Am fost o revistă pentru copii, păcat,

Frumos ilustrată, bogat,

Cu multe culori şi de calitate,

Menită să trăiesc mai mult decât gunoiul de rând.

Eu sunt cu totul altceva

Decât un cotidian, aşa consider,

Sau un săptămânal de cinema tot aşa,

Sau chiar şi această... hârtie de ambalat.

Dă-mi voie să spun aşadar că nu-mi place aici.

Nu te atinge de mine, sau am să dispar!

Aceasta provoacă mare tulburare în tomberon.

Ce?! Auzi obrăznicie! Aha! Plecaţi de aici, netrebnicelor!

Şi toate hârtiile laolaltă

Au zburat afară din ladă ca nişte pene.

Oamenii au fost miraţi de dimineaţă,

Au luat-o drept un avertisment

Că cineva a aruncat hârtii pe jos,

Pentru început, în loc să le arunce în ladă.

Renia. Îţi trimit sărutări, dar acum trebuie să stau jos ca să tocesc.

13 februarie 1939

Ce poate fi mai rău decât o zi de luni, 13? Luni este în sine o zi destul de proastă, iar acum avem şi numărul 13 legat de ea. Ghinion! În mod clar, n-a fost o zi bună pentru mine. Pe lângă alte mici ghinioane, sunt la şcoală. Este ora de latină şi intră Brühla, aşa că îmi imaginez că ne va da extemporal. Dar nu. Perfect, cu atât mai bine (îmi închipui), am scăpat. Dar ne pune să scriem compuneri pe foi de hârtie smulse din maculatoare. A mea a fost atât de bună pe cât este posibil într-o luni 13. Într-o zi proastă a mers cu adevărat prost. De ce? Mmm... Bună întrebare, de ce?

Numai o persoană care nu este superstiţioasă poate pune o asemenea întrebare. Exact, în primul rând: am lipsit de la şcoală şi de aceea nu aveam anumite lecţii; în al doilea rând: râdeam în mintea mea tot timpul; şi în al treilea: compunerea era scrisă pe foi rupte pe care nu le respectam foarte mult, aşa că le-am tratat cu superficialitate, căci nici prin cap nu-mi trecea că Brühla o să strângă acele foi. La ora de geografie a izbucnit brusc o luptă pentru scaune la care nu am participat, totuşi am ajuns printre naufragiaţi. A

trebuit să ne mutăm în bănci. Am mai spus de multe ori că nu sunt deloc o ratată. Aşa că m-am mutat în tăcere împreună cu Nora în ultima bancă.

Gruca se uită la mine şi îmi spune să mă mut. Eu nu vreau, spun că stau bine acolo unde stau. Se plimbă încoace şi încolo:

— Mută-te!

— Dar n-am făcut nimic.

Şi tot aşa întruna. În cele din urmă mi-am dat seama că n-o s-o pot scoate la capăt cu ea, aşa că m-am uitat după un alt loc unde să mă aşez.

— Este un loc acolo, te rog să te muţi, spune Gruca.

— O, oriunde, numai acolo nu. Sunt sensibilă, răcesc uşor. Lângă sobă s-ar putea să-mi fie prea cald şi să fac pneumonie, am răspuns.

Este momentul să termine cu treaba asta.

— Foarte bine, atunci aici, spune Gruca din nou.

— Oh, nu lângă uşă! Cum să stau lângă uşă, din moment ce sunt atât de sensibilă?

Fireşte că toată clasa se tăvăleşte pe jos de râs.

Îmi dau seama că nu am de ales şi în cele din urmă mă mut, dar numai după a patra ei încercare. Nora stă sub bancă în tot acest timp, iar eu continui să argumentez. Apoi îi spun Grucei că nu văd la hartă. Şi continui să argumentez, să zicem că vine un inspector şcolar. Probabil că au mai fost încă o mie de alte aventuri, dar sunt bucuroasă că această zi excepţional de proastă s-a terminat.

14 februarie 1939

Azi, şedinţă cu părinţii. N-a mers bine, din cauza celor întâmplate ieri. Brühla a spus că eseul meu a fost oribil, aşa că acum am de ce să fiu necăjită.

15 februarie 1939

Nimic special azi. Przemyśl se pregăteşte pentru atacuri cu gaze şi eu mă pregătesc pentru un atac nervos. Şi totul din cauza ultimei zile de luni! Am fost scoasă la tablă la chimie. Eram pregătită! La naiba, Dziedzic a încercat să mă încurce.

26 februarie 1939

[2]

Am fost ocupată în ultimele zile. Arianka este aici. Avem o reuniune mâine şi trebuie să scriu un referat.

28 martie 1939

[3]

Dumnezeule, sunt aşa de tristă, aşa de tristă... Vreau să plâng, să scâncesc şi să mă vait. Cum pot exprima cât de cumplit mă simt? Nu... Nu este posibil. Mama tocmai a plecat, şi cine ştie când am s-o văd din nou. M-am certat cu Nora acum câteva zile, aşa că acum trebuie să stau cu Irka, ceea ce nu mă prea ajută.

Şi apoi sunt amintirile... Sunt tot timpul acolo şi chiar dacă mă fac să plâng, chiar dacă îmi sfâşie inima, sunt cele mai dulci. Sunt amintiri din momentele cele mai fericite ale vieţii mele. Este deja primăvară! Primăvara era aşa de frumoasă acolo. Cântau păsările, înfloreau florile; totul era numai cer, inimă şi fericire! Oamenii de acolo se gândesc acum la vacanţă. Era aşa de diferit faţă de tot ce este aici. Atât de paşnic, de cald şi de prietenos; îmi plăcea aşa de mult!

În ajun de Seder îl aşteptam pe profetul Ilie. Poate că era o vreme când acest om sfânt venea să vadă copii fericiţi. Dar dacă atunci venea să-i vadă numai pe cei săraci, dacă nu se oprea niciodată în uşa noastră larg deschisă, dacă nu m-a lăsat niciodată să-l văd, acum, când nu am nimic, trebuie să vină. Nimic în afară de amintiri. Bunicul nu se simte bine. Mama este foarte îngrijorată pentru mine. Oh! Sunt atât de nefericită! Uneori nu mănânc intenţionat ca să evit...

Mă aşteaptă pretutindeni

Mă pândeşte, şi ştiu

Că mâinile lui osoase, ca de stafie

Vor să pună stăpânire pe mine

Îmi şopteşte la ureche, şi tot ce aud

E că mă aşteaptă pe mine, mă strigă cu voce tare

Scutură din mâini cu-atâta mândrie

Bate din deget

Veghează ameninţător...

2 aprilie 1939

4

Vacanţa religioasă s-a terminat. Nu mi-au plăcut acele zile. Sunt tot certată cu Nora. Şi Irka nu vrea să mă lase singură, aşa că a trebuit să stau puţin cu ea. Spre sfârşit, nu mai aveam nici măcar o carte bună de citit. Vine vacanţa. Acum învăţ franceza, şi dacă nu izbucneşte războiul s-ar putea să merg în Franţa. Trebuia să merg mai de mult, dar Hitler a ocupat Austria, apoi Regiunea Sudetă, Cehoslovacia, Klaipeda[8] şi cine ştie ce va mai face în continuare. Îmi afectează şi viaţa mea. Vreau să scriu o poezie pentru Arianka. Am să fiu foarte mulţumită dacă iese bine.

O găinuşă se simţea cam rău.

S-a dus degrabă la un doctor

Şi i-a spus totul foarte sincer:

„Ajută-mă, doctore, sunt tare-ngrijorată.

Când sunt mâhnită, am furnicături,

---

[8] Teritorii anexate de Germania nazistă în 1938 şi 1939, înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial.

Am mâncărimi şi usturimi

(şi sufăr foarte tare, nimic nu pot face!)

Am mereu ameţeală

Nu mi-e foame, dar stomacul mi se strânge

Nu pot să dorm deloc până în zori

Şi-apoi sunt obosită ziua întreagă.

Din cauza migrenei nu sunt eu însămi.

Faţa mi-e mai palidă ca varul

Şi când soţul meu cucurigeşte în zori

Mă roşesc şi mă-nnegresc,

Am un atac nervos.

Şi dă-mi voie încă să spun

Că transpir toată de teamă.”

Pus pe gânduri de-atâtea suferinţe grave,

Doctorul cercetează prin cărţi şi tomuri groase

Şi în final îi spune pacientei:

„Mergi înapoi în coteţul tău,

Nu pot să te ajut, e timpul să mori.”

„Să mor? Ce tot spui? Cu siguranţă minţi!

Dragul meu doctor, nu fi aşa de crud,

Nu sunt bolnavă, nu, câtuşi de puţin!”

7 aprilie 1939

Da... O, da... un cântec de pasăre

A fost atât de demult,

Au trecut atâtea ore de-atunci

Aşa cum zboară timpul...

Este la fel de trist... sfâşietor... mi-e inima grea. Nu am palton nou, iar cel vechi este foarte uzat. Nu am pantofi noi, la fel ca toate prietenele mele. Şi, deşi mă consolez că am gânduri dulci şi visuri frumoase pentru viitor, tot sunt tristă. Tot oraşul Przemyśl s-a spilcuit, toţi oamenii strălucesc de departe cu pantofii lor noi-nouţi (îţi poţi da seama de asta după tălpile curate şi ascultând vocile care exclamă ici şi colo: „Of, băşicile!”). Şi toţi au o faţă solemnă, aşa cum se cuvine în zilele de sărbătoare. Nu ştiu de ce această atmosferă festivă îmi aminteşte de momentele când făceam exerciţii de apărare împotriva raidurilor aeriene.

— Domnule Sztajner, zău aşa, ce farsă!

— Incredibil! Chiar aşa! M-au făcut un fel de comandant, dragă domnule. Alerg tot timpul de jur împrejur ca o găină fără cap. Şi nu ştiu despre ce este vorba!

— Da, da. „Comediant” la bătrâneţe. Păi ce altceva?

Auzi conversaţii dintr-astea în tot oraşul.

— Dragă prietene, dă-mi voie să-ţi spun că miroase a război.

— Îhî. Vine sfârşitul lumii... Am auzit ceva despre nişte bombardamente. Dar oamenii spun că nu va fi război, dragul meu, se ţin în şah unii pe alţii, cei de jos şi cei din vârf.

— Nu va fi război, aşa zici? Dar eu cred că va fi. Tu, dragul meu, tu nu ştii, dar înainte de război întotdeauna se pun afişe. Vin şi pleacă şi apoi, dintr-odată, dragul meu, izbucneşte războiul.

C: Sirene? Alarma! Stingeţi luminile! Trageţi perdelele la ferestre! Kaziu, ia o tigaie şi bate în ea, repede, strigă comandantul.

N: Ce tot spui, dragă vecine? S-a anunţat clar că în caz de alarmă trebuie să baţi într-o şină, replică vecinul.

Vecinul al doilea: Ce naiba? Aţi înnebunit? În caz de alarmă nu trebuie să faci nimic, să stai liniştit în poartă.

C: Cred că aici eu sunt comandantul şi ştiu ce să fac! Asta este, peste tot bat gonguri! Kaziu! O tigaie şi o şină, bate-le una de alta!

N: Domnule, dar ce zici de o banderolă?

C: Poftim? Să nu-mi spui tu mie ce să fac! Dacă mi te opui, îmi prezint imediat demisia în faţa supraveghetorului clădirii. Şi atunci, fireşte, va trebui să plăteşti o amendă.

O vecină: Dar mai tăceţi odată! Tocmai am culcat copiii, şi faceţi atâta gălăgie! Ce se întâmplă aici? Avem nevoie de ordine. Lăsaţi-i pe oamenii cumsecade să-şi vadă de viaţa lor. Dumneata eşti comandantul, şi în loc să te asiguri că aici este pace şi linişte, faci tărăboi în cartier, nu laşi copiii să doarmă şi-i scoţi pe oamenii de treabă din pat?

C: Draga mea doamnă, a fost o alarmă…

A treia vecină: Ce alarmă, ce alarmă? Madam Pietroszkowa, ai auzit? Abia am reuşit să culc copiii. Henio este bolnav, doctorul a spus că are nevoie de odihnă. Şi acum tot tărăboiul ăsta în clădire în toiul nopţii! Nemaipomenit! Aţi mai auzit vreodată una ca asta?

Doamna Pietroszkowa: Da, draga mea, este un adevărat scandal.

Al doilea vecin: N-am spus eu că trebuie să stai liniştit până când...

Zosia: Mama mea are migrenă. A spus să faceţi linişte, sau cheamă poliţia.

C: Eu sunt comandant aici, este răspunderea mea, aşa că fac ceea ce cred că este corect şi puţin îmi pasă de boli. Kaziu, mai loveşte o dată în butoi!

Poliţistul: Ce se întâmplă aici? Intraţi în apartamentele voastre. Alarma s-a terminat de mult. Ce scandal! Toţi locatarii de pe strada Nieszczęśliwska vor plăti amendă pentru tulburarea ordinii.

P: Halal comandant!

4 mai 1939

Nu ţi-am mai spus nimic de mult. De ce? Ştiu şi eu de ce? Acum învăţ franceza şi merg la Jerschina[9]. Am scris o lucrare despre pictura romană şi plănuiesc – sau pot spune chiar că m-am apucat – să scriu un text în germană. Ieri, pe 3 mai, am luat parte la un marş, de aceea nu mă simt prea

[9] Stanisław Jerschina – specialist în studii poloneze, profesor, fondator şi director al Colegiului Profesorilor din Kielce.

bine astăzi. Ploaia m-a udat leoarcă. S-au produs multe schimbări de la ultima noastră conversaţie. Mama şi Arinka au plecat la Łódź. Nu mă înţeleg cu Brühla. Nu m-a examinat la greacă şi i-a spus directoarei că hoinăresc tot timpul cu Nora. Aşa mi-a zis Irka, însă ei îi place să bârfească. A fost o petrecere la şcoală, dar eu n-am participat. În schimb, Luna s-a dat mare cât a putut. Dintr-un motiv anume, idioata asta îşi închipuie că este rivala mea! Rivala mea! Puţin îmi pasă de recitările ei. Nu, nu-mi pasă deloc, dar întâmplător mă pricep puţin la chestia asta. Nu pot să spun că nu m-am lăudat şi eu. Dar am sentimentul că ea va deveni într-o bună zi actriţă de cabaret (se vede dacă te uiţi la părul şi la mişcările ei), în timp ce eu am alte planuri (aşa cred), deci drumurile noastre nu se vor intersecta; prin urmare, este o prostie să se spună că Luna ar putea fi rivala mea. Astăzi declar război – un război intern. I-am spus asta ieri şi aşa rămâne. Problema a fost că n-a vrut să mă lase să intru în rând, acolo unde este locul meu. În cele din urmă a venit comandantul şi mi-a spus să schimb locul cu ea, cu Luna adică. Iar ea mi-a spus:

— Ştiam că ai dreptate, dar am vrut să-ţi fac în ciudă!

Voia să-mi facă în ciudă! Ha, ha, ha, chiar că e nostim. Tocmai ea, care depinde în totalitate de mine la latină şi aşa, în general. Aşa că i-am zis:

— Ai vrut să-mi faci în ciudă, acum să ţii minte că am să încerc şi eu să-ţi fac în ciudă.

Şi chiar aşa am să fac până la sfârşit, pentru că asta este ceea ce vreau!

7 mai 1939

Mai. Este un mai foarte ciudat. Atât de trist... Brr... Plouă. Şi când te gândeşti că este deja mai, mai şi n-am văzut un copac în floare, n-am simţit mirosul câmpurilor care se trezesc, câmpurile mele... Plouă. E bine că plouă. Mai nou, îmi place ploaia, cel puţin ştiu că şi acolo era tot aşa când ploua. Ieri am fost la o petrecere şi apoi am vorbit cu Nora despre una, alta şi despre diversele scopuri pe care le au oamenii în viaţă, despre beneficiile studiilor. Îmi place foarte mult să vorbesc, când ştiu că cineva mă înţelege...

Luna iese înot în tăcere

Să strălucească pe boltă, licărind pentru visători,

În timp ce dedesubt strada huruie strident

Strivită de trudă, de arşiţă şi grijă

Ţăcănitul puternic ra-ta-ta-ta al paşilor

Răsună pe străzile pavate cu bolovani

Roţile cărucioarelor cenuşii

Gem ritmic, neobosit,

Taxiuri ţâşnesc înainte

Şi tramvaiele roşii lunecă blând

Pe şinele lor de oţel

Oprindu-se doar câteodată

Să ia cu ele iarăşi

O altă masă de oameni

Şi pleacă apoi fără crâcnire,

Împinse de căldura copleşitoare.

Deasupra acestui cer de azur

Se mişcă discul de argint al lunii

Dar nimeni nu-i vede zborul

Dedesubt strada zumzăie, „Huu”,

Lanţuri de lumini strălucitoare

Străpung bezna nopţii

Înşirate atât de ciudat

În vitrine şi pe stâlpii cu-afişe

Lampadarele uriaşe

Stau sub argintul

Lunii tremurânde

Nimeni nu priveşte în sus cu încântare

Strada de dedesubt radiază prea multă lumină.

Renia

Când privesc de la fereastra mea micuţă

Văd aceleaşi acoperişuri şi papetării

Aceleaşi burlane, cuibărite perfect între ziduri

Doar oamenii din stradă se mai schimbă puţin

Chiar şi strada, strălucitoare şi lunecoasă după ploaie

Chiar şi oamenii, vecinii de vizavi sunt aceiaşi

Avocatul cu ochelari şi fiica lui,

Farmacistul de sus, portarul în ghereta lui

Doi slujitori şi doamna cu părul cărunt de la trei

Şi acolo o fată, o păpuşă, un clovn, o maimuţă, jucării din belşug

Întotdeauna deschid obloanele la fel

Şi privesc în stradă, în jos, zi după zi

Şi casele privesc, şi geamurile ferestrelor moţăind drăgălaş

Doar oamenii de pe stradă se schimbă, s-ar zice...

18 iunie 1939

Astăzi e ziua mea. Nu vreau să mă gândesc la nimic trist, la faptul că nu sunt acolo... Şşşt! Aşa că mă gândesc în schimb la toate lucrurile folositoare pe care le-am făcut până acum în viaţă.

O voce: Nimic.

Eu: Am note bune la şcoală.

Vocea: Nu le-ai câştigat prin muncă. Altceva?

Eu: Nimic. Vreau să merg în Franţa.

Vocea: Vrei să fii celebră?

Eu: Aş vrea să fiu celebră, dar nu voi fi. Aşa că vreau să fiu fericită, foarte fericită.

Mâine se încheie anul şcolar, dar nu-mi pasă. Nu-mi pasă de nimic... Nimic... Nimic.

Îmi place Jerschina din nou foarte mult, dar Brühla mai puţin. Nu i-am spus Norei, nu vreau s-o necăjesc. Mâine am să-ţi povestesc despre excursia noastră.

Dacă omul ar avea aripi

Dacă ar fi suflet în toate lucrurile

Lumea şi-ar ieşi din sărite

Soarele ne-ar împroşca cu tăciuni încinşi

Oamenii ar dansa dincolo de dincolo

Strigând: Mai vrem! Vrem să dispărem!

Avem nevoie de vânt şi de viteză

Lumea este întunecoasă, înăbuşitoare şi stoarsă,

Las-o să meargă pe culmile curate

Şi să devină mare şi strălucitoare

Las-o să păşească într-un domeniu fără frontiere

Las-o să se piardă în vastul ei regat

Sprijinită de sute de membre

Milioane de mâini, aripi puternice

Lasă coarda timpului să străfulgere

Până ce-ntunericul nopţii se va pogorî din nou

Peste tărâmul puternic al lumii subpământene

Până când zborul lui va încetini

Până când, epuizat şi vlăguit

Va trebui să cadă.

15 august 1939

5

N-am mai vorbit cu tine de câtva timp. Sfârşitul anului şcolar a trecut de mult, vacanţa de vară este şi ea aproape pe terminate şi nu am vorbit cu tine. Am fost în vizită la ţară la mătuşa mea, am fost la Varşovia, am văzut-o pe mama şi acum m-am întors. Dar tu nu ştii nimic din toate astea. Ai zăcut aici de unul singur, cu gândurile mele, şi nici nu ştii că avem o mobilizare secretă, nu ştii că ruşii au semnat un tratat cu germanii. Nu ştii că oamenii fac rezerve de alimente, că toată lumea este în alertă şi aşteaptă... războiul. Când mi-am luat rămas-bun de la mama, am îmbrăţişat-o strâns. Voiam să-i spun totul cu această îmbrăţişare tăcută. Voiam să iau sufletul ei şi să i-l las pe al meu, pentru că... of, când?

Îmbrăţişarea mamei

Singura şi unica, ultima

Va rămâne cu mine în toate zilele

Prin toate lacrimile, prin toate necazurile

Prin toate momentele grele

Vom trece împreună prin ele, tu şi eu

Şi apoi o rază va licări...

Astăzi nu pot gândi logic. Se pare că acesta se numeşte „spleen”. Ceva trece rapid în zbor şi dispare în ceaţă. Zigzaguri, cercuri, dungi, ceaţă... o ceaţă roz, verzuie. Nu. Nu sunt curioasă deloc. Un gând mi se învârte prin cap, numai unul, acelaşi mereu. Mami... războiul... pantofi maro... război... Mami.

6 septembrie 1939

Joi a izbucnit războiul! Mai întâi, pe 30 sau 31 august Polonia a intrat în război cu Germania. Apoi Anglia şi Franţa i-au declarat război lui Hitler şi l-au înconjurat din trei părţi. Dar nici el nu stă degeaba. Avioanele duşmanului zboară tot timpul peste Przemyśl, şi din când în când se aude alarma de raid aerian. Dar slavă Domnului, încă nu au căzut bombe în oraş. Alte oraşe, precum Cracovia, Lvov, Częstochowa şi Varşovia au fost parţial distruse. Dar luptăm cu toţii, toţi luptăm, de la tinerele fete la soldaţi. Am luat parte la instrucţia militară pentru femei – am săpat tranşee antiaeriene, am cusut măşti de gaze. Am servit în calitate de curier. Am servit cu schimbul ceai pentru

soldaţi. Acum merg de jur împrejur şi strâng alimente pentru soldaţi. Într-un cuvânt, lupt alături de restul poporului polonez. Lupt şi voi câştiga!

10 septembrie 1939

O, Dumnezeule, Dumnezeule Mare! Suntem de trei zile pe drum. Przemyśl a fost atacat. A trebuit să fugim. Am fugit toţi trei: eu, Arianka şi bunicul. Am părăsit în mijlocul nopţii oraşul incendiat, parţial distrus, cărându-ne bagajele pe jos. Bunica a rămas acasă. Dumnezeule, te rog, ai grijă de ea. Am auzit pe drum că Przemyśl a fost distrus.

Am părăsit oraşul

Ca nişte fugari

Singuri, doar noi în noaptea cea neagră

Oraşul ne-a spus adio!

În zgomot de clădiri prăbuşite

Întuneric deasupra capului meu

Milostivirea oamenilor buni

Îmbrăţişarea mamei în depărtare

Acestea să ne călăuzească

Să ne ajute şi să ne sfătuiască

Vom trece cu bine

Prin toate încercările noastre

Până în zorii zilei, până se luminează

Suntem fugari singuratici

Fugari părăsiţi de toţi.

18 septembrie 1939

Suntem la Lvov de aproape o săptămână şi nu putem ajunge la Zaleszczyki. Oraşul e înconjurat. Este lipsă de alimente. Uneori mă trezesc dimineaţa şi stau la o coadă lungă pentru pâine. Pe lângă asta, ne petrecem toată ziua într-un buncăr, o pivniţă, ascultând şuieratul cumplit al gloanţelor şi exploziile bombelor. Doamne, te rog, salvează-ne! Bombele au distrus câteva blocuri, şi trei zile mai târziu au scos oameni din moloz încă în viaţă. Unii dorm în buncăre; cei mai curajoşi, care dorm acasă, trebuie să se scoale de câteva ori pe noapte şi să alerge jos, în pivniţă. Viaţa este cumplită. Suntem galbeni şi palizi din cauza vieţii în pivniţă – din cauza lipsei de apă, de paturi confortabile şi de somn.

Dar gândurile cumplite sunt mult mai rele, negre ca noaptea, ca nişte vulturi. Bunica a rămas la Przemyśl, tata este în Zaleszczyki şi mama, la Varşovia. Varşovia este înconjurată, se apără vitejeşte, rezistă atacurilor necontenite. Noi, polonezii, luptăm precum cavalerii în câmp deschis, acolo unde duşmanii şi Dumnezeu ne pot vedea. Nu ca germanii care bombardează casele civililor, care transformă bisericile în cenuşă, care otrăvesc copiii mici cu iperită. Ne apărăm şi vom câştiga, la fel ca Varşovia, la fel ca oraşele Lvov şi Przemyśl.

Mama mea este la Varşovia. O iubesc cel mai mult pe lume, sufletul meu drag, cel mai preţios. Ştiu că dacă vede copiii cum se agaţă de mamele lor în buncăre simte ceea ce simţim şi noi când îi vedem. O, Dumnezeule Mare! Cel mai mare, unicul şi singurul! Doamne, te rog, salveaz-o pe mama, te rog, Doamne Atotmilostiv, opreşte războiul, fă ca toţi oamenii să fie buni şi fericiţi. Amin.

22 septembrie 1939

Dragul meu Jurnal! Astăzi am avut o zi ciudată. Lvovul s-a predat. Nu Germaniei, ci Rusiei. Soldaţii polonezi au fost dezarmaţi în stradă. Unii dintre ei, cu lacrimi în ochi, şi-au aruncat baionetele la pământ şi i-au privit pe ruşi cum le frângeau puştile. Civilii au luat caii, şeile, păturile. Am simţit atâta durere, atâta durere... Numai o mână de oameni mai luptă încă. În pofida ordinelor, apărătorii Lvovului continuă lupta eroică, ca să moară pentru patria lor.

Oraşul s-a predat

La marginile lui

Câţiva mai continuă lupta

Fără ordin şi fără comandă

Câţiva mai continuă lupta

Nu vor să se predea

Sunt apărătorii Lvovului

28 septembrie 1939

Ruşii au intrat în oraş.[10] Este lipsă de alimente, de haine, de încălţăminte, de tot. În faţa fiecărui magazin se formează cozi lungi. Ruşii sunt foarte nerăbdători să cumpere de toate. Au organizat raiduri ca să ia ceasuri, textile, încălţăminte etc.

Această Armată Roşie este ciudată. Nu deosebeşti un soldat de un ofiţer. Poartă cu toţii aceleaşi uniforme maro-cenuşii. Vorbesc toţi o limbă pe care eu n-o înţeleg. Îşi spun unul altuia tovarişci[11]. Uneori totuşi, feţele ofiţerilor sunt mai inteligente. Polonia a fost inundată total de armatele germană şi rusă. Singura insulă care încă mai luptă este Varşovia. Guvernul nostru a fugit din ţară. Şi aveam atât de multă credinţă.

Unde e mama? Ce s-a întâmplat cu ea? Doamne! Ascultă-mi ruga şi fă să nu mai fie război (sau cel puţin să nu-l mai văd). Te rog, ascultă prima parte a rugăciunii mele şi apăr-o pe mama de rele. Indiferent unde este şi indiferent ce i se întâmplă, fii, te rog, cu ochii pe ea şi pe noi şi ajută-ne în toate nevoile! Amin.

27 octombrie 1939

M-am întors la Przemyśl de câteva săptămâni. Merg la şcoală. Viaţa s-a întors la rutina dintotdeauna, dar în acelaşi

[10] Ocuparea Lvovului a început în după-amiaza de 22 septembrie 1939.

[11] Tovarăş (în limba rusă în original).

timp este diferită, este atât de tristă. Mama nu este aici. Nu avem veşti de la ea. Am avut un vis cumplit în care se făcea că murise. Ştiu că asta nu este posibil. Plâng tot timpul, chinuită de presimţiri rele. Dacă aş şti măcar că am s-o văd peste două luni, ba chiar peste un an, numai să ştiu că am s-o revăd în mod sigur! Este imposibil. Nu, mai bine să mor. Doamne sfinte, te rog, dă-mi o moarte uşoară.

28 octombrie 1939

Viaţa la şcoală este atât de ciudată. Ieri am avut o şedinţă, alaltăieri – un marş. Polonezele se revoltă când îi aud pe vreunii scandând numele lui Stalin. Refuză să facă la fel. Scriu mesaje secrete în care spun: „Polonia încă nu a pierit”[12], deşi, ca să fim cinstiţi, a pierit de mult. Şi acum aici este Ucraina de Vest, aici este „comunism”, toţi oamenii sunt egali şi asta îi deranjează. Îi deranjează că nu mai pot să spună „jidan împuţit”. Tot mai spun, dar pe ascuns.

Ruşii aceştia sunt băieţi frumoşi (deşi nu chiar toţi). Unul dintre ei era hotărât să se însoare cu mine.

— Paidiom, barîşnia, na moiu kvarteru budem jîlt[13] etc., etc.

Franţa şi Anglia luptă împotriva Germaniei şi aici se pune ceva la cale, dar ce-mi pasă mie? Vreau numai să vină mama, să fie cu noi. Atunci voi putea face faţă tuturor încercărilor şi necazurilor.

---

[12] Jeszcze Polska nie zginęła (Polonia încă nu a pierit) – imnul naţional polonez.

[13] Haide, domniţă, să stai la mine. (în limba rusă în original) (n.red.).

O „mătuşică” a murit aici, bătrânica aceea cu părul argintiu, subţirică şi ridată:

Trăia aşa tăcută...

Era precum o umbră

Şi într-o toamnă mohorâtă s-a dus

Bătrâna doamnă căruntă, tremurândă,

Cocoşată, zbârcită, tuşind, mereu cu ochelari

A murit... (aşa cum fac oamenii)

Şi o filă a zburat din calendar

A mai venit o nouă zi

Nimic nu s-a schimbat în viaţă

Viaţa aceasta, pe care o iubise atât

Doamna cu părul argintiu, a vărsat o lacrimă

pentru ea, era aidoma cu-o umbră

Şi într-o toamnă mohorâtă, s-a dus de tot...

1 noiembrie 1939

Sunt aşa de furioasă astăzi. Furioasă, cum se spune. Dar adevărul este că sunt tristă, foarte, foarte tristă.

S-a înfiinţat un nou club pentru tineret. O mulţime de băieţi şi de fete merg acolo şi este foarte amuzant (pentru unii). Nu mai sunt îndrăgostită de Brühla. În cele din urmă i-am spus şi Norei, şi mi-a răspuns că simte şi ea exact la fel. Acum, în conformitate cu stadiile dezvoltării unei fete, ar trebui „să mă îndrăgostesc” de un băiat. Îmi place de Jurek. Dar Jurek nu ştie asta şi nu-şi va da seama niciodată. Tu ştii asta, tu şi eu şi...

Prima zi la club a fost foarte amuzant (adică vreau să spun că m-am distrat), dar astăzi mă simt ca un peşte pe uscat. Oamenii se joacă de-a flirtul (ce mai joc!), iar eu n-am tras nici măcar o carte. Îmi este jenă să recunosc acest lucru chiar şi faţă de tine. Un băiat pe numele Julek (nu Jurek) se pare că mă place, dar de ce? Poate pentru că sunt atât de diferită faţă de prietenele mele. Nu spun că asta e ceva bun – ar putea fi chiar ceva rău –, dar sunt altfel decât ele. Nici nu ştiu cum să râd ca să arăt că flirtez. Când râd, râd de-adevăratelea. Nu ştiu cum „să mă port” în preajma băieţilor. De asta mi-e dor de zilele de altădată, de vârsta roz... bleu... când nu aveam griji... Când mama era cu mine, când aveam casa mea, când era pace în lume, când totul era albastru, strălucitor, senin; când aceasta era vremea care precumpănea în inima mea.

Trăiam printre păşuni vesele

Printre câmpuri pictate cu raze de soare

Zâmbeam spre stelele de aur

Când apăreau zorii trandafirii

Viaţa mea era şi ea trandafirie

strălucitoare ca zilele însorite de vară

Nu voia să se stingă dintr-o clipire

Era bine să fiu un ecou voios

Să răsun cu clinchete de argint

Reflectând fericită bolta cerească

Îndrăgostită de tot, pe culmile bucuriei

Nu ştiam cât de mult poate o inimă plânge

Nu cunoşteam jeluirea unui suflet

Nu ştiam că pot fi diferite.

Astăzi în inimă am doar regrete

Deşi sunt atât de tânără încă, şi teafără sunt

Privesc înapoi la trecutul recent

Şi plâng. S-a dus... Sunt îngrozită...

6 noiembrie 1939

6

Sunt bolnavă. Mă doare în gât. Dar acum respir mai uşor. Ştiu că mama este în viaţă, că este la Varşovia. O să vină curând să mă vadă. Şi abia aştept, abia aştept... Ticio[14] a trimis o carte poştală; au de toate la Horodenka[15]. Tata o să

[14] Ticio, Ticiu, Tusio – tatăl Reniei.

[15] Oraş în voievodatul Stanisławow, centrul administrativ al districtului Horodenka, pe atunci sub ocupaţie sovietică, ulterior sub ocupaţie germană.

primească un loc de muncă la fermă. S-ar putea să ne aducă ceva provizii.

Avem trei zile libere. Aniversarea Revoluţiei. Dimineaţa au fost şedinţe la şcoli, marşuri ale tinerilor. Ce păcat că nu pot participa şi eu. Sunt bolnavă...

9 decembrie 1939

Vine vacanţa. Tata a găsit de lucru la o rafinărie de zahăr. S-ar putea să mă duc şi eu acolo. Mama este la Varşovia, nu are intenţia să vină aici.

Poate că am să primesc bursă... Să sperăm…

Îl iubesc, este minunat, exact aşa cum visez, îl iubesc – dar de fapt nu ştiu dacă asta e dragoste. El nu ştie de mine, iar eu nu ştiu despre el decât că este în Patrula de frontieră. Şi încă ceva – ceva foarte „adolescentin”: aş vrea să-l sărut pe buze, pe ochi, pe tâmple, exact aşa cum citeşti în romanele de dragoste.

Irka este înflăcărată. Se duce la Marysia; acolo sunt o mulţime de paturi, cu lenjerie de pat, şi fiecare pereche primeşte o cameră separată şi… ei bine, asta te pune pe gânduri. Belka a spus o propoziţie misterioasă în timp ce lucram (Belka ştie multe lucruri):

— Oricum, uită-te la Irka, la cât de larg păşeşte...

Uh… este aşa de dezgustător. Ca să spun adevărul, eu nu sunt la fel de înflăcărată. Aş dori să am un soţ frumuşel, aşa ca el… Aş dori să trăiesc în Crimeea, într-o vilă frumoasă, să am un băieţel cu părul de aur, un fiu, să fiu fericită şi să iubesc totul...

Trebuie să scriu traducerea unei poezii germane pentru şcoală. Of, m-am plictisit de şcoală!

Mereu la muncă, milioane de mâini

De mii de veacuri şi multe decenii

Şi fiece mână care se-apleacă după topor

Este un Atlas care sprijină cerul

Bătând şi vâjâind, mugind şi bubuind

Acesta este sunetul chemării de fier a ţării noastre

Zdrobind şi strivind, zuruind şi zăngănind

Nemuritorul cântec al muncii răsună

Nenumăraţi cilindri trebuie să intre şi să iasă

Şuruburi nenumărate trebuie să stea în loc

Ciocanele trebuie să lovească puternic în nicovale

Pentru ca lumea să strălucească, să aibă lumină

Mii de oameni trebuie să fie în flăcări

Creierul să se aprindă, nicicând să nu obosească

Să ţină flacăra mereu aprinsă ani după ani

Să umple lumea de căldură şi de lumină.

10 decembrie 1939

„Noi muncim!” Acesta este titlul ziarului nostru. „Munca este putere!” „Cu muncă înainte!” şi multe alte lozinci pe care le-am auzit. Şi m-am gândit puţin ce este munca. De fiecare dată când mă gândesc, îmi vin în minte imagini diferite. Iată o armată cenuşie de muncitori, aceştia sunt oamenii muncii, studenţii stau cu capetele plecate, văd piloţi în avioanele care mugesc, marinari undeva, pe mare. Fac parte cu toţii din puternica armată muncitorească; munca merge mai departe, continuă pe mare, pe uscat şi în aer. Da, dar ce este, de fapt, munca?

Totul zumzăie şi vuieşte în jur

Munca merge mai departe, nu conteneşte o clipă

Răsună, zăngăne şi vibrează în cazmale

Cerând soldaţi pentru brigăzile de muncă!

Îi cheamă pe toţi de pe uscat şi de pe mare

Pe cei din mine şi pe cei ce zboară liber

S-apuce toporul, dalta sau mistria

Să-şi unească forţele fără a pregeta o clipă

Să cucerească lumea cât e de largă

Să înalţe alta nouă prin muncă şi cu mândrie.

15 decembrie 1939

La radio nu s-a vorbit despre explozia de la un liceu din Przemyśl, ziarele nu au scris despre ea, vânzătorii de ziare din stradă nu au strigat: „Liceul Konopnicka a fost aruncat în aer!” Nimeni nu a ştiut nimic, dar ceva s-a întâmplat. Iar acest „ceva” a avut loc la o lecţie de chimie sau de fizică. Şi a fost, fireşte, înainte de război. Iată ce se întâmplase: aveam un oaspete la fizică; toate tremuram ca nişte piftii, am exersat fiecare toate măsurile de urgenţă precum „telefonul fără fir”, înghiontitul, lovitul cu piciorul, dresul vocii şi alte asemenea metode, cunoscute numai nouă. În cele din urmă a început lecţia. Şi mergea bine! Dar bomba ticăia! Pe masă erau o mulţime de sticluţe, flaconaşe, eprubete, suporturi, arzătoare şi alte dispozitive. Totul arăta foarte impresionant, puternic şi foarte „ştiinţific”. Mai mult chiar, când au fost toate conectate, aliniate – era foarte frumos. Aud şi acum vocea aceea care spunea limpede:

— Dar nu uitaţi, vă rog, să lăsaţi o deschidere pentru abur, este foarte important.

Fireşte! Bineînţeles! Absolut! Totul mergea bine, excepţional de bine, reacţiile erau exact ca în manual până când... oh, ce oroare! În comparaţie cu ceea ce a urmat, fulgerul trimis de Zeus era o şoaptă blândă, iar zăngănitul săbiilor de la Troia un zumzet delicat. Sticle, fiole, eprubete – mai întâi au sărit toate în aer şi apoi au aterizat pe sărmanele noastre mese, caiete şi cărţi. Stimatul oaspete a fost fireşte indignat etc., etc. Dar dă-mi voie să păstrez acest secret, din moment ce nici ziarele, nici radioul nu au vorbit despre el. Am dat deja totul de gol, aşa că acum te rog să fii discret. Să rămână între noi.

26 decembrie 1939

Jumătate din anul şcolar s-a dus deja. Timpul a trecut ca fulgerul. Mai întâi am fost aleasă în comitet ca şefă a clubului de teatru, apoi trebuia să avem o petrecere împreună cu băieţii, în oraş au fost multe percheziţii şi s-au comis patru crime cu substrat sexual. Iar mâine seară pot să mă duc să-l văd pe tata la Horodenka. Înainte de asta, mâine am o întâlnire şi mă duc la repetiţie la Słowacki[16]. S-ar putea să fie şi o petrecere. Păcat că nu voi fi acolo, căci în ultima vreme simt un fel de... Am nişte zile proaste şi am gânduri negre, foarte neplăcute. Nişte gânduri stupide; viaţa, cumpăratul de pudră compactă, făcutul de poze, totul, totul este stupid.

Întâlnirea este mâine. Trebuie să pregătesc un cântec de cabaret despre clasa noastră, a IV-a, bazat pe poezia „Suferă, sufletul meu”[17].

I

Suferă, sufletul meu, şi vei fi mântuit

Dacă nu suferi destul vei fi condamnat

În clasa a IV-a

Turma de tinere fete

Visează, întreaga brigadă

Stă lângă o sobă rece,

[16] Liceul Juliusz Słowacki din Przemyśl.

[17] Titlul şi primul vers dintr-un cântec popular.

Suferă, sufletul meu...

II

Imediat ce lângă sobă

Recalcitranţii se-adună în tropot,

Nişte glasuri răsunătoare tună:

„Părăsiţi clasa îndată!”

Suferă, sufletul meu...

Dar în timpul orei

Toată lumea se chirceşte încet

Suferă, sufletul meu...

III

Clasa noastră va concura

Cu altele la fel ca ea

Purtarea noastră păleşte

Prin comparaţie cu ele

Suferă, sufletul meu.

27 decembrie 1939

I

Chiar după colţ

Pe strada Dworski

Lângă liceul Słowacki

Se plimbă o fată şi un băiat

Chiar lângă pomul de Crăciun.

II

Eu îţi spun, Rena[18]*, ascultă-mă bine*

Nu mai fi aşa blândă cu tine

Ia nişte bani şi du-te la şcoală,

Nu rata o petrecere, nu fi proastă.

III

Józek Ciuchraj, ascultă-mă de pe acum

Ia-ţi acordeonul şi cântă un dans din Styria

Unu, doi, trei, patru, nu pierde nici o măsură

Ce petrecere grozavă avem.

IV

---

[18] Rena, Renusia, Renuśka – variante de la numele Renia. La fel şi Aurelia.

Nu ne mai arunca priviri

Dansează şi tu cu cineva,

Apoi fugi degrabă acasă,

Mergi la culcare, nu mai hoinări.

9 ianuarie 1940

Petrecerea s-a terminat. La serbarea de Crăciun am primit un premiu pentru cea mai bună elevă, un joc de şah. Apoi ne-am pregătit pentru un concurs, care va avea loc chiar mâine. Eu trebuie să recit poezia „Locomotiva”[19]. Să sperăm că totul va merge bine.

În afară de faptul că ne mutăm din şcoala noastră. Acum o să mergem la şcoală împreună cu băieţii. Astăzi am luat totul din clasa noastră, ornamentele, călimările, totul. Aceasta va fi acum o şcoală de şapte ani. Uh, oribil. Urăsc totul, la început promitea să fie ceva complet diferit, dar m-am răzgândit de mult. Trăiesc în continuare cu teama de percheziţii, de violenţă. Şi toată chestia asta cu mersul la şcoală împreună cu băieţii! Ei bine, să vedem cum o să meargă. Tortura începe pe data de 11, am să-ţi spun atunci cum merge. La revedere, dragul meu Jurnal. Ţine-mi pumnii! Să sperăm că totul o să fie bine.

Sunt incredibil de proastă, ce s-a întâmplat cu mine? N-am fost niciodată aşa, oamenii m-au considerat întotdeauna deşteaptă. Ce prostie să te îndrăgosteşti de un komandir[20], cine poate dori să-l sărute? Am înnebunit? Eu nu ies cu

[19] Poezie de Julian Tuwim.

[20] Comandant (în limba rusă în original, n.red.).

băieţii; asta e realitatea. Şi nici nu am fost niciodată îndrăgostită, dar mai este timp pentru asta, aşa cred. Deşi când am fost la petrecere mi-a părut rău că nu cunoşteam pe nimeni şi am plecat cu Nora, în timp ce Belka şi celelalte fete au mai rămas. Belka a rămas, am fost furioasă. Dar şi Belka a fost invidioasă pe mine, invidioasă pentru că am plecat. Şi nu a petrecut deloc, a fost furioasă şi tristă, abia am reuşit s-o înveselesc puţin. Şi apoi m-am supărat că a venit un idiot, acelaşi pentru care simţeam un pic de interes. Totul este atât de dezgustător şi de stupid... Mă credeam mai deşteaptă...

12 ianuarie 1940

Acum totul a trecut. Adică tot ceea ce am povestit aici. Am participat la concurs. „Locomotiva” a mers aşa şi-aşa, dar concursul a ieşit foarte bine. Aşa de bine, de fapt, încât, atunci când am ajuns la şcoală, băieţii strigau după mine:

— Patru paşi odată!

Dar am uitat complet să-ţi povestesc despre băieţi. Diavolul nu e chiar aşa negru cum se spune. Cel puţin aşa cred acum. Avem profesori noi, însă toate fetele noastre sunt împreună (eu sunt într-a VIII-a C).

Băieţii sunt nişte copilaşi nevinovaţi; nu ştiu prea multe şi sunt foarte politicoşi, chiar drăguţi. Alte fete, fostele noastre colege, sunt geloase pe noi. Băieţii dintr-a VIII-a C nu sunt deosebit de atrăgători, cu excepţia lui Ludwik P., care este foarte simpatic, şi a lui Majorko S., un drăgălaş. Vor să ne amestece în bănci, adică un băiat, o fată, alt băiat, dar deocamdată nu este aşa.

În ziua concursului am primit o scrisoare de la un komandir (de la Krasnaia Armia[21]), care m-a invitat la o întâlnire. Am decis să ascund scrisoarea, să fac o glumă şi să răspund.

Dragul meu Jurnal, înţeleg cât de important eşti. Îmi place să-ţi răsfoiesc paginile din ce în ce mai des, în căutarea sentimentului trăit atunci.

Ştii, trec prin faze diferite când aleg diverşi soţi dintre băieţii care mă înconjoară. Cred că am avut deja vreo şaizeci de faze de felul acesta în viaţă până acum. Sau poate chiar o sută. Şi fireşte că găsesc mereu soţi noi (marchez oamenii). La revedere, pupici, Renia.

19 ianuarie 1940

Ein Jüngling liebt ein Mädchen,

Die hat einen Andern erwählt;

Der Andre liebt eine Andre,

Und hat sich mit dieser vermählt.

Es ist eine alte Geschichte,

Doch bleibt sie immer neu;

Und wem sie just passieret,

Dem bricht das Herz entzwei.[22]

---

[21] Armata Roşie (în limba rusă în original, n.red.).

[22] Poezie de Heinrich Heine.

Poate că nu înţelegi, aşa că am să-ţi traduc în polonă. (O, bunica mă bate la cap de la amiază. Ce vrea de la mine? Simt că înnebunesc!)

Băiatul iubeşte o fată,

Ea pe-altul alege din toţi.

Acela iubeşte o alta

Şi iată-i soţie şi soţ.

De multă mâhnire, fata

Cu-ntâiul ce soarta i-a scos

În drum, se mărită – şi gata!

Băiatul de jale e ros.

Ce veche e-această poveste!

Dar nouă rămâne oricând.

Iar cel ce trăieşte povestea,

Rămâne cu sufletul frânt.[23]

În cazul meu este în felul următor:

Łaba s-a înamorat de Renia

[23] Traducere de Iosif Cassian-Mătăsaru în Heinrich Heine, Poezii, Ed. Tineretului, 1965 (n.red.).

Dar Renia îl iubeşte pe Ludwik

E până peste cap îndrăgostită

Ochii lui Ludwik n-o văd decât pe Krzysia

Se ţine după ea, convins că-i e sortită

Iar Renia suferă şi plânge

Iar Renia se-nfurie jignită

Dar curând va da la spate totul

Şi cu o nouă iubire va fi răsplătită

Da, acesta este adevărul adevărat. Ce-mi pasă mie de acest Łaba, care stă acolo şi se uită fix la mine de cinci ore până mi se face rău? Ce îmi pasă mie de el sau de oricine altcineva care se holbează la mine? Mie îmi place Ludwik. Mă întorc spre el probabil prea des, când îi prind privirea şi câteodată şi un mic zâmbet pe faţă. Poate să fie o glumă? Posibil, se pare. De ce nu i-am spus nici un cuvânt până acum? De ce fug când este în preajmă? De ce sunt bucuroasă când se ţine după mine? Dar el nu mă recomandă niciodată când vine vorba de o excursie, de un film sau de un comitet; în general mă tratează cam prost. Atunci de ce, atunci când mă întorc şi mă uit la el, mă priveşte fix? Mister. Şi oricum, zilele astea sunt cam nestatornică, îmi place mereu altă persoană, e ceva firesc. I-am spus Norei că am nevoie de emoţie şi că trebuie să mă uit în manualul nostru de biologie ca să citesc despre starea mentală a unei fete de şaisprezece ani. Iar ea mi-a răspuns:

— O, dacă ai nevoie de emoţii, nu te mai uita în cărţi, găseşte-ţi un băiat.

E nebună! În ultima vreme e nemaipomenită! Trebuie să recunosc că şi eu am acum „o imaginaţie murdară”, după cum afirmă tanti Lusia.

Majorko este un băiat drăguţ, delicat, un prieten. Mă impresionează şi Władek; şi el îmi place. De unde să ştiu ce să fac?

Se spune că va fi o primăvară călduroasă, apoi că nu va fi. M-am plictisit de aceşti „eliberatori”. Acum e vremea piţigoilor. Aşa cum spuneau Tońko şi Szczepko[24] din Franţa: „Eliberaţi vrăbiile, ţineţi canarii, primăvara va aduce piţigoi!”

26 ianuarie 1940

Brrr... Brrr... Brrr... Nici nu pot încerca să explic cât de cumplit mă simt. Am necazuri, ca orice fiinţă omenească normală. Ce Dumnezeu? Nu sunt prinţesă ca să mă simt plictisită, însă e clar că sunt plictisită. Mă lupt de câteva zile cu o răceală. Nu am ieşit din casă, am citit puţin şi nimeni, literalmente nimeni nu m-a vizitat, în afară de Eda. Nora nu a mai venit de mult timp de când cu bombardamentele (bunica i-a spus o dată să plece). De fapt, se pare că totul e terminat şi îngropat cu Nora. O prietenie ca asta e bună dacă nu durează prea mult. La urma urmelor, stau cu ea numai pentru că nu am altă companie, dar am să încerc s-o văd cât mai puţin în afara şcolii. Nu ne mai împărtăşim gândurile; nici opiniile. Nu ne mai leagă nimic. Şi se pare că simpatia s-a stins şi din partea ei.

---

[24] În acel moment, Szczepko (Kazimierz Wajda) şi Tońko (Henryk Vogelfänger), actori într-o emisiune antebelică foarte populară, Wesola Lwowska Fala (Unda veselă din Lvov) erau de fapt la Bucureşti; au trecut frontiera franceză de-abia la 9 martie 1940.

Acum oamenii par interesaţi numai de lucrurile materiale, ceea ce nu este deloc de mirare, din moment ce o gâscă costă 100 de zloţi, faţă de 4 zloţi pe vremuri; un litru de lapte este 3,50 zloţi faţă de 15 groşi; o pereche de pantofi, care înainte era 12 zloţi, acum costă 300[25]. Aşadar, nu mă surprinde deloc. Oamenii plătesc (cine poate) şi aşteaptă să vină primăvara. Va veni, va veni, îţi promit.

Am decis să-mi fac o fotografie, de vreme ce oricum nu prea ai ce să faci cu banii. Te uiţi pe stradă şi nu vezi decât cozi, cozi şi iar cozi peste tot, oamenii stau la coadă să cumpere pâine, unt, zahăr, ouă, aţă, pantofi – orice. Şi dacă îţi închipui că după ce ai aşteptat cinci ore poţi să mai capeţi orice altceva în afară de pâine, te înşeli, te înşeli amarnic. Şi dacă, din întâmplare, vrei să cumperi două franzele, ai grijă, profitorule!

Ascultaţi, oameni ai muncii,

sărbătoriţi,

nu vă trădaţi niciodată comoara,

un zâmbet larg să vă strălucească pe chip

steagul cel roşu în siguranţă în braţele voastre

Sărbătoriţi, aşadar!

Nu mai sunt stăpâni la locul de muncă

Puteţi să faceţi tot ce doriţi

toţi făcuţi egali de cuvântul tovarişci

şi de steagul cel roşu din braţe.

---

[25] 1 zlot are 100 de groşi.

Cei ce locuiau cândva în conacele mari

Stau acum în colibe mizere

resemnaţi la viaţa în zdrenţe,

iar voi ce aveţi?

Aveţi dorinţa,

aveţi cuvântul tovarişci

şi steagul cel roşu în braţe.

4 februarie 1940

Sunt aşa de tristă! Cânt, dar asta nu înseamnă nimic, râd, dar nici asta nu înseamnă nimic. Dacă aş putea, aş plânge până mi-ar ieşi ochii din cap. Bunica îşi varsă toţi nervii pe mine. Ştiu că toţi o iubesc mai mult pe Arianka, o preferă faţă de mine. Eu sunt preşul lor. Mama ne iubea în mod egal, sunt alţii care mă preferă pe mine, dar ea ştie cum să se poarte în viaţă, este ca oamenii aceia care se pricep să atragă atenţia asupra lor. Şi am fost aşa fericită astăzi, am vrut să scriu o poezie, am vrut să-ţi spun ceva. Dar nu te necăji, am să mă fac bine din nou.

17 februarie 1940

Nu ţi-am mai spus nimic de multă vreme, de atâta timp... Să nu crezi însă că nu m-am gândit la tine. Am vrut să vorbesc cu tine în fiecare oră, dar întâmplarea a făcut să n-am ocazia. Prin urmare, am să-ţi spun pe scurt ce s-a întâmplat în aceste câteva zile.

A venit tata aici (ne-a adus provizii) şi acum a plecat din nou. A sosit şi o scrisoare de la mama. S-ar putea să fie deja în Franţa. M-am înscris la un curs de pian şi m-am hotărât să cânt.

Între timp, nu mai sunt îndrăgostită de Ludwik. Ceea ce nu înseamnă că nu-l mai plac, dar îmi place şi Jurek Nowak. Clasa noastră e simpatică, avem şi un erou al clasei, Pieczonka, care locuieşte pe aceeaşi stradă. Mă conduce acasă, se ţine după mine, îmi trage gluga de pe cap etc. Irka a început să se ţină după Ludwik într-un mod imposibil. Stau chiar lângă ei, aşa că văd şi aud totul. De exemplu:

— Irka, nu mă mai ciupi, că te ciupesc şi eu mai rău.

Flirtează ca nebunii. Clasa noastră este cea mai bună din şcoală (deşi astăzi prezenţa noastră a fost teribilă: numai şapte din toţi). Am chiulit de la fizică de trei ori. Pieczonka face glume care ne fac să râdem. Łaba este în continuare îndrăgostit de mine.

Mama spunea în scrisoare că s-a gândit tot timpul la noi de ziua ei. Îi pare rău că n-a primit nici una din poeziile mele. Nu i-am trimis nici una; sunt aşa de îngrozitoare, atât de teribil de îngrozitoare! Bunica şi bunicul sunt buni cu mine. Dar acum sunt singură. Este foarte greu pentru că sunt singură cu gândurile mele. Este aşa de greu, aşa de greu!

Am simţit nevoia să desenez în ultima vreme; mi s-a părut irezistibil. Văd mereu tot felul de imagini, de exemplu, un arcaş. Dispari, vedenie! Ah! Ah! Ah!

Minutul trece secundă cu secundă

Dar o altă oră se profilează

Nimeni nu ştie când va veni sfârşitul

Sau de unde a început totul

Eu nu ştiu şi tu nu ştii

Începutul lumii a fost demult

Fără început nu este sfârşit,

Pământul a fost trimis în jurul soarelui

Milioane de mii de planete merg peste tot

Cine pe lume poate jura că nu este legat...

1 martie 1940

Am atâtea să-ţi spun. Miercuri a fost o zi frumoasă, aşa că am fugit de la şcoală cu clasa la ora 11.00 şi ne-am dus la Castel. Ne-am bătut cu bulgări de zăpadă, am cântat şi am compus poezii. Am scris o poezie care a apărut deja în ziarul şcolii. Clasa noastră este drăguţă şi simpatică. Am devenit foarte apropiaţi şi ne simţim bine împreună. Dar din cauză că eu şi Nora nu suntem în nici un grup, am decis că am să scriu versuri.

Mă clatin ca ameţită

de grămada de tămâie a verii

sunt până la genunchi în apa care picură

de pe acoperişuri şi din burlane

pe capetele trecătorilor care se cutremură

formând apoi fluvii mari, late

murmurând şi zumzăind pe la colţuri.

Inundaţia tulbure, veselă nu cunoaşte frontiere

Casele dansează pe străzi, gheaţa se sparge pe trotuare

copaci, pietre cubice, garduri de lemn şi alei

De pretutindeni răsună strigăte puternice

Totul este primăvăratic, dansează şi este viu

Dar nu sunt deloc fericită

Nu râd, sunt pleoştită ca cineva

care abia s-a ridicat după boală

sunt ameţită...

16 martie 1940

Mesaj de la unchiul din Franţa. Şi mama a scris.

Nora şi cu mine nu avem prea multă companie, aşa că am decis să vedem ce se va întâmpla peste un an şi peste zece ani începând de astăzi. Aşadar, oriunde vom fi, încă prietene sau supărate una pe cealaltă, trebuie să ne

întâlnim sau să ne scriem şi să comparăm ceea ce se va fi schimbat faţă de acum. Aşadar, reţine: 16 martie 1950. Vom scrie şi un jurnal împreună, dar nu va fi un jurnal plin de gânduri personale, ca acesta. Tu eşti şi vei rămâne singurul meu prieten.

Am pus ochii pe un băiat din clasa a X-a. Ştiu că se numeşte Holender şi este din Zakopane. Îmi place foarte mult de el. Am fost prezentaţi, dar m-a uitat deja. Este bine făcut şi lat în umeri. Are ochi negri frumoşi şi sprâncene ca de şoim. Este frumos. Există o poveste despre o corabie Holender der fliegende Holender[26].

Străbaţi valurile largi ale oceanului

Rătăceşti peste tot fără o casă

Cunoscut de toţi oamenii din lume

Dar de fapt cunoscut nimănui

Zi şi noapte alergi în spumă-alunecoasă

Împins de furtună, de ploaie şi vânt

Oamenii vorbesc adesea despre tine

Dar de fapt eşti complet uitat de toţi

Abate-te de la cursul tău şerpuitor,

Pătrunde-n derivă în lacuri şi fluvii

---

[26] Olandezul (în limba germană Holländer) zburător.

Eşti atât de aproape de mine,

Olandezule, şi atât de departe...

Opreşte apoi în vreun port

Istovit de furtună, de ploaie şi vânt

Îmi eşti aşa drag, Olandezule,

Te iubesc cu toată inima mea

De ce rătăceşti fără ţintă pe mare?

De ce nu ai o casă a ta?

Cunoscut de toţi oamenii din lume

Dar de fapt cunoscut nimănui...

În temniţe întunecoase de sub pământ

În gropi jilave, putrede şi puturoase,

Cu ochii arzând de febră şi agonie

Au visat la un destin comunist.

Au aşteptat...

şi mai aşteaptă şi acum...

Bolnavi, tremurând, zdrobiţi, fără vlagă

În spitale, închisori – toţi cu un vis

Până când steaua lor roşie s-a aprins îndrăzneaţă

Cu o seceră şi un ciocan turnate în aur.

Lanţurile lor au căzut la pământ

Porţile s-au deschis larg spre oraş

Au pornit afară în marş strigând tare!

Şi a îngheţat toată mulţimea

Steaua poleită cu aur

(care le lăsase cicatrice adânci în viaţă)

Nu era deloc roşie...

Au văzut şi au plâns cel mai mult

După libertatea pierdută

După ideea lor visătoare

Şi viaţa cenuşie reală.

31 martie 1940

Nu ţi-am spus nimic mai înainte, deşi ar fi trebuit. Dirigintele nostru era Trelka, un om foarte învăţat şi inteligent, ba mai mult, un adevărat înger. Ne lua întotdeauna apărarea; avea grijă să fie cald în clasă; cu discreţie, ne lăsa să plecăm acasă. I-am oferit un tort şi o sticlă de vin de Crăciun, i-am trimis o felicitare. Nu le-a primit la el la birou, ci la spital. Şi-a rupt piciorul, şi acum... a murit. Astăzi este înmormântarea. I-am cumpărat o coroană. Am pus şi un necrolog. Îmi pare foarte rău, am pierdut nu numai un diriginte, ci şi un tată. Iar astăzi dezgustătoarea de Józia este noua noastră dirigintă. Nu pot s-o sufăr.

Fugarii de la Jarosław[27] au stat aici cu noi un timp. Am să-ţi povestesc despre asta altă dată.

24 aprilie 1940

A trecut atât de mult timp de când nu am mai stat de vorbă! Acum nu mai ştiu de unde să încep; am atât de multe gânduri învălmăşite în cap, atât de multe! Poate ar trebui să încep cu faptul că s-au întâmplat lucruri cumplite. Au fost raiduri nocturne neaşteptate care au durat trei zile. Oamenii au fost arestaţi şi trimişi undeva departe, în interiorul Rusiei. Multe dintre cunoştinţele noastre au fost luate. Toţi erau buimăciţi. La şcoală toată lumea ţipa. Fetele plângeau. Se spune că au fost urcaţi câte cincizeci de oameni într-un vagon de marfă. Nu puteau decât să stea în picioare sau să se întindă pe paturi de lemn. Toată lumea cânta Polonia încă nu a pierit!

Acum, pe malul celălalt al râului San oamenii trebuie să se înregistreze. Este o comisie germană, aşa că mulţi oameni trec pe la ea. Şi cei de acolo vin aici. Este cumplit. Mă gândeam la orice, dar nu la asta.

Acum despre băiatul acela Holender pe care l-am menţionat: m-am îndrăgostit, m-am ţinut după el ca o nebună, dar pe el îl interesa o fată pe nume Basia. Cu toate astea, încă îmi place de el, probabil mai mult decât de orice alt băiat pe care l-am cunoscut.

Irka se bucură de multă popularitate.

---

[27] Oraş în apropiere de Przemyśl, situat pe atunci pe teritoriul voievodatului Lvov.

Am decis că, dacă am să pot, într-o zi am să scriu o dramă despre moartea lui Trelka, cum nu era în sicriu, dar a fost luat şi apoi dintr-odată a venit înapoi.

„Dacă numai aş dori...”[28]

La urma urmelor, aş fi putut să-l am, dar nu-mi place. Şi oricum... nu doresc. Deşi uneori simt această nevoie puternică, copleşitoare... Ar trebui să mă mărit devreme ca să fac faţă.

Mă întreb dacă mama o să vină înapoi. Nu-i este mai bine acolo? Nu m-am gândit niciodată că lucrurile vor lua această întorsătură aici. La naiba, poate că am să scriu ceva!

O voce de la radio turuie mereu

Tare şi tern, nici un cuvânt

Despre ce se întâmplă în lume

Despre ce se întâmplă în război

Lumea nu este aşa importantă

Primăvara de-abia a-nceput

Şi undeva în ţări depărtate

Viaţa merge veselă înainte

Nici pe front nu s-au întâmplat prea multe

---

[28] Propoziţie din romanul lui Henryk Sienkiewicz Prin foc şi sabie.

Rosteşte calm vocea la radio

A fost un singur caz mortal

este chiar o lovitură aşa de cumplită?

Ţinând seama câţi sunt la război

Ţinând seama câte mii şi mii

Cineva plânge încet un pic mai mult

Cineva geme de durere

Cineva priveşte pe fereastră

Aşteptând, murind apoi zadarnic

Cineva este mai disperat

O singură victimă, e chiar aşa o lovitură?

Pentru Jarka Păpuşa şi clovnul

Clovnul:

Bună, bună, păpuşă frumoasă!

Te aştept în dimineaţa înmiresmată.

Te bucuri să mă vezi?

Te implor, spune-mi!

Păpuşa:

Tati, Mami.

Clovnul:

Nu mă crezi? Mi-ai plăcut imediat

cum te-am văzut vara aceasta. Dar eu?

Îţi plac şi eu? Spune-mi, te rog!

Păpuşa:

Tati, Mami.

Clovnul:

Haide, să dansăm puţin.

Ce vrei să dansăm împreună?

Mazurca? Oberek?[29] *Sau vals?*

Spune-mi, te rog!

Păpuşa:

Tata, Mama.

Clovnul:

Nici un cuvânt de la tine?

[29] Dans popular polonez.

Stai ţeapănă şi liniştită

Înţeleg că mă refuzi

Nu-ţi place un clovn ridicol...

Păpuşa:

Să nu mi-o iei în nume de rău:

Înţeleg totul.

Dar îmi pare atât de rău...

Nu ştiu să dansez, îmi pare rău

(plânge) Sărmana de mine, sărmană, sărmană păpuşă

necăjită şi singură.

Cum pot să te strig,

Când sunt aşa de sfioasă şi de umilă?

Clovnul:

O, nu plânge, micuţă păpuşă!

Şterge-ţi lacrimile.

Uite! Un pas mai întâi

apoi încă trei, aşa se face,

apoi te roteşti, laşi capu-ntr-o parte

apoi te apleci şi faci un salt semeţ.

Păpuşa şi clovnul:

Hai să dansăm împreună.

Să dansăm în cerc.

O să fie vesel, o să fie nostim!

Vom descoperi lumea cea mare

Unde fiecare îl înţelege pe fiecare.

O să fie vesel, o să fie nostim!

Hai să dansăm împreună, hai să dansăm în cerc.

(dansează)

1 mai 1940

Acum un an nici prin minte nu mi-ar fi trecut că exact peste un an, un an lung şi scurt, voi mărşălui nu pe 3, ci pe 1 mai.[30] Numai o diferenţă de două zile, dar aceste două zile înseamnă aşa de mult. Înseamnă că nu sunt în Polonia, ci în URSS. Înseamnă viaţă; înseamnă că totul este aşa... sunt aşa de nebună după Holender! Este divin, adorabil; este uluitor! Dar ce contează, din moment ce nu-l cunosc? Spune-mi, oare am să fiu vreodată mulţumită? Voi avea vreodată o veste bună să-ţi dau despre vreun băiat? O, Doamne ajută! Sunt mereu atât de nemulţumită!

---

[30] 3 mai – Ziua Constituţiei Poloniei; 1 mai – Ziua Internaţională a Muncitorilor.

Strălucesc în sfârşit ochii

întunecaţi şi adânci, chinuitori

minunaţii ochi ai unui băiat,

minunaţi, iubitori, încântători.

Diamante negre, fierbinţi,

Dure, chinuitoare,

minunaţii ochi ai unui băiat,

minunaţi, iubitori, încântători.

N-au decât să fie aspri

Poruncitori şi neînduplecaţi

minunaţii ochi ai unui băiat,

minunaţi, iubitori, încântători.

3 mai 1940

Au ieşit de pe-o străduţă

Dintr-un han sau de pe-o poartă

cel purtat de ei pe targă

putea fi bolnav, rănit sau beat.

Hainele lor erau cenuşii, rupte şi ponosite

Feţe întunecate, palide şi spălăcite.

Şi cel de pe targă era la fel îmbrăcat

bolnav, rănit sau poate că beat.

Mergeau în jos pe stradă

Oamenii întorceau capul în altă parte

Nu voiau să privească

Şi de ce-ar fi vrut?

Un băiat sănătos trecea pe drum

Sănătos, zdravăn şi vesel,

cu un acordeon şi ochi ca de fiară,

aproape spunând cu voce tare:

Iată-mă, priviţi-mă mai bine!

Cu muzica lui înflăcărată

îi ameţea pe trecători.

Mergea vesel pe stradă în jos,

Râzând şi cântând foarte tare.

10 mai 1940

Astăzi a fost o adunare a vidminnik-ilor, adică a celor mai buni elevi. Da, Irka a fost aleasă. Nora s-a dus, proasta satului s-a dus, şi eu nu. Dar de ce aş fi meritat? Trebuie să ştii, dragul meu Jurnal, că viaţa este grea pentru copiii fără părinţi, mai ales pentru cei ale căror mame sunt departe. Da, trebuie să ştii, dragul meu Jurnal, şi să-mi simţi durerea, pentru că mă doare! Cât de amar plâng uneori. Să-mi mai ceară ei ceva! Dacă au nevoie de un articol, să-l scrie un vidminnik. Să participe tot ei şi la concursuri. Şi o să vedem!

De ce plânge un copil?

Când este singur, numai el?

De ce tânjeşte şi suferă mereu, de ce?

De ce nu este alinat de mama lui?

De ce nu-l mângâie şi nu-l îmbrăţişează?

23 mai 1940

S-a terminat... vreau să spun, s-a terminat anul şcolar, la fel şi dragostea mea pentru Wilk.[31] Acum sunt foarte ocupată cu examenele. Au început deja. Am dat examen la algebră, geometrie şi biologie. Cred că a mers bine. O să vedem ce se mai întâmplă în continuare. Sunt înspăimântată de fizică.

[31] „Lup”, în polonă. Se referă probabil la Holender.

Trebuie să ştii că nu am să mai vorbesc cu tine până după examene. Va trebui să aştepţi puţin. Am să vin la tine pe 13 iunie, când ori am să fiu fericită, ori... o să te uzi de lacrimi. Astăzi a fost o zi bună. Am primit pantofi noi, ceea ce este un lux în vremurile astea. Şi două rochii de vară. Este un băiat la mine în clasă care flirta cu mine, sau aşa mi s-a părut. Este groaznic de urât, dar e foarte talentat... îmi place de el. Oamenii n-au decât să vorbească, mie îmi place, deşi în afară de faptul că-i un geniu are puţine virtuţi. A, am uitat, am fost declarată vidminnik. Vezi, prostuţo, cum se schimbă viaţa? Ţi-am spus cândva că se va întâmpla ceva primăvara. Şi s-a întâmplat, dar e cu totul altceva decât ce crezusem eu. Belgia şi Olanda au fost ocupate, germanii au ocupat şi Franţa, mama este la Varşovia. Dumnezeule mare, te rog fă să fie totul bine. Ne vedem pe 13!

13 iunie 1940

Gata! În sfârşit! A trecut ca un vis. Examenele s-au terminat. A mers bine, mai bine decât mă aşteptam. Bravo, Renia! Acum e târziu; străzile sunt cufundate în întuneric. O alarmă, aşa se pare... Soldaţii călare bocănesc, comandanţii se trezesc – este multă zarvă. Curând o să mergem la tati! O, cine ştie, s-ar putea să fie un nou război! Doamne, apără-ne! S-ar putea să-ţi spun curând ceva, aşteaptă!

17 iunie 1940

Mâine este ziua mea de naştere. Împlinesc şaisprezece ani. Ar trebui să fie perioada cea mai fericită din viaţa mea. Oamenii spun adesea: „O, dacă aş mai avea şaisprezece ani!” Iar eu am şaisprezece ani, da, atâţia ani am şi sunt aşa de nefericită!

Franţa a capitulat. Armata lui Hitler inundă Europa. America refuză să ajute Europa. Cine ştie, s-ar putea chiar să înceapă un război cu Rusia.

Sunt aici singură, fără mama şi fără tata, fără o casă, lumea mă arată cu degetul şi râde de mine. O, Doamne, de ce am avut parte de o zi de naştere atât de oribilă? Nu ar fi mai bine să mor? Mă uit în jos de la înălţimea celor şaisprezece ani ai mei şi mă întreb dacă am să apuc sfârşitul. „Tăcută ca un brici prin unt”[32]... aceasta este moartea. Nu ar fi mai bine, aşa, dintr-odată? Şi atunci aş avea o înmormântare lungă, tristă. Poate că oamenii vor plânge. Nu mă vor trata cu dispreţ, ca astăzi. (Dzidziu[33], „Nimeni nu vrea să iasă în oraş cu vaca asta bătrână”.) O să-mi pară rău numai de mama, mămica mea, mama mea... De ce eşti atât de departe de mine, aşa de departe? Altfel mă simt bine. Nici nu m-aş gândi la asta. Dar plâng şi plâng şi nu va fi altfel.

Păşesc pe străzile pustii

şi paşii mei stârnesc ecou pe pavaj

oraşul pare acum transfigurat

parcă-i căzut în picoteală.

Nici vântul nu leagănă frunza

---

[32] Probabil aluzie la poezia lui Julian Tuwim, „Śmierć” („Moartea”): „Tăcută ca un brici prin unt/ Ca o piatră aruncată în apă”.

[33] Dzidziu sau Dido, bunicul Reniei.

nimic nu mişcă, nu foşneşte şi nu clipeşte

numai zgomotul străzilor este profund

plângerea dureroasă rostită de cineva.

Privesc în jur, mă uit să văd

cine se tânguie atât de trist în noapte?

Poate şi lor le este dor de mama lor

poate tânjesc după casă, căldură, lumină strălucitoare?

De ce varsă atât de multe lacrimi

atât de singuri în tăcerea de moarte?

Acum nimeni nu te ascultă, mi-e teamă

sau poate greşesc...

cineva totuşi aude?

Rătăcesc pe străzile-ntunecate

căutând persoana pe care o spionez

dar de ce o caut?

când eu sunt cea care plâng!

1 iulie 1940

Ascultă, ziua mea de naştere a fost o zi foarte bună. Am primit două sticle de parfum, flori şi rujuri de la Nora şi de la Irka. Acum ne înţelegem bine toate trei – adică, draga,

drăgălaşa şi unica Nora, Irka şi cu mine. Idila aceasta durează de la începutul examenelor. Va mai dura şi în continuare? Nu ştiu. Orice gând ne poate dezbina, orice ceartă sau orice adiere politică poate dispersa alianţa noastră tripartită. Şi, dă-mi voie să-ţi spun, vântul politic este din ce în ce mai puternic. America a intrat în război.[34] Anglia se bizuie pe noi, noi nu ştim ce să facem etc. Mama este la Varşovia. Sărmana mea mamă, singura şi unica! Nu ştii, dar este cea mai blândă, cea mai frumoasă, cea mai inteligentă şi tot ce poate fi cea mai cea în lumea femeilor. Da, văd şi unele defecte, de fapt, două, pe care întotdeauna i le-am iertat, care nu au contat niciodată prea mult pentru mine. Numai astăzi, numai acum mă afectează atât de tare, încât trebuie să le consider defecte, nu virtuţi. Pentru că, dragul meu Jurnal, ce s-a ales din viaţa mea?! Doar o mână de cenuşă a trecutului şi câteva cochilii ale prezentului. Le ţin în mână şi spun: „Ce e rău să zboare, ce e bun să rămână". Şi suflu. Şi ce se întâmplă? Toate cochiliile şi cenuşa zboară şi nu rămâne decât praful alburiu al bucuriilor trecătoare, cum ar fi să mergi la teatru, să primeşti o evaluare şcolară bună, o scrisoare de la mama, un zâmbet de la Brühla. Şi toate celelalte au zburat? Da, toate. Deci viaţa mea a fost tristă? Da, aşa a fost. Iar acum hai să fim cinstiţi, hai să dăm la o parte toate mulţumirile sau bucuriile trecătoare şi să facem o clasificare. Am locuit la Stawki. Am fost fericită acolo? Nu, aveam necazuri. Mama era foarte bolnavă, aveam probleme cu banii, certuri şi neînţelegeri în familie, mai întâi tati, apoi mami. Căminul meu s-a destrămat. Mai rău chiar. Arianka a plecat la Varşovia, s-a luptat acolo, şi-a pierdut copilăria, şi asta a fost o greşeală. Eu am fost la bunicul şi la bunica, aş fi putut să fac ceva, am plâns după mama, nu eram fericită şi arătam ca „un copil fără mamă". Şi aceasta a fost tot o

[34] Statele Unite au intrat în cel de-al Doilea Război Mondial în decembrie 1941, dar preşedintele Franklin Roosevelt a început mobilizarea pentru efortul de război prin denunţarea lui Mussolini, prin creşterea producţiei de echipamente militare din SUA şi prin numirea a doi secretari de stat pro-intervenţionişti.

greşeală. O altă greşeală a fost că mama ne-a părăsit, pur şi simplu ne-a lăsat să ne obişnuim cu viaţa de aici. Dar ce viaţă este asta? Da, bunica ne iubeşte foarte mult, face eforturi pentru noi. Dar ei plătesc un preţ pentru asta, şi noi la fel. Nu duc o viaţă normală de bunici şi noi nu ducem o viaţă normală de nepoţi. Aşa a fost şi aşa este şi acum. Aşa e viaţa. Mama s-a gândit la noi, s-a străduit din răsputeri, a încercat, dar după aceea a fost vorba despre ea şi despre tata. Iar noi am fost lăsaţi de izbelişte. Arianka, sărmana pisicuţă, şi eu, încă şi mai sărmană (pentru că nu ştiu cum să mă descurc în viaţă). Iar acum e război. Arianka şi cu mine ne descurcăm singure. Ce mănâncă biata mama? Se spune că acolo e foamete, sărmana şi draga mea mamă, sărmana mea viaţă tristă. Mămica mea cea dulce, dacă ai fi aici, cu mine, aş plânge mai puţin, aş fi mult mai calmă alături de tine. De ce eşti atât de departe...? Mamă!!! Dar, ştii, când am să pun mâna pe cupa fericirii (chiar dacă va fi fără picior şi mică) voi bea din ea cât de mult voi putea, toată fericirea ascunsă în acea cupă mică.

2 iulie 1940, Război

Picăturile cad încet una după alta

Curând formează împreună un şuvoi

6 iulie 1940

Ce noapte cumplită! Oribilă! Înspăimântătoare. Stăteam culcată cu ochii larg deschişi, inima îmi bubuia în piept,

tremurând ca şi când aş fi avut febră; eram toată numai urechi. Auzeam din nou zăngănitul roţilor. O, Doamne, te rog, ajută-ne! A trecut un camion prin apropiere. Am auzit claxonul unei maşini. Vine aici? După noi? După altcineva? Ascultam atât de încordată, încât simţeam că totul e gata să explodeze în mine. Am auzit zăngănit de chei, vizavi s-a deschis o poartă. Au intrat. Aşteptau pe cineva. A fost cumplit. Apoi au ieşit cărând o mulţime de oameni cu ei, copii, bătrâni. O doamnă tremura aşa de tare, că nu putea să stea nici în picioare, nici în şezut. Arestările erau conduse de o vrăjitoare grasă care răcnea mereu pe ruseşte:

— Sadis, seiceas sadis![35]

Încărca de zor copiii în camion. Arestarea de astă-noapte a fost cumplită. Abia aşteptam să vină răsăritul. Dar încă nu se terminase. Abia acum, la lumina zilei am văzut disperarea, violenţa, fărădelegea. Unii oameni plângeau, cei mai mulţi copii cereau pâine. Li s-a spus că vor călători patru săptămâni. Sărmani copii, părinţi, bătrâni! Aveau ochii plini de o spaimă cumplită, de disperare, de părăsire. Au luat tot ce puteau căra pe spinările lor firave spre un loc unde nu vor ajunge. Sărmani „refugiaţi” de pe malul celălalt al râului San. Sunt duşi la Birobidjan[36]. Vor călători în vagoane de marfă închise, în întuneric, cincizeci de persoane în fiecare vagon. Vor călători în condiţii de murdărie, lipsă de aer, păduchi. Poate le va fi foame. Vor merge multe săptămâni lungi, cu copiii care vor muri printre ei, vor străbate acea ţară fericită, liberă, cea care răsună în cântec.

Întinsă este ţara mea natală,

---

[35] Stai jos, stai jos imediat! (în limba rusă în original).

[36] Oraş din URSS la graniţa cu China, centrul administrativ al Regiunii Autonome Evreieşti, înfiinţată în 1934.

Sunt multe păduri, câmpuri şi ape în ea,

Eu altă ţară ca aceasta nu cunosc,

Unde omul respiră atât de liber.[37]

Şi câţi dintre ei vor ajunge la destinaţie? Câţi dintre ei vor muri pe drum de boli, de păduchi şi de inimă rea? Când vor ajunge în cele din urmă la capătul drumului lor de deportaţi, undeva departe, în Asia, vor fi blocaţi în colibe putrezite în noroi, flămânzi şi extenuaţi (la fel ca cei care au plecat deja) şi în această agonie muribundă lentă, numită în mod ironic viaţă, vor admira paradisul fericit al oamenilor muncii, ascultând cântecul:

Omul merge ca un stăpân

Prin patria sa necuprinsă

8 august 1940

O, câtă apă a curs pe San (spun aşa, deşi, de fapt, nu văd Sanul) de la ultima noastră conversaţie? Am avut o infecţie la stomac, o durere de cap şi alte orori.

Excursia noastră la Ticiu a fost amânată de pe o zi pe alta. Acum nu a mai rămas mult din vacanţa de vară, dar tot o să mergem. Am s-o văd pe Lila! Dar! Dar! O ştii pe Lila? Păcat! Este verişoara şi prietena mea minunată cu părul de

---

[37] Primele versuri ale unui celebru cântec patriotic sovietic, „Cântec despre ţara mea”, compus de Isaak Dunaevski, pe versuri de Vasili Lebedev-Kumaci, lansat în filmul Circul din 1936.

aur. Sigur, adevărata mea prietenă este Nora, dar asta e cu totul altceva. Cu Lila împărtăşesc totul, în timp ce cu Nora... ei bine... nu chiar aşa de multe. Nu mi-e jenă de nimic faţă de Lila. Verişoara mea minunată, tovarăşa mea din copilărie, creatoarea cicatricei de pe obrazul meu drept, de lângă nas (dar este mică). Avem întotdeauna ceva de discutat. Găsim „lucruri drăguţe” împreună, facem farse. Lila, o, Lila! Mai ţii minte? Şi acolo, he, he, he...

Primesc des veşti de la mama. Acum lucrurile arată bine acolo, mult mai bine. Mă bucur. S-ar putea s-o revăd curând. Aha! Dar eu sunt singura care ştie asta! Dacă se adevereşte, am să-ţi spun. Pentru că, de fapt, este o prostie: o frontieră. Ce este asta? Aşa decid oamenii, pun nişte pietre, nişte stâlpi şi apoi spun:

— Până aici este al meu!

Şi ce contează dacă au sfârtecat câmpurile, dacă au dezbinat familiile, au despărţit fraţii, au trimis inimile copiilor departe de mama lor. „Acesta este al meu!” sau: „Aici este frontiera!”

Mie nu-mi pasă de asta. Norii, păsările şi soarele râd de toate aceste frontiere, de oameni, de armele lor.

Merg încoace şi încolo şi fac contrabandă cu ploaie, cu fire de iarbă, cu raze de soare. Şi nimănui nu-i trece prin minte să le interzică trecerea. Şi chiar dacă ar încerca, soarele ar izbucni într-un râs strălucitor şi ar trebui să închidă ochii. Le-ar da cu tifla cu razele lui şi ar trece „frontiera”. Norii, păsările şi vântul l-ar urma.

La fel va face (tăcut) un suflet mic omenesc şi o mulţime din gândurile mele. Aşadar, aş putea să mă duc, ce crezi?

21 august 1940

Şi? Fireşte că m-am dus, am vizitat-o pe mătuşica de la Horodenka şi am mers apoi până la Zabłotów[38]. Şi s-au întâmplat atât de multe, că mi-e greu să le povestesc. Să încep cu începutul. Mătuşa Lusia trebuia să mă ducă acolo, ăsta a fost planul până în seara cea mai importantă. În acea seară cea mai importantă, trebuia să mă ducă acolo, trebuia, dar dintr-odată nu! Bunica a decis să ne ducă ea acolo. Bunica, sărmana bunică, a suferit atât de mult pe drum, s-a ars la faţă şi după aceea s-a întors. Păcat că s-a întors. Cel puţin n-am fi fost aşa de singure. Aşa de singure în casa propriului nostru tată.

Dar s-o luăm de la început! Am petrecut trei zile la Horodenka. Lila a fost aşa de fericită să ne vadă! Drăguţa de ea, este aşa de săracă! Numai gândeşte-te, merge în vizită la nişte străini şi îşi vede propria mobilă... Cea pe care o atinsese atâţia şi atâţia ani, care devenise o parte din ea însăşi şi din casă. Se întoarce în cămăruţa ei mică plină de rămăşiţe şi vede... camerele acelea calde, frumoase, primitoare, oglinda de deasupra lavoarului, capul tinerei îngândurate pe cea mai importantă etajeră din bufetul vechi, bolovanul de sare (pentru ploaie şi pentru vreme bună), pernele decorative strălucitoare (care împodobesc astăzi camerele unor străini). Vede toate acestea şi se gândeşte: „O, Doamne, nu, să nu se mai întâmple niciodată!” Da, asta este ceea ce simte Lila, dar nu se va destăinui nimănui altcuiva în afară de mine.

Ticiu a venit să ne ia de la Horodenka. A trebuit să mergem patru ore cu căruţa trasă de un cal. Ne-a fost atât de dor de el! Nu poţi să-i spui altfel decât dor. Tânjeam după cineva apropiat, o, da! Mă simt copleşită de o afecţiune ciudată când îl văd pe Ticiu, acum la fel ca întotdeauna. În general, sunt sfâşiată între două sentimente. Am venit aici şi imediat

[38] Oraş în voievodatul Stanisławów de pe Prut; între 1939 şi 1941 a fost sub ocupaţie sovietică, apoi germană până în 1944, apoi ocupat din nou de sovietici, aflat acum în Ucraina.

m-a copleşit alt sentiment – o atitudine ciudată din partea mea şi a lui Ticiu faţă de casă şi a menajerei faţă de Ticiu. Întâmplător, seara Lila avea acelaşi gând, şi am început să discutăm despre faptul că era ceva în neregulă. Atenţie! Dacă doi oameni observă acelaşi lucru, atunci în mod sigur nu este o iluzie sau un zvon. O, nu! Menajera se străduieşte foarte mult să fie politicoasă, dar degeaba. Ştie exact câţi ani are Bulczyk[39], îl tratează pe Tusio ca şi când ar fi o regină feudală care vorbeşte cu cel mai sărăntoc dintre vasalii ei.

Ticio a adus un material, dar nu-l găseşte; pe deasupra, mai este şi „intramentul”, plus râsul nostru şi nebunia ei. Asta înseamnă că am decis cu toţii să evadăm de acolo. Da, numai aşa se poate descrie. Aveam bani, am cumpărat bilete şi ne-am întors la mătuşa. Chiar şi aşa, îmi pare rău de Ticiu, sărmanul meu Ticiu, dar şi... Ce? Să... Am deja şaisprezece ani, ha, ha, ha! Asta chiar că e nostim! Aşadar, în aceste împrejurări, acest cămin familial atât de mult visat, faţa de masă de catifea şi bufetul cu perdeluţe mici imprimate cu păpuşi şi toate astea – Dumnezeule, nu, niciodată să nu se mai întâmple! Da, dar n-am să spun nimănui nimic despre asta. Numai ţie... şi Lilei... şi mamei. O, mamă! Mamă! Mamă! Vino să mă salvezi!

22 august 1940

Am petrecut jumătate de noapte plângând. Am hotărât să plec. Îmi pare tare rău de Ticiu, deşi el continuă să fluiere vesel, dar... ce? Copiii pleacă de la el ca şi când... eu m-aş simţi cumplit. I-am spus aproape plângând:

---

[39] Bulczyk, Buluś, Bunia – mama Reniei.

— Ticiu, ştiu că ai avut visuri frumoase, dar asta nu e casa ta.

Uite nişte versuri care mi-au venit în minte azi-noapte:

Veţi dispărea oare, fantezii,

La fel ca primele visuri?

Veţi curge oare-n lăcrămioare,

Lăsând în urmă doar dâre ude?

Soarele meu din vis atât de strălucitor

Şi viaţa mea atât de plină de culoare

Se vor scufunda înecate în teme sumbre

Şi dacă va fi aşa? Nu mai plânge, vai,

Stăvileşte fluviul de lacrimi

Chiar dacă visul dispare

Moartea va fi întotdeauna iubita ta!

Vântule, nu-mi mai strivi petalele

Sunt o orfană, oare nu vezi?

Nu mă smuci, nu mă-ndoi,

Destul am suferit, dă-mi pace

Nu sunt de pe aici, doar ştii

Dar inima mea este, oh, atât de tare

Delicate petale de-argint

Nu o mică floare, sunt parcă de metal

Nu ca florile ce cresc pe-aici

Fericite şi jucăuşe, pline de bucurie

În câmpuri de-argint printre suratele lor

Soarta m-azvârle ciudat şi mă tot zgâlţâie

Nu e uşor să fac faţă mereu

Orfană şi nu chiar orfană.

10 septembrie 1940

Oh! Atâta apă a curs pe Prut în Zabłotów. Iar eu stau liniştită aici şi merg la şcoală. Frumosul Miruś Moch este profesorul nostru de matematică şi tremur în faţa lui ca şi când aş fi un fel de sperietoare de ciori. Avem o mulţime de profesori noi. Avem şi o colegă nouă, Luśka Fischler. A aderat şi ea la treimea noastră, cunoscută în clasă ca „cele trei aristocrate". I se spune a patra mână de la bridge. Îmi place un băiat şi îi place şi Norei unul. Vrem să mergem la o petrecere, în parte şi pentru că vrem să ne apropiem mai mult de această lume – şi am făcut deja un pas în această direcţie. Timpul este scurt. O să mai vedem...

21 septembrie 1940

Nu am mers la petrecere pentru că nu s-a ţinut nici o petrecere! Dar! Dar! Am făcut un mare, un foarte mare pas înainte. Clasa noastră este calmă. Dar! Ce îmi pasă mie de clasă, când suntem pe cale să creăm un grup real cu băieţii! Al meu este atât de minunat! Minunat! Minunat! Al meu, cel mai al meu, este Zygo S. Împreună suntem ZSR[40]. L-am cunoscut astăzi! Nora a recunoscut că şi ei îi place foarte mult, dar ştie că e genul meu, aşa că renunţă. Nora îl are pe drăgălaşul de Natek, iar Irka pe Maciek. Iar eu nu ştiu cum va merge şi nu am prea mare încredere în mine.

30 septembrie 1940

Se pare totuşi că nu se va alege nimic din grupul nostru. Am fost teribil de apatică, dar acum energia îmi revine cumva, deşi cam încet. Totul este foarte ciudat. Îl cunosc, dar nici măcar nu mă salută. Nici Irka nu vrea. Nora nu vrea să aibă nimic de-a face cu Irka. Şi cu Nora ceva nu este în regulă...

I-a zâmbit într-o luni, aşa că acum ea nu mai vrea pe nimeni altcineva. Sau e altceva, nu ştiu. Uneori mă simt îngrozitor. Nici una din noi nu are asta, eu am avut mai mult, acum se pare că e rândul Norei. Îmi spune să-l las, pentru că este mitocan... Mitocan, he, he, he! Iar Natek joacă cărţi. Ei, viaţa e grea! Poate fi mai bună? Mama nu-i aici. Ce bine ar fi să fie! Atunci n-aş mai avea atâtea necazuri.

---

[40] Probabil aluzie la ZSSR – abrevierea în limba polonă pentru URSS. Renia a scurtat-o la ZSR, vrând să însemne „Zygmunt Schwarzer Renia”.

6 octombrie 1940

Încă un pas înainte. Din nou nimic. Înainte să ajungi pe vârful muntelui, te doare inima. Este momentul să aştepţi.

12 octombrie 1940

[8]

Astăzi este Yom Kippur, Ziua Ispăşirii. Ieri toţi au plecat de acasă; am rămas singură cu lumânările aprinse pe masă într-un sfeşnic uriaş de alamă. Ah, un moment de singurătate. Mi-au revenit toate amintirile şi m-am gândit la toate lucrurile pe care le uiţi în vârtejul zilnic, în agitaţia, în vacarmul şi în zgomotul vieţii trecătoare.

Şi mi-am pus aceeaşi întrebare de anul trecut: Mamă, când am să te revăd? Când am să te îmbrăţişez şi am să-ţi spun ce s-a întâmplat, să-ţi spun, Buluś, cât de groaznic mă simt?! Şi tu să-mi spui:

— Nu-ţi face griji, Renuśka!

Numai tu poţi să-mi rosteşti numele în felul acesta atât de cald, de afectuos.

Mamă, îmi pierd speranţa. Cât mai este, cât, cât? Priveam la lumânările care ardeau – Mamă, ce faci acolo? Te gândeşti şi tu la noi, la inimile noastre sfâşiate?

Cine este sufocat, omorât, distrus de tine

rămâne liber pentru totdeauna,

dar de ce-i loveşti pe cei în viaţă, de ce

tu, diavol furios, vădeşti atâta mânie?

Te scalzi în oceanul de sânge roşu,

avid de răzbunare, clocotind în flăcări

pui întreaga lume pe foc

strălucirea ei luminează nume de morţi.

Pe câmpuri de luptă şi în cimitire

ochii tăi de sânge-nsetaţi sclipesc cu lăcomie

iar tu scrâşneşti „mai mult” şi ciuma aduce

înfometarea, calamitatea e brusc eliberată

O nouă grămadă azvârlită-i pe jos

Cad toţi loviţi de aceeaşi rană fatală

cei încă în viaţă au inimi sfărâmate

şi grămada creşte, cununa ei este în cer.

Ah, te-ai răzbunat destul

un râs batjocoritor răsună peste urletul tău.

tu, bestia înfuriată, răcneşti

„Mai vreau, vreau sânge, botul să-mi umplu.”

Ieşim cu băieţii în oraş, suntem apropiaţi, îl vedem pe Maciek aproape în fiecare zi. Numai Zygo[41] şi Natek se ţin deoparte. Zygo a venit astăzi de la şcoală împreună cu noi. M-a privit drept în ochi. Are ochi foarte pătrunzători, iar eu m-am înroşit la faţă şi nu am spus nimic. Of, la naiba cu firea asta! Flirtează cu Iśka, sau poate doar mi se pare mie. Oricum, ar trebui să flirteze cu mine? Nu spun nimic. Avem de gând să mergem curând împreună la o petrecere – o să mă distrez? Nora probabil mai mult decât mine, căci un băiat e îndrăgostit de ea. Eu nu cred în nimic. Decât dacă se întoarce Bulczyk?

19 octombrie 1940

Am stat faţă în faţă săptămâna aceasta la Clubul Rus. M-a privit fix, eu l-am privit fix. Imediat ce-mi întorceam ochii de la el, îi simţeam pe ai lui pironiţi pe mine. Apoi, când mi-a spus două cuvinte, parcă am înnebunit, plină de speranţă. Simţeam că visul se adevereşte, cupa fericirii era chiar la buzele mele.

Dar cupa este încă departe. Se pot întâmpla multe până când buzele să ni se atingă. Acesta este momentul când am fost cel mai aproape de iubirea adevărată, pentru că victima mea se uită la mine şi îmi spune două cuvinte, dar o îmbrăţişează pe Iśka. (Apropo, Holender se însoară! Măi, măi! Nu mă mai interesează. Nu m-a mai interesat de câtva timp.)

Astăzi, la clubul de istorie, Natek al Norei a vorbit cu ea tot timpul, râdea şi era foarte politicos. O! Ea este într-o situaţie mult mai bună! O invidiez pe Norka! Adică aş vrea

[41] Zygu, Zygo, Zyguś, Zyguśka – diminutive de la numele Zygmunt.

ca Zygo să fie şi el aşa. Cu voia lui Dumnezeu! Cu voia lui Dumnezeu! Mamă! Iată ce algoritm am inventat:

Indiferent de iubeşti sau nu

Întotdeauna vei plânge mult

Lacrimile tale amare nu se vor usca

Indiferent de iubeşti sau nu

Vei privi mereu în jur

Uneori plină de dor, alteori uluită

Indiferent de iubeşti sau nu

Întotdeauna vei plânge mult

Azi am scris fel de fel de lucruri drăgălaşe în jurnalul Norkăi. Tot azi s-a anunţat la şcoală un concurs cu titlul „O zi fără şcoală”. Dragul meu Jurnal, doresc atât de mult să-l câştig! Te rog, ajută-mă. Voi încerca diverse abordări.

Apare

Ca multe altele de dinainte, o zi obişnuită

Începe puţin mohorâtă şi cenuşie

Apoi zorile strălucesc şi fac cu ochiul

Ziua devine albastră, oranj şi roz

Şi ia o altă direcţie din acea clipă

Pe pavajul huruitor din diverse cartiere

Nu alergăm spre şcoală să ajungem la timp

Nu ajungem acolo când sună clopoţelul

Nu ne aşteaptă o zi obişnuită

Plină de glume prosteşti în sala de clasă

Zi care ameninţă cu note rele

Care mugeşte cu sirena alarmei

Care huruie de muncă neîncetată

Plină de zarvă, ceţoasă de jos în sus

Numărând minute şi ore în amănunt

În fabrici – grăbit, în şcoli – încet ca un melc

Este o zi veselă, la fel ca zdrenţele ei

Ziua caldă şi însorită te trage afară

O zi care râde uşor la comedii de cinema

Care aduce cărţi, colecţii de timbre şi alte plăceri

Care luminează vieţile celor ce se bucură de ea

Când elevii vor să oprească limbile ceasului

Una care trece aşa de repede şi este urmată

De alta care se grăbeşte spre şcoala de pe colină

O zi oarecare, puţin cenuşie, ba chiar anostă...

Am să mai încerc şi altceva. Poate câştig.

Zi fără şcoală

A lunecat de pe cer în zori

S-a pogorât pe pământ huruind

Plină de cântec, de ciripituri, de zarvă,

Cu răsuflarea tăiată de-atâta gălăgie

Stropind geamurile cu auriu

Stropind ochii cu soare şi râs

Şi-apoi a dispărut iute, ca prin farmec

Lăsând în urmă numai o grijă

Lăsând o umbră înainte de-a se duce

O meditaţie sau o zi fără şcoală?

23 octombrie 1940

Azi este săptămâna concursului, aşa că mă gândesc la asta mai mult decât la Zygo. Natek se ţine după Nora. N-am avut prea mult noroc cu el, dar dacă toate celelalte se duc pe apa sâmbetei, cel puţin te am pe tine!

O fată se uită-n oglindă

oftează şi spune cu voce tare

„N-ar fi mai bine, vai!

să am buze mai mici şi ochii altfel?

Nasul ar putea avea altă mărime!”

Nu e adevărat, fetiţă proastă

Chiar dacă ai fi mai frumoasă

decât zeiţele greceşti

Soarta ta va fi mereu aceeaşi

Viaţa ta nu se va schimba

Vieţii nu-i pasă de ochii tăi

De buzele tale urâte

Şi de nasul de dimensiuni greşite!

Oglindă, oglinjoară din perete

Spune-mi adevărul pe care-l oglindeşti.

24 octombrie 1940

De ce ne grăbim aşa tare

De ce numărăm zilele

De sâmbătă până sâmbătă, nebuneşte

Pe ploaie, arşiţă, ger şi ceaţă

Repede, repede şi tot mai repede

Vrem să curgă fluviul vieţii

Prin zile fericite, prin lacrimi, prin boală

Zi după zi trec toate aşa

De sâmbătă până sâmbătă, trist.

Să lase zilele o umbră în urmă

De ce alergăm aşa nebuneşte

Ce vrem oare să găsim

Orbiţi, holbându-ne sălbatic

În necunoscutul înceţoşat

Visul zadarnic şi inoportun

Visul unei minţi de şaisprezece ani.

Mereu ne grăbim undeva

Febril ca într-un coşmar

Trăim zile scurte, săptămâni şi mai scurte

Îndesându-le într-un abis fără grijă

Ne grăbim înainte ca uragane demente

Gâfâind fără vlagă, alergăm înainte

Numărând zilele-ntruna

Şi când ne oprim la jumătate şi aşteptăm

Complet netulburaţi de avertismente

Viaţa s-a accelerat nebuneşte

Şi aleargă, aleargă, înflăcărată.

6 noiembrie 1940

Ce zi am avut astăzi – nu ştiu dacă să râd, să plâng sau să urlu, chiar nu ştiu. Cel mai mult îmi vine să plâng... Nu s-ar fi întâmplat dacă te-aş fi văzut acum trei ore şi ţi-aş fi spus totul, aşa cum hotărâsem deja. „Diseară mă duc la o petrecere (acum ori niciodată) şi ştiu că n-am să dansez şi că n-am să fiu populară şi poate că Nora o să fie, dar n-am să mă las afectată câtuşi de puţin de chestia asta.” Trebuia să-ţi fi spus asta, dar nu ţi-am spus, aşa că atunci când am fugit de la această petrecere eram gata-gata să izbucnesc în lacrimi.

Dar s-o luăm da capo, atenţie! Chiar înainte de petrecere, surpriză, surpriză, am aflat că obţinusem locul întâi la concurs şi voi primi operele lui Mickiewicz! Visul meu minunat! Dragul meu Jurnal, m-ai ajutat. Singurul şi unicul meu prieten, întotdeauna atât de devotat.

Aşa că ajung la petrecere, şi Maciek îmi vorbeşte în secret despre asta. Zygu m-a felicitat şi a vorbit cu mine şi numai cu mine. Apoi din senin am primit un premiu pentru notele mele, pentru că am publicat în ziar şi pentru prezenţa 100%.

Zygu a fost pur şi simplu minunat. Toate speranţele au reverberat în mine. Apoi directorul a anunţat cu emfază numele câştigătorului concursului. Toţi au aplaudat şi m-au felicitat. Krela o să-l trimită şi la Kiev, la Głos Radziecki[42], o să scrie despre el şi în ziarul şcolii. Şi ea, Krela, care nu este niciodată mulţumită de nimic, chiar m-a lăudat. O, ce triumf!

Apoi m-am dus la nefericita aia de petrecere. Cukierman m-a invitat la dans. I-am spus că nu ştiu să dansez, aşa că s-a scuzat. Apoi Major. Nu voiam să mă duc, aşa că am stat acolo singură, în timp ce Norka dansa. Am plecat. Am mers pe străzile ude, încercând să nu plâng în hohote. Mi-am spus: „În seara asta am câştigat la nivel spiritual, dar am pierdut în viaţă”. Am jurat să nu mai merg niciodată la o petrecere. Ba nu, am să merg! Timidă sau nu, trebuie să câştig şi în această arenă. Chiar dacă asta înseamnă că sufletul meu va pierde, viaţa va câştiga. Crede-mă, va fi greu şi trist. Şi din nou, mă gândesc pentru a mia oară, cred că trebuie să fredonez acest cântec trist al sărmanei mele inimi orfane.

Mamă, de ce nu eşti aici

E o distanţă aşa mare-ntre noi

Ai dispărut, departe, foarte departe

Amândouă plângem cu lacrimi amare

---

[42] Głos Radziecki (Vocea sovietică) – ziar sovietic în limba polonă publicat la Kiev între 1939 şi 1941.

De ce suspini, de ce plâng eu,

De ce a făcut viaţa mea acest salt

Inima mea caută alinarea

Iar eu caut îmbrăţişarea mamei!

Mamă, de ce n-ai putut să fii astăzi aici, să-mi vezi bucuriile şi să fii fericită pentru mine (aşa cum ştiu că eşti)? De ce n-am putut să plâng după pofta inimii în braţele tale?

Am scris o poezie pentru revista clasei, de ce nu?

Sângele pulsează, la fel şi pavajul

În marş spre marea sărbătoare

O mare mulţime cenuşie se poticneşte

Steaguri roşii... Pentru ţară

Mulţimea de oameni trece prin oraş

Se adună din suburbii, străzi dosnice şi locuinţe

Alţi oameni li se alătură mereu

Străzile sunt debordate

Ca lava ce se scurge pe pantele vulcanului

Ca aliajul de fier lichid

Care se poate întări în orice clipă

Strivind lumea aceasta în somn adânc

Sfâşiind lumea cea veche

Aceste steaguri roşii... Valul roşu...

7 noiembrie 1940

Ascultă, poate tu ştii dacă e plăcut să ai un iubit! Ce crezi? M-am gândit la asta astăzi! Ştii, nu pot să sufăr când cineva vorbeşte despre viitor.

Nu vreau ca bolnavii să caute alinare în mine

Nu vreau să văd răniţi, căci eu sunt rănită peste poate

Vreau să trăiesc ca un ticălos, ca un suflet fără griji

Vreau să văd femei destoinice în posturi

de miniştri sau de marinari pe mare

De diplomaţi, de oficiali cu cheia dreptăţii!

Vreau să le văd ca piloţi, în acţiune

Să le aud rostind pătimaşe discursuri

Vreau să trăiesc fără necazuri

Viaţa mea să fie un balon de săpun fericit

vreau să scriu mereu poezii

Şi vreau să am un iubit!

9 noiembrie 1940

Am fost la plimbare cu Zygu. Bineînţeles, nu singură; a fost tot grupul. Poate am să mă duc la petrecerea dansantă a Irkăi. O să fie şi Zygu acolo. N-am să dansez, dar mă duc.

12 noiembrie 1940

Numai câteva cuvinte, pentru că este târziu. Am primit un premiu, uraaa! Copiii de Jan Brzoza[43]. M-am simţit aşa de mândră; a fost grozav. Păcat că Buluś n-a văzut asta. Trebuie să predau o lucrare pe 24 decembrie. Ziua de naştere a mamei... O să fii acolo, cu mine, mamă? Am fost aleasă şi în comitetul pentru evenimentul Mickiewicz. Am să-ţi povestesc despre asta mai târziu. Zygu mă tachinează uneori, dar astăzi a fost drăguţ. Sâmbătă mă duc la o petrecere cu dans la Irka. O să fie şi el acolo! Dacă n-o să petrec, nu petrec şi gata. El este cel care contează!

18 noiembrie 1940

[43] Jan Brzoza (1900–1971), scriitor, publicist, comentator radio, activist comunist, unul dintre fondatorii literaturii proletare din Polonia. Copiii, publicat în 1936, descrie viaţa unui băiat, vânzător de ziare din Lvov.

Astăzi sunt sub vraja unui film. Poate pentru că n-am mai fost de mult la cinema, poate pentru că, în mod sigur, m-am regăsit şi pe mine cumva în acele imagini, oameni, opinii, incidente. Da, unele dintre visurile mele erau acolo şi exact din acest motiv mi-a plăcut Tinereţea lui Puşkin.[44] Îmi place Puşkin foarte mult, este eroul meu; poate am să obţin fotografia lui de undeva.[45] Pentru că, ştii, sunt pe cale să-mi schimb planul şi încep să mă întreb dacă nu este mai bine totuşi să fii celebru decât fericit. Să fii poet, nu precum Konopnicka, ci... precum... Puşkin!!! Acum pot să compar tinereţea lui cu a mea. Este clar că nu avea succes la femei. Păcat că a murit – aş fi vrut să-i strâng mâna.

Când era în liceu, Puşkin nu învăţa deloc. Se întâlnea cu alţi copii, se ducea să se plimbe sub clar de lună (chiar şi în film) în nopţile înmiresmate, culegea nuferi albi pentru iubita lui. Tânjea, visa, iubea... Nu avea lumea în buzunar? Cum ar fi putut să devină un non-romantic? Minunat, minunat – maimuţă urâtă, obeziana[46]! Puşkin! Şi numele! Rosteşti acest nume cu veneraţie.

Dar n-aş putea să devin niciodată atât de vestită. Sunt ca un vagabond al străzii în ultimii patru ani. Nu văd decât pavaje cenuşii crăpate, buze însetate. Nu văd cerul, pentru că cerul este numai o grămadă mucegăită şi prăfuită de nori. Tot ce văd este cenuşă şi funingine care te îneacă, care îţi frige ochii şi te sufocă. Văd oamenii pe străzi ascuţiţi ca nişte pietre zdrobite întruna cu târnăcopul şi îngropate în praful muşcător, în degetele aspre, butucănoase. Nici o revoluţie nu va putea repara asta. Nimic... Întrucât cei care au voci catifelate şi o atingere plăcută, cei care duc vieţi tihnite în mătase şi confort, aceia

---

[44] Tinereţea lui Puşkin (Iunost poeta) – film sovietic, producţie 1936, regizor Abram Narodiţki, cu Valentin Litovski în rolul principal.

[45] Fotografia a fost inventată în 1839, la doi ani după moartea lui Puşkin. Probabil că autoarea se referă la o fotografie a portretului său pictat.

[46] Maimuţă (în limba rusă în original).

vor rămâne mereu... Dar nu-mi pasă, detest revoluţia, eu, o persoană mediocră (o flegmatică), nu pot să sufăr gloata înfuriată, aşa că mai bine să fie aşa cum este. Dar tu, Puşkin, tu ce ai dorit?

Priveşte, cum totul este deformat

cât e de fals, de lamentabil,

şi cât este de ieftin

E nou, dar e putrezit cu totul

deşi e roşu, roşu şi alb...

18 noiembrie 1940[47]

Se pare că povestea mea de dragoste a luat sfârşit. Ce idiot arogant, crud şi stupid! Îi place să se joace cu mine. Şi pentru toate astea pot să-i mulţumesc dragului meu prieten Tusiek. Ce ticălos, naiba să-l ia! Dar ştii ceva? Nu merită să scriu despre el. Fireşte că mă voi răzbuna; am să găsesc o cale. O să mai fie încă o seară de lecturi. O, îmi place aşa de mult! Mă ajuţi din nou?

Vin la tine, sunt pe drum!

Trenul huruie pe şine peste pod, pe viaducte

prin câmpii şi oraşe, nu se opreşte

[47] Renia a repetat această dată pentru două însemnări separate.

Alunecă-nainte mereu, şuierând se grăbeşte

De-a lungul şinelor de oţel sclipitor

Merge în mare viteză!

Culorile lui sunt galben şi roşu,

cu ceva negru, verde şi-albastru

Luminile serii sunt foarte blânde

Presărate din nou în fiece zi

Aud şuieratul prelung răguşit

Locomotiva bâzâie şi pufăie

Iar eu vin la tine, sunt pe drum

Urmăresc şinele trasate pe hartă...

20 noiembrie 1940

Astăzi m-am răzbunat. I-am scris o poezie jignitoare. S-a supărat. Acum o să mă lase în pace. Nu pot să-l sufăr. „Poetastra” – aşa mi-a spus astăzi. Acum o să fie şi mai rău, o să... aş vrea să-l văd mort! Ştii, uneori toate astea sunt atât de stupide, dar şi aşa de importante. Nu, nu contează. O să fie întotdeauna aşa: „N-am ştiut niciodată ce înseamnă fericirea”. Dumnezeule mare, te rog, nu îngădui ca aceasta să fie o profeţie. Sunt atât de deprimată, atât de deprimată... aşa de tare deprimată.

24 noiembrie 1940

Azi m-am dus la teatru. Toată lumea a spus că am fost foarte deşteaptă. Dar Zygu nu era acolo. Acum sunt indiferentă şi el este surprins, furios, îmi spune una şi alta, iar eu tot nu fac nimic. (Nora spune că ăsta este doar începutul.) Iar eu nu spun decât: „Cine ştie!”

Maciek al Norei locuieşte la etajul cinci. Nora se uită mereu acolo.

Devine auriu în lumina zorilor?

E înconjurat de întuneric?

De ce eşti retras atât de departe?

De ce este lumea întreagă între noi?

De ce acest fluviu cumplit

Ne desparte cu un fior?

28 noiembrie 1940, joi

Mâine este lecţie demonstrativă la matematică. Sunt îngrozitor de speriată. Am avut sentimente ciudate faţă de Nora zilele acestea. Simt că este cumplit de falsă. Imediat ce observă că Z vrea să-mi spună ceva, se amestecă intenţionat. Da, totul este din cauza lui Waldek. Şi, oricum,

este temperamentală şi capricioasă, iar eu, slavă Domnului, se pare că nu mai îndeplinesc cerinţele ei. Era aşa de încântată că lumea îşi închipuia că-i place de Z. Îi plăcea chestia asta, deşi ştia că nu este adevărat. Ha, ha, ha!

30 noiembrie 1940

Lecţia s-a terminat. A mers foarte bine, eram pregătită. Am fost menţionată. Nu-l mai plac pe Zygu, căci nu mai simt nimic pentru el. Nora şi-a scrântit glezna. Am elaborat un articol şi o poezie despre asta. Am să-l scriu pentru ea. La urma urmelor, nu este chiar aşa de rău cu Nora. Eu am creat poezia, aşa că am s-o scriu. Mi-ar plăcea să apară în Piszemy sami[48]. Probabil că ceva nu e în regulă cu mine!

8 decembrie 1940, miercuri[49]

Dintr-odată îl iubesc la nebunie. Gândeşte-te numai, totul rămăsese latent, iar astăzi a revenit la viaţă. Nu s-a întâmplat nimic – şi totuşi atât de mult! S-a jucat cu gluga mea, a mângâiat-o, a venit mai aproape! Dar eu sunt vanitoasă. Mă gândesc la o mie de proiecte. Lalalalala! Zygu cel minunat, minunat, minunat!!! Iată ce am scris pe loc:

[48] Piszemy sami (Scriem noi înşine) – probabil o revistă.

[49] Autoarea a făcut mai multe greşeli în privinţa datelor şi a zilelor săptămânii. 8 decembrie 1940 a fost duminică.

Hei, hai să ne bem vinul

Să bem de pe buzele noastre

Iar când cupa se goleşte

Să schimbăm vinul pe sânge

Tânjind şi dorind

Inspiraţie şi amor arzător

Să facă un foc

Mânia să ardă ca rugul,

Dar, ţine minte, fetiţă,

Flacăra-ţi aleargă prin vine

sângele te poate înăbuşi dinlăuntru

Tânjind şi dorind

Inspiraţie şi amor arzător

Să facă un foc

Mânia să ardă ca rugul,

Şi vinul şi buzele-s roşii

O viaţă înainte să mori

Inimile noastre-s flămânde, tinere, ard

Şi bat numai una pentru alta.

Ţine minte, fetiţo,

flacăra aleargă prin vinele tale

Ce înseamnă să fii romantic?

Este un cal galopând peste stepe

Este un nor înalt urmându-l vioi

Mişcându-se lin, cufundat în strălucirea de-un roşu profund

Învăluind lebedele în mantia crepusculului auriu

Este un iubit pe marginea unui abis adânc

Coborând pe funie de la mare înălţime

Cu un buchet de trandafiri roşii în braţe.

Plebea sau copiii maşinilor

În huruit şi zăngănit de fier

În vacarmul bucăţilor prăbuşite

În zbârnâitul şi vuietul din ateliere

În praful pişcător şi usturător plutind în aer

arzând inimile şi măcinând visurile

am crescut noi, copiii muncitori

oameni-maşini

În muget de forje

De creuzete pline de metal topit

În dogorea cumplită a zgurii, a lavei şi-a melasei

Am fost făuriţi noi, oamenii de oţel

Mâinile noastre-s puternice, aspre,

Mâinile noastre sunt arcuri de-oţel

Inimile ca zgura fierbinte, nestatornice...

Clocotind, fierbând puterea adolescenţei

Oamenii muncii – copii maşinilor.

9 decembrie 1940

Îl iubesc, îl doresc, sunt nebună după Zygu!!!

10 decembrie 1940

Astăzi m-am dus la etajul doi. Zygu mi-a spus: „Ce mai faci, fată” sau cam aşa ceva şi m-a tras de păr. Ştii, în ultima vreme, când îl văd am acest sentiment de fericire, atât de plăcut şi de neplăcut în acelaşi timp. Ceva mă paralizează. Ah, idiotul ăla, numai dacă ar şti cât de mult îl iubesc. Ne leagă un fir invizibil. Ar putea să se rupă, dar nu... Dacă am putea fi cu adevărat împreună, ar fi deopotrivă minunat şi cumplit! „Cutia de ciocolată poate fi goală, dar este o

mulţime de dulceaţă pe buzele tale.” Nu ştiu. N-am nici cea mai mică idee ce se întâmplă cu mine.

O, vârstă, tu! Când iubeşti ca nicicând înainte

Cel ce te cunoaşte nu-şi poate găsi pacea

Cel ce te cunoaşte e beat de-nflăcărare

Şi viaţa începe doar când inima lui este prinsă.

Îndrăgostitul nu se poate nicicând trezi

Blocat în vis chinuitor, în tremur febril

Adoarme numai când zorii apar

Şi visează la iubire şi la durerea din inima lui.

11 decembrie 1940

Astăzi am stat acasă. Trebuie să scriu o lucrare. Trebuie s-o scriu pentru concurs. Pentru că Krela i-a spus lui Teich că aşteaptă ceva deosebit de la mine. Ce să scriu?

Gerul

Afară e vânt şi e ceaţă...

Cer cenuşiu de decembrie...

Bulgări cu pene de vrăbii, toate-ameţite

Ţopăie toată ziua pe drumul de gheaţă...

Afară totu-i somnoros

Zăpada cade lin alunecând

De-a lungul unor linii invizibile

Nori cenuşii înfloresc peste tot

Ca şi când în aer ar fi fum de ţigară.

Heine[50]

Leise zieht durch mein Gemüt

Liebliches Geläute,

Klinge, kleines Frühlingslied,

Kling hinaus ins Weite.

Kling hinaus bis an das Haus,

Wo die Blumen sprießen,

Wenn du eine Rose schaust,

Sag, ich laß sie grüßen.

---

[50] Din Neue Gedichte (1844) de Heinrich Heine (1797–1856).

Zvon uşor, mângâietor

Sufletu-mi străbate.

Sună, cânticel de dor,

Sună hăt-departe.

Să te-opreşti la-a' ei fereşti,

Printre flori răsună,

Iar o roză de zăreşti,

Spune-i ziua bună.[51]

20 decembrie 1940

Ei, şi ce contează că mă pricep să compun poezii drăguţe, pot să spun că sunt... ei bine, o vezi singur (am să lipesc o fotografie), şi cupletele mele sunt atât de vesele, că toată şcoala le cântă, băieţii şi fetele ca mine? Nu sunt mulţumită de viaţa mea la şcoală. Jara – ah! Am dorit întotdeauna tot ce e mai bun pentru ea. Am încercat chiar s-o conving să exerseze (ca să devină pianistă). Dar uneori, aproape tot timpul, mă face să mă simt stânjenită. Dumnezeule! Flirtează cu prietenii mei. De fapt, are o viclenie, o capacitate de a câştiga simpatia oamenilor. Are o inimă foarte bună, dar nu o personalitate de cristal. Este foarte talentată la muzică, la fel şi la actorie, dar nu este foarte deşteaptă, nu are acel ceva, acel ceva înnăscut. Şi este femeie, o, o femeie oribilă, ca mătuşa Hela – pur şi simplu

[51] Traducere de Iosif Cassian-Mătăsaru (n.red.).

uşoară... Şi ştii cum sunt eu. Mama şi cu tine – voi doi ştiţi! Nu pot să lupt pentru ei, pentru că sunt abătută, descurajată şi de luptă şi de viaţă. Deocamdată talentele mele mi-au pavat drumul, însă acum există posibilitatea ca noi două, sărmane suflete, să fim despărţite! Doamne! Gelozie – nu, nu vreau, mă auzi, nu vreau, vreau s-o iubesc fără nici o umbră de resentiment, asta vreau, o iubesc pe singura mea surioară!!! Dar ea, ea... Nu, nu pot. Este conştientă de succesul ei şi acum a început să mi se adreseze cu un zâmbet ironic. Este fericită că poate să meargă cu Zygu, vrea să mă impresioneze în felul acesta, şi când o chem se face că nu mă aude. Odată mi-a spus:

— Rena, eu oricum am să mă mărit înaintea ta!

Dar nu despre asta e vorba. Doamne, m-ai despărţit de mama, nu mă despărţi şi de sora mea!!!

25 decembrie 1940

[9]

Ieri a fost ziua ta de naştere, Buluś. Este a doua ta aniversare pe care n-o petrecem împreună. Când se va termina în sfârşit această tortură, când? Dorul meu este şi mai puternic, mă simt tot mai rău. Uneori este cumplit, mă simt atât de pustiită, încât mi se pare că viaţa mea e aproape terminată – când, de fapt, abia începe. Nu văd nimic în faţa mea. Nu există nimic, numai suferinţă şi luptă, şi se termină cu o înfrângere. Râd în tot acest timp, dar este numai o mască, este ca uitarea (oamenilor nu le plac lacrimile); acum mă gândesc la tine, mamă, că eşti atât de departe, că trăieşti într-un ghetou, că eşti nefericită şi eu nu pot să te ajut, deoarece nu sunt pregătită pentru viaţă. Aşa spune Krela.

Astăzi am făcut repetiţie pentru un spectacol de varieteu acasă la Irka. Eu am scris cupletele. Şi am şi un rol. Krela ştie foarte multe, cunoaşte toată Europa, vorbeşte atâtea limbi. Este foarte deşteaptă, inteligentă şi minunată. Le-a spus băieţilor că nu sunt pregătiţi pentru viaţă, după care a adus vorba şi despre fete. Mama Irkăi a spus că Irka se va descurca foarte bine în viaţă. Irka este aşa de deşteaptă! Krela a spus că Maryśka Filagrowicz este cea mai drăgălaşă fată din şcoală. Eu n-o cunosc prea bine. Şi cel mai inteligent şi mai citit băiat este Zygu! Iarăşi el. Aşa este întotdeauna – pot să-mi spun că pentru mine nu contează, dar e de-ajuns să ni se intersecteze drumurile ca să înnebunesc din nou după el. Sufăr cumplit. Plâng tot timpul, pentru că sunt îndrăgostită.

O, Maciek continuă să-mi facă complimente şi spune o mulţime de alte lucruri (pe care le spune tuturor), dar nu e deloc acelaşi lucru. Iar cu Waldek e cu totul altă poveste. Când este vorba de astfel de momente, nici un băiat nu mai contează pentru mine, singurul din mintea mea e Zygu... Din nou el... „Trebuie să ai răbdare, cu voia lui Dumnezeu, o să vă întâlniţi.” Da, dar când? Doamne, de ce nu acum? Dacă vrei să ne aduci laolaltă, va mai dura mult până atunci? Inimile noastre, pline de amărăciune, de regret şi de dor, vor supravieţui? Şi dacă una din ele se sfărâmă? Atunci şi cealaltă va muri. Dumnezeule mare, te rog, ajută-mă!!!

28 decembrie 1940, duminică[52]

Sunt o păcătoasă? Da! Pentru că, în momentul când se pare că sunt aproape de ceva, firea mea intervine şi mă opreşte să merg mai departe... asta este... Aşa se întâmplă – ar

[52] 28 decembrie 1940 a fost sâmbătă.

putea fi mai bine? Zygu o să joace în spectacolul de varietăţi! De fapt, el şi cu mine o să fim în aceeaşi scenă. A fost aşa de minunat când Krela a spus:

— Spiegel şi Schwarzer sunt cei mai buni pentru asta şi...

Dar ce-mi pasă mie de restul! Aşa că citim de pe aceeaşi pagină. Irka spune că m-a ascultat admirativ atunci când cântam cupletele. (Credeam că a fost invers, dar, o, foarte bine!)

Apoi am mers la şcoală. Luśka l-a tras la o parte, însă Irka a fost deşteaptă şi drept urmare am mers cu el braţ la braţ. Mai întâi a aşteptat să-l iau eu de braţ, dar eram prea stânjenită, aşa că m-a apucat el de mână, ah! Am simţit că mâna nu-mi mai aparţinea. Sau îmi aparţinea, dar o simţeam cu totul altfel decât pe cealaltă. M-au străbătut nişte fiori foarte plăcuţi pe şira spinării, aşa de plăcuţi, că...! Mai înainte, când îşi citea rolul, n-am putut să-mi desprind privirile de la buzele lui frumoase. Mi-e jenă să recunosc asta.

La şcoală mi-a propus să stau lângă el. Ar fi minunat! Numai dacă... numai dacă nu s-ar fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat astăzi. Pentru că astăzi am roşit aşa de tare. (La naiba! Naiba s-o ia de fire!) Apoi s-a aşezat lângă mine, a mormăit ceva şi i-a spus Luśkăi că nu ştie nimic despre ea şi că eram împreună pe scenă. Iar eu, ca o proastă, am stricat totul, pentru că m-am mutat. L-am supărat, l-am silit să vorbească cu Luśka anume ca să-mi facă în ciudă. Ba mai mult chiar, a ameninţat că nu va mai participa.

— Ai auzit, Renia?

Iar eu i-am spus că nu-mi pasă. Ce să fac dacă sunt aşa de proastă?

29 decembrie 1940

Şi astăzi din nou! Tocmai am fost la repetiţie. Zygu a fost minunat. A spus că nimeni nu cântă ca mine cântecele de cabaret şi că nu şi-a dat seama că sunt aşa de talentată. Am vorbit şi am tot vorbit. Divinul meu Zygu!

31 decembrie 1940

[10]

Ajunul Anului Nou! Am prezentat spectacolul de varietăţi. Am avut mare succes la public. În culise, Zygu mi-a scos capa şi mi-a ciufulit părul. Când a început dansul, am plecat repede. Ei chiar doreau să mai rămân. Poldek, Rysiek, Julek şi Tusiek. Dar nu voiam să mai stau şi gata. Zygo este atât de minunat, de divin, de fermecător. Totul a fost atât de emoţionant; i-am spus totul Norei. Dar ea şi Marek nu mai sunt atât de apropiaţi, aşa că acum mă invidiază. Mi-e milă de ea. Mai ţii minte cât de mizerabil m-am simţit din acelaşi motiv? Acum aşa se simte şi ea. Ba chiar a şi plâns, sărmana. Poate că ar fi trebuit să stau ceva mai mult să privesc, dar am plecat din cauza ei.

Când eram gata să plec, Zygu a alergat la mine şi m-a întrebat dacă vreau să merg cu el la o petrecere a doua zi. I-am spus că eu nu dansez, dar a continuat spunând ceva despre invitaţie, iar Jara a intervenit:

— Ba da, ba da, dansează.

Aşa că mă duc. Mă duc, de ce nu, la urma urmelor i-am spus că s-ar putea să nu dansez. Aha, stai puţin, alaltăieri la

repetiţie m-a invitat să merg cu el la lecţiile de desen cu clasa a X-a B. Aşa că ne-am dus, dar a trebuit să plecăm repede. Aha! Eu sunt vidminna[53], eram singura care are totul etc.! Aha!

Ce altceva? Astăzi este ultima zi din 1940. Mâine începe un an nou, care va aduce noi regrete, noi râsete (poate), noi griji, noi lupte. Dorinţa mea cea mai mare este să vină draga şi sărmana mea mamă înapoi. Doresc, de asemenea, relaţii politice bune şi „ceva” cu Zygu. Să fie aşa cum am descris în finalul spectacolului nostru de varietăţi:

Plecaţi, necazuri, lacrimi şi revoltă

Să fim cu toţii fără grijă şi voioşi

Noapte bună şi să sperăm că iarna va fi bună

Aceasta vă doresc şi vă urez cu drag.

Şi ţineţi minte, nu riscaţi

Începeţi Anul Nou cu toată bucuria

Cu cântec, râsete şi dans

Şi faceţi primul pas, nu vă sfiiţi.

Vreau ca acest nou an să fie vesel şi fericit. Bun pentru toată lumea şi la fel şi pentru mine.

Să ne-mbrăţişăm cu toţi prieteneşte

Prieteni şi generoşi să fim cu toţii

[53] Excelentă, foarte bună (în limba ucraineană în original).

Să zugrăvim fericirea pe chipurile semenilor

Spre viitor să-i chemăm cu clinchet vesel

Şi să păşească vioi prin viaţă

Cu dragoste pentru ea şi cu avânt

Şi visele mele să se-mplinească

Să nu ne-nvrăjbim între noi

Asta-i mai mult decât aurul

Asta-i tot ce este mai bun.

Ultima zi din 1940. Ultima pagină din Jurnal. Voi întâmpina noul an pe o pagină nouă.

1 ianuarie 1941, miercuri

M-am dus la petrecere. A fost minunat, n-ar fi putut fi mai bine, aşa cred. Am dansat cu toată lumea. Cel mai mult cu Poldek şi cu Zygu! Ai auzit? Sper ca tot anul să fie la fel de frumos ca petrecerea de azi! Zygu a vorbit aşa de mult; este aşa de fermecător. Nu am dansat foarte bine, dar a fost extraordinar de drăguţ.

— E vina mea. Am ştiut că ai să vii. Păcat că lumina este aşa de puternică...

Şi la sfârşit, când Irka a spus că a răguşit, Zygu a anunţat:

— Şi Rena a răguşit.

Uraaa! Primul pas contează cel mai mult. De acum înainte mă duc la petreceri.

3 ianuarie 1941, vineri

A fost de-abia alaltăieri! Şi simt că înnebunesc de parcă nu l-aş fi văzut un an întreg. Cu cât ne apropiem mai mult, cu atât îl iubesc mai tare. De exemplu, astăzi am tremurat încă de dimineaţă. De fiecare dată când mă gândesc la seara aceea, mă simt copleşită de ceva ce n-am mai simţit până acum.

Aşadar, cum a fost petrecerea? Totul a fost minunat. Care a fost cel mai bun moment? A fost atunci când a vorbit cu mine în timp ce dansam? Sau atunci când şi-a pus braţul în jurul meu în timp ce mă împiedicam la vals? Sau atunci când, cu un zâmbet superb, m-a întrebat:

— Rena, de ce fugi de mine?

Sau atunci când m-a condus amabil de braţ după fiecare dans? Zâmbea atât de uluitor! Şi când m-a atins...brrr... ah... ce bine a fost! Ce plăcut, ce bine! Am stat jos şi am vorbit. Ce seară!

Şi mă place şi Poldek? Dar nu ştiam că mă place aşa de mult. A insistat foarte mult să ne întâlnim astăzi; continuă să mă conducă acasă, mă agasează. De fapt, nu mi-am luat rămas-bun de la nimeni, dar Zygu s-a apropiat de mine şi a făcut un efort special să-mi spună la revedere. Abia m-am putut abţine.

Astăzi a fost o ceaţă cumplită. A nins toată ziua. Dar sunt gata să merg alături de el prin ceaţă, prin viscol, prin uragan, prin ploaie torenţială – numai să fim împreună. Iubitul meu minunat, băiatul meu de aur. Trebuie să termin o lucrare ca s-o predau mâine, dar vreau să-l văd pe Zygu. Îmi pierd minţile. În acelaşi timp nu vreau să-l văd, pentru că mi-e aşa de teamă că ceva nu va merge bine, că această amintire minunată, dulce, parfumată se va strica.

5 ianuarie 1941, duminică

Şi? Nu spuneam că este mai bine să nu-l văd? Mi-a părut aşa de rău, dar m-am ţinut tare. Aşa se întâmplă întotdeauna când iubeşti pe cineva, îl tachinezi. Ne-am salutat călduros, dar după aceea n-a dansat cu mine, a stat acolo îmbufnat, prost dispus, parcă aspru, oricum (o, Doamne) iubirea poate (adică trebuie) să te şi necăjească. Astăzi stau în pat; nu mă simt bine. O, sper că totul va ieşi bine!!! Te rog, Doamne! Găsesc dovezi de iubire chiar şi în supărarea lui.

Când ai şaisprezece ani

Când ai şaisprezece ani

iubeşti cu pasiune lumea-ntreagă

cu toate petrecerile, cu farsele şi glumele ei

şi mai ales cu toţi iubiţii tăi.

Când ascunzi jurnalul boţit

de căutarea insistentă a mamei tale

Atunci cânţi cântece de iubire

Aşadar ai şaisprezece ani.

8 ianuarie 1941, miercuri

Totul e bine din nou, ba chiar mai bine. Irka insistă că Zygu este îndrăgostit de mine. A spus c-o să se lupte în duel cu Poldek pentru mine. Asta pentru că Poldek este îndrăgostit până peste urechi de mine. A venit o dată aici când am fost bolnavă.

Zygu n-a mai vrut să se ducă la cinema, când a aflat că eu nu merg. Iar astăzi a spus că se duce; m-aş duce şi eu, poate facem cumva să mergem împreună? Aveam de gând să merg la un meci (pentru că joacă Zygu şi m-a invitat şi m-a rugat prin Irka să mă duc). M-am înţeles cu Irka, dar când mă întorceam de la poştă, cineva a spus:

— Rena, unde ai fost? Nu ţi-e ruşine să fii bolnavă? Ai cizme lungi de cauciuc şi totuşi ai răcit? Vino cu mine la meci.

Vino şi iar vino. Iar eu nu puteam să mă duc, naiba s-o ia de treabă, pentru că mă înţelesesem cu Irka. A mai spus una şi alta; era minunat, încântător. De exemplu, a spus c-o să se ducă mai întâi la peluză pentru că nu voia ca eu să văd etc., etc.

Zygu a câştigat meciul şi eu l-am felicitat. Nu puteam să-mi stăpânesc îngrijorarea că s-ar putea să intre în armată. Şi Zygu? Zygu era bucuros la culme. Apoi am mers împreună,

am glumit, ne-am tachinat aşa cum fac îndrăgostiţii (sau aşa cred eu). Şi mâine? Am să-l văd la meci. Am să-ţi spun mai mult.

9 ianuarie 1941, joi

Astăzi... O, mi-e şi frică să spun – am fost la meci. Nu s-a întâmplat nimic special. (Numai o dată o minge l-a lovit de minunatul, pe dragul meu Zygu în falcă; a fost aşa de rău, că s-a îndoit în două de durere. Sărmanul meu iubit! Am fost foarte îngrijorată.) Dar după meci! Oooh! Am plecat împreună şi i-am spus că am fost supărată în timpul meciului.

— De ce? a vrut el să ştie.

— Uite aşa, am răspuns.

— Dar de ce? a insistat el.

— Am fost pur şi simplu supărată. Lasă-mă în pace.

— Vorbeşte!

Voia să-i spun: „Pentru că jucai tu”.

Irka mergea în faţa noastră cu Genek, dar Zygu a aranjat în aşa fel încât să ne despărţim. În sfârşit, singuri! Şi ce ne mai rezerva soarta? Soarta a vrut s-o vedem pe Arianka pe gheaţă. Ne-am dus spre gheţuş, iar prichindelul nu s-a lăsat şi s-a lipit de noi. Dar Zygu n-a spus nimic. A fost tot timpul optimist, mormăia ceva în idiş şi întreba de ce nu mă văzuse anul trecut. Şi m-a întrebat când putem să mergem la cinema şi una, şi alta.

Fireşte că Giza m-a văzut în oraş şi a făcut o mutră stupidă. Apoi Poldek ne-a văzut şi el şi bineînţeles că n-a vrut să ne lase singuri.

Zygu vrea să studieze medicina; mi-a zis:

— Rena, ce o să facem anul viitor? O să vii la Lvov şi o să studiem împreună!

Ura! Ura! Zygu este un băiat minunat şi spune lucruri aşa de plăcute! Numai dacă ar fi şi mama aici – aş putea uşor să consider că acestea sunt cele mai fericite zile ale mele de până acum. (Este numai puţin răutăcios, nu ca ceilalţi băieţi, care sunt vulgari.)

10 ianuarie 1941, vineri

Îl iubesc, sunt nebună după el! Astăzi nu l-am văzut toată ziua. Simt că-mi pierd minţile. Dacă se duce mâine la petrecerea de la Clubul Socialist, mă duc şi eu.

Irka mi-a dat un elefant. A suflat peste el ca să ne aducă noroc mie şi lui Zygu. Aşa să fie!

12 ianuarie 1941, duminică

Ce să-ţi spun? Mă simt aşa de ciudat; totul este atât de greu şi de dureros... Ca şi când s-ar mişca nişte pioni în jurul nostru, ca şi când ar fi o pereche de ochi negri strălucind în întuneric.

Astăzi l-am văzut, am mers chiar împreună în oraş, dar a fost datorită Irkăi, a fost aranjamentul ei. Apoi m-a condus acasă, chipurile de bunăvoie, dar din nou, numai datorită Irkăi am rămas singuri. Ne simţeam amândoi stingheriţi. Era foarte politicos, dar am simţit că doreşte să stea cu Irka.

Da, acum sunt într-o asemenea stare, că abia pot ţine stiloul în mână. Nu ştiu ce mi se spune, uit totul. Nu scriu, şi noaptea stau culcată în pat cu ochii deschişi şi mă gândesc... mă gândesc... Mamă, aş dori să plâng împreună cu tine până îmi ies ochii din cap. Mamă, mamă! Vino!

O reţea de corzi întreţesute

O minge cafenie sărind în sus şi-n jos

Un fluier...

Şi multe mâini întinse înainte

Un huruit ca de ziduri prăbuşite

Fanii sunt în fierbere şi ţipă:

„Nu-i aşa!” „Arbitrul e ţicnit!” „Haide!”

Aut, repunere – şi apoi un fluierat

Mingea ricoşează – este un meci, eu ştiu!!!

Nici nu pot să-l menţionez pe Zygu. Îmi vine să leşin, este atât de cumplit... Mamă! Ajută-mă!

14 ianuarie 1941, marţi

Azi am predat lucrarea. În sfârşit. Le-a plăcut tuturor, în clasă era linişte, toţi erau captivaţi. Apoi Krela a spus ceva, dar, de fapt, nu avea nimic de adăugat.

A fost foarte bine cu Zygu astăzi; m-a felicitat după aceea. Dar a zis:

— Rena, ce spui? Am deja carnetul de recrutare.

Mi-a citit ceva şi, cum nu înţelegeam ce înseamnă, a spus:

— Sunt căsătorit?

A izbucnit în râs şi apoi am mers braţ la braţ sus. Acolo mă aştepta o surpriză. Voiau să fiu preşedinta clubului literar. Au început să strige:

— Spiegel!

Şi m-au nominalizat unul după altul. Zygu m-a nominalizat şi el. Am votat şi fireşte că am avut cele mai multe voturi. Şi când a întrebat Krela cine vor să fie preşedinte, au strigat cu toţii că eu. Dar nu asta a fost important. Zygu a fost drăguţ, s-a strâmbat la mine şi, când a vorbit Krela, aproape că ne prăpădeam de râs... Şi totul ar fi fost foarte bine, am fi fost singuri etc., dar, din nefericire, un băiat dintr-a IX-a A nu voia să mă părăsească. Zygu era furios şi eu la fel. Zygu a spus dintr-odată la revedere, a mormăit ceva şi a plecat... Ce păcat! Ei bine, să sperăm că va mai fi altă şansă... pentru noi să fim în sfârşit singuri.

17 ianuarie 1941, sâmbătă[54]

[54] 17 ianuarie 1941 a fost vineri.

Sunt bolnavă de trei zile. Mă lupt teribil cu poezia asta. O, ce naştere grea, aşa cum spune draga mea mamă. Am un plan, oh! Am primit două scrisori de la iubita mea mamă. Sunt aşa de fericită, Dumnezeule! Vrea să vină, minunata, iubita, buna mea mamă. S-ar putea să vină, sper ca totul să fie bine.

Astăzi a fost o zi bună. Arianka a început clasa a cincea. O scrisoare de la mama. S-ar putea să se întoarcă şi Kasia. Ce o să spună Irka şi Norka despre... (despre cine?).

21 ianuarie 1941, miercuri[55]

Ah, minunată miercuri! Şi atunci era tot miercuri. Se pare că miercurea e cu noroc pentru mine.

Trăiască fiecare miercuri

Trăiască aşa, cu tot adevărul

tot ce înseamnă-a fi tânăr

şi râsul fără de grijă

speranţa fără restrişte

care te duce mereu

la petreceri, fără regret

la întâlniri şi plimbări în oraş

[55] 21 ianuarie 1941 a fost marţi.

la prăjituri şi la distracţii

ba chiar şi acasă, când stai în capot

cuvintele scrise pe geamul ferestrei

săgeţile şi-acele scrisori

cuvântul care-n jurnalul tău

se înroşeşte şi este permis

cel pe care îl duci mereu

care întotdeauna răsună

Deci miercurea să ne trăiască

cu voioşie şi cu fair-play

Dar mai ales să trăiască

tot ce se cheamă iubire.

Petrecerea a fost miercuri, şi astăzi... ghiceşte, căci mie mi s-a tăiat răsuflarea. Cuvintele stau să-mi sară afară din gât. Aşadar astăzi... Zygu a venit la mine în vizită. A venit, a fost drăguţ, dulce. Se uita la mine mereu, hipnotizându-mă parcă. Nu m-am prefăcut că sunt nefericită. A petrecut atât de mult timp cu mine şi a vorbit atât de mult! Cel mai important a fost că atunci când Maciek a întrebat:

— Cine are cei mai frumoşi ochi?

Zygu s-a fâstâcit (şi eu la fel), apoi el (minunatul meu) a spus:

— Rena.

Maciek mi-a făcut cu ochiul, a spus o mulţime de lucruri despre dragoste. Iar Zygu stătea stingherit.

Astăzi scriu prost, pentru că am rubeolă. De asta au venit în vizită Maciek, Poldek şi Zygu. Poldek, ştiu bine, este îndrăgostit de mine până peste urechi. Maciek, din câte ştiu, mă place şi el foarte mult, iar Z este un mister, un sfinx.

Este un Apolo

cu statura şi tenul lui

măsliniu şi neted

Este un sfinx

cu ochi impenetrabili

ce-ascund o taină ciudată

Aşa cred...

Toţi trei au spus că, dacă nu merg eu la petrecere, nu se duc nici ei; le-am replicat că aş prefera să mă simt mai bine şi să merg şi ar trebui şi ei să meargă.

Au bârfit cumplit despre Nora, mucoşii ăştia. Sunt curioasă ce vor de la ea (picior, ciorap, nas). S-au ciorovăit un timp cu Maciek. Eram supărată pe el şi astăzi s-a răzbunat pe mine pentru prostiile din oraş. Maciek este blând ca un înger, ar putea fi gelos, dar nu este.

23 ianuarie 1941, joi

Irka insistă să scriu ceva în jurnalul ei. În versuri, fireşte. Am să încerc.

27 ianuarie 1941

Data trecută n-am terminat ce aveam de scris, pentru că a venit Norka. Apoi au venit în vizită Poldek şi Maciek şi Nora cu Irka. A fost în tot felul; uneori drăguţ, alteori plicticos (şi o dată a fost chiar şi o situaţie neplăcută).

Sâmbătă trebuia să vină Zygu, dar nu a venit pentru că s-a întors mama lui.

Şi eu? Eu trăiesc din amintiri; sunt uimită că-mi aduc aminte fiecare cuvânt, fiecare zâmbet, fiecare mutră pe care a făcut-o. Când îmi amintesc ceva nou, mă simt ca şi când... Nu mă cunosc pe mine însămi. Nu pot să mă gândesc şi nici să vorbesc despre nimic altceva. Devine o adevărată manie.

Ieri unchiul Maciek (care îmi place foarte mult) a fost în vizită la ai lui. I-a plăcut Zygu – şi el şi comportarea lui. Zygu uitase două caiete în cameră, aşa că a bătut, şi-a cerut scuze şi s-a dus să le ia.

Dumnezeule! De ce-mi povestesc ei mie toate astea? Eu şi aşa abia dacă pot să-mi controlez inima, care parcă vrea să-mi sară afară din piept. Irka spune deja pe faţă că Zygu este îndrăgostit de mine, dar eu nu cred, nu! Încă nu cred! Ar fi un miracol! Şi eu deja... Dumnezeule, Dumnezeule, Dumnezeule, te rog! Şi tu, Buluś...

30 ianuarie 1941

Astăzi... Astăzi a fost o zi bună. Mai întâi la şcoală... păi, nimic important. După-amiază a fost examen la Liga pentru Apărarea Antiaeriană şi Antigaz[56] şi, deşi nu ştiam nici măcar ce este Osoaviahim[57], am decis să încerc şi eu. Zygu m-a pregătit puţin. A venit după examenul lui, dar înainte de al meu. A fost nemaipomenit de dulce şi nu am cuvinte să-i descriu ochii. Mi-a vorbit tot timpul, a râs şi mi-a făcut complimente (este aşa de isteţ), şi la un moment dat m-a apucat de bărbie (acesta este gestul lui tandru) şi a dat să mă s... dar l-am împins blând la o parte. (Poate data viitoare. Doamne Dumnezeule! Buluś!)

Am spus că mi s-a iritat tenul pentru că mâncasem carne de găină, la care Maciek a zis că un cocoş o să mă rezolve. Maciek este un porc. L-a chemat chiar pe Zygu la el şi a repetat gluma. Şi eu? M-am făcut că nu înţeleg.

În timpul examenului meu, Cukierman s-a amuzat.

Am o nouă rivală. Dziunka. Astăzi a observat că ne plăcem reciproc (când stăteam înghesuiţi unul în altul pe bancă). Era furioasă şi voia să strice totul. Sărmana de mine! N-am fost şi eu în situaţia ei odată? Dar acum pot să-ţi spun că stau mai bine şi, cu voia lui Dumnezeu, dacă soarta mi-o va îngădui, o să stau şi mai bine. Măi, măi, măi!

---

[56] Liga pentru Apărarea Antiaeriană şi Antigaz a existat până în 1939.

[57] Osoaviahim (Uniunea Societăţilor pentru Acţiune Comună în Apărare şi în Construcţia Aviaţiei Chimice din URSS) a fost o organizaţie paramilitară, înfiinţată în 1927, care se ocupa în special de arme, automobile şi de aviaţie. În 1951 şi-a schimbat denumirea în DOSAAF (Societatea Voluntară pentru Cooperare cu Armata, Aviaţia şi Marina).

1 februarie 1941

A fost o zi aşa şi-aşa. A fost drăgălaş, a vorbit cu mine, trebuia să mergem împreună la Irka, dar el era gata să se ducă acasă şi era obosit.

E ceva foarte prietenos, foarte intim. Dar e aşa de mândru (şi de ce n-ar fi, din moment ce toată lumea spune că sunt a lui?). Ticălos nesimţit, nici măcar n-a vrut să mă invite să stau jos. Râdea şi întreba ce o să fie când o să-l văd în cămaşa aceea gri. Ah, Buluś, Buluś, ajută-mă!

Irka mi-a dat asta ca să mă înveselească şi să-mi aducă noroc. Este nostim când spui aşa, dar ştiu şi eu?

4 februarie 1941, marţi

Astăzi a fost o zi ciudată. Nora s-a certat cu Maciek – a plâns. Krela a ţipat la mine. Chiar că are ceva cu mine. Dar, oricum, totul este numai din vina ei. Mă privea fix mereu, ceea ce m-a paralizat.

De dimineaţă Zygu m-a mângâiat pe faţă când erau acolo Irka, Tuśka şi Ela, mi-a luat obrajii în mâini şi mi-a spus Renusia. M-am gândit c-a făcut-o dinadins, ca să mă lase perplexă. Un timp totul părea să meargă bine. M-a luat de braţ şi mi-a spus:

— De ce nu vrei să fii preşedintă? Am făcut atâta efort ca să te văd în comitet!

S-a aşezat lângă mine, mi-a dat jos gluga de pe cap şi a vorbit tot timpul. Apoi Krela s-a luat de mine pentru diferite chestii, dar mai ales pentru că vorbisem în timpul şedinţei. Zygu m-a consolat şi a spus că şi pe el îl repezise Krela. Şi atunci Krela a zis:

— Hai să vedem, cine ar putea fi ucigaşul soţului din Crinii[58]?

— Renusia! a spus Zygu.

(Naiba s-o ia de „Renusia”!) După care a continuat:

— Nu eşti bună ca ucigaşă de soţ.

Şi:

— Vreau să fiu fiul Renei.

Şi tot aşa mereu, iar mie mi s-a părut că-şi bate joc de mine, ceea ce chiar că m-a scos din sărite.

Nu m-a aşteptat, nu mi-a spus la revedere – ca şi când ar fi vrut să-l urmez. Dar, de fapt, care-i problema mea? La urma urmelor, a fost drăgălaş. Dar dacă a vrut să râdă de mine? Doamne, ştii cât de mult m-ar durea aşa ceva! Se tot zgâia la mine, ceea ce mă paraliza.

5 februarie 1941, miercuri

Sunt aşa de deprimată, aşa de tristă! Sunt îndrăgostită, şi cel pe care-l iubesc râde de mine. Am şi plâns. Ce lovitură! Şi ce bine ţintită. M-am supărat. L-am auzit pe Zygu când îi spunea lui Maciek:

[58] Baladă de Adam Mickiewicz.

— Rena este supărată pe mine.

Mi-a spus şi mie asta la şcoală, iar eu am confirmat. Supărată? Nu, nu sunt supărată, sunt foarte, foarte tristă şi îngrijorată. Şi a spus ceva oribil:

— Uite cum îşi ţine piciorul, exact la fel ca Nora.

Când a spus „Renusia” m-am întors instinctiv, imediat. Şi apoi a spus că sunt supărată. L-am auzit spunând intenţionat că Irka este frumoasă. Am auzit tot şi am plâns – nu cu lacrimi, dar simţeam acele lacrimi înlăuntrul meu, cum mă sufocau, îmi inundau inima. Mama! M-am simţit aşa de rău, aşa de rău! Dar iubirea este mai puternică, şi când m-am întristat foarte tare, Zygu a râs şi a spus:

— Rena, ce este?

Aşa că am râs, încercând să fac o mutră supărată. Dacă chiar îşi bate joc de mine aşa, dacă chiar spune asta, atunci...

Voi desena două inimioare

două inimi legate prin iubire

şi o săgeată mare neagră sau o lance

care străpunge de sus mugurii roşii

O inimă adevărată şi plină de viaţă

sinceră şi fierbinte – aceasta este a mea

pe cealaltă am s-o aduc la viaţă

dăruindu-i iubirea s-o bea ca pe un vin

hrănind-o cu zâmbet şi murmur de fericire

hrănind-o cu vorbe, atingeri blânde şi cu priviri

şi dăruindu-i fleacuri (cele mai scumpe jucării)

iar visurile mele ne-mplinite vor curge la vale

Va fi strălucitoare ca raza de soare

Şi purpurie ca un mac preafrumos

iar apoi, când cealaltă e gata s-apună,

Cea roşie îi va şopti: „Da! Să fim fericiţi."

Pavajul se mişcă, alunecă-nainte

la fel şi stelele, asfaltul, stâlpii de lumină

Merg ca o somnambulă prin oraşul

scăldat în lumina lunii

Rătăcesc peste tot, privind în jur

cu ochii aţintiţi în infinitul adânc,

Poate un mic răsad de iubire

se mai ascunde pe undeva?

Nu-ţi face griji, nu contează, haide, hai,

Cu siguranţă nu-i totul pierdut

„De ce plângi, fetiţă prostuţă?

E foarte normal, nu fi necăjită."

Plângi după pofta inimii tale

Poate suspinele te vor istovi

Poate că vei uita şi somnul te va-nvălui

Mă agăţ de funii care-atârnă înfricoşător

de copaci, de sârme, de sonerii

şi de clopotniţe înalte,

de tunet şi de arsura fulgerului

mă duc acolo, mă duc în cer

în puzderia mare de stele

mânată de-o forţă nepământeană,

şi merg, şi zbor, mă avânt

O, sunt atât, atât de profund îndrăgostită!!!

Gânduri ciudate tremură-n suflet

înceţoşate, adormite, secate

înghesuite într-un galop de coşmar

tremurătoare, stinghere, neclare

apa de izvor iese ca dintr-un şanţ

sunt fructe roşii, suculente

şi gândul mahmur şi rătăcit – apa

Efortul buzelor – rafală neputincioasă

Efortul creierului, gâtul crapă, buzele-s uscate

Cuvintele nu vor să fie rostite

Nimeni nu aude apocalipsa jeluitoare

Ci numai gândurile încâlcite

împroşcând apa, fructele mici de pădure

Şi acel Cuvânt nerostit cu voce tare –

apa – cea care duce totul cu ea!!!

Măcar o dată în viaţă am voie-n mod sigur

Să călăresc pe spinarea suflării de vânt

Să pocnesc, să şuier, să strălucesc printre nori

să zbor drept către stelele sclipitoare

Măcar o dată în viaţă am voie-n mod sigur

Să străbat fericită întinderi celeste

Să mă caţăr pe curcubeu, pe lună şi nori

Să mă rostogolesc cu revărsatul de zori

Măcar o dată în viaţă am voie-n mod sigur

Să mă bucur de-acest drum captivant

Să sar pe o stea cu pas sprinten

să mă uit la stele din partea cealaltă

Măcar o dată în viaţă am voie-n mod sigur

Să mă pierd în iubirea nebună,

Să iubesc cu pasiune şi cu mândrie

Chiar dacă... iubirea nu este-mpărtăşită...

7 februarie 1941, vineri

O, este mult mai bine! Este aproape bine. Am avut o conversaţie lungă cu el în colţul roşu. Şi inima îmi spune că s-a dus la oraş din cauza mea (deşi, felul în care a plecat – Domnul să aibă milă de el!) Şi a trebuit să-l părăsesc în mijlocul discuţiei ca să mă duc să învăţ la polonă. Aşa e viaţa. Dar nu mă plâng deloc. Aş vrea să-şi deschidă aripile şi frrrr…

Astăzi Maciek mi-a spus:

— Aurelia S., născută Spiegel... aş dori să vă căsătoriţi, pentru că îmi place de tine şi îmi place de el.

Aşa că i-am spus:

— Dar ce te priveşte pe tine? O să fii prietenul casei.

La care Maciek a spus:

— Da, şi poate cu timpul o să te plictiseşti de Zygu!

Nu, n-aş putea să mă plictisesc de Zygu! Toată lumea îl place aşa de mult, încât cred că aş putea să înnebunesc de gelozie. Doamne... nu mă părăsi, şi nici tu, dragă mamă!

8 februarie 1941, sâmbătă

Astăzi este sâmbătă, 8 februarie, şi am avut o zi minunată. La şcoală, Zygu m-a asigurat că va vota pentru mine şi că o să-mi dea toate punctele posibile. Mai târziu, l-am aşteptat după meci şi am mers împreună. Împreună, auzi? Mai era şi celălalt băiat care mergea cu noi, dar nu intra la socoteală şi, oricum, a plecat curând.

Când am ajuns în colţul roşu, una dintre numeroasele mele rivale a plecat curând. N-am putut să număr de câte ori s-a uitat Zygu la mine. Dar o face cumva conspirativ, ca şi când ar dori ca eu să observ. Ei, este un băiat minunat, cel mai chipeş din şcoală! Vă rog, Dumnezeule şi Buluś, s-o ţină tot aşa, ca acum...

Dar acum sunt ocupată. Am de scris o poezie, un elogiu la adresa lui Mickiewicz. Ar trebui s-o scriu, dar oare sunt în stare? Cuvintele mele vor fi demne de el? Nu sunt sigură că pot... totuşi... poate că...

Omenirea ridică un sanctuar în slava ta

Să fie vrednic de tine, măreţ ca un poem

Să domine lumea, câmpurile, marea,

Să-ţi pomenească numele etern!

Să se înalţe spre cer cu mândrie

Hrănit cu iubire fierbinte şi venerare

Un simbol şi-un apel să fie

spre tot ce numim eliberare.

Să fie un far deasupra lumii, menit

Să dăinuiască secole de-a rândul

Memorial imens, fără sfârşit,

Spre tine să se-ndrepte mereu gândul.

În vârful lui să stai îţi e sortit

De-acolo vei privi pământul

Ca să vezi pentru ce ai suferit

Şi ce-ai iubit, cum ţi-a fost legământul.

10 februarie 1941

Astăzi este duminică, 10 februarie.[59] Colega Teich a aflat despre iubirea mea şi mi-a spus:

— Aş fi preferat să te îndrăgosteşti de Maciek. Pentru că Zygu este frumos, deştept, inteligent, dar nu e bun pentru tine şi o să te tragă în jos. Este aşa şi pe dincolo şi n-ai să ştii niciodată de ce.

Da! Dumnezeule, a doua parte sună atât de adevărat. Nu e bun, o, nu! Zygu, tu? Tu eşti cel mai bun, cel mai bun, cel mai bun.

[59] 10 februarie 1941 a fost luni.

11 februarie 1941, luni[60]

Dumnezeule mare, sărmana mea mamă este aşa de departe! Biata de ea, acolo e rău, este singură de tot. Mi-aş dori foarte mult să vină la noi, căci am o mare problemă şi sunt foarte tristă şi omul acela cumplit mă distruge! Teich a avut dreptate. Mă torturează moral, pur şi simplu mă chinuieşte: strânge şi întinde. Astăzi s-a simţit jignit – pentru ce? Pentru nimic – a făcut o mutră dulce, iar eu am intrat mai întâi în clasă şi după aceea m-am apropiat de el. Şi nu invers. Fireşte că n-a mai venit la repetiţia de după-amiază şi după repetiţie mi-a aruncat o asemenea privire, că mi-a îngheţat sângele în vine de spaimă. Şi apoi a strigat la Poldek:

— Las-o baltă!

Aşa că... bine. Doamne, ce vrea? Zygu, ai milă, de ce mă tachinezi aşa? Încetează, nu mai pot! Dumnezeule sfinte, ajută-mă!

12 februarie 1941, miercuri

Mama nu poate să vină; acolo e rău, e foamete. Zygu e supărat pe mine, nu vine la repetiţii. Doamne! Doamne! Ajută-mă!

---

[60] 11 februarie 1941 a fost marţi.

13 februarie 1941, joi

Ura! Trebuie să mă străduiesc să-ţi explic totul clar. Am primit scuze la şcoală. Dar cum? Ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. S-a apropiat de mine, m-a îmbrăţişat tandru şi ne-am plimbat împreună toată recreaţia. Ne-a văzut toată şcoala, la naiba! Oamenii făceau nişte mutre tâmpite, colega Teich râdea pe sub mustăţi. Zygu a venit la repetiţie şi apoi am plecat, adică eu şi cu el, în colţul roşu. A venit şi Elu şi am râs până n-am mai putut; a fost foarte nostim. Şi apoi am stat de vorbă cu Zygu singură (ah, ziarele alea, ce mai tevatură), după care a venit Stela, rivala mea nr. 1. Fireşte că o înţeleg. Şi atunci i-am spus lui Zygu să mergem şi am plecat. Waldek, drăgălaşul, drăguţul de Waldek, nu e chiar zdravăn la cap, voia să ne lase singuri şi să plece, dar nu l-am lăsat. Ne-am spus la revedere în oraş. Şi după aceea am plecat cu Zygu. M-am întâlnit cu fetele noastre, cu Norka, Belka, Helka şi alţi oameni din oraş. Am vorbit despre cele mai banale lucruri din lume (slavă Domnului că există Kubrakiewicz). Apoi m-am întâlnit cu Maciek, Poldek şi Julek. Maciek mai că era să mă ciupească în mijlocul străzii, aşa, în glumă. Fireşte că făcea fel de fel de glume pe socoteala noastră, a lui Zygu şi a mea. Apoi ne-am plimbat iarăşi singuri şi am vorbit iarăşi şi iarăşi despre lucruri frumoase. De fapt, nu ştiu dacă aşa va fi până la sfârşitul lumii. Ai şi tu asemenea conversaţii obişnuite? Trebuia să întreb. La un moment dat, Zygu s-a simţit ofensat.

— Renusia, eşti supărată pe mine?

Zyguś m-a condus acasă şi ne-am înţeles să mergem duminică la cinema.

O, ce-am trăit azi! Nimic… totuşi… Buluś, m-ai ajutat, acum mă simt mai bine, chiar dacă mâine s-ar putea să fie supărat pe mine. Şi sunt aşa de urâtă – cum aş putea fi atrăgătoare? Minunatul meu Zyguś, nu fi supărat pe mine, fii bun, ca astăzi şi… chiar mai bun. Mamă, numai dacă l-ai vedea! Ajutaţi-mă în continuare, Buluś şi Tu, Doamne…

14 februarie 1941, vineri

Sunt aşa de proastă, o idioată, asta sunt! Am stabilit că merg cu Zygu la cinema, mă gândeam să fie sâmbătă, dar m-am dus astăzi cu Maciek şi cu Poldek. Ah! îl înţeleg pe Zygu. Şi eu m-aş fi supărat foarte tare. Dumnezeule, ce mă fac? O să mergem la concert sau poate nu mai mergem nicăieri?

— Ştiu că merit să fiu pedepsită, dar…

Dar nu chiar aşa – voiam să ştiu despre ce este filmul şi să-i explic şi lui. Şi totul a mers de-a-ndoaselea. Am avut intenţii bune, însă a ieşit prost, aşa de prost! Doamne, mi-e frică de ziua de mâine! Ajută-mă, Doamne, şi tu, Buluś…

16 februarie 1941, sâmbătă[61]

Tremur de frica zilei de astăzi. Nu, nu a fost o sâmbătă cumplită, deşi nu promitea să fie bună. Am mers la un

[61] 16 februarie 1941 a fost duminică, aşadar nu este clar dacă Renia a scris această însemnare sâmbătă, 15 februarie sau duminică, 16 februarie.

meci. La început, Zygu nu m-a văzut şi a invitat-o pe Irka să stea lângă el şi a întrebat-o:

— Irka, mergi la concert?

Şi când ea l-a întrebat dacă nu merge la cinema, a răspuns:

— La ce bun să mergi azi la film?

Iar eu m-am simţit atât de groaznic, aşa de oribil...

Gheaţa s-a spart pentru prima dată când mi-a dat jos gluga de pe cap. Tot mai era puţin supărat. Dar după aceea totul a fost bine, minunat de bine! Ne-am plimbat împreună (mi-a aranjat părul pe stradă), apoi la Irka şi mai târziu la concert – asta a fost culmea. Nu, încă nu, nu! Dar la concert am stat împreună pe un scaun şi jumătate, ah! Şi am vorbit tot timpul şi mi-am dat seama ce minunat, ce blând şi ce politicos este! Tot timpul împreună, o minunată după-amiază de sâmbătă împreună. M-a condus acasă, el şi încă unul şi... şi când şi-a luat rămas-bun mi-a ţinut mâna aşa, într-un fel special, şi a spus:

— La revedere, Renusia.

Dintr-odată, uimitor, de parcă nici n-aş fi fost eu, mi-au ieşit din gură cuvintele:

— La revedere, iubitule!

Dar eram chiar eu. Dumnezeule, am spus aşa ceva, focul ăsta care mă mistuia de atâta timp a izbucnit dintr-odată afară şi a încremenit, formând acest cuvânt. Iar Zyguś... A râs (poate puţin cam bucuros chiar?), a râs atât de minunat...

Trebuia să mergem a doua zi la cinema, dar a zis numai atât:

— Mâine la ora douăsprezece în oraş.

Mâine, ah! Mulţumesc, Dumnezeule, şi ţie, minunată Buluś şi ţie, Zygu, pentru această sâmbătă.

Nu mai contează câtuşi de puţin

plictisul, zarva, ciripitul,

fizica şi matematica

Drama nebună a micului Purcel

tuşa Józka şi meniscul ei

Salcia şi Breit şi hibiscusul

Krela cu gura ei mare

şi toate fiinţele celelalte

nu mai contează acum pentru mine

nu vreau să ştiu nici măcar

ce note mi-au fost trecute în carnet

Casc teribil în clasă

Am gânduri negre, pline de tristeţe

Ce-i rău şi ce e bine nu mai contează

un singur lucru contează acum – iubirea...

Am scris asta astăzi la ora de fizică – nu-i aşa că e înţelept?

Am simţit azi un fior lăuntric

M-am simţit dusă de valul cel straniu

Totul vibra şi zvâcnea în mine

Astăzi inima mea a fost vrăjită.

16 februarie 1941, duminică[62]

Nu voiam deloc să-ţi spun că Z a fost în oraş cu amicii lui, iar eu am fost cu Julek K. şi ne-am prefăcut că nu ne vedem unul pe altul şi idiotul nici măcar nu s-a apropiat de mine. Nu voiam să-ţi spun că celălalt, cel care m-a condus acasă cu Z şi s-a mai băgat deja o dată – îţi aminteşti? Este îndrăgostit de mine! Ce mai încurcătură! Stai puţin, şi Zygu? Nu pot să spun nimic, este o poveste ciudată. Tocmai voiam să-ţi spun că se întâmplă ceva ciudat cu mine. Pune stăpânire pe mine o forţă crudă, sumbră. Văd peste tot ambiguitate, pot fi convinsă uşor când nu văd, nu-i aşa? Citesc poeziile lui Tuwim, chiar şi pe cele indecente. Am scris în jurnalul Irkăi.

Sângele pulsează, primăvara vine

Primăvara inimile deschise

Le face să crească şi să se umfle,

ochii înmuguresc, lumea se dizolvă

în buze ce râd, sâni şi şolduri lărgite

Primăvara e generoasă, oferă gratis tot

[62] Această consemnare este, de fapt, din 17 februarie.

nu se zgârceşte, nu cruţă nimic

Sărută prosteşte pleoape şi buze

Împrospătează cu dulci mângâieri

Primăvara soseşte, fii gata pentru excesele ei

Să mă înşface această putere, să mă ridice în sus

Să scriu versuri şchioape,

Stângace şi necizelate, oricât de vulgare

Aşa trebuie să fie totul

Simt sângele cum clocoteşte

Simt inima cum bate mai tare

Vuiesc furtuni de primăvară

Vreau vânt şi vreau muget

Să mă plesnească în faţă

Loveşte, bătaie, otravă, tortură

Muşcă-mă, sugrumă, sărută şi leagă

Putere infernală din sufletul meu

Leagă-mă, fii un tiran

Struneşte forţa din sufletul meu

Căci mă zvârcolesc înnebunită

sângele-mi urlă lovit de zâna morţii

trebuie să mă subjugi

sau eu te voi învinge.

Vezi, nu este nimic. Găsesc un fel de plăcere sălbatică, sadică, când îi aud pe oameni spunând: „Rena se vede cu Z”.

Oamenii vorbesc despre noi la şcoală, dar aş vrea să scriu ceva aşa de indecent... şi după aceea să găsesc plăcere în asta... mi-e ruşine... Doamne, ajută-mă din nou şi tu, Buluś, fă ca oamenii aceştia să aibă dreptate în ceea ce spun. Dă-mi curaj.

18 februarie 1941

O, ce zi minunată, ce zi fericită! Nu cred că Z a mai fost vreodată aşa de minunat ca astăzi. Ne-am întâlnit pe scări. Mi-a spus: „Păpuşica mea, dulceaţa mea” etc.

Am petrecut toată recreaţia pe scară. Ce prostie! Ah, chiar nu mă văzuse în oraş, pentru că m-a întrebat unde am fost atunci. Fetele dintr-a VIII-a treceau pe lângă noi şi făceau „Aaaah!” Zygu a izbucnit în râs şi a spus că trebuie să mergem în altă parte.

Este foarte greu. Trebuie să înţelegi că nu pot nici măcar să descriu în cuvinte. Ar trebui să fie scris pe cerul albastru cu fantezii de primăvară, cu suspine şi cu orice altceva vibrează acolo, înăuntru...

Trebuia să-mi facă rost de Kordian[63]. Şi a încercat. Am cântat ceva nostim la club. A spus că voi fi mascota lui în timpul meciurilor. (Chiar am ochii ca Valentino – albaştri,

[63] Dramă de Juliusz Słowacki.

mari, arzători? Ce tot spune el?) Şi, deşi a plecat devreme, pentru prima dată simt ceva. Să batem în lemn, aşa este. E ceva şi nu e nimic, totuşi... L-am auzit pe Jerzyk când a spus:

— Am sentimentul că în şcoală se formează un nou cuplu.

Nu sunt sigură că era vorba despre noi, dar poate că... Să sperăm că aşa este. Doamne, Doamne şi minunata mea Buluś, păstraţi-mă în gândurile voastre, acum şi întotdeauna.

19 februarie 1941, miercuri

Ştii, încep şi eu să cred. La şcoală se poartă într-un fel – nu pot să-ţi descriu cum este. Mergeam pe coridor împreună şi m-a rugat să-i recit o poezie, ce drăguţ! Dziunka m-a văzut. Şi când s-a apropiat de noi Kubrakiewicz şi a început să spună ceva despre ochii mei, ceva, ceva, Zygu a adăugat şi contribuţia lui. Şi dintr-odată bătrânul Kubrakiewicz a strigat:

— Vedeţi cum se uită la ea? Flirtează cu ea! Dar nu contează. Ce pereche frumoasă!

Dacă şi Kubrakiewicz şi-a dat seama, trebuie să fie în mod sigur ceva, că el sesizează rapid chestiile astea. Dar dacă bătrâna şi vicleana tanti Józka a observat ceva în colţul roşu, chiar dacă nu era special... Ah, după anunţul lui Kubrakiewicz, Zyguś a devenit foarte timid şi a spus:

— Mă simt foarte jenat.

Aha, apoi poezia, poezia, una şi alta... Astăzi am scris în jurnalul Ewei pe aceeaşi pagină ca şi Z, chiar aceeaşi. Şi am desenat o inimă. Tra la, la!

Seara ne-am plimbat împreună cu Tadek. El voia mereu să fie lângă mine, dar Nora şi cu mine l-am păcălit. Z şi cu mine am rămas în urmă, numai noi doi şi a fost minunat, absolut minunat! „Iubito”, mi-a zis, apoi s-a uitat la mine şi mi-a spus: „Renusia, învaţă la mate” etc.

Nici nu pot să le înşir pe toate.

Trebuia să se ducă acasă, dar s-a plimbat cu mine, apoi, când am plecat la Irka, s-a întors şi pe-aici ţi-e drumul – o clipă mai târziu dispăruse. Important este cum şi-a luat la revedere – mi-a strâns mâna şi a ţinut-o o clipă (aşa cum face de obicei), apoi a făcut asta... ciudat, în mod intuitiv mi-am dat seama că... nu ştiam ce înseamnă... Am întrebat-o pe Ariana, şi ea ştia. Înseamnă, este... eh! este o chemare. Nu ştiu dacă nu a făcut-o din greşeală. Sau poate mi-am imaginat eu? Oare mi s-a părut? Pentru că ştiu că Z nu este vulgar. Sau poate, poate că este numai o mască, poate că doar se preface că-i plac?

Poate, poate, poate

Cine poate să spună

Ajutaţi-mă să văd prin crăpături

Tu, Doamne, şi mama mea bună!

Este aşa de dulce, de bun, de drăgălaş şi de ciudat!

20 februarie 1941, joi

Am visat-o toată noaptea pe mama. Împreună cu Zygu încercam s-o salvăm, o căutam prin toată Varşovia. Şi azi mi-am amintit toate acele lucruri dureroase, arzătoare, aşa că... mai bine tac. La o adică, lucrurile nu merg foarte bine şi este în parte din vina mea şi în parte din vina lui. Să sperăm că totul se va lămuri până sâmbătă! Sunt îngrijorată în legătură cu weekendul; atunci lucrurile merg întotdeauna prost. Ajută-mă, Dumnezeule Atotputernic. Ajută-mă, singura şi unica mea prietenă, minunata mea mamă de departe şi atât de aproape...

21 februarie 1941, vineri

Deocamdată totul este bine (numai că toată lumea îmi spune „doamna Schwarzer”). Era aşa de drăguţ, bărbierit, frumos. Astăzi, dar... mâine cum va fi?

Am deja patru rivale. Dar te rog, Doamne, şi tu, mama mea minunată, tu mă iubeşti şi mă înţelegi, vă rog, faceţi ca mâine să fie... să fie... să fie... bine. Şi dă-mi voie să-ţi spun totul. Am un trac cumplit!

22 februarie 1941, sâmbătă

Am avut trac, dar poate că nu era cazul. Totuşi. O înclinare din cap în vestiar, o strângere de mână în clasă şi Balladina[64], apoi din nou, după pauză şi pe coridor de dimineaţă. Exact. Amândoi stăteam acolo şi îmi imaginez cum arătam – toată lumea se uita la noi. Eda (fosta lui iubită) s-a apropiat de noi, iar eu, ca o proastă, m-am înroşit ca sfecla. Zygu se prăpădea de râs! La naiba! Ce îmbujorare stupidă...

M-am dus la meci, am intrat când se schimba, aşa că mi-am cerut scuze, dar el m-a înşfăcat cum a putut, m-a apucat de bărbie cu amândouă mâinile şi m-a întrebat despre coafură. După aceea m-am dus la şcoală singură, fără să-mi iau rămas-bun. Destul de ciudat! La şcoală Zygu mi-a făcut reproşuri pentru că fugisem. În timpul repetiţiei a devenit în sfârşit foarte drăguţ. Nu se poate descrie; trebuie să simţi în fiecare nerv al trupului. Şi reţine că am stat tot timpul alături şi ne-am plimbat şi ne-am plimbat numai noi doi şi el voia neapărat să meargă la concert etc.... la 9 seara şi după aceea nu a mai vrut şi a făcut planuri să meargă la o petrecere şi cum stăteam acolo am plecat capul ca să văd ceasul şi frunţile ni s-au întâlnit. Cred că-i tremura puţin mâna când mi-a spus la revedere. Mi-a ţinut mâna mult timp... aşa de mult... şi după aceea a făcut-o din nou (sau aşa cred)... Dar poate a fost numai aşa, ca să se dea mare, oh! Poate că nu e nimic. Până la urmă o să spună ceva ambiguu de faţă cu Irka şi... Nu. Buluś, trec printr-o tragedie spirituală. Să sperăm că totul se va termina bine cu ajutorul lui Dumnezeu. Doamne, te rog, dă-mi-o înapoi pe mama. Mamă, vino şi ajută-mă!!!

Doare ca arşiţa mistuitoare

Gelozia sălbatic mă macină

Mă zgâlţâie şi se răsuceşte

[64] Dramă de Juliusz Słowacki.

Precum un ciob dur, ascuţit

Ascultă, primăvara-i aproape

Şi sunt tot mai geloasă aici

Mă zvârcolesc şi mă zbat,

De ce mi-ai dat vipera asta?

Să-mi smulgă pacea din mine?

Să mă mistuie şi tortureze?

Să mă facă să-njur ca un birjar?

Simt gustul amar al geloziei

Şi nopţile cele fără de somn

Gânduri şi visuri străluminate

Nerostite cuvinte şi sufocate

Lacrimi fierbinţi – nevărsate

Chinuri apăsătoare, sâcâitoare

Sunt aşa de geloasă în clipa de faţă

Căci iubirea-mi nebună nu are margini!!!

Poate când fluviul larg se revarsă

Cu valul năvalnic, nestăvilit

Poate când va luci departe livada

Zorii zilei îmi vor aduce-alinarea

Când vor zbura şi norii trandafirii

Rostogoliţi de pe cerul de-azur

Ochii tăi vor străluci pentru mine

Prinţul meu drag cu ochi de cărbune!

Poate când soarele va străluci

Cu licăriri fierbinţi şi orbitoare

Sau când noaptea va pogorî

Plină de miresme apăsătoare

Când ciripitul vesel de păsări

Va răsuna în valea pustie

Buzele tale mă vor atinge

Dragul meu prinţ cu buze roşii!

Poate ca o floare acum ofilită

Ce şi-a lăsat în urmă parfumul

Vei pleca şi tu în curând

Iar eu voi rămâne cu aşteptarea,

Cu dorul şi închipuirea...

Nu, nu, nu! Nu, mamă, nu!

23 februarie 1941

Sunt moartă de oboseală, aşa c-o să scriu repede. M-am trezit astă-noapte convinsă că Zygu era lângă mine. Am început să-l zgâlţâi şi să-l strig:

— Zygu! Zygu!

Dar era Arianka, se speriase şi venise în patul meu. Războiul! Jocuri în aer liber pe timp de război – împreună tot timpul – Zygu se aruncă pe spate în prezent şi ţipă: „Rena, la pământ!”, după care mergem împreună.

Rysiek ţipă:

— Rena e îndrăgostită de tine, Zygu!

Zygu mormăie ceva cu glas scăzut.

— Încetează!

Mâine avem o petrecere! Ah, a doua pentru mine. Ştii, am un trac teribil. Mi-e teamă de tot. O să mă distrez bine? Zygu va dansa cu mine? Se va întâmpla „ceva”?

La naiba, prostul ăsta de Nacek e îndrăgostit de Lidka, numai asta ne mai lipsea. Nora e distrusă. Sărmana de ea, speram ca lucrurile să se aranjeze în final, dar acum... Nora şi-a pus toate speranţele în petrecere, dar acum o să fie şi Lidka acolo.

Norka! Sper să nu fii dezamăgită! Z şi M şi ceilalţi o tachinează. Dar Nacek ăsta! Un băiat aşa de stupid, de încrezut, oribil... Dacă ar fi după mine, i-aş arde una să-i strivesc faţa! Ce caraghios plin de el şi înfumurat!

Feluś al Irkăi este drăgălaş şi Irka este minunată (ea e peţitoarea mea). Şi Feluś, deşi este departe, o sărută în paginile jurnalului ei.

Am să scriu când... oh, mai e aşa de mult (poate n-o să fie niciodată), când... sunt îngrijorată pentru petrecerea de

mâine. Mamă, ajută-mă, trimite-mi binecuvântările tale, adu-o pe fetiţa ta înapoi la viaţă. Doamne, Buluś, vă rog, ajutaţi-mă! Ajutaţi-mă!

24 februarie 1941, luni (a doua petrecere!!!)

Oh! Ah! Sunt groaznic de obosită. Dar în mod sigur am destulă energie ca să-ţi spun ce doresc să-ţi spun. Mamă! Dragă mamă, numai dacă aş putea să-ţi spun totul, să te sărut şi să-ţi cer sfatul şi să-ţi spun tot! Sigur m-ai înţelege, ai fi fericită pentru fiica ta care este... ei bine... („să nu trezeşti un câine care doarme”)... mulţumită.

La şcoală – nimic; apoi – da; apoi petrecerea. Am dansat tot timpul cu Zygu, minunatul, unicul Zygu, care miroase aşa de frumos. Roma, rivala mea nr. 4, era şi ea acolo şi a spus dintr-odată:

— Uite, dansează cu ea pentru a şaptea oară. Dacă ajung la zece, eu plec.

Zygu a râs, mi-a spus că Roma era tot acolo şi a adăugat:

— Acum poate să numere până la douăzeci.

Şi au fost o mulţime de glume apropo de asta. După aceea mi-a adus un covrig la bufet şi mi l-a pus în gură cu un gest atât de dulce... Apoi, când Maciek a spus: „Asta e dragostea lui Zygu de-o noapte”, Zygu m-a consolat imediat:

— Nu, nu este adevărat.

Şi a făcut o mutră aşa de dulce când a spus asta. Chiar şi un orb putea să vadă că era ceva, din moment ce am dansat atâta împreună. Dar mai este un lucru – am fost

teribil de geloasă (deşi a dansat cu altele numai de trei sau patru ori). Însă i-a spus Irkăi „iubito”, iar ea l-a luat de braţ după ce au dansat (uneori merg şi eu cu el aşa). Zygu i-a spus Elzei „Elzuś” şi a rugat-o în glumă să stea pe genunchii lui. Când ne-au transpirat mâinile în timpul dansului, ne-am ţinut de cot. Minunatul, minunatul Zyguś. Bineînţeles că acum mi se spune tot timpul „doamna Schwarzer”. Chiar şi de faţă cu Zygu.

Am plecat braţ la braţ de la petrecere, cu Irka în partea cealaltă. A fost drăguţ, dar putea să fie mai bine... nu! Păcătuiesc spunând asta; a fost minunat, mulţumesc, Doamne! Am văzut de la început să vrea să mă invite, dar Poldek a fost mai rapid şi a invitat-o pe Nora. O, Nora, sărmana Norka, a fost cumplit! Nacek şi Lidka au flirtat unul cu altul. Ea era prost dispusă, nu a dansat (Zygu, când a văzut că nu se distrează, chiar l-a trimis pe Julek la ea – aşa de atent este).

Săraca Nora, a fost o seară tragică pentru ea. Mi-a spus:

— Eşti atât de fericită!

Nu, nu trebuie să păcătuiesc fiind geloasă sau mai ştiu eu ce. Zygu m-a condus acasă fără să i-o cer, şi chiar dacă nu a... a fost tot timpul drăgălaş, politicos şi blând.

Norka, îmi pare aşa de rău de ea, a plecat fără să-şi ia la revedere la sfârşitul petrecerii. L-am auzit pe Nacek spunând că stătea acolo singură şi atunci a invitat-o de milă! E un nesuferit! Şi Maciek a spus că Nora nu s-a distrat bine. Nici măcar acest W nu a invitat-o, din moment ce ea a spus nu. În fond, este mai bine să fii în relaţii bune cu toată lumea.

Între Irka şi Maciek iarăşi este ceva. Dar nu vreau să fiu geloasă pe Irka, îmi doreşte binele. Deşi nu aşa de mult ca tine, mămica mea, nu ca Tine, bunule Dumnezeu! Mulţumesc mult şi te rog, continuă să mă ajuţi...

În jur! În jur! Stelele strălucesc

Apucă-mă strâns de mână

Să cânte muzica sălbatică, uşor

Dansul să ne tragă adânc în ţara lui

Până când valsul în moarte îmbrăţişează

Dansând, valsând, la stânga, la dreapta

Ca la petrecere, în alte părţi

Viaţa-i frumoasă, o încântare

Hai să dansăm uşor, lin şi vioi

Să dansăm pătimaş cu-nverşunare

O viaţă întreagă pe parchet de-argint lucitor

Casa din nou să ne fie o sală de bal

Să uităm că lumea e mică

Să năvălim pe tărâmul luminii strălucitoare

Nimic nu contează, dansez doar cu tine

după-acest vals fără sfârşit, fără sfârşit la orizont

25 februarie 1941, marţi

Zyguś! Băiatul meu minunat! A venit la mine în clasă, dragul meu „puişor”! Am stat pe coridor (în timp ce Roma mă înjura la ea în clasă), apoi am împărţit cu el brioşele. Mi-a pus o bucăţică în gură. Şi i-a spus Irkăi: „Rena este în prim-plan”, şi mi-a dat exemplarul lui din Balladina. Şi apoi una şi alta.

— Rena, eşti sub o influenţă proastă.

A lui, fireşte. Apoi:

— Renusia!

Şi mai-mai să-l omoare pe Rysiek pentru că flirtează cu mine. Aha! Dar asta nu e tot! Încă îmi mai vâjâie urechile după petrecere – cântă, fanfară! Irka mi-a spus că Zygu a stat cu ea pe coridor şi a spus:

— Rena este aşa de frumoasă!

Iar când ea l-a întrebat dacă se distrează bine, a spus:

— Şi tu ce crezi?

Şi peste câteva clipe:

— Pentru cine a venit Rena?

Şi când Irka i-a spus că venisem ca să mă distrez, a râs fără să creadă! Am să-l văd mâine la 6 după-amiază. Mama mea dragă, este aşa de bine să fii îndrăgostit. Doamne Dumnezeule, te rog, lasă lucrurile să continue, te rog...

Să ne desfacem braţele larg

Să păşim voioşi şi mândri prin viaţă

Cântecul nostru să reverbereze

Lacrimile să ni se usuce rapid

Să ţinem în noi un cerc de bucurie

Să păşim sub steagul cel roşu-al iubirii

Braţ la braţ, împreună, noi amândoi

(totul vibrează la glumele noastre)

Lumea devine-o grădină

Primăvara să dureze mereu luminoasă

La fel şi bucuria din sufletul nostru mereu!

Să păşim cu râsul prin viaţă

Amândoi mereu bucuroşi

Aruncăm cuvântul în aer, în sus

Scoatem scântei de bronz şi oţel

Iubirea-ascultăm, simţim ce simţim

A stat pe coridor şi a citit poezia, apoi a zis:

— Asta e poezia Renei. Aşa mi-a spus Maciek.

Nora este foarte deprimată acum.

26 februarie 1941, miercuri

N-ar trebui să mă mai îndoiesc de el. Nu m-a întrebat astăzi aşa de dulce dacă merg la club? Nu a venit acolo numai pentru că m-am dus eu? Nu mi-a dus el ghiozdanul şi m-a ajutat să cobor scările? Nu m-a aşteptat în faţa şcolii? Când am împărţit halvaua cu el, mai întâi a zis că nu poate, dar după aceea a luat o bucată fără să ceară voie – a fost un gest atât de intim, de drăgălaş. A luat pagina cu tema pentru acasă. Dar ştii la ce îmi place să mă gândesc cel mai mult? Nu ştiu de ce, dar îmi place să-mi amintesc momentul acela încântător când Zygu mi-a cumpărat un covrig şi apoi mi-a băgat o bucăţică în gură. Pentru că ştii, înţelegi, pe lângă faptul că era dulce, mai era ceva... ceva masculin în acest gest... aşa, ca de soţ. O, scena asta mi-o amintesc aşa de bine!

Ştii de ce nu-l desenez niciodată? Pentru că nu pot să-l fac destul de frumos; pentru că sunt speriată, nu sunt în stare. Poate să fac rost de o fotografie? Poate că da, Zyguś a spus ceva despre asta o dată.

Deocamdată toţi ne tachinează, fac glume. Îmi pare rău, dar... să sperăm că vor avea în curând o bază pentru asta...

Dumnezeule, mamă, vă mulţumesc! Ajutor! Aşa de mult, aşa de mult...

Sunt aşa de fericită că nu este ca Nacek! Nu! Nu mai pot suporta. Deşi am teme de făcut, trebuie să-ţi spun. Credeam că este totul pentru astăzi, dar... Irka a venit cu Zygu! Cu Zygu, înţelegi? Am stat împreună vreo trei ore, după aceea am ieşit în oraş. Zygu voia să meargă la plimbare, iar Irka voia să se ducă acasă. La care minunatul Zygu a spus:

— Să decidă Rena.

Şi apoi am rămas singuri. A, ha, ha, ha!

Am o fotografie, două fotografii – furate, dar, oricum! Când l-au întrebat de cine este îndrăgostit, Zygu a spus de mine

(stătea în spatele meu). Ah! Oh! Ah! Sunt aşa de fericită... Mă simt prosteşte, afectuoasă şi ciudată. Când în cele din urmă ne-am întors, i-am zis că am luat fotografia şi Zygu a spus:

— Dar voiam să-ţi dau alta, mai mare, mai frumoasă. După părerea mea este o lipsă de respect să-ţi dau o asemenea fotografie.

Nu-i aşa că e minunat? Nu ştii, nu poţi să ştii, dar sunt gata să izbucnesc, simt că explodez, oh! Uite! Uite! Uite! Este aşa de minunat! Admiră-l toată ziua şi toată noaptea, la fel ca mine. Mama şi cu Tine, Dumnezeule minunat, călăuziţi-mă...

P.S. Când i-am spus că mă tem de rivala mea nr. 4, Roma, mi-a spus să nu mă tem, pentru că el mă va apăra şi ar trebui să facem ceva cu ea, poate s-o trimitem la Kulparków[65].

Florile de-alături

Stelele de sus din cer

Toate sunt pentru tine

Totul e pentru tine

Nopţile fără somn

Poeme înflăcărate

Lacrimi, durere din nou

Totul e pentru tine!

---

[65] Cartier din Lvov cunoscut pentru spitalul său de psihiatrie.

27 februarie 1941, joi

La şcoală a fost bine. Şi la fel şi după aceea! Ne-am întâlnit după-amiază, adică m-am întâlnit cu el în colţul roşu. Roma şi Ewa erau şi ele acolo, n-am putut să scăpăm de ele. S-au ţinut după noi tot timpul, am mers la Irka, unde am făcut o farsă – eu am alergat în sus pe scară, Maciek la Zygu; Zygu mă căuta pe mine etc. Apoi s-a dus la Maciek, la K, deoarece trebuia să-şi facă lecţiile. Apoi m-au fluierat pe mine şi am plecat la plimbare. Zyguś m-a luat tandru de braţ şi apoi a început să facă fel de fel de aluzii. Dar era teribil de drăgălaş. Ne-am întâlnit cu Nacek care a spus ceva despre fetiţa Spiegel şi despre băiatul Schwarzer, nu ştiu ce a vrut să însemne. La întoarcere a început o discuţie academică despre problemele sexuale. M-am simţit cam stânjenită. Apoi au început să spună că, dacă o să merg la medicină, asta este. Ei cred că eu sunt copil şi Zygu nu-i lasă să spună glume vulgare (adică să-mi spună mie).

Am făcut planuri despre universitate – ei erau toţi jos, Irka şi cu mine sus. Zygu a vrut să-mi împrumute o carte „din care o să ai câte ceva de învăţat”.

În general, în ultima vreme a devenit foarte autoritar, ceea ce-mi place teribil.

— Rena! Învaţă poezia asta germană! Acum!

Sau:

— Rena trebuie să meargă la şcoala de teatru!

Şi i-a tras lui Rysiek o bătaie pentru că m-a tachinat. Era furios pe W pentru că-mi spusese:

— Pot să vin cu tine?

Şi apoi:

— Rena, stânga-mprejur, prinde paltonul!

Iar când eu m-am simţit jignită, a spus:

— Bine, atunci, vrei să faci stânga-mprejur şi am să-ţi dau paltonul?

Când erau în colţul roşu, Zygu a spus că, imediat ce-mi pomeneşte numele, eu apar la fereastră. Şi se uită mereu atât de galeş la mine! Când Maciek a spus că fiecare om trebuie să-şi găsească un prieten, a ripostat că atunci trebuie să se găsească unul pe altul.

Aş putea să umplu caiete întregi cu o singură conversaţie. Tocmai de aceea nu scriu totul, dar mă gândesc... mă gândesc... că Dumnezeu e bun şi Mama mă iubeşte foarte mult şi amândoi mă vor ajuta în tot...

28 februarie 1941, vineri

Perfect! Mâine este deja sâmbătă? Cât de repede a trecut săptămâna asta! Mâine este sâmbătă. Ce se va întâmpla mâine pe vremea aceasta? Mi-e aşa de teamă. Bunule Dumnezeu, ajută-mă, şi tu, unica şi scumpa mea mamă!!

1 martie 1941, sâmbătă

La şcoală a fost minunat! Zygu m-a întrebat dacă Prochaska îmi spune doamna Schwarzer (folosind numele

lui de familie). Chiar şi el spune aşa. Nu sunt supărată. Nu e un păcat. Mă las în grija voastră, Buluś şi Dumnezeu.

2 martie 1941, duminică

Astăzi a fost o zi aşa de frumoasă! Ca de primăvară! Însorită! L-am văzut pe Zygu în oraş, se plimba cu nişte băieţi, m-a salutat şi mi-a trimis o privire înflăcărată. Ce idiot! Nu putea să stea de vorbă cu mine? A râs, prostuţul de el! Dar nu contează; suntem amândoi îndrăgostiţi (numai eu) şi tineri. Irka a scris asta, şi dacă trece... asta este. Şi a început deja să se uzeze, dar noi nu. O, ştii, îmi amintesc o mie de lucruri, mii de lucruri drăguţe, intime. Altfel aş înnebuni – şi aş îngheţa – şi s-ar alege praful de tot.

Irka îl iubeşte pe Feluś. Ieri am scris o poezie pentru ea.

Chiar nu e nimic? Săptămâna asta e ziua de naştere a Irkăi. S-ar putea să fie o petrecere cu dans. Nu-i aşa că e grozav? Oare am să dansez cu Zygu? E aşa de bine acum, am şi fotografia lui şi pot să mă uit la ea ore întregi, să mă uit şi să mă tot uit. Astăzi n-am să-l mai văd.

Noapte bună, dragul meu Jurnal. Sunt geloasă pe tine, pentru că poţi să-ţi petreci toată ziua cu gândurile mele despre chipul lui... Ei bine, să vedem ce se mai întâmplă, Buluś. La revedere...

Apartamente mici, sufocante

Este o zi de toamnă, jilavă, cenuşie

Stau la fereastră strâns zgribulită

Ascult cum ticăie bătrâna pendulă

Privesc strada captivă în ploaie

E rece şi atât de pustie

Îmi curge nasul şi am frisoane

Sunt sigură, mă simt ca mulţi alţii

Când cerne o ploaie de toamnă

Totu-i la fel dar nu chiar de tot

Praful se furişează perfid

Aud cum ţârâie greierii

Iar eu citesc în jurnal

o pagină de primăvară. Şi-apoi revin

Zilele fericite sunt aproape

pline de soare, lumină şi fericire

Atât sunt de veselă şi de voioasă

mă bucur de-o primăvară ca asta!

Deschideţi ferestrele larg

Deschideţi uşa şi poarta

Să stăm cu primăvara alături

S-o ajutăm, să ne legăm soarta de-a ei

Haide! De ce nu vii? La drum!

Înarmaţi cu jocuri şi cânt

Cu flori în multe buchete

Stai, vin şi eu, căci sunt a ta!

Sunt fericită şi sunt voioasă

Strălucitoare, tandră şi iubitoare

Inima vreau să-mi deschid, să o dezgrop

Păşind fascinată spre primăvară!

Citesc pătimaşele versuri

Cuvinte pline de soare şi de parfum

Ecou al deliciului fără de griji

Ferestre murdare plâng pline de lacrimi

Cerul de toamnă suspină şi el

Citesc şi îmi spun în gând

Că totul ar fi putut să fie altfel

Soare, fericire şi zâmbete, cred

Dar este atât de cumplit şi de greu

O zi de toamnă, cenuşie, jilavă

Stau la fereastră strâns zgribulită

Poate cândva, în viaţa mea,

Într-o zi mohorâtă de toamnă

Când va veni momentu-aşteptat

Voi reciti jurnalul primăvăratic de soare plin!

Ce vrajă mi-ai aruncat?

Din cauza ta nu fac nimic

Ochii tăi mă zdrobesc ca un trăsnet

Nu pot să trăiesc din cauza ta.

Ce-i asta, Dumnezeule! Mamă!

3 martie 1941, luni

Ziua Irkăi. De fapt, Zygu este un porc, dar e aşa de dulce şi de drăgălaş că-i iert totul. S-a apropiat de mine şi m-a salutat dulce la şcoală, apoi mi-a spus că „era târât” la o petrecere, dar era foarte plictisit. Aha! Când Tusiek a încercat să-l convingă să vină la petrecere, a zis:

— Aş prefera să mă duc în oraş să mă văd cu cineva.

Cu cine? Cu Rena. L-au tachinat groaznic în legătură cu mine, n-a dansat, iar azi la şcoală bietul de el mi-a spus:

— Nu mi se spune doar soţul Renei, ci şi cumnatul Ariankăi.

O, cuvintele acestea au fost atât de minunate!

— Rena, arăţi de parcă tocmai te-ai fi dat jos din pat.

Şi după aceea?

— Ce zici de ziar? Trebuie să fi scris ceva despre mine.

Şi apoi privirea aceea şi una, şi alta...

M-am înţeles cu el să vină la Irka, dar n-a venit, nesuferitul ăsta minunat.

Nora evită pe toată lumea, chiar şi pe noi. Ne poartă pică, mai ales mie. O înţeleg şi nu sunt supărată. Pare să creadă că lumea râde de ea şi, de fapt, are dreptate. Dar nici nu-şi dă seama cât este de rău. Şi Nacek ăsta... Şi astăzi la Irka – oricum, i-a spus ceva şi la petrecere. Aş vrea să ştiu ce anume. Ce putea să-i spună mitocanul ăsta vulgar? Poate s-ar simţi uşurată dacă mi-ar spune mie, dar aşa... sărmana, sărmana Norka... Doamne, Buluś, vă rog, aveţi grijă de mine. Este ceva între noi, ceva ca o relaţie solidă, ca o căsnicie. Mamă, de ce nu eşti aici cu mine acum?

5 februarie 1941, miercuri[66]

Ah, din nou miercuri! Mamă, dacă ai fi aici, nu mi-ar lipsi nimic. Nici nu pot să mă gândesc! Ar fi aşa de bine, dar... Întotdeauna este un „dar”... Când vii?

---

[66] Este de fapt consemnarea din 5 martie.

Acum facem plimbări lungi, ne luăm rămas-bun, ne întâlnim – nici nu pot să descriu totul. Oricum, de dimineaţă a adus nişte turtă dulce şi mi-a dat şi mie o muşcătură, de fapt, mi-a îndesat aproape toată bucata în gură. Mi-a povestit despre Roma, că venise să-l vadă la ora 7 dimineaţa, când era încă în pat. Iar Irka mi-a spus că întrebase de o sută de ori despre mine în timpul meciului etc., etc. Îmi spune mereu ce ochi frumoşi am, ochii aceştia, ochii aceştia, ochii (îi place şi personalitatea mea – aşa mi-a spus Maciek, şi avea dreptate). Zygu spune:

— Rena, n-ai ce să faci, se vede totul în ochii tăi.

Sau:

— Sunt sub vraja ochilor cuiva.

A spus ceva şi despre pielea mea, aşa că l-am întrebat dacă este ironic, la care Z s-a supărat şi a spus... ah, este aşa de minunat... m-a mângâiat pe păr. A spus:

— De ce Irkăi i se ridică părul în sus aşa de uşor?

Şi că nu va sări în înălţime mai mult de 1,48 m şi că ar trebui să mă apuc de sport. Şi că o să mergem împreună la o petrecere sâmbătă.

— Rena, ai face mai bine să înveţi să dansezi swing.

— Începând de azi o să citeşti ziarele.

A fost aşa de dulce, aşa de minunat când ne-au tachinat în oraş şi el a spus:

— Rena, ce alianţă!

Apoi:

— Roma nu concurează cu tine direct, deoarece simte că eşti superioară.

Zău că nu pot să scriu totul. A spus că trebuie să găsim pe cineva pentru Nora, dar i-am zis s-o lase baltă, deoarece este foarte deprimată. Zyguś, minunatul Zyguś... şi totuşi aşa de timid... Mamă, numai dacă ai putea veni. Doamne, te rog ajută-mă. Mă las în grija Ta... Ah, o parte din dorinţa mea începe să se adeverească, să sperăm că şi cealaltă... Oh, Doamne!

6 februarie 1941, joi[67]

Azi a venit la noi în clasă după orele lui. Dar în recreaţie a pus ceva la cale cu Irka. Râdeau mereu şi am fost foarte curioasă. Iar Irka mi-a zis despre ce fusese vorba. Zygu i-a spus în secret că este îndrăgostit de mine, că am nişte ochi minunaţi (m-am săturat de chestiile astea) şi dinţi ca nişe perle, genele ca nişte perdele şi nasul şi aşa mai departe şi nu cumva ştie Irka întâmplător dacă nu sunt şi eu îndrăgostită de el? Fireşte că a rugat-o să fie discretă, pentru că vrea să-mi spună ceva în sensul ăsta. A spus că va fi fericit cu mine.

Sunt zdrobită, nu ştiu dacă s-o cred pe Irka, dar ea jură că este adevărat... Ah!!! Dacă e aşa, atunci Zygu e complet nebun! Este un prost! Un bădăran! Cine vorbeşte despre o chestiune atât de delicată prin intermediul unei terţe persoane? Nu poate să-mi spună mie, direct? Ce copil! Şi ştie şi cum să întrebe despre perioada mea din lună. Dragul, dragul, minunatul Zyguś! Dumnezeule, Buluś, caut adăpost sub aripile voastre protectoare...

Aştept şi iarăşi aştept, îngrijorată.

---

[67] Este de fapt consemnarea din 6 martie.

Timpul trece. Nu e plin de fericire

Inscripţia e tot mai ştearsă

Iar Zygu nu se grăbeşte să-mi dea...

7 februarie 1941, vineri[68]

Aproape că... astăzi după ore m-a împins (uşurel) spre perete şi şi-a apropiat buzele de ale mele... a spus, a spus:

— Păpuşica mea dulce.

Şi apoi:

— Ce mă fac eu cu ochii ăştia?

I-am spus să-mi cumpere ochelari de soare. M-a întrebat de ce sunt aşa de rea. Asta a fost prea mult, m-am simţit jignită.

— Ce este, Zygu? Sunt rea?

Mi-a luat mâinile şi a repetat dulce: „Nu, nu, nu!" Şi m-a întrebat ce planuri am pentru mâine.

Mâine poate fi tot ce vrea el. Mergem la Irka, dar va fi totul aşa cum vreau eu? Nu mai sunt chiar aşa de speriată... Dar voi fi oare dezamăgită???

Mă simt ciudat. Aş putea să mă duc la el acasă. Va merge totul bine, cel puţin aşa, un pic? Mă rog la Dumnezeu şi la Buluś... Vă rog foarte serios să aveţi grijă de mine...

---

[68] Este de fapt consemnarea din 7 martie.

9 martie 1941

11

A fost tare dulce la şcoală, sâmbătă, mi-a spus „iubita mea” şi că el trebuie să arate ca „o dulceaţă”. Mă întreb dacă chiar mă place. Însă nu a fost la Irka, nu a venit... iar eu am aşteptat... Poate că nu a fost vina lui, poate că nu a fost invitat cum trebuie, totuşi. Aştepta şi el cu nerăbdare ziua de sâmbătă şi...

Orice moment mi-a dat o speranţă

Fiecare bătaie şi tic-tac de ceas

O sonerie, paşi, bătaie în uşă – simt un fior

Aşteptarea a devenit şi mai grea

Şi nu ai venit. De ce n-ai bătut?

Astăzi nu mi-e dor de larmă şi râs,

Păcat că nu ai fost acolo

Mă bucur că astăzi s-a terminat

Totu-a trecut şi nu îmi mai pasă

Au dispărut perechile de dansatori

şi vocile au amuţit

iar eu mă gândesc cu dulceaţă

să te sărut, să te mângâi pe păr

Cât e de bine, este perfect!

Astăzi s-a întâmplat ceva ciudat. Ştiam că e ceva, dar nu credeam că-i aşa de grav. Maciek este îndrăgostit de mine! Acum înţeleg ce înseamnă toate astea, când mă conduce acasă, când are mereu ceva să-mi şoptească la ureche, o scamă s-o scuture de pe mine, când bate câmpii despre buzele mele, despre ochi, când mă îmbrăţişează – sau ieri chiar m-a sărutat. Nu am vrut să-ţi spun, pentru că nu credeam că este ceva special. Am luat toate aceste aluzii drept ceva în sensul „aşa îi place lui să spună, dar sunt numai vorbe”. Însă acum nu mai ştiu nici eu, sau, de fapt, ştiu că Zygu n-a venit la petrecerea dansantă pentru că era gelos, ba chiar foarte gelos – şi-l înţeleg. Sărmanul Zygu cel prostuţ şi minunat! Nu vezi că tu eşti singurul pe care îl iubesc? Îţi spun asta cu fiecare mişcare a mea, cu fiecare privire pe care ţi-o trimit. Tu! Tu! Tu! E adevărat că îmi place de Maciek, îmi place, foarte mult, dar cum poţi să compari aceste două sentimente, când îţi place cineva şi când iubeşti pe cineva?!! E gelos. Zău aşa!

Astăzi am fost la Irka şi am avut o discuţie foarte aprinsă despre asta, în timp ce Zygu şi Maciek erau la mine acasă. Zygu a scris în jurnalul Ariankăi: „Pentru sora iubitei mele”, aşadar acum mă numeşte oficial iubita lui, o, cerule îndurător! Mi-au lăsat un bileţel, pe care îl lipesc mai jos. Au venit la mine, ce păcat că nu eram acasă! Zyguś a fost acolo. Minunatul meu Zyguś! Mamă! Ah, Buluś, şi Tu, Doamne Dumnezeule...

11 martie 1941, marţi

Minunat! Divin! Bun! Mai întâi la şcoală cu ciocolata. Apoi după-amiază a venit la Clubul Şevcenko[69]. A fost aşa de bine să stăm împreună şi să vorbim atâta. Mai întâi Maciek şi Polek s-au învârtit pe acolo, sâcâitori, dar au plecat curând şi am rămas singuri. Ne-am plimbat vreo două-trei ore. A fost aşa de drăguţ! Zygu este plin de tact şi de delicat – ca nimeni altul! A cântat „Du hast die schönste Augen. Mein Liebchen (Mädchen) was wils du noch mehr”[70].

Nu-mi amintesc totul exact. Ştiu numai că am fost fericită. I-a părut sincer rău că n-a venit sâmbătă. Şi-a cerut scuze şi a promis că sâmbăta aceasta vom merge în mod sigur împreună la petrecere. Aha! Şi ne-am înţeles să mergem joi la cinema! Zyguś, eşti aşa de minunat! Minunat! Mamă, aş vrea să-l cunoşti curând... O să mă ajutaţi, Buluś, şi Dumnezeu...

12 martie 1941, miercuri

Am auzit cum îl tachinează lumea după ore. Irka s-a întâlnit cu el după ce-mi spusese la revedere. Mi-a zis că era foarte iritat, şi când l-a întrebat ce face atâta timp cu mine a răspuns:

— Care e problema? Nu am voie? Cu Renuśka mea?

---

[69] Taras Şevcenko (1814–1862), poet naţional ucrainean.

[70] Ar trebui să fie: Du hast [Diamanten und Perlen] [. . .] die schönsten Augen... / Mein Liebchen, was willst du mehr? [Ai diamante şi perle/ Ochii cei mai frumoşi / Iubita mea, ce vrei mai mult?]. Din poezia Die Heimkehr, LXII de Heinrich Heine (1827).

Şi i-a spus Irkăi că va fi o soţie grijulie, dar după aceea a adăugat că eu nu voi fi o soţie aşa de grijulie, pentru că îmi place să visez cu ochii deschişi.

Voi fi o visătoare întreaga viaţă

Soţie poetică şi fantezistă

Voi privi cerul – o licărire

Şi stele neîncetat voi număra.

Voi invita stoluri de fluturi

Voi exersa la clarinet

Voi aduna flori în braţe

Voi avea grijă să nu te frămânţi

Parfum de ambrozie voi răspândi

Voi şterge praful din casă cu norii

Şi voi cârpi cu raze de soare

Voi iubi, voi tânji, voi fi credincioasă

Soţie poetică şi fantezistă

Un imbecil ţi-ar putea spune

Că nu este bine, nici sănătos

Să ai nevastă nebună, cu mintea dusă

Să-i laşi să vorbească, viaţa nu-ţi irosi

Am să umplu mâinile noastre

Cu flori de crini, cireşe şi mere

Le voi împleti în frumoase ghirlande

Clipele noastre vor fi fericite

În susurul dulce al unui vers.

Voi lua curcubeul în şapte culori

Voi scrie direct pe-albastrul cer

Că, Zyguś, eu... eu te iubesc

Aşadar, tăceţi, coţofene jignite

De o soţie atât de trăsnită

Ardeţi grămezi de carne pe scenă

Contează doar ochii tăi şi viaţa ta

Şi fruntea ta neumbrită sub pălărie

Spune-mi dară, Zygu... vrei o soţie aşa?

13 martie 1941, joi

Mi s-a tăiat răsuflarea, ştii?! Dacă aş putea, aş urla din toate puterile, din răsputeri, ca o primăvară!! Gândeşte-te numai, o după-amiază întreagă cu el! Mai întâi la cinema mi-a plătit biletul şi a cumpărat şi un bilet pentru un copil sărac. Este aşa de bun, Zygu al meu! Ştii, îţi spun sau mai degrabă îţi scriu asta sec, dar ar fi trebuit să-l vezi, gestul lui şi faţa aceea drăgălaşă! Zygu! Este un om aşa de bun!

Nu spune nimic rău despre nimeni, nici chiar despre duşmanii lui, nici despre rivali.

Apoi am petrecut două ore la mine acasă (cred că mi-a furat o fotografie), apoi la Irka. Am fost, ştii, ca un cuplu adevărat. E mai bine decât am îndrăznit să visez! Ah, mămica mea minunată, numai dacă ai fi acum cu mine aici!

Apoi, în drum spre casă, Zygu a vrut să afle ceva despre Maciek. Ştie câte ceva, şi-a mai şi imaginat ceva... Dar, ştii, este... Ştiu ce voia aici, pe strada Rejtan şi după aceea, când ne-am luat la revedere... ahhh (asta din nou). Ştiu că era iritat. La sfârşit mi-a spus „mein Liebchen”. Nu-ţi mai spun că am mers tot timpul braţ la braţ şi eram oficial împreună.

Ich bin din

Du bist min[71]

Voiam să te pedepsesc foarte aspru

Să te închid în inima mea

Să stai acolo pentru vecie

Căci cheia s-a pierdut undeva...

Nici nu pot să-ţi spun cum mă simt... Mamă şi Dumnezeule Mare, Vă sunt atât de recunoscătoare şi Vă iubesc. Şi mă supun grijii Voastre.

[71] Eu sunt a ta/ Tu eşti al meu (în limba germană în original).

14 martie 1941

Mâine este sâmbătă... O aştept ca de obicei şi sunt speriată... Iubesc, iubesc tot mai mult şi mai mult... Buluś, Dumnezeule, ajutaţi-mă!

15 martie 1941, sâmbătă

Astăzi s-a purtat minunat la şcoală! Şi a spus că-mi va dărui toată după-amiaza. Şi mi-a ţinut pumnii pentru tema de la şcoală. A fost minunat, minunat, minunat. Drept urmare, am uitat să facem planuri şi l-am văzut de abia seara în oraş. Era cu prietenii – s-a scuzat şi s-a apropiat de mine.

— Ştii, Irka are dreptate când spune că suntem ca un „aşa-zis” cuplu căsătorit.

Zygu mi-a spus că, dacă nu-mi aranjez părul, el nu se bărbiereşte; aşadar, pentru că mă duc la coafor, Z se va bărbieri.

Mâine este o petrecere cu dans. Z m-a întrebat dacă o să mă distrez. Oh! De unde să ştiu? Dar la poartă mi-a spus: „Rena poarta e închisă, iah ăs megrem al nu letoh”[72]. Mă face atât de fericită... Aha! trebuie să ne întâlnim la prânz, eu am propus, dar a spus că trebuie să-mi vadă părul. Un fel de provocare de tipul „Şi ce altceva mai vrei?” Mamă, te rog să fii cu mine mâine şi întotdeauna. Voi fi fericită sau tristă... Noapte bună, pe mâine...

[72] Cuvinte scrise invers – „hai să mergem la un hotel”.

16 martie 1941, duminică

Este deja astăzi. Sau mai degrabă s-a dus, ca o altă fază a acestui vis frumos de primăvară. Ne-am întâlnit de dimineaţă aşa cum fac în mod obişnuit perechile, adică el a aşteptat, eu am sosit şi ne-am plimbat prin oraş până la ora 2 după-amiază. Şi astăzi la picnicul Olgăi a fost minunat, am dansat şi el m-a strâns tare, cu pasiune. La un moment dat am vrut chiar să ne ducem să dansăm în altă încăpere, dar... nu ni s-a părut cuviincios.

Poldek şi Maciek m-au evitat la început, dar după aceea Maciek a spus că nu mai poate să mă ignore. Am dansat nu numai cu Zygu, ci cu toţi. Şi am fost furată de nenumărate ori de sub nasul lui Zygu, tocmai când era gata să mă invite la dans (Maciek, oglindă, Zygo). Au continuat să ne tachineze şi eu am continuat să roşesc. Imaginează-ţi, Rysiek a spus că ar trebui să scriu poezii în onoarea lui Zygo. Zygo este minunat!

După picnic am plecat pe stradă cu un grup întreg de băieţi, şi Maciek a zis:

— Uite, au apărut mugurii!

Iar Zygu a spus:

— Rena, primăvara!

Îi simt prima adiere... Fireşte că Maciek, Poldek, Fredek şi Julek ne-au tachinat o mulţime, dar nu contează. Astăzi, de fapt (mai ţii minte, 16 martie?) trebuie să compar ziua de astăzi cu celălalt 16 martie. Poţi compara în general două zile? Nu! Sau de fapt, da! E adevărat, mama încă nu este aici, dar sper s-o revăd curând (războiul trebuie să se termine). Şi iubesc, îl iubesc pe acest băiat frumos, deştept, cel mai bun băiat din şcoală. Şi sentimentul este reciproc. Da! Chiar dacă Zygu nu mi-a spus nimic, a zis:

— Este ceva ce nu vreau să-ţi spun.

Şi vrea să scrie totul pe hârtie şi să i-o dea apoi Irkăi ca să mi-o dea mie.

Acum am o aşa-zisă viaţă socială şi, ca să fiu sinceră, sunt foarte populară. Oricum, lucrurile stau bine. Acum merg la petreceri, mă distrez la picnicuri, ca orice fată de şaisprezece ani.

Cu Nora este altceva. Iubirea ei pentru Nacek s-a prăbuşit, dar eu cred că se va reface; între timp, am vrut s-o trag în vâltoarea tinereţii aproape cu forţa. Dar astăzi din nou nu s-a simţit bine. Mi-a părut aşa de rău, pentru că am fost printre cei care au încercat s-o aducă astăzi la picnic. A stat acolo, deşi cei mai mulţi băieţi erau tot acolo, şi mai târziu a citit o carte. Ştiu că va scrie în jurnalul ei ceva şi va compara ziua de astăzi cu cea de acum un an. Cu toate astea, când ne-am luat rămas-bun astăzi, a spus:

— Nu asta contează cel mai mult în viaţă.

Ceea ce este adevărat, aşa spun şi eu, dar, pe de altă parte, ce este mai important decât „asta”? Da, spune-mi, ce este mai important? Îmi amintesc cum spuneam că nu-mi pasă de chestiile astea, dar nu este adevărat. Poate că opinia mea se va schimba într-o zi, însă acum este simplu: viaţa merită să fie trăită pentru persoana pe care o iubeşti, pentru persoana la care visezi şi la care te gândeşti în nopţile fără somn. Să nu trăieşti pentru reputaţie sau cunoştinţe, pentru învăţătură – acestea sunt numai concepte intelectuale. Să trăieşti o viaţă senzuală, „să ajungi chiar până în miezul vieţii”, să-i smulgi ce este mai bun, să fii satisfăcut până ţi se taie respiraţia. Indiferent ce se va spune despre mine când voi muri, am să mor ca un animal, dar pot să trăiesc aşa cum vreau acum. Să fii în stare să spui, când stai la mormântul cuiva:

Am luat ce-am putut de la viaţă

o mulţime, dar tot nu de ajuns

Azi trupul meu ofilit zace în groapă

Lăsând în urmă ceea ce alţii încă râvnesc.

Să trăieşti, să trăieşti în acest fel!

Oricine poate-n mormânt să putrezească,

Dar a trăi e o artă, aşa gândesc.

O dată am citit jurnalul Norei. Am citit că nu va mai scrie despre iubirile ei, nu va mai descrie amănuntele, şi asta pentru că dacă cineva i-ar citi jurnalul, ar putea să spună: „Asta e o fată stupidă şi vanitoasă pe care n-o interesează nimic altceva în viaţă decât flirturile!”

Norka! Greşeşti atât de rău! În primul rând, ce-ţi pasă ţie c-o să citească alţi oameni? Tu scrii pentru tine! Şi în al doilea rând, jurnalul tău scump şi intim trebuie să fie un almanah politic sau un almanah al inimii tale??? Cineva foarte dur, cu o inimă de piatră, ar putea să-ţi comenteze cu asprime gândurile. Dar orice fiinţă omenească normală ar spune mai degrabă: „A fost scris de o tânără de şaisprezece ani care iubea atât de profund...” Eu aşa cred, Norka şi sper că în curând vei fi şi tu de acord cu mine. Nu mă voi întoarce la vechile propoziţii, la vechea situaţie. Eu sunt îndrăgostită, aşa se explică faptul că scriu asemenea stupidităţi. Unei persoane îndrăgostite i se iartă orice, şi, apropo de petrecerea tristă de la care am evadat,

Nu poţi să ştii cum va fi viaţa

O frunză tremurătoare pe apă

Nu poţi să ştii ce contează

Câteodată câştigi, altă dată sunt eu

Soarele poate s-o usuce şi s-o îngălbenească

Când trece prin altă furtună

Frunza se-ascunde şi mai adânc

În ce va fi curând un ce a fost

Frunza va licări pe vreme bună

Pe fluviul lung ca o pană nebună

Va luneca pe suprafaţă

Purtându-ne viaţa fără de ţintă

Da, da, da. Buluś, dacă ai putea să citeşti asta! Mulţumesc, mulţumesc mult de tot. Nu sunt sigură că am să scriu mâine. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

18 martie 1941, marţi

Astăzi ne-am înţeles să mă ia mai întâi de acasă la ora 6 seara. Am mers la Clubul Socialist şi după aceea la Irka, de unde ne-am întors acasă.

Afară este frig din nou.

Azi am avut sentimentul că între noi stă ceva suspendat, ceva insesizabil, nerostit. Şi mă gândeam mereu la un singur lucru, la o simfonie neterminată... Şi abia pot să mă controlez. Simt cum clocotesc. Clocotesc, abia mă abţin să nu... Şi ştiu că şi pentru el este cam la fel.

Mila nu mă mai încălzeşte...

E ciudat şi straniu cu Mama (Leszczyńska[73], nu ştiu ce se va întâmpla acum cu ea, va veni şi când? Când? Când??? Ah, sunt atât de neruşinat de vulgară, Z este mult mai bun decât mine şi a spus:

— Uit de toate când te privesc în ochi.

Mi-am pus braţul sub braţul lui şi a fost aşa de bine. Şi-a ţuguiat puţin buzele lui frumoase, aşa de dulce, aşa de dulce, dar era ca şi când... Zygu se poartă ca şi când ar fi paznicul meu. Şi chiar este ceva insesizabil în „simfonia neterminată”... Oare se va termina vreodată? Curând? Mamă, te rog, spune-mi sincer, ai vrea să se termine bine şi cu dragoste, te rog să-mi spui! Oricum, Buluś şi Dumnezeu, ajutaţi-mă!

19 martie 1941, miercuri

Mă simt vinovată. Sunt aşa de vulgară. Simt cum creşte ceva puternic înlăuntrul meu. Trebuie să mărturisesc cuiva, altfel înnebunesc. Simt cum mă mistuie toate simţurile. De exemplu, ştiu că am suferit teribil ieri. Ha! Ce blestem.

---

[73] Mama Reniei şi a Arianei a fost botezată la 20 ianuarie 1940. Şi-a schimbat numele în Mariana Leszczyńska mai târziu, după ce a obţinut documente false la Varşovia.

Simt că voi dărâma temeliile vechi

Simt că vor fi strivite, zdrobite

De firea mea nărăvaşă şi de frustrări

Mă simt viguroasă şi fermă-n iubire

sângele-mi fierbe clocotitor în vine

Sunt ameţită de apropiere,

cu capul încins, arzând în flăcări de dor

simţurile mele se zvârcolesc

mă leagă atât de-ncâlcite

Ştiu că sunt ca o fiară

respectul de sine mi s-a diminuat

Mă dispreţuiesc şi mă-njosesc atât de tare

Şi totuşi pricep că mă târăsc anevoie

ca un câine sau un linx rănit

inima se zvârcoleşte, urlu în mine

voi năvăli într-o clipă cu ferocitate

zgâlţâind şi smucind, mugind şi urlând

buzele roşii vor fi devastate de buzele mele

cuprinsă de furie, dorinţa şi teama nu se-mblânzesc

Trăiesc acum, nu m-am dus încă

Şi vreau

Nu pot să plec...

Este dezgustător, respingător, animalic...

21 martie 1941, vineri

Azi mi-am luat o zi liberă. Nu m-am dus la şcoală; m-a durut capul. Ieri ar fi trebuit să mă văd cu Z, dar nu a venit. Astăzi nu m-am simţit bine, aşa cum nu mă simt de câteva luni, sunt bolnavă de Zygu, leneşă din cauza lui Zygu, visez cu ochii deschişi la Zygu, la simfonia mea neterminată.

Dragul meu Jurnal, ştii cât de mult te iubesc? Foarte, foarte, foarte mult. Simt că am nevoie de tine, te deschid într-o zi luminoasă cu soare, citesc un timp – şi atunci ştiu. Îmi amintesc totul şi retrăiesc zilele acestea în mine, împreună şi separat.

Buluś a scris că va fi război. Cine ştie? Duşmanul acesta puternic, detestat, se va amesteca din nou în viaţa mea?

Mâine e sâmbătă. Nu ştiu ce se va întâmpla. Nu mă aştept la nimic. M-am scuturat de o parte din această nebunie. S-a dus. Dar s-ar putea să revină. Şi va reveni imediat, când am să-l văd, aşa cum vântul aduce primăvara înapoi... sunt bolnavă de Zygu în stadiu terminal. Sau poate nu va fi terminal? Am lipit acolo imaginile acestea, ar trebui să le lipesc aici, dacă aş putea să scriu ce doresc.

Să sune un cântec blând

Să ne şoptească despre iubire

Despre tine în inima mea

Despre mine în inima ta

Ar fi urât, deloc plăcut

Ar fi şi trist, plictisitor şi dureros

Dacă ai trăi chiar în inima mea

Şi nu într-a ta! Ar fi înfricoşător

Ar fi chiar şi mai nemilos

dacă soarta cea crudă-ar decide

să mă lase să dorm în inima mea

şi pe tine în inima ta, despărţiţi.

Ce bine că nu este cazul,

Dispari, coşmar nenorocit

Visez la ochii ca aluna, la chipul tău

Iar tu visezi la ochii albaştri, la părul meu

Un mic concert de primăvară

Ne cântă un cântec duios

Tu înfloreşti în inima mea

Şi eu înfloresc într-a ta.

Ah, mâine e sâmbătă, pe de o parte este cam prea îndrăzneţ! Buluś, iubeşte-mă! Ajutaţi-mă, Buluś şi Dumnezeu!

22 martie 1941, sâmbătă

A fost aşa de bine! Nu numai în oraş (deşi şi asta!). Ne-am întâlnit la poştă. Mi-am dat seama că se bucura sincer să mă vadă. E drăguţ din partea lui că nu s-a dus la picnic. Maciek m-a mângâiat pe păr şi Z a râs şi apoi m-a strigat din când în când şi m-a întrebat:

— Îl iubeşti? Îţi simţi inima plină de iubire? Pentru că el te iubeşte, nu ştii că săracii nu pot face mofturi?

I-am zis că este un porc. Z îl săruta mereu pe M. Când i-am spus să înceteze a spus:

— Tu poţi să faci asta toată ziua, aşa că pot s-o fac şi eu.

Băiatul meu dulce şi minunat. Deşi am tot spus că nu merg la petrecere, Z a râs pe sub mustaţă şi a spus c-o să merg. Ce-am făcut? I-am spus toată povestea cu Irka şi cu Felek. Îmi pare aşa de rău – era secretul altcuiva, dar Z e discret şi, oricum, nu pot să-i spun „nu”, ăsta este efectul lui asupra mea. Nu ştiu nimic în legătură cu mâine, căci nu ne-am făcut planuri. Poate că o să-l întâlnesc undeva. Ai fi fericită pentru mine, Buluś... Doamne, ajută-mă şi Tu.

23 martie 1941

Nu ştiu de ce, dar azi sunt foarte tristă! Foarte, foarte, foarte tristă. Uneori ştiu motivul.

Azi l-am întâlnit pe Zygu de două ori. Am fost la plimbare după-amiază cu drăgălaşa de Felunia. Şi dintr-odată! Am simţit un gol în inimă şi în viaţa mea... Mai târziu, Zygu a spus că observase şi m-a întrebat de ce eram aşa de tristă? Am făcut o plimbare lungă şi am avut o conversaţie serioasă. Z mi-a spus că n-a mai fost aşa niciodată, dar acum e trist şi serios. Când ne-am luat rămas-bun, Z a spus:

— Poate că este influenţa mea asupra ta? Dar e greu, aşa sunt eu. Poate că Maciek te amuză.

Este un prost dacă-şi închipuie că simt ceva pentru Maciek. Dar după aceea a spus:

— Tu vei fi sprijinul meu solid (ceva, ceva), voi fi zdrobit.

Nu ştie ce poate să fie, dar eu bănuiesc că Zygu este trist sub povara lui dulce. Ca şi mine.

Mâine trebuie să mergem la o petrecere. Vreau să fiu binedispusă, chiar dacă e o bună dispoziţie falsă. Ne-am înţeles să mergem. Şi, pentru prima dată fără participarea mea, a venit din partea lui; era nerăbdător. Mi-a amintit când era pe punct de plecare.

Zyguś! Aş vrea să fiu veselă, pentru că eşti trist şi tu vrei asta. Dar uneori vine „un moment de apatie”, cum îi spui tu, şi nu pot, pur şi simplu nu se poate.

Îţi place să asculţi muzică, iubeşti muzica – iar mie îmi place să visez cu ochii deschişi în timp ce ascult muzică împreună cu tine. Dar sunt şi momente ca astăzi. Astăzi sunt tristă, deşi jumătate de vis se împlineşte.

Nu cred că m-am schimbat aşa de mult, că am numai aşteptări, nu! Hai să vedem ce se mai întâmplă.

O să-l văd mâine dimineaţă, mergem la o petrecere, o să fiu binedispusă.

Irka se duce să-l vadă pe Felek, parcă toată lumea se duce la Lvov, însă eu stau cu Zygu. Noi stăm aici! Primăvară! Şapte zile libere! La e bun? Să mă plictisesc? Să fiu tristă? Nu, să iubesc! Mamă, tu ştii tot, auzi cum îmi bate inima de iubire pentru el şi de dor din depărtare după tine? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu... Dumnezeule Mare! Cum va fi petrecerea de mâine?

24 martie 1941, luni (petrecerea nr. 3!)

Atât de frumos! Zygu m-a luat de acasă (deşi ar fi trebuit să ajung mai târziu, dar nu a mai avut răbdare), a plătit taxa de intrare, mi-a cumpărat o prăjitură şi apă, apoi a dansat cu mine tot timpul. Poate cu câteva excepţii. Petrecerea aceasta a fost diferită faţă de altele; a fost cu adevărat o petrecere „Zygu”.

Lumea ne tratează ca pe un cuplu căsătorit. De exemplu, după dans un băiat nu mă conduce înapoi la locul meu, ci spune:

— Trebuie să i te dau înapoi lui Schwarzer.

Iar apoi altcineva spune:

— Mulţumesc, ţi-am adus soţia înapoi.

M-am simţit chiar jignită la un moment dat. Ce înseamnă toată târguiala asta? Tusiek a zis:

— O să ţi-o aduc înapoi neatinsă.

Mi-a spus că, de când a început „asta”, Z nu mai poate să judece clar.

Z şi cu mine aducem cuplurile de îndrăgostiţi împreună. O facem într-un mod foarte subtil. Z:

— Hai să deschidem un birou matrimonial.

A sâcâit-o pe Irka cu Felek aşa de mult, că aceasta a trebuit să plece acasă, dar a fost o răzbunare pentru ce i-a făcut ea lui, ca şi lui Felek cu Fredziu, lui Julek şi întregii clase.

Zygu m-a întrebat cum poate să se revanşeze faţă de mine pentru toate dansurile astea swing. Eu nu ştiu să dansez swing şi nici el nu ştie, aşa că suferim şi ne cerem scuze unul de la altul. Oh! Cum să se revanşeze – ştiu, cum ştie şi el. I-am spus că mă provoacă cu chestia asta militară.

Nu ne-am vorbit în nici un fel, pentru că era Julek cu noi. Z este aşa de bun, de iubitor şi de înţelegător. E grozav să ai un „aşa-zis soţ”. Tusiek a fost mirat că Zygu are voie să nu se bărbierească – cum de-i dau voie, cum mă mai lipesc de el? La care Z a spus că nimeni nu se plânge de mine.

Zygu a fost mulţumit de petrecere şi eu la fel. A fost o adevărată petrecere „Zygu”. Îţi trimit sărutări, Renia. Vă rog, ajutaţi-mă, Buluś şi Dumnezeu...

P.S. Am studiat una şi alta împreună cu Luśka. El a dansat cu mine de mai multe ori, era complet ameţit şi mă strângea foarte tare, bolborosind vrute şi nevrute. M-am speriat... La revedere, dragul meu Jurnal, pe data viitoare.

28 martie 1941, vineri

Azi am făcut o plimbare lungă, lungă. A fost aşa de bine – am mers pe străzi pe jumătate cufundate în întuneric şi am vorbit, am vorbit, am vorbit. Acum n-aş putea să spun despre ce am vorbit, dar ştiu că a spus o mulţime de lucruri plăcute şi ambigue. Mi-a spus că într-o bună zi vom merge împreună pe Riviera, undeva, departe de restul oamenilor, într-un loc cu „cer azuriu” – la care eu am adăugat:

— Şi mare azurie.

Iar el a încheiat:

— Şi ochi azurii.

Sau, de exemplu, că Mochnacki[74] este aşa de pasionat de matematică, dar:

— Eu prefer să fiu pasionat de altceva, nu-i aşa, Rena?

Şi apoi o mulţime despre inimi.

— Sărmanul de tine, îmi pare aşa de rău, de ce nu vii la mine ca la un doctor etc., etc.

O plimbare lungă, prietenească, aşa ca aceasta, este poate chiar mai bună decât... Dar ce ştiu eu?

Ne-am înţeles să vină mâine să mă ia pe la 4–5 după-amiază. Buluś, dacă ai fi aici... Sunt aşa de fericită, şi asta datorită ţie. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu. La revedere, sărutări, Rena.

29 martie 1941, sâmbătă

---

[74] Mirosław Mochnacki (1904–1970), expert în analiză matematică, algebră şi calculul variabilităţii. A predat matematica la Şcoala elementară Juliusz Słowacki din Przemyśl din 1934.

Înţelegerea noastră nu a funcţionat prea bine, dar în cele din urmă ne-am întâlnit. Am mers la Clubul Socialist şi după aceea la plimbare. Plimbarea a fost partea cea mai frumoasă, numai noi doi. Am mers braţ la braţ şi am vorbit şi am tot vorbit, iar pe lângă asta am vorbit şi din priviri. O plimbare ca asta este pentru mine cea mai minunată simfonie şi poate înlocui zece alte lucruri frumoase.

Plimbarea aceasta e forţă şi-i putere

Plimbarea aceasta este chiar nemurirea![75]

A spus că la nunta lui ar dori să se cânte „Marşul nupţial” de Mendelssohn. Fela a arătat spre mine şi Zygu a arătat tot spre mine. Am vorbit despre viitor, despre medicină etc., etc. Zygu a spus că nu vrea să aibă un fiu, sau copii în general, deoarece între treisprezece şi şaisprezece ani trec printr-o perioadă de rebeliune şi o mulţime de frământări interioare. M-am simţit aşa de bine! Privirea lui mă încălzea aşa de tare. Ca să nu mai spun că am mers braţ la braţ. Ei bine, aşa cum spuneam, o astfel de plimbare este ceva foarte puternic. Cât despre traiul în cămin, a zis:

— Nu vreau să mă uit la nimeni acolo, prefer să mă uit la tine.

Nu ne-am înţeles să ne întâlnim. Ah, ce poznă şi cu Maciek! Zygu a fost fericit că nu vreau să mă întâlnesc cu el. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu...

[75] Referire la versurile din Străbunii de Adam Mickiewicz (Marea improvizaţie, partea a 3-a).

4 aprilie 1941, sâmbătă[76]

Toată săptămâna a fost luminoasă, dar pentru mine a fost pustie. Am simţit astăzi pustiul şi tristeţea, o asemenea tristeţe! Dar am aflat că a venit la mine şi asta m-a făcut să mă simt mai bine. Şi mâine? Duminică, probabil nu se va mai întâmpla nimic. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu...

5 aprilie 1941, duminică[77]

Domiciliu – invitaţie. Zygu spunea mereu: „Şşş, Renia!” Iar când am întrebat: „Ce este?” nu mi-a răspuns.

Ah, astăzi. A fost minunat, cald, iubitor. L-am văzut de două ori. Am petrecut două ore împreună. Am mers la cinema. M-a ţinut tandru de mână, aşa de tandru, şi a căscat tot timpul. A făcut o mutră caraghioasă când ne-am întâlnit cu Maciek. Dar, ştii, am găsit fotografia lui cu o fată. Z era cam spăsit. Am fost prea politicoasă ca să întreb ceva. Dar zău aşa, crede-mă, iubitule, dragul meu, a fost minunat. Cel mai bine a fost cu bomboana. Ah! Zygu, nici nu pot să spun cât de mult te iubesc.

Se pare că Z este supărat pe Irka pentru că ne-a minţit despre Felek. Şi eu la fel. Azi a spus că o să începem să mergem la Castel – serios? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

---

[76] 4 aprilie 1941 a fost vineri.

[77] 5 aprilie 1941 a fost sâmbătă.

6 aprilie 1941

A fost atât de minunat, atâta fericire, şi acum totul a dispărut ca un vis, basmul s-a terminat. Până acum am fost preocupată de duminica asta, dar acum, ştii, mă înec de furie şi sunt bucuroasă în acelaşi timp! Da, sunt bucuroasă că am stricat buna dispoziţie din această după-amiază. Mă bucur că n-am să mă duc mâine în recreaţie. Îi arăt eu lui, aşteaptă numai!

Diavolul i-a trimis pe el şi pe Irka, şi asta tocmai în ziua când mă gândeam la treaba cu Irka şi Zygo! Îmi imaginam cele mai romantice ipostaze cu Irka şi cu Zygu, când seara i-am întâlnit pe amândoi. La început am vrut să fug, dar am făcut o farsă foarte bună împreună cu Nora – ce noroc că blocul are două intrări! Ah! Am avut oarecare satisfacţie! Stai puţin, îţi închipui c-am să mă uit la tine cum o îmbrăţişezi pe Irka de faţă cu mine şi ai să urmăreşti în acelaşi timp ce reacţie am? N-ai decât s-o mângâi, să te plimbi cu ea, să-i spui cuvinte tandre, dar am să te calc pe nervi. Am să-ţi trag o Simfonia a IX-a de Beethoven de-o să mă ţii minte, ticălosule, să ştii ce înseamnă să ofensezi o femeie îndrăgostită. Ştiu că Maciek te agasează. Aşa că am să-l folosesc pe Maciek ca să te enervez pe tine.

— Poţi să fii cu conştiinţa împăcată, numai din cauza ta nu învăţ.

Oricum, nu este treaba ta. Zygu! Dacă ai şti că sunt pe punctul de a izbucni în lacrimi şi cât de tare te urăsc în această clipă! Şi cu ce plăcere mă voi răzbuna pe tine, chiar dacă mă doare foarte tare. Acum, Dumnezeule Atotputernic! Sunt disperată, nu ştiu ce scriu şi doresc aşa de mult să fie deja mâine!!! Ah, Bulczyk, dacă ai şti cât sufăr şi ce ură am în mine! O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

12 aprilie 1941, sâmbătă

Săptămâna asta a fost cumva dulce şi lenevoasă şi m-am simţit şi eu tot aşa – oarecum în ceaţă, am avut stări sufleteşti schimbătoare. Irka a continuat să mă ia în zeflemea, dar şi-a dat seama că nu realizează nimic cu asta, aşa că şi-a ieşit din fire. Oricum, flirtează cu Z. Din ce motive – asta nu ştiu. Şi el? Habar n-am (o vorbeşte în continuare de rău în faţa mea). Mai ţii minte?

Duminică am făcut planuri cu Z să mergem la cinema şi Irka ştie, pentru că i-am spus şi o să vrea să ajungă şi ea pe acolo. Nu spun nimic deocamdată, dar sunt furioasă. Încerc din răsputeri să n-o arăt, dar reuşesc numai în parte. Irka i-a spus, de fapt, că şi ea caută iubirea, că-i lipseşte ceva. Totul foarte drăguţ, înţeleg, dar aş prefera să caute în altă parte, nu la Z. Toată lumea ştie despre noi, inclusiv elevii, profesorii, ba chiar şi doamna Polak, care ne-a văzut de departe, însă nu şi eu.

Mâine avem o seară de poezie, unde o să citesc şi eu din poeziile mele. Nu sunt încântată; sunt foarte stânjenită. Şi apoi o să fie o petrecere. N-am chef de petrecere. Nu ştiu; îmi este frică! Mi-e tare frică de orice petrecere. Nu, nu am chef deloc şi aş prefera să mergem la cinema, dar – cu el, nu cu ceilalţi, mulţumesc. Oricum, se mai poate răzgândi. Ştii că astăzi este

zi sfântă – sfântă zi – sfântă zi

o zi altfel decât toate celelalte

În disperarea mea, am încercat să găsesc puţină uitare în aforisme şi am început să scriu pe această temă.

Ce valorează iubirea,

dacă îţi faci atâtea griji?

Amărăciune şi nu veselie

aduce cu ea

Fiecare urcuş din viaţă

provoacă multă durere

Ce valorează iubirea,

dacă îţi faci atâtea griji?

Ştii că toată lumea crede că deja am... ha, ha, ha. Aş putea să spun şi eu ceva despre asta. Înţeleg şi eu, dar, ei bine, sunt încă speriată prosteşte de iubire şi de petrecerea de mâine, dar... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu...

13 aprilie 1941, duminică

Ar fi trebuit să fie o petrecere, dar! Nu era mai bine decât o sută de petreceri obişnuite cu dans? Mai bine decât să te învârteşti în cerc într-o încăpere înghesuită? Să nu-i las pe Maciek şi pe Poldek să mă reţină după ce s-a strigat „autorul, autorul” şi în schimb să plec departe braţ la braţ cu minunatul meu Zyguś? Să ascult cuvintele lui tandre,

stând la cinema cu el (şi aproape, aproape că, ah...) şi să mă întorc acasă la ora 12? Păi? Nu a fost mai bine?

Chiar că ar trebui să nu mă mai preocupe lucrurile stupide. La urma urmelor, am dovezi clare că Z mă iubeşte (mein Liebchen was...). Arianka a rămas la petrecere. O seară minunată, minunată, minunată. Să sperăm că săptămâna aceasta în sfârşit... oh! Buluś, zău aşa. Z a plecat de la petrecere pentru că era gelos pe mine.

17 aprilie 1941, joi

De fapt, azi nu s-a întâmplat nimic, nici azi şi nici ieri. Viaţa merge înainte, adică ne întâlnim din când în când, mergem braţ la braţ (nici nu mai ştiu cum să merg altfel), stăm de vorbă, gângurim şi suntem fericiţi împreună. Vreau să spun că mi se pare totul ah, atât de fericit, de angelic, de dulce. Iar el? Probabil că simte la fel, căci altfel nu ar face planuri să meargă la petrecere pe 1 Mai „ca să ne aparţinem numai unul altuia”, cum a spus Maciek.

Mă gândesc la el tot timpul, mi-l amintesc şi visez tot timpul cu ochii deschişi la şcoală. Nu pot să învăţ nimic, nu pot să vorbesc despre nimic altceva decât despre momentele când Z spune: „Nu te teme, sunt cu tine”, sau: „Am avut o noapte furtunoasă”, sau: „Este de abia 11 şi jumătate”.

E ciudat... Toată lumea crede, nimeni nici măcar nu se îndoieşte că deja am... Dar, în realitate n-am făcut nimic, deşi este ca şi când am fi făcut. Odată ploua şi ne şopteam toate cuvintele în mâini, în tâmple, cu buzele şi cu capetele, ah! Simt cum mă trec fiori. Nu ştiu... Nu cred... Nu poate fi atât de rafinat încât să mă agite la maximum! Şi de ce scriu astăzi? Pentru că plouă şi toată lumea merge cocoşată şi e

o problemă cu mama pe care nici măcar n-o înţeleg şi mă simt stoarsă, totuşi încă în siguranţă, pentru că... Nora îmi spune că „ar trebui să fiu fericită”. Ca să fiu fericită am nevoie de mama şi de soare şi (primul copil). Şi am frisoane, dar nu din cauza frigului. „Mi s-au înceţoşat ochii?”[78] Ah! Sunt un animal aşa de mic, păi...

Uneori vin astfel de clipe

mai ales primăvara, în mai

când gânduri ca fluturii fini

zboară foarte departe dezordonaţi

Se balansează uşor pe copaci

cu entuziasmul liniştii de mai

emoţionaţi şi-ndrăgostiţi

priviţi la ochii din depărtare

ochi plini de ceaţă şi plini de dor

şi-apoi, ca un semnal de alarmă

o voce îţi frânge brutal orice gând

Fără să ajungă vreodată la tine, fireşte

Căci eşti între norii plutind pe cer.

Nori ca o marchiză diafană, roz,

Ce trec peste câmpurile verzi, să nu o negi

---

[78] Poate fi eventual o referire la un vals din 1931 intitulat Cămăruţa (versuri – Tadeusz Kończyc, muzica – Wiktor Krupiński).

Pretutindeni se văd aceşti ochi căprui

ochi plini de ceaţă şi plini de dor

18 aprilie 1941, sâmbătă[79]

Nu ne-am înţeles în legătură cu petrecerea de la poştă, dar ne-am întâlnit pe stradă (ce grozav!) Am dansat puţin cu Julek B. şi o dată cu Zygu. Nu mă simţeam bine, aşa că am plecat.

Z a fost tulburat astăzi, dar nu a vrut să-mi spună despre ce este vorba. Lucrurile au mers chiar foarte bine în timpul plimbării. La început a fost apatic, apoi s-a înveselit şi nu mai reuşeam să ne luăm rămas-bun în faţa porţii mele.

O să raportez degetul rupt la policlinică şi am să-i spun tatei că a fost provocat de sadismul fiului.

Rena, învaţă! Am irosit atâtea momente preţioase în faţa farmaciei. Un rămas-bun foarte drăguţ, aha! Mi-e somn, dar mă simt bine, adică a fost drăguţ, iar mâine am să-l văd din nou la ora 6 după-amiază. Oare fac bine? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

19 aprilie 1941, duminică[80]

Aşteptam pe balcon, şi Zygu a venit

[79] 18 aprilie 1941 a fost vineri.

[80] 19 aprilie 1941 a fost sâmbătă.

Tra la la! am făcut o plimbare lungă

apoi la cinema, tra la la!

Mâna mea atât de mică,

abia se vedea lângă a lui

Când Zygu mi-a strâns-o tare.

Şi nu simt durere

doar mâhnire morală

Zygu a promis să se abţină

să nu mă forţeze nicicând.

Nu va fi unul din soţii cei răi

Ca la cinema sau mai rău

Vom citi versuri spre slava mea

Citeşte şi respiră doar versuri acum.

Vino, poezie, să te iau în braţele mele

Vino, iubire, uită orice conflict

Când ochii plini de plictis sună alarma

Mă voi smulge din proza vieţii.

Zyguś, soţul meu. Are o barbă de mătase – cine ar fi crezut? Mâini moi, frumoase, este aşa de plăcut să le mângâi uşor. Avem o bomboană din care Z va muşca primul. De aceea „nu va fi în stare să doarmă lângă mine”.

Nici măcar nu am înţeles filmul; era numai despre Zygu! Zygu! Zygu!

Sunt aşa de proastă, m-am gândit la situaţia mea şi a Norei şi m-am întrebat dacă a ei este poate mai bună! Dar îl iubesc pe iubitul meu şi am fost împreună şi pot să-l ating şi să vorbesc cu el. Numai atât, dar este enorm. Trebuie să-i ţin pumnii şi să-i dau o mascotă pentru examenul de absolvire. Dar trebuie să înveţe, să înveţe pe rupte. Mâine la şcoală. La revedere, dragule. Mamă, dacă ai fi aici şi dacă ai putea să-l vezi! O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu... o să mă ajutaţi, nu-i aşa?

26 aprilie 1941, sâmbătă

Ce mai sâmbătă a fost. Nu a venit două zile la şcoală. Maciek a încercat să facă o şmecherie! Dar ce?! O prostie.

Irka a început să flirteze cu Waldek ca o nebună, aşa că i-am spus că acesta are o simpatie pentru mine. Am făcut-o ca o femeie adevărată. La urma urmelor, mie îmi place Waldek numai puţin şi nu-mi pasă prea mult de el. La fel şi în ceea ce-l priveşte pe Maciek, dar oricum!

Astăzi l-am văzut... Şi după aceea am auzit o frântură de conversaţie între Julek şi C.G.

— Sunt uimit de Zygu.

Nu ştiam ce vorbesc, dar am simţit instinctiv că este vorba de iubirea lui Zygu sau, mai exact, de atracţia lui Zygu pentru mine. M-a enervat aşa de tare, că a început să mă doară capul şi am fost chiar foarte prost dispusă. Simt sincer că nu sunt demnă de Zygu la nici un nivel, şi ăsta e adevărul... Dar cine este? Nimeni! Nu există nici o fată cu

atât de multe virtuţi ca el şi care să-l iubească aşa de mult ca mine. Oricum, m-am necăjit. Dar, de fapt, ce-mi pasă mie de uimirea lui Julek? N-are decât să fie uimit, de ce nu! Oh, sunt o proastă! Dacă vrea, Z poate să mă găsească, dar nu contează. Eu sunt cea care iubeşte cel mai mult; nu vreau decât puţină afecţiune în schimb, nu o iubire aşa de mare ca a mea. Sunt mulţumită cu asta – atâta tot, dar atât de mult în acelaşi timp! Ne-am făcut planuri pentru astăzi, ultima duminică. Dar nu foarte exacte. Ştiu eu ce-o să se întâmple? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu. Mă îndoiesc că ne vom întâlni.

27 aprilie 1941, duminică

Cerul plin de lacrimi şi o zi mohorâtă

Ploioasă, jilavă şi plină de dispreţ

Mamă, într-o zi ca asta ar fi bine să am pe cineva, pe cineva aproape de inima mea, scump, iubit şi iubitor. N-ai putea fi decât tu. Mamă, sunt atât de deprimată! Ştii, uneori îi găsesc scuze lui Zygu. De exemplu, n-a venit la mine, iar eu am spus că probabil n-a putut; n-a venit să mă vadă şi mi-am spus că este timid (e adevărat că se simte imediat stânjenit!) Dar în străfundul inimii mele cred că... ei bine, nu ştiu. Iar astăzi şi bunica a început să vorbească despre asta. Da, bunica are dreptate, dar părerea ei este de modă veche. Draga, sărmana bunică a încercat stângace să mă ajute, dar n-a făcut decât să-mi sângereze inima şi mai tare. Va dura un timp până se va vindeca. Şi se va mai vindeca vreodată? Acum ştiu că J şi T au decis să se amestece în iubirea noastră. Ah, este atât de dezgustătoare

lupta aceasta! Şi nu ştiu de ce ziua asta pare atât de murdară.

Nu ştiu de ce e azi aşa de trist,

Aşa-nnorat şi-aşa de rău

De ce sunt orele atât de crude?

Să fie de vină plânsetul meu?

Totul este nedefinit

Atât de pustiu şi de gol

Aş vrea să am pe cineva

Să vorbesc, să nu mai fiu deprimată

Aş vrea să fiu copilul cuiva

Micuţ şi atât de tare iubit

Să stau în grija măicuţei mele

Zâmbind lângă vechiul şemineu...

poveşti s-ascult, desene să fac,

şi să visez visul cel dulce

să nu ştiu ce-nseamnă dorul

când licăreşte o zi ca aceasta.

Să nu ştiu cât poate fi de trist,

Să nu ştiu cât poate fi de rău,

De ce sunt atât de multe orele crude?

Să fie de vină plânsetul meu?

28 aprilie 1941

Astăzi l-am văzut pe Z. Ceva îmi spunea să fac pe supărata, aşa că am făcut, dar apoi m-am topit de tot când s-a uitat la mine. E bine. Deşi tâmpiţii ăia m-au făcut să mă îndoiesc, este un fleac.

Astăzi a fost o petrecere cu dans la Irka. Adică, nu a fost o petrecere dansantă, dar băieţii din clasa noastră au adus un gramofon şi am dansat. A fost foarte drăguţ; m-am distrat foarte bine. Iar Irka mi-a spus că Krzyś are o simpatie pentru mine! Asta m-a surprins foarte tare, aşa că am început să mă uit mai atent la el şi este foarte posibil...

Major a întrebat câţi băieţi am sedus până acum, o jumătate de duzină? Am spus unul, însă nu-i adevărat! Krzysiek este un băiat foarte drăgălaş, inteligent, dar asta nu înseamnă nimic; îl am pe Zygu; îl iubesc pe Zygu. Ei bine, are şi puţin noroc. Să vedem ce ne mai aduc zilele următoare... Aştept, Z. Zyguś, e timpul. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

29 aprilie 1941, marţi

Marţi! Mare tevatură astăzi la şcoală cu Zygu, cu Ewa, cu scrisoarea etc. Zyguś a încercat să se explice, a spus că a

fost numai zece minute. Îmi venea să râd. Când i-am spus că am dansat ieri, a fost mânios, furios. Nu ne-am mai înţeles să ne întâlnim de câtva timp. Ştii cât de suspicioasă sunt în privinţa asta, şi surioara mea formidabilă, Arianka, a zis:

— N-ai mai ieşit de mult cu Zygu.

Aşa că i-am spus că are de învăţat, la care această persoană bătrână captivă într-un trup tânăr mi-a răspuns ironic:

— Da, desigur.

Aha!

Nimănui nu-i mai pasă de mine în cercurile noastre. Un prieten de la şcoala comercială s-a apropiat astăzi de mine şi m-a întrebat dacă vreau să merg la o petrecere, caz în care îmi va obţine o invitaţie. Înţelegi? Am să-l întreb pe Z dacă vrea să meargă, altfel spun nu. Minunatul, bunul, dulcele, iubitul meu Z. Eram în oraş cu Irka şi cu un profesor de la şcoală. Waldek m-a condus acasă, chiar face chestia asta... şi una, şi alta. Iar eu sunt o fată tipică. De ce îl ameţesc de cap? Este instinctiv.

Norka este deprimată. I-am făcut o vizită. Nu se simte bine după petrecerea cu dans de ieri. Stă în pat, plânge şi suferă. Petrecerile de felul acesta, una după alta, ar putea s-o doboare. Sărmana Norka, îmi pare aşa de rău pentru ea! Este în parte şi vina ei, pentru că se retrage, dar cum ar putea să nu se retragă, din moment ce şi-a pierdut încrederea în propria fericire şi popularitate? Cred că-şi va reveni cu timpul, adică timpul îi va vindeca toate rănile, dar până atunci ştiu cât îi e de greu. Doamne, te rog, fă să fie totul bine pentru ea din nou. Am să scriu dacă se întâmplă ceva, dar deocamdată nimic... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

30 aprilie 1941, miercuri

Sunt cea mai nefericită dintre toţi oamenii nefericiţi. De ce s-au rostogolit toate necazurile pe capul meu într-o singură zi? De ce aceste două cărţi poştale de la mama? De ce n-am s-o văd? De ce s-a înţeles Zygu cu Irka s-o ducă la petrecere? De ce vrea să-mi facă în ciudă (am să-ţi spun mai târziu)? Ştii, eu mă duc oricum. O să mă las torturată. Nu pot să cedez total.

Viaţa este o luptă

Lumea un câmp de luptă

Şi voi lupta deşi

nu cred în victorie.

Sau poate că ar trebui să cred? O să mă ajutaţi şi voi doi, Buluś şi Dumnezeu. O, dacă ai putea să vorbeşti!

11 noaptea!

Ce bine că m-am dus. Z era prost dispus din cauza mea. Am dansat puţin; am făcut haz cu Krzysiek ceva mai mult.

Maciek are acum o prietenă. Poldek este şi el îndrăgostit, aşa că am rămas cu Z, chiar dacă nu este sigur de mine şi

nici eu nu sunt sigură de el. Ah, atât de multe griji şi necazuri, dar şi asta are farmec. Erau o mulţime de perechi care dansau împreună, dar, nu ştiu de ce, a noastră părea cam nefirească. Poate pentru că Zygu a dansat şi cu altele. Oricum, sunt îngrozitor de geloasă, Z este şi el un pic. Suferim amândoi (sau aşa cred eu). Apropo de Irka! Chiar şi pe Irka, adică nu neapărat pe ea, dar sunt geloasă atunci când îi arată interes. Mi-a spus că vrea ca Irka să vină sâmbătă. Dacă vine ea, atunci vine şi el? Aşa este? Aşa cum a spus, P şi M sunt ocupaţi, cei de la mine de la şcoală nu vin, aşa că nu ştiu cum va fi cu petrecerea asta. Poate că nu ar trebui să mă duc... S-ar putea să ne întâlnim mâine. Ei bine, vom vedea... Oare să ne întâlnim vreodată în aceste trei zile libere? Mi-ar plăcea; îi simt lipsa.

Z îşi aminteşte când noi, ultima dată... Deci şi el îşi aminteşte. Chiar că aş vrea să mă îndrăgostesc pentru mai mult timp... Zyguś, vreau să merg la o întâlnire... haide... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

1 mai 1941, joi

Mamă, ce bine ar fi

Să stau şi să plâng în braţele tale

Să-mi plâng tot amarul

şi chiar să mor.

Să mor sau s-adorm

Cu-ntreaga frumuseţe a tinereţii

Cu sufletele veşnic unite în adevăr

Unite veşnic în pace şi-n fericire

Să navigăm tăcute spre cer

Fără lacrimi şi despărţiri...

Mamă, sărmana mea mamă, sufletul meu drag. Singură printre străini... uite, văd pe fereastră un băieţel îmbrăţişându-şi mama şi simt atâta durere, pentru că aş vrea şi eu să îmbrăţişez pe cineva, să mă plâng, sunt aşa de tristă, mamă, aşa de tare tristă... De ce, de ce s-a spart acest balon de săpun? De ce prima bucurie îmi dă atâta tristeţe, atâtea lacrimi? Ştii, am plâns azi, of, am plâns aşa de mult – din toată inima... Ştii, îl iubesc la urma urmelor, iar el... am aşteptat atâtea luni, da, şi m-am gândit la acest vis de primăvară ca la ceva sfânt, aproape miraculos. Şi el, o, Doamne! Ce prost! Aşadar, la asta se referă timiditatea şi modestia lui? Astăzi la marş... dar spune-mi, de ce a fost aşa? Nu am de gând să mă bag cu forţa în viaţa ta, în nici un caz, Nu! Nu mai fac nici un pas, nici o jumătate de pas, la ce bun? Nu, Zygu, nu-ţi face griji, chiar dacă am să sufăr, mă dau la o parte. O, nu! Nu mă duc la petrecerea de sâmbătă şi nici la alta; nici n-am să încerc să te întâlnesc. Nu-i adevărat că faci asta din dragoste. Sau poate din gelozie? Şi azi e 1 Mai. Prima zi din luna iubirii, şi eu, care am crezut atât de mult în luna mai (avuseserăm o înţelegere, la urma urmelor), în aceste trei zile, azi trebuie să plâng. Un lucru, un lucru mă necăjeşte: ce-au fost toate astea, pentru că nu cred că n-a fost nimic. A, ştiu. Ştiu cum a fost atunci, şi a fost dulce. Dacă doar îl impresionez, atunci... Nu, nu spun că nu sunt îndrăgostită, dar nici nu vreau să mă bag cu forţa în viaţa lui.

Nu plânge, inimă rănită

Săgeata care te-a străpuns nu te ucide

Cu dorul, bătaia ta va reîncepe

Deşi nu vreau să se-ntâmple aşa

Aşa va fi

Acum poţi vărsa lacrimi neputincioase

Dar nu te vor mai înduioşa

Te vor prăda şi spaima-ţi va creşte

Căci n-ai aflat despre oameni-nainte...

Mănunchiuri de gânduri te-or dezamăgi

Vei sucomba sub vrerea lor

le arunci – şi se împrăştie multicolore

găsit-am o inimă,

pe-un drum mărginaş

o inimioară de turtă dulce,

fierbinte şi drăgălaşă

operă de artă ca o inimioară

bătând din palme de bucurie

alerg peste câmpii

peste-acel drum mărginaş

iar inima s-a dus şi a pierit

Am plâns cu mult amar

Am suspinat cu mare durere

Nu ştiu ce să fac

Să caut o inimă nouă

Sau pe cea pe care-am avut-o

Dar de ce atât jelesc

De ce am vărsat lacrimi

Căci până-am găsit inimioara

Nu aveam inimă deloc

Am găsit-o, s-a pierdut, s-a terminat

Vorbesc cu logica mea şi-i spun:

„Fă totul să fie la fel fără grijă

aşa cum era mereu înainte...”

Dar va rămâne o umbră pe frunte

Ca norul ce-atârnă deasupra câmpiei

Căci am avut o inimă lângă inima mea

Şi i-am simţit în mână căldura

Mirosea dulce şi-mbietor

Mi s-a părut că-i simt bătaia

Şi de aceea plângeam amar

De aceea durerea şi grija

Găsisem o inimă nouă

Şi am pierdut-o din nou

Ei bine, o să vedem, sunt îndrăgostită şi el... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

3 mai 1941, sâmbătă

Doamne, numai tu ştii ce chin am suferit în aceste zile, ce tortură, nu pot nici să descriu şi nici să repovestesc, trebuie s-o trăieşti ca să înţelegi, dar este mai bine să nu înţelegi sau să n-o trăieşti. Nu m-am dus la petrecere, dar cu ce preţ! Cât despre el, nu ştiu, poate că se distrează de minune, poate că dansează fericit, poate că nu s-a gândit nici o clipă la mine. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

8 mai 1941, joi

Aş vrea să-ţi spun atât de multe, atât de multe – nimic. Aş dori să vorbesc cu tine, dar sobru, despre starea sufletului meu. Ştii că mi-e un dor cumplit de mama; simt că această emoţie a mea se intensifică, devine mai puternică. Şi nu pot să spun cât vom mai sta despărţite. Am aşa de mare nevoie de cineva cu adevărat apropiat, cineva care să aibă grijă de mine, o prietenă, o mamă...

Şi astăzi am văzut-o, a venit noaptea, era bolnavă, suferindă. Când a plecat a spus:

— Renuś, o să vin pe 25 iunie.

A spus că vine, aşa că o aştept... Aştept ca acest vis simbolic să se adeverească. Aşadar, poate că va veni, pentru că sufletul ei a fost cu mine.

Norka m-a întrerupt din scris şi am terminat seara şi nu pot să scriu ce-aveam de gând, pentru că l-am întâlnit pe drum pe „El”. Domnul şi stăpânul inimii şi al sufletului meu, magicianul care cu o privire, cu un cuvânt sau un zâmbet mă transformă într-o persoană diferită. Nu pot rezista în faţa farmecului lui, aşa cum nu poate rezista cineva în faţa unor fragi supranaturali otrăviţi, aşa cum nu poţi rezista în faţa trandafirului înmiresmat, dar plin de spini. Aşadar îl iau şi, deşi mă răneşte, deşi îmi stoarce sângele din inimă, simt că nu pot să renunţ, pentru că spinii lui au crescut în mine, pentru că dacă îi scot – am să mor...

Credeam că este deja „pro forma”, aşa cum a scris Olga. Că este sfârşitul şi că se prăbuşeşte pământul sub picioarele mele. Dar acum simt că nu, încă nu, nici n-a ajuns încă la înălţime maximă, aşa că de ce mă gândesc la sfârşit? Plimbarea de astăzi şi totul – nu a fost aproape, dar atât de delicat ca aroma parfumului din aer pe care-l simţim intuitiv. Simt că iubesc mai mult decât toate fetele pe care le cunosc. Olga este îndrăgostită, înnebunită, ştie de ce iubeşte, iubeşte un ideal. Iar eu iubesc de o sută de ori mai mult, pentru mine, orice fleac este o rană uriaşă, sângerândă, sunt disperată, răvăşită, îngrijorată... Îl iubesc pe el şi numai pe el, un ideal întruchipat pe care nu l-am găsit întâmplător şi care a devenit idealul meu... iubesc, iubesc... Şi acum am atât de mult de învăţat, nu mai e timp... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Iubesc pentru că e mai

acorduri de flori pe pământ

lumea în jur e trandafirie

sufletu-i plin de veselie

iubesc pentru că este-un miracol

Are puterea şi forţa

Să dea barierele jos

Inima-mi suie în vârf de turn

Iubesc căci am puterea

Să răvăşesc cascade de doruri

Şi nu voi opri niciodată

Năvala iubirii şi-mpunsătura

Acum ştiu de ce iubesc

O frunte atât de semeaţă

şi ochii şi buzele, o, buzele lui...

şi îl iubesc căci merită să-ncerc!

10 mai 1941, sâmbătă

Trăiască luna mai! O simt din nou. Am fost la cinema şi am stat strâns lipiţi unul de altul, cu fruntea lipită de frunte şi... înţelegi? Z.

— Bine, te las să te duci la război.

— Şi cum vor fi copiii noştri?

— O să fim la Lvov împreună…

— Mergi cu mine la Lvov?

Şi a vrut fotografii de la mine; a spus că trebuie să le ia cu el, pentru că nu va avea altceva decât fotografii şi amintiri.

— Vezi tu, şi eu sunt sărac, cu toată hărţuiala asta…

Lui Z îi place să citească poeziile mele, ştie în ce ordine sunt şi mă ameninţă că o să le publice. În general, este minunat, iar eu îl iubesc! Aşa de mult, încât simt că mă înec…

Mâine nu ne întâlnim, dar între examene o să „râdem”. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Ieri…

De fiecare dată este la fel... de fiecare dată mai uşor, mai apropiat, iar acum parcă mi-a semănat cineva în suflet o pace, o pace fericită. Au mai rămas amintirile, unele intangibile, pe care ieri mai puteam să le cuprind într-un singur cuvânt, într-o privire, în... Amintiri nostime, dragi, uşor sâcâitoare... (el m-a obişnuit cu asemenea opinii, mulţumesc). Acum încă nu avem o casă, oricum totul mi se învârtejeşte în cap. Cum o să fie mai târziu?

13 mai 1941

Şi cum o să fie atunci...? Oh, mai! Cât de ameţitor este acest mai, dar poate doar pentru mine? Toată viaţa mea se umflă în mine, toţi cei şaptesprezece ani. Toate emoţiile se adună ca o grămadă de frunze uscate, şi acest mai este ca un combustibil aprins dedesubt... Şi creşte, şi creşte, o singură scânteie şi va izbucni, flăcările se vor năpusti în înaltul cerului, totul se va încinge şi se va dezlănţui ca iubirea mea încătuşată, suprimată, reprimată atâta timp. Să fie flacără, căldură, fervoare. Să ia foc inima, creierul şi mintea, tot trupul, să fie numai conflagraţie şi fierbinţeală, şi dorinţa de-a mistui, buze roşii ca focul, dorinţă ca astăzi, ca atunci... ca întotdeauna. Dorinţă! La naiba.

Mi-am pierdut minţile? Curând vin examenele, mai sunt doar trei zile până la sfârşitul trimestrului. Şi n-am învăţat absolut nimic, am rătăcit visând cu ochii deschişi, cugetând... Nu învăţ deloc pentru examene. Pur şi simplu nu pot! Ochii lui Zygu sunt verzi, dar buzele lui sunt cele mai frumoase. Buze atât de uimitoare.

Luminile-n casă sunt toate stinse

Şi megafoanele au amuţit

Magazine şi chioşcuri închise din nou

Ziua fierbinte s-a dus...

Răpăitul şi freamătul paşilor a dispărut

Noaptea tăcerii, neagră, întunecată

îşi lasă amprenta peste oraş

oraşul găseşte timpul să doarmă

de ce ne răneşte pe toţi acest mai

şi face răni noi în inimi nevindecate?

De ce-l trezeşte şi-l îmboldeşte pe-ndrăgostit

de ce tot mai arde în ochii plini

de dorul de-aprilie – de ce noaptea

luna lui mai ne cucereşte năvalnic

când nopţile-s pline de praful de stele

deşi mintea îmi spune să nu!

buzele mele şoptesc „trebuie, totuşi!”

De ce acest mai cu câmpiile verzi

se tot amestecă cu ochii mei cei mai dragi

de ce îmi umflă pieptul, mă ameţeşte

şi mă îmbată cu această tortură

iar eu spun că tot mai vreau...

Ce proastă sunt, ce-mi pasă mie, acest mai oricum nu va fi bun.

18 mai 1941, duminică

Vineri, după ore, Zyguś m-a condus acasă. Sâmbătă a fost o ceartă între Irka, Zygu şi Maciek. Ştii că acum simt ceva pentru Maciek, nu pot să spun că-l detest, dar parcă-l

depărtează pe Zygu de mine. Uneori îmi spun că e acceptabil, dar alteori este oribil, josnic, capabil de orice. Şi Z este sub influenţa lui.

Anul şcolar s-a încheiat. A trecut mai repede decât toţi ceilalţi de până acum. A trecut, a căzut în uitare, pentru că a fost plin de iubire. Şi anul şcolar s-a terminat – păcat... Să zicem că asta nu va schimba iubirea, dar până acum era ceva care ne lega în mod legitim, ceva ce făceam împreună, care ne privea pe amândoi în mod egal. Ei bine, nu se poate spune că numai şcoala ne lega, totuşi ne lega, dar cel mai mult ne lega dragostea.

Irka mi-a zis că mama lui Z a spus că Z este îndrăgostit, că nu arată bine, că nu ştie ce se întâmplă cu el. A fost foarte dornică să afle câte ceva despre mine, să-mi vadă fotografia etc. Aşadar, în fine, o dovadă reală, tangibilă, că Z este îndrăgostit. Şi m-am gândit şi eu aşa, de foarte multe ori, la mama lui. Îmi place de ea, o iubesc pentru ceea ce a spus, şi o iubesc şi pe mama mea dragă, cea mai bună, singura. Şi nu mă pregătesc pentru examen absolut deloc; nu ştiu cum o să fie. Am să te văd pe 4, fie fericită, fie cu ochii plânşi. Ei bine, până pe 4, doar dacă... dar mă îndoiesc. Rena. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Abia mai suport. Dragul meu Jurnal, mi-e aşa de dor de tine. Nu pot să dorm pentru că dau două examene şi jumătate: unul pentru Zygu, altul pentru mine şi jumătate pentru Arianka. Nu mi-am închipuit niciodată că pot să fiu atât de îngrijorată pentru altcineva. Zygu este nemaipomenit de bun cu mine, apoi teribil de gelos fără nici un motiv.

4 după-amiază

Nu, nu scriu data, la ce bun, nu trebuia să mai scriu până pe 4. Z dă examene, iar eu sunt atât de nervoasă, că nu mai dorm noaptea, nu-mi pasă nici cât negru sub unghie de examenele mele – nu învăţ. Şi astăzi, Doamne, Doamne! De ce sunt atât de tristă astăzi, ce i-am făcut lui Z când a venit? Sunt cumplit de supărată. Nu supărată – mâhnită. Nu ştiu sigur de ce. Ce prostie că am stat degeaba trei ore şi am aşteptat rezultatul la problemă. Fetele de la internat strigau mereu:

— Ela!

De ce? Pentru că m-a condus înapoi, iar Stefa de vizavi era furioasă pentru că Krzyś (iubitul ei) şi Waldek au fluierat „Chopsticks” sub fereastra mea. Dar de ce îţi spun toate acestea? Probabil ca să-ţi descriu starea deplorabilă a sufletului meu. Cercetează ce anume ar fi putut să mă aducă în halul ăsta – aha, poate dispoziţia proastă, trec printr-o fază când trebuie să recunosc că sunt îngrozitoare, de-a dreptul nesuferită, dar poate este din cauza dezamăgirii că nu m-am descurcat foarte bine la problemă?

Voi pleca departe

Şi voi lăsa lumea în urma mea

Poate că liniştea de mai însorită

mă va alina

poate o briză subtilă

mintea-mi va răcori

Nu, nu pot susţine-o privire

Nu pot privi pe nimeni în ochi?

Du-te departe, adormi în ceaţă

lasă timpul să zboare

Pleacă deasupra pământului

Urmează visul şi fii

O umbră strălucitoare, înmiresmată

firul cel zvelt al unui gând

şi ca un vis cu ochii deschişi

mă răspândesc peste cer

visător mângâind cu un zâmbet

şi mă topesc într-un suspin

O, să fiu un norişor de gândire

roz şi albastru

palid, lăptos şi portocaliu

să iau cuvântul şi apoi privirea

să zbor departe

să devin una cu dulcele vis de mai...

10 seara

Am avut parte de cea mai minunată seară de mai. Poate prima seară romantică de mai din viaţa mea. Am urcat sus, pe coline, pe poteci. Râul San curgea la picioarele noastre –

puternic, cu sclipiri roşii în apusul soarelui. Şi soarele roşu, uşor înceţoşat cobora încet pe cer. Am vorbit foarte mult, a fost plăcut, ştiu că spiritele noastre erau atât de strâns legate, încât nu cred că un contact fizic ne-ar fi putut apropia mai mult. Este greu să-mi amintesc despre ce am vorbit. Ştiu numai că atunci când am zis ceva despre reputaţia lui, a răspuns:

— Aşadar, nu-ţi doreşti un soţ renumit...?

Şi apoi a spus altceva şi a devenit foarte confuz (paşaport, nu vrei să vii cu mine, nu poţi nici măcar să te controlezi, foarte mult despre ochi).

Bunul, drăgălaşul de Zyguś, deja este supărat pe mine pentru că mi-e frică de câini şi spune că-i vine să-mi dea o scatoalcă, dar este perfect în absolut toate privinţele.

Chiar că nu-mi găsesc cuvintele, aşa că imaginează-ţi scena, verdeaţa, luna mai, apusul şi artificiile şi noi doi îndrăgostiţi.

Dar Zygu tot mă mai testează în legătură cu Maciek; tot nu mă crede?

Şi inima care tresaltă? Nu mai cred aşa de mult în această putere, „oare legătura sufletelor nu merită legătura trupurilor?” O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Proasta asta de Belania! Fetele astea sunt atât de superficiale şi de banale! M-a întrebat dacă încă nu m-am plictisit de Zygu. Ea se plictiseşte de studenţi, pentru că nu poţi să schimbi două cuvinte cu ei – contesa se îndepărtează.

Oricum, constat că sunt mai statornică decât ele, nu schimb iubiţii ca batistele, nu pot să vorbesc despre asta într-un mod rece, cinic! Este respingător, dezgustător! Să iubeşti cu adevărat, cu pasiune, sincer, eu în asta cred, numai în asta! Sunt îngrozită de chimie.

Plimbarea de azi a fost – oh, nici nu merită s-o menţionăm. Erau şi alţi oameni de faţă, şi atunci eu mă simt întotdeauna mai rău. Am să-ţi spun că am fost puţin geloasă, dar Zygu a fost de o sută de ori mai rău când s-a apropiat Maciek, pentru că chiar avea mai multe motive să fie gelos. Oricum, am aflat cum îmi studiază poeziile (despre explozie, despre azuriu), aha, despre legarea mâinilor şi „Marşul nupţial” al lui Mendelssohn. Şi despre cele două vecine la care stă în pensiune, întotdeauna are în el ceva cordial. Serile şi nopţile înstelate sunt foarte frumoase, dar în afară de aceasta este aşa de plicticos, cumva pustiu şi multă singurătate pe lume, ai vrea să ai pe cineva, să spui ceva. Ce? Păi, de ce nu... Zyguś. Acum mă interesează foarte mult poeziile.

4 iunie 1941, miercuri

Gata! Îmi vine să sar până la cer de bucurie! Totul s-a terminat cu bine, am trecut la toate, deşi nu am prea învăţat. Ei bine, acum mă aşteaptă vacanţa, dar şi o mare pustietate. Nu ştiu, am mereu sentimentul că ceva m-a ocolit, că ceva s-a terminat. Am o dispoziţie aşa de ciudată că nu ştiu ce să fac.

Zygu a fost minunat ieri. A fost aşa de încântat când m-am lăsat mângâiată de el, dar nu şi de M! Dar este ceva ciudat cu Z, ceva diferit faţă de alţi băieţi. Pe de o parte este foarte bun, pe de altă parte – puţin cam răutăcios... Ştii, mă aştept la ceva, aştept, aştept să se împlinească visul, dar acesta se topeşte, iar după aceea – am să plec la Horodenka – numai eu ştiu, ştiu sigur că o să-mi fie dureros de tare dor... Zyguś! O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

10 iunie 1941, marţi!

Zygu are mâine ultimul examen. Ca să sărbătoresc evenimentul am să-mi pun pantofii noi, bleumarin. Am vorbit astăzi despre asta şi despre altele. Ştii, nu mai pot să notez conversaţiile în întregime, dar nu contează. Oricum, nu poţi să scrii exact aşa cum a fost.

Pe Z îl doare în gât, spune că ar trebui să-i recomand ceva sau să spun un cuvânt – ar fi de ajuns ca să se simtă mai bine. Am discutat despre Salcia şi Krela. Şi că ştie cum să mă influenţeze pe mine şi despre multe, multe alte lucruri.

— Ei bine, ce mă fac eu cu tine? a întrebat de două ori.

Am vrut să întreb dacă mergem mâine la film, dar am fost atât de stângace, că n-am reuşit să rostesc nici un cuvânt. Z crede că am de gând să-i spun Dumnezeu ştie ce. Am zis că am să-i spun mâine. Foarte bine, dar ce-o să-i spun? Crede că... da, asta crede. Şi eu chiar vreau, vreau neapărat să-i spun. Te iubesc, Zygu! Dar nu, nu pot, atunci ce am să-i spun? Ce am să-i spun mâine? A făcut o mutră aşa de dulce, aşa de drăgălaşă... Zygunio, te iubesc aşa de mult! Te iubesc cel mai mult! Acel „Şi oricum preferi tu!” mi-a alunecat de pe limbă şi m-am simţit foarte stânjenită, dar a ghicit, cea mai minunată minune. Te iubesc. Noapte bună şi sărutări. Renia.

Visez din nou cu ochii deschişi. O să mă uit după camere şi o să mă gândesc cum vom locui noi doi acolo. Este un vis, un basm, dar poţi să visezi. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

11 iunie 1941, miercuri

Zygu a dat azi ultimul examen! A fost atât de minunat azi! Foarte tandru şi foarte drăgălaş. Vreau totuşi să-i spun ceva. Nu! Sincer, astăzi Zyguś a fost aşa cum nu este niciodată. Nimic în plus de la mine!

17 iunie 1941, marţi

Nu l-am mai văzut pe Zyguś de atâta, atâta timp! Îl văd, dar este tot timpul preocupat de absolvire! Mâine este balul de absolvire şi... ziua mea de naştere. Împlinesc şaptesprezece ani. Mâine o să stăm de vorbă. De fapt, ştiu că nu voi fi fericită, pentru că nu am să-l văd deloc pe Zygu. Astăzi am tradus puţin din Heine – asta îmi aduce un fel de uşurare, câte ceva din gândurile care sunt „ale mele”, de exemplu:

Se iubeau nespus, însă nici unul

În veci n-ar fi făcut mărturisire

Ca nişte duşmani se priveau, şi totuşi

Era să moară de-atâta iubire,

Într-un târziu cei doi s-au despărţit

Se revedeau în vis, ca dintr-o întâmplare

Muriseră de mult, cum le fusese sortit

Dar nu ştiau asta, se pare.[81]

Poate că legătura aceasta dintre noi va avea un sfârşit mai fericit.

Am o colecţie minunată de poezii. Mi-au făcut-o Irka şi Nora, le sunt recunoscătoare. Una pentru Zygu, am să-i scriu pe ea, dar nu am o ciornă neprelucrată. Aşa că vor fi puţin cam dezamăgiţi mâine, mai ales că mi s-a umflat piciorul şi nu pot să plec... mâine?

18 iunie 1941, miercuri

Irka şi Nora mi-au cumpărat cel mai frumos jurnal legat în piele. Le sunt recunoscătoare şi le iubesc, mult, foarte mult. Numai că de ce a scris că poate am să fiu o poetă vestită şi doamna Zygmunt S., şi dacă nu... acest jurnal va fi numai o amintire foarte dureroasă. Zilele astea nu mă gândesc prea mult la viaţa mea, poate că nu mai pot s-o fac acum aşa cum făceam altădată şi oricum nu merită. Poate că cel mai important eveniment de astăzi a fost că am făcut cunoştinţă cu familia S. A fost o întâmplare, dar m-am simţit foarte stânjenită, bine că era întuneric. Z a aflat de la şcoală că este ziua mea. Am împlinit şaptesprezece ani. Încă nu este aşa de înfricoşător, dar optsprezece e un coşmar. Nu ştiu de ce acest an înseamnă aşa de mult. Aşa că i-am cunoscut exact de ziua mea, păi... Mamă, e adevărat? A doua zi de naştere fără tine. Dar tu, tu te

[81] Cântecul XXXIII din Cartea Cântecelor (1827). Incipit: Sie liebten sich beide, doch keiner.

gândeşti la mine astăzi? De ce eu... Mâine nu va începe o nouă fază, nu, va fi tot aceeaşi.

20 iunie 1941, vineri

Azi. Da, azi. Ştiam eu, am simţit eu, am să fiu în stare să-ţi spun numai ţie. Am avut altă seară minunată. Noi doi singuri, absolut singuri. Soarele apusese şi începeau să apară stelele, luna se ridica pe cer, iar noi stăteam unul lângă altul şi discutam. Şi era aşa de... Când am plecat era întuneric; nu găseam drumul. Ne-am rătăcit, da, ne-am rătăcit de două ori, sau, mai degrabă – de fapt ne-am găsit. Totul a fost atât de brusc şi de neaşteptat şi dulce şi intimidant. Nu aveam cuvinte şi eram teribil de încurcată. A spus:

— Renuśka, dă-mi un sărut!

Şi până să-mi dau seama s-a întâmplat... După aceea a vrut mai multe, dar nu mai puteam, tremuram toată.

Z a zis că i-a plăcut sincer această „derivă intenţionată”, cum a numit-o el.

— Putem s-o facem din nou mâine.

Mă simţeam aşa de ciudat şi de bine. Totul era uşor, insesizabil, eteric, delicat. A fost mult, mult mai mult, dar mă interesează numai acest lucru – că a devenit atât de apropiat de mine, cel mai scump om din lume, sunt ameţită tot timpul... Cum s-a întâmplat? Gata acum, trebuie să mă gândesc şi să visez... Ne întâlnim mâine – Z şi cu mine, şi tu şi cu mine. Şi mâine va fi la fel de bine şi de dulce...? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

21 iunie 1941, sâmbătă[12]

Iubesc ochii aceia verzi. Mai întâi ne-am scris dedicaţii unul altuia pe fotografii. Am folosit gramatica latină pentru asta. E un scandal, asta a spus Z, şi acest scandal durează deja de şase luni. Ne-am dus şi la pini. Şi din nou a fost foarte bine. Ne-am sărutat pentru a doua oară, de fapt, pentru prima dată, pentru că astăzi a fost reciproc. A fost aşa de bine, dar ştii, nu a fost brutal sau sălbatic, ci delicat şi cu grijă, aproape cu teamă – ca şi când n-am fi vrut să distrugem ceva ce creştea între noi. Cine ar fi crezut că putem discuta atât de „ştiinţific”? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Zygu doreşte foarte mult să meargă la o petrecere luni, eu nu vreau, dar se pare că trebuie – dar chiar că nu am chef! Nu-mi plac dansurile astea înăbuşitoare, înghesuite. Prefer să stau sub stele, sub lună, în întunericul serii, alături de Zygunio al meu care s-a maturizat.

26 iunie 1941

Îţi aminteşti, pe 25 mai am scris că am avut un vis. Am visat că mama a spus că va veni pe 25 iunie. Dumnezeule Mare! Nu ştiam că va fi aşa! Nu pot să scriu. Nu am putere de frică. Este război, război din nou, între Rusia şi Germania.[82] Germanii au fost aici şi după aceea s-au retras. Zile oribile în pivniţă. Oraşul a fost evacuat. Îţi aminteşti, dragul meu Jurnal, ce preţ scump am plătit pentru un moment scurt, azi am stat din nou... Ajută-ne, Doamne, să

[82] Al Treilea Reich a atacat Uniunea Sovietică la 22 iunie 1941.

ni se întâmple şi acum ce ni s-a întâmplat atunci. Te-am implorat, Doamne, Dumnezeule, să mi se împlinească visul şi s-a împlinit, ai salvat-o pe mama, mi l-ai dat pe el şi mi-ai dăruit lucrul pe care-l aşteptam de atâta timp, iar acum acest război. Dă-mi-o pe mama, salvează-ne pe toţi, cei care am rămas aici şi cei care au fugit din oraş azi-dimineaţă. Salvează-ne, salvează-l pe Zygu...

Astăzi m-au trezit, am alergat afară şi am văzut silueta lui. Oh, îmi amintesc bine această ultimă seară de sâmbătă. Dumnezeule Sfânt şi Atotputernic, salvează-ne! Vreau atât de mult să trăiesc! Mă smeresc în faţa Ta şi te implor în numele tuturor. Salvează-ne! Astăzi va fi cumplit. Sunt înspăimântată, astăzi a fost oribil. Cred că mă vei auzi, că nu mă vei părăsi în ceasul acesta cumplit. M-ai salvat şi înainte, salvează-mă şi acum.

Data... Nici nu ştiu, sâmbătă, acum o săptămână... De ce, de ce să scriu, de ce să vorbesc? Doamne, mulţumesc că mă salvezi.

Dar inima îmi e aşa de grea,

Gândurile-mi sunt sfâşiate în două

Inima mea este strânsă în pumnul de plumb

Şi gândurile cumplite sunt noi.

Acum poate că am s-o văd pe Buluś! Nu ştiu ce se va întâmpla cu noi. Dido, cred că n-o să păţească nimic. Sunt îngrozită. Aproape tot oraşul este în ruine. O bucată de şrapnel a căzut şi în casa noastră. Au fost zile cumplite. De ce să încerc să le descriu? Cuvintele sunt cuvinte. Nu pot exprima ceea ce simţi, când totul sufletul ţi se lipeşte de un glonţ care ţiuie. Când toată voinţa ta, toată mintea şi toate

simţurile se agaţă de proiectilele zburătoare şi le imploră: „Nu pe această casă!” Eşti egoist şi uiţi că proiectilul care te-a cruţat pe tine va lovi pe altcineva.

Dragul meu Jurnal! Ce preţios eşti pentru mine! Ce oribile au fost momentele când te-am strâns la piept!

Şi unde este Zyguś? Nu ştiu. Cred, cred cu tărie că nu i s-a întâmplat nimic. Dar nu ştiu unde este. Doamne, apără-l de tot răul. Zyguś, unicul meu, din cauză că ne-am luat rămas-bun, acum despărţirea aceasta este şi mai amară. Am făcut schimb de fotografii şi a spus că s-ar putea să rămânem despărţiţi până după război; tu făceai planuri de viitor, pentru viitorul meu şi al tău, iar eu îţi spuneam: „Nu ştiu – s-ar putea să fie război”. Toate acestea au început la patru ore după ce mi-ai trimis în zbor ultimul sărut de la balcon. Mai întâi am auzit o împuşcătură, apoi alarma şi după aceea huruitul distrugerii şi al morţii. Nu ştiu unde sunt Irka şi Norka, şi nici ceilalţi.

Deocamdată atât pentru seara asta; se face întuneric. Doamne, salvează-ne pe toţi, pe Dido, pe Zygu. Fă ca mama să vină şi să nu mai fie suferinţă, Doamne... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

1 iulie 1941

13

Suntem cu toţii bine şi în viaţă. Toţi, Norka, Irka, Zygu, prietenii mei, familia mea. Şi astăzi vreau să vorbesc cu tine ca un om încă liber. De mâine, la fel ca toţi ceilalţi evrei, voi începe să port o banderolă albă. Pentru tine am să fiu întotdeauna aceeaşi Renia, o prietenă, dar pentru

ceilalţi voi deveni o persoană inferioară care poartă o banderolă albă cu o stea albastră. Voi fi Jude.

Nu plâng şi nici nu jelesc. M-am resemnat cu soarta mea. Dar mi se pare ciudat şi dureros. Vacanţa mea de vară şi întâlnirile cu Zygu au luat sfârşit. Nu ştiu când am să-l mai văd. Astăzi toată lumea munceşte. Nici un fel de veşti de la mama. Dumnezeu să ne apere pe toţi.

La revedere, dragul meu Jurnal. Scriu acestea cât sunt încă independentă şi liberă. De mâine voi fi altcineva – dar numai pe dinafară. Şi poate că într-o zi am să te salut ca altcineva. Ajută-mă, Doamne, căci cred în Tine. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

3 iulie 1941, joi

Deocamdată nimic nou. Purtăm banderole, ascultăm ştirile înfricoşătoare sau consolatoare şi suntem îngrijoraţi, căci s-ar putea să fim închişi în ghetou.

Astăzi mi-a făcut o vizită! Auzi? Am crezut că înnebunesc de bucurie şi... de fâstâceală! Lucrează la clinică, pansează răni, aşadar face practică fără teorie. Este dulce şi minunat, ca întotdeauna. Păcat că nu poate să meargă acum la universitate. Ar fi un doctor excelent. Dar va fi oricum, într-o zi! Ne-am înţeles să ne întâlnim mâine la clinică. Pare puţin cam ciudat, dar de ce nu? Chiar şi acum, când purtăm banderolă – este important să fiu cu el.

Se spune că frontiera se va deschide pe 7, ah, vreau aşa de mult să vină mama, o doresc din toată inima. Buluś, vino! Doamne, adu-o pe mama, las-o să fie cu noi la bine şi la rău. Buluś, vino! Zygmunt este minunat. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

6 iulie 1941, duminică

Zilele trec... alaltăieri nu l-am văzut pe Zygu – a fost vina mea, da, vina mea. Astăzi am de lucru (muncă fizică, bineînţeles), se primeşte pâine pentru asta şi am căpătat şi cartofi, adică am repurtat o victorie în domeniul aprovizionării. Sunt foarte obosită, dar mai puţin din cauza muncii şi mai mult pentru că mi-e dor de mama şi de Zygu. Mi-e aşa de dor de ei, mă topesc de dorul lor. Când? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

11 sau 12 iulie 1941, vineri[14]

Pierzi noţiunea timpului acum. Astăzi în sfârşit l-am văzut. Dar a fost o întâlnire de la distanţă şi era şi Maciek acolo şi fireşte că nu s-a întâmplat nimic.

Z lucrează la policlinică, schimbă pansamente, coase răni şi face şi alte lucruri oribile; i se spune doctor. Mi-a spus să vin la clinică şi să pun pe cineva să-l cheme, dar mă simt din nou stânjenită şi nu ştiu dacă am să mă duc.

Dar ce veşti am primit! Am aflat de la vărul lui Z că a avut grijă în mod deosebit de caietul meu cu poezii şi nu a lăsat pe nimeni să pună mâna pe el. Nostim – eu am fugit cu tine şi cu fotografia lui, iar el cu caietul meu. A spus aşa despre mine (auzi, despre mine):

— Femeia mea este subtilă.

Vărul lui Z lucrează acolo unde lucrează şi Irka şi mulţi alţi prieteni din bloc; toţi vor să mă cunoască, ştiu că mă cheamă Rena şi că sunt „femeia lui Zygu”. Sunt îngrozitor de stânjenită, pentru că nu-mi place atâta tevatură şi nu-mi place să fiu observată. Încerc să mă arăt pe acolo, dar mă îndoiesc că fac o impresie decentă, de regulă dau fie peste un barbar necioplit, fie peste un idiot. Dar o să vedem. Tu vei rămâne oricum prietenul meu şi Z la fel. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

15 iulie 1941, miercuri[83]

Astăzi a fost o zi plină de evenimente. De dimineaţă m-am întâlnit cu Z, şi cum? Treceam pe lângă clinică, l-am văzut pe Maciek şi el l-a chemat pe Z, care era deja acasă. Am stat de vorbă şi ne-am plimbat mult timp (şi, datorită lui Z., fără banderole). Plimbarea noastră a fost cât pe-aici să aibă o încheiere tragică: un poliţist s-a apropiat de Z, l-a întrebat de ce naţionalitate este şi i-a cerut paşaportul. Z a spus că este polonez şi nu are paşaport, apoi au dispărut amândoi. Am auzit că s-au dus la poliţie, aşa că am fugit ca o nebună încoace şi încolo: e greu să descriu ce am trăit atunci, disperarea, frica şi vinovăţia etc. Totul s-a terminat cu bine.

L-am văzut pe Z în halat de medic (îi stă aşa de bine!) şi cu mănuşi de cauciuc. Acest eveniment, deşi este înfricoşător, este o altă cărămidă la temelia iubirii noastre.

După-amiază m-am dus la clinică, am făcut pe viteaza, m-am întâlnit cu Z (cu complicaţii minore). Am făcut o plimbare lungă şi a fost foarte, foarte bine. O, da, i-am dat ţigări şi bomboane, o avere în zilele astea! Pentru că Z este cel mai minunat, cel mai drag dintre toţi. Mâine urmează să

[83] 15 iulie 1941 a fost marţi.

ne vedem în grădină la M. Z vine să mă ia de acasă. Aşa că aştept... îi aştept pe Z şi pe mama (asta e toată viaţa mea). La revedere, noapte bună şi bună ziua, Rena.

Ziua următoare, joi[84]

Da, m-am întâlnit cu el. A venit cu Maciek. M a plecat ca să-l vadă pe Julek, iar Zygu şi cu mine am plecat la plimbare. E plăcut să aştern detaliile pe hârtie, dar astăzi am să încerc să redau câteva fragmente şi să gândesc puţin cu voce tare, adică pe hârtie. Spun fragmente, pentru că este greu să redau o discuţie de trei ore. Ştii, nu are rost să scrii totul, ar trebui să fie filmat, ba chiar pe peliculă color, pentru că aşa ai putea vedea ce ochi verzi şi ce buze roşii are, cât de rău – dar cât de minunat – arată.

Fragmente de film: nu are pe nimeni, nicăieri în Jarosław etc., se gândeşte la familia lui, nu are nici prieteni... nici prietenă.

— Ah, ştiu că asta voiai să spui.

M-am abţinut şi nu am întrebat despre cea din fotografie, dar am să întreb. Mai târziu, cu siguranţă că va reuşi să mă ţină lângă el şi nu mă voi despărţi de el. Apoi că doreşte să se folosească de mine ca să înveţe cum să facă injecţii şi că într-o zi o să facă ceva cu nasul meu şi poate şi cu înălţimea. Mi-a scos o muscă din ochi şi ştii, este chiar plăcut atunci când îmi intră o muscă în ochi, dacă Z mi-o scoate. Mai târziu am vorbit despre examenul de absolvire şi „ce va face cu mine”, iar la sfârşit – că putem să murim împreună, ţinându-ne de mână şi să fim îngropaţi în acelaşi

[84] Întrucât ziua consemnării anterioare a fost incorectă, ziua următoare ar fi trebuit să fie miercuri.

mormânt. Ce zici, este chiar foarte înduioşător, dar trist. Dacă chiar trebuie să împărţim un mormânt în felul acesta, iar noi doi să fim înăuntru, uniţi într-o îmbrăţişare ultimă, dar eternă, pe el ar trebui să fie aceste cuvinte:

aici zac aceia ...

care au fost îndrăgostiţi

care nu vor fi clintiţi

de nici o comandă

şi nu vor mai fi despărţiţi

uniţi pe vecie de mâna morţii

Da, dar nu acum, acum mai trebuie să trăim, trebuie să ne străduim, să încercăm, să lăsăm ceva lumii. Şi poate că trebuie... să creăm fericire şi apoi va veni binecuvântarea lumii, a Domnului şi a oamenilor, şi vom pleca cu sentimentul datoriei împlinite. Z, probabil că tu gândeşti altfel, mai înţelept. Dar eu gândesc în felul acesta matern, deoarece, aşa cum ai spus chiar tu, sunt puţin prea calmă. Da, ştiu, sunt ca o pisică grasă care se întinde. De ce simt o durere acum, o durere ciudată, vagă şi nejustificată – ah, da, Dido. Aşadar, pe lângă aceasta, mă gândesc la ei cât e ziulica de lungă, iar noaptea îi visez din nou, pe mama şi pe el. Şi ştiu că le-aş da totul, şi pe mine însămi, deoarece simt că acestea sunt cele două fiinţe pe care le iubesc cel mai mult, simt că sunt cele mai apropiate şi mai dragi mie. Când merg pe străzi îndepărtate împreună cu Zygu (ce ironie a sorţii, nu suntem siguri dacă vom trăi, oraşul este distrus, e război, o incertitudine cumplită, banderole albe), eu sunt fericită, mă simt bine şi aş vrea să fixez momentul, să clarific ceea ce simt, ceva care este şi nu este – dar este.

Merg şi privesc la minunaţii ochi verzi şi ascult cuvintele, uneori ironice (pentru că avem o conversaţie ironică) şi la lumea aceea normală despre care ştiu atât de mult... ororile războiului... mi se pare ceva fericit. Şi această stare nu este numai egoism (egoism, adică Zygu şi cu mine), de exemplu: râd. Z spune că râd de el, deşi ştie că nu este cazul, şi un minut mai târziu vorbim amândoi în acelaşi timp. Z:

— Râzi dacă îţi face plăcere, ori de câte ori poţi.

Eu:

— N-am să râd, pentru că te indispune.

Şi amândoi izbucnim în râs.

Când eşti într-o asemenea dispoziţie vrei ca toată lumea să fie fericită, vrei ca lucrurile să meargă bine între Nora şi Julek B., Irka şi Henek, Arianka şi Rysiek şi între fiecare fată şi iubitul ei; ai vrea ca toate aceste iubiri să se maturizeze şi să se transforme în căsnicii exemplare, pline de iubire! „Este o nebunie să te gândeşti astăzi la aşa ceva!” Crezi că nu ştiu ce vei să-mi spui, bătrâne prieten? Da, dar îndrăgostiţii sunt întotdeauna nebuni, pentru că iubirea este nebunie, iar nebunia este viaţă. Aşa că să fie bine pentru noi toţi, să ne sărutăm curând din nou, iar Zygu să rămână aşa ca acum! Dacă aş putea, aş cânta un imn răsunător ca să-l laud pe Domnul, iubirea şi lumea, dar nu pot, aşa că fredonez numai în inima mea!

Fii vesel, prietene, şi râzi

Îmbrăţişează trecătorul

fii bucuros că poţi să strigi

„Trăiesc!” şi e de-ajuns!

Mulţimea stranie s-a strecurat afară

Din pivniţele jilave şi-ncinse

Un roi de feţe palide şi trase,

înfometate se clatină sleite

s-au strecurat afară din ruine

şi râd isteric, hohotesc

şi... sunt fericite

Un om stă pe o grămadă de moloz

nu are casă şi nici copii, soţie

îşi toarnă votcă-n gură

şi scuipă sânge într-un râs nebun

se agaţă de fiecare trecător

şi urlă: „Trăiesc! Asta-mi doresc!”

18 iulie 1941, vineri

O întâlnire. Din nou, o întâlnire la fel cu toate celelalte, totuşi deosebită şi minunată. Zygu aproape că m-a sărutat de faţă cu Maciek, şi Maciek – de faţă cu Zygu. Voi sublinia că Z a fost foarte furios. A alungat-o de acolo pe Arianka, m-a târât sus (aşa de frumos în halatul acela alb) şi apoi am plecat la plimbare.

Am discutat ca de obicei despre război, medicină, complimente şi ochi. Ştiu că amândoi aşteptăm, asta se ghiceşte din diversele lui aluzii. Sunt îngrozitor de laşă. Încerc să-mi depăşesc laşitatea, dar este foarte greu. Z este bosumflat pentru că nu am încredere în puterea braţelor lui şi a aripilor lui protectoare. Am vorbit şi despre viitor. Întotdeauna vorbim, iar prin asta înţelegem, deşi vag (cel puţin eu), viitorul nostru împreună. Am spus ceva foarte supărător, şi anume că vrea să scape de mine cu căscatul lui nervos. Atunci m-a tras spre el aşa de tare, atât de aproape, că... nu ştiu. Dar când i-am spus că vine verişoara mea – ei bine, s-a simţit foarte stânjenit. Înainte aveam un loc, dar nu ştiam cum, acum ştim cum, dar nu avem un loc; sunt sigură că amândoi aşteptăm ceva. Ştii, este aşa de stupid, sunt copleşită de întâlnirile fericite, le înşir pe firul cenuşiu al vieţii mele ca pe nişte perle minunate, strălucitoare, le înşir pe toate, egale, netede şi rotunde, şi ele cresc şi prosperă, prosperă neobosite spre cea principală, cea mai mare şi mai frumoasă. Este adevărat ce ţi-am spus, sunt bolnavă incurabil şi ştii foarte bine de ce boală, de Zygu, pentru că nu m-ai întrebat, ci doar ai râs şi încă cum – divin, cu un farmec incredibil. Este ceva încântător în faptul că nu poţi să scrii despre asta, este exact ceea ce simt şi ceea ce încerc zadarnic să exprim în cuvinte, pentru că distorsionez totul. Z adoră copiii, îmi face cunoştinţă cu fiinţele acestea mici, dulci pe care le sperie cu injecţiile. Îi sunt recunoscătoare lui Dumnezeu că există Zygu şi recunoscătoare lui Zygu pentru că există iubirea noastră şi recunoscătoare iubirii pentru că pune inimile pe foc, recunoscătoare inimilor pentru că pot să iubească. Şi vezi, totul se reduce la acest cuvânt fermecat: iubire. Urmează să ne vedem luni, „chiar dacă plouă cu găleata”. Ah, numai dacă ar veni mama până luni, oooh... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

Ziua următoare, sâmbătă! (19 iulie 1941)

Întâlnirile astea întâmplătoare sunt cam neplăcute. Nu ar fi fost mai bine să fie numai luni? Cu cât mai bine? Nu aş fi fost atât de prost dispusă, nu ar fi existat lacrimi şi nu m-ar fi durut inima aşa de tare. Acum mă simt mai bine, pentru că m-am descărcat puţin în faţa ta – dar mai înainte, acum o clipă, gemeam de durerea pe care o suferă fiecare fată iubitoare şi geloasă. Şi am rupt eu însămi şiragul care se umplea atât de frumos cu perle. „Compania fericită” l-a rupt, Lidka aceea care i se bagă în suflet alintându-se, şi tot comportamentul lui, şi Maciek care spune că de dragul ei vrea să meargă la stomatologie (n-o cunoşti şi nici eu n-o cunosc, nu a jucat nici un rol în viaţa mea şi sper nici să nu joace), precum şi purtarea mea stupidă, scandaloasă.

Da, sunt o proastă, mi-am primit pedeapsa pentru că sunt aşa de fericită, pentru că strigam de fericire. Acum este mai bine şi răzbate mai puţină amărăciune din rândurile mele, dar îmi amintesc, îmi amintesc cât de tare m-a durut. Numai eu sunt de vină, eu şi gelozia mea, de care voi încerca să scap. Toate acestea m-au recompensat puţin pentru dorinţele Irkăi şi pentru că i-a sărutat mâna lui Zygu şi pentru că el o s-o hrănească. Dumnezeu mi-a trimis această mică făptură drept consolare... Nu ştiu când... Am să te văd. Lida este oribilă. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

21 iulie 1941

A trecut deja o lună de la sărutul nostru memorabil. Zygu mi-a amintit de asta. A venit împreună cu Maciek. Maciek m-a sărutat pe cap în semn de salut. Zygu s-a făcut roşu. Ei bine, când Maciek m-a sărutat pe obraz, Z a fost furios, şi

pe bună dreptate. A încercat să se revanşeze pentru tot şi şi-a ascuns în acelaşi timp stânjeneala, aşa că a început să mă îmbrăţişeze, să mă mângâie cu atâta căldură, încât m-am simţit foarte mişcată şi... aproape ameţită.

— Ce faţă netedă are, a spus el.

Şi-a amintit că odată, acasă la micuţa Irusia, mi-a mirosit aroma, adică parfumul. M-a ţinut strâns de mână. Când am vorbit despre ăăă... carte şi Maciek vorbea despre accidentul despre care dorise Z să-mi povestească vineri, Z a spus:

— Maciek, stop, aceasta este o „floare de gândire”, nu poate asculta aşa ceva, şi s-a mai străduit apoi în fel şi chip, aşa cum numai el ştie.

Este mult mai mult, sunt multe lucruri despre care nu pot să scriu, pentru că nu ştiu cum, trebuie să le imortalizez în mintea mea, să le păstrez în inimă, ca să pot să mă gândesc la ele în momentele de tristeţe. Ştiu sigur că Z mă iubeşte! Şi trebuie să ne rugăm la Dumnezeu pentru ca lucrurile să se îndeplinească aşa cum a spus „prietenul nostru”: după război, după şcoală, cu Zygu, minunatul meu soţ – chiar că mi s-a tăiat respiraţia – mi-a scris în jurnal aşa: „1) Fericirea este mulţumirea pe care o simte omul când poate înceta, fie şi pentru o clipă, să mai dorească ceva şi poate să preţuiască ceea ce are. 2) Vederea unui lucru frumos în artă sau în natură trezeşte imediat amintirea femeii iubite.” Cât de minunat şi de adevărat! Trăiesc asta în fiecare clipă, în fiecare zi din viaţă, în viaţa de basm din cărţi şi în viaţa gândurilor, adică pe tărâmul viselor. Acolo trăiesc numai amintirile şi visurile. Iubesc din toată inima. Mă înec de iubire ca... iar el... da, pentru că şi el... Amândoi dorim, avem feţe expresive, buzele noastre se arcuiesc singure, M a făcut chiar o remarcă în acest sens. Buluś, vino, ascultă-mă, spune-ţi părerea. Nu am stabilit o întâlnire, nu ştiu, tot mai aştept... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

22 iulie 1941, marţi

M-am dus la parohie. Am început să mă obişnuiesc. Z şi cu mine am mers la plimbare. Căutam apărare la el împotriva lui Maciek. Irusia Hauser, Irusia aceea, face progrese serioase cu Fiunio. Îi urez fericire, mă bucur tare mult pentru ea. Sunt foarte încurcată aici. Z este cel mai drăgălaş:

— Am fost eu vreodată supărat pe tine?

Dar ochii aceia te scrutează! La revedere! La revedere! Noapte bună, nu mai visez cu ochii deschişi, deşi sunt obosită. Până data viitoare când am să-l întâlnesc pe Z, când? Am să-l văd pe cel din visele mele. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

28 iulie 1941, vineri[85]

L-am văzut deja pe Zygu şi m-am îmbufnat şi am ratat totul, „şi uite tot aşa”. Şi între timp trăiesc fără veşti de la mama. Se pare că acolo e rău. Sărmana mama. Orice mănânc, mă gândesc la ea, împart cu ea în gând fiecare îmbucătură, aşa cum îi împărtăşesc toate bucuriile şi tristeţile. Te rog, Doamne, fă să se întâmple cu adevărat, să pot împărţi totul cu ea. Mamă, ţie îţi scriu! Scriu ca şi când cuvintele mâzgălite aici ar avea o putere magică şi ar putea să te aducă aici. Să răsune cât mai tare ca să fie auzite de

[85] 28 iulie 1941 a fost luni.

Marele Dumnezeu din ceruri şi de tine, iubita mea, până acolo.

Ieri am văzut cum îi bat pe evrei. Un ucrainean monstruos în uniformă germană lovea pe oricine întâlnea. Dădea în ei cu pumnii şi cu picioarele, iar noi eram neputincioşi, aşa de slabi, aşa de incapabili... trebuia să înghiţim în tăcere. Şi pe moment singura mea consolare era gândul la răzbunare, da, răzbunarea este dulce, dar nu trebuie să fie sângeroasă. Şi vreau să trăiesc atât timp cât pot să ţin fruntea sus, cât sunt un om egal, liber într-o ţară liberă, democrată! Vreau să fiu fericită cu Zygu, cu oricine a trecut prin acest infern de înjosire, măcel şi umilinţă. Vreau să fiu fericită, vreau să mi se îndeplinească visurile, şi o să mă ajuţi, Doamne, pentru că eu cred în Tine, pentru că nu m-ai lăsat niciodată!

În fiecare dimineaţă trec pe aici trupe întregi de germani răniţi. Şi... îmi pare rău pentru ei. Mi-e milă de băieţii aceştia tineri, istoviţi, departe de ţara lor, de mamă, de soţie, poate de copii. Cineva rosteşte rugăciuni fierbinţi şi pentru ei şi cineva plânge după ei în nopţile fără somn. Asta e ironia sorţii...

Blestem sutele, miile şi milioane

când alţi recruţi pornesc la război

fie ca toţi să se-ntâlnească cu glonţul

fie ca nimeni să nu revină la ce a ştiut înainte

Teribila grindină a multor grenade

să-i doboare fără cruţare

întreaga armată să fie zdrobită

Pentru sângele taţilor, fiilor, fraţilor!

Păşeşte încet, chinuit şi slăbit

soldatul, iată-l, ce tânăr,

rănit e la braţ, la mână – greu e de spus

şi uniforma-i atârnă de umăr.

Păşeşte şi şchiopătează, se-opreşte la zid

Asudă şi nu va ajunge departe

Privirea lui e un strigăt mut rugător

Ochii lui, o, ce trişti îi sunt ochii!

Iar în adâncul lor sumbru

arde acum tânguirea

uite, vezi cât sunt de tânăr

şi cât de mult rău mi-au făcut.

Am mers pe calea vieţii cea grea

nimic nu ştiam înainte

mama şi tata, casa au dispărut

iar eu am luptat – dar pentru ce?

Acum sunt pe drum înapoi... şi din nou

ochii mei lucesc de durere

plâng cu inima-mi plină de jale

Sunt istovit şi nu găsesc alinare.

Aceasta e soarta, aşa e viaţa

cine îmi poate spune de ce

blestem miile şi milioane

şi pentru un singur rănit jelesc?

6 august 1941

Stări sufleteşti, gânduri, cuvinte, totul se schimbă... Se schimbă, clipesc de pe un val pe altul. Sunt bucuroasă, pentru că inima îmi spune că mama va veni. Săptămâna viitoare voi avea veşti de la ea.

Sunt tristă când aud că urmează să ne trimită undeva, că va fi un ghetou, este aşa de rău! Pe lângă asta, viaţa mea personală mă face să-mi pierd până şi ultima fărâmă de curaj.

Lida îi face avansuri dezgustătoare lui Zygu de faţă cu mine. Iar el se poartă prosteşte. Este îngrozitor de egoist,

de ce nu se gândeşte la mine? De ce? Dar îmi promit deja solemn că nu mă mai duc la parohie fără o invitaţie sau fără o întâlnire stabilită. La Lida nu e vorba de avansuri, este ceva firesc, dar cât de nefiresc! Irka a făcut un lucru urât. Sunt supărată pe Zygu, dar toate necazurile mele sunt consolate de un gând – mama! O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu. Mamă, mamă, vei veni? Când... mamă. Când... Zygu.

11 august 1941, duminică[86]

Lucrez. Am motive să fiu mulţumită. Aştept să vină mama dintr-o zi în alta. Fiecare bătaie a ceasului mi-o poate aduce. Mă văd cu Zygu, este dulce, bun, iubit. A propus să ne facem o fotografie împreună şi abia aştept „acea seară”...

O noapte ca asta e doar o dată-n viaţă

în amintiri poate apoi dăinui

poţi să visezi la ea zi şi noapte

s-o retrăieşti când anii au trecut

O astfel de noapte începe în vis

E ca un zâmbet, care-apoi piere

Da, îmi amintesc farmecul lunii

şi cum ţineam capul atât de drag

[86] 11 august 1941 a fost luni.

pasărea cânta în miez de noapte

şi cum apoi m-ai sărutat

Nu mai pot să scriu, dar în fiecare noapte îmi este dor de acea noapte, mi-e dor de ea, mi-e dor de buzele acelea... ah, noaptea aceea trăieşte în mine. Nopţile acestea există ca să trezească dorul şi apoi o sete neostoită. Mâine? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

12 august 1941, luni[87]

Păcat că am vorbit despre câinele acela. Astăzi mă simt mai bine decât m-am simţit în multe alte zile. Da, astăzi Zyguś a fost probabil foarte drăgălaş! Mi-a dat o fotografie a lui şi a scris: „Pentru buzele dragi şi dulci”. Zygmunt a spus:

— Văd buzele mele dulci, aşa că mă gândesc la buze.

Şi, în general, spune că „aceasta” se înţelege de la sine ce înseamnă, „aceasta” e tocmai iubirea noastră.

Am mers departe, avizi „numai de deliciile noastre senzuale”, cum a spus Zygu, şi ne-am aşezat, n-am vrut să stau pe genunchii lui, nu ştiu de ce, dar nu pot. M-am aşezat lângă el, cu frunze lipite peste tot pe buze. De ce? Îmi închipui că tocmai pentru că mă înecam de... Z m-a îmbrăţişat ca atunci şi tot ca atunci mireasma lui m-a ameţit. Era linişte din nou, drumul era pustiu, la fel şi câmpul şi iazul, şi când a terminat de dezlipit toate frunzuliţele de pe buzele mele şi când... au venit doi nemţi.

[87] 12 august 1941 a fost marţi.

Nu pot să descriu totul, aşa că am să menţionez numai „aleea iubirii”, adică eu şi cu Zygu visăm cu ochii deschişi, retrăim totul din nou. Z m-a invitat, mi-a spus că are o cămăruţă drăguţă, dar ce e cu asta? Şi ştii ce i-am scris, drăgălaşul de el? Z a fost foarte încântat, dar nu este suficient, nici cu toate cuvintele din lume nu pot să spun cât de aproape îmi este (şi reciproca). Zygu, fiecare întâlnire a noastră este un dar nepreţuit pentru mine. Poţi să-l răsplăteşti pe Dumnezeu pentru soare şi cer, şi pentru viaţă, putem vorbi despre asta? Vom avea întâlnire în fiecare joi, în mod regulat. O mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

15 august 1941, vineri

Z a spus că trebuie neapărat să te dau mamei să te citească, nu trebuie să am secrete faţă de ea. Mamă! Vino, am să deschid Jurnalul pentru tine şi inima mea în acelaşi timp!

Sunt bolnavă. Am febră şi mă doare în gât. Ieri am vrut să-ţi spun că asta mă face neobişnuit de fericită. Zygu a venit să mă vadă, a stat lângă mine şi a fost, ei bine – ca de obicei. A vrut să mă examineze. Eram fericită, dar întotdeauna mă subapreciez. Da, le-am vorbit Norkăi şi Irkăi despre asta şi m-am întristat.

Z a venit şi astăzi, a fost dulce, dar întotdeauna când vine la mine se adună toată „distinsa companie” şi asta mă irită, la fel şi pe el. Pe lângă ei au venit Rena F., Lunka şi Lidka, apoi şi alţii mai târziu. O să primesc o fotografie, dar a trebuit să i-o dau oricum pe cea de la absolvire, mi-a cerut-o.

În afară de boală, nu am nimic altceva pe conştiinţă. Cu toate acestea, câte necazuri îmi apasă inima. Mamă, când vii? N-am auzit nimic despre asta sau de la Lila...

Ştii, Z te-a ţinut astăzi în mâini, a vrut să citească, am fost foarte emoţionată, în final a întrebat:

— Bine, dar când am să fiu doctor o să mă laşi să citesc?

Zygu, ştii ce-o să se întâmple până să devii doctor? Dar să dea Domnul să fie aşa. Tu să fii doctor şi eu să ţi-l dau. Mi-e dor... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

16 august 1941

Este o zi normală, cenuşie, de război. Este la fel ca cele 63 de zile care au trecut deja, la fel ca cele care vor veni. Este o zi nevrotică, umedă, rece, neprietenoasă... Ce ştiu eu? Răspund „nu ştiu” dinainte la toate întrebările pe care doresc cu disperare să le pun. De ce nu scrie mama, de ce nu am nici un semn de la ea? Ce i s-a întâmplat? De ce teama cu frica de percheziţii şi arestări? De ce nu putem să mergem la plimbare, deoarece „copiii” aruncă cu pietre? Şi de ce, de ce, de ce? Sunt doborâtă de un fel de teamă infecţioasă, nu, nu am nici o presimţire rea, totuşi – mi-e aşa de frică, aşa de tare frică. Doamne făcător de minuni, apăr-o şi salveaz-o pe mama mea unică.

Poate-ntr-o zi, soarele va străluci din nou...

şi poate amândoi vom păşi, tu şi cu mine

prin lumea trezită atunci

din visul lung al iernii

vom merge la rendez-vous ca studenţii

căci amintirea păstrează ce-i scump

şi poate că într-o zi, într-o bună zi

vom sta acolo pe bancă

vom uita ce-avem voie sau ne-om aminti

poate din nou „ne vom pierde”

pe-aleea tivită de pini

cu o presimţire sinistră

apăsând „pe minţile noastre”

poate un fir de iarbă verde

când înfruntăm ziua finală

şi poate cu-adevărat de astă dată

o licărire de soare – o rază de aur?

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

9 seara!

Ceva clocoteşte în mine, mă îneacă! Omul doreşte mai mult, infinit mai mult! O, ce bine este să săruţi buzele roşii, ce bine e să fii mângâiat „aşa”, să vorbeşti despre gustul

săruturilor, despre iubire. Despre piedicile din calea iubirii noastre etc. Tot ce doare a fost deja anulat, un sărut a alungat motivul pentru care... pentru care am plâns de 1 Mai. Oh, ce bine este să săruţi... să săruţi... să săruţi. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

25 august 1941, luni[15]

Vineri am primit prima scrisoare de la mama, apoi a doua şi a treia, apoi teama cumplită, oribilă, pentru viaţa ei şi a noastră şi a tuturor. Îmi simt inima grea de dimineaţă şi până acum, mă rog la Dumnezeu şi pun destinele noastre în mâinile Lui. Este singurul care nu m-a dezamăgit până acum. O să-mi audă vocea. Vreau s-o apere pe mama şi s-o aducă înapoi de departe. Doamne, apăr-o pe ea şi pe noi toţi de tot ce e rău şi apără-l pe Zygu al meu de răul care i se poate întâmpla. Astăzi sufăr, dar Îţi mulţumesc că, în aceste zile cumplite de tulburare şi de război, mi-ai trimis o rază strălucitoare de lumină. Aştern pe hârtie ceea ce simt, şi simt recunoştinţă, o recunoştinţă profundă, sinceră, nemuritoare.

Zygu mi-a vorbit ca nimeni altcineva în afară de mama... A spus că-i este milă de mine şi că merit să fiu fericită în viitor pentru ceea ce sufăr acum, şi să ştii, Zygu, că este pentru totdeauna! A spus că numai în copilărie este nevoie de o casă şi de un cămin, dar ştiu că vrea să mă consoleze. Doamne, dragul de Zygu! Nu te merit nici măcar parţial. Ai vrut s-o înlocuieşti pe mama cu aceste mângâieri şi să mă consolezi, asta ai spus. Zyguś, mama îmi va da mângâieri materne, iar acestea mă consolează foarte mult. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu. Dumnezeu s-o apere pe mama şi pe noi toţi. Dumnezeu şi rugăciunile mele te vor ajuta, mamă.

27 august 1941

Război! Război! Nu se întrevede sfârşitul. Aş vrea să scriu ceva, dar nu pot. Visez, visez, visez. Tot ce a rămas sunt visurile, speranţele şi ce... ce a mai rămas pentru tine, Zyguś, da, şi eu. O, de-aş vedea-o pe mama măcar o clipă! O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

28 august 1941, joi

Nu are rost să mormăi: „Nu plânge, nu plânge, nu are rost”. Aşa trebuie să fie, acum trebuie să mergem cu capetele plecate, să alergăm pe străzi, să tremurăm. Cel din urmă trecător poate să mă provoace şi să mă insulte de faţă cu Zygu şi el nu poate să mă ajute, şi nici pe el însuşi. Fleacuri, într-adevăr, dar este foarte, foarte greu. Mă simt puţin derutată de când Zygu a citit despre Nietzsche, Werne[88] şi despre ideologia lor şi se declară pentru tinerele cupluri „acum fără copii”. Ştii, atitudinea mea faţă de aceste lucruri „serioase” este îngrozitor de naivă, de copilărească. De exemplu, n-o înţeleg deloc pe acea Rena care lucrează cu Zygu şi spune că am „un chip unic”, dar mă înţelegi? Da, bine, ştiu! Nu, asta nu are nimic de-a face cu ea. Ce anume mă face să mă simt indignată, îngrijorată sau plictisită?

[88] Poate că Renia se referă la Werner May, autorul lucrării Deutscher National-Katechismus.

Bucură-te, bucură-te,

E sărbătoarea ta

O, şanţ, pivniţă, tavernă, han,

lumea este a ta, suntem jucăriile tale

trecător cu rânjet urât

azi mă jigneşti, urli, blestemi

mă umileşti şi mă faci şi mai rău

decât tine, aici, în scursoarea din şanţ

din ce e mai josnic, mai putred, mizer

singura patrie pe care o ai

este-un morman de gunoi şi un zâmbet lasciv

Ziua ta – ţine minte

Vei vedea şi tu ziua

când eu voi scuipa, nu te întoarce

iubitul „tău" şi cu tine, paraziţi amândoi

mergeţi-napoi în mlaştina şi în mocirla

unde v-aţi zămislit şi zbenguit

Iar eu voi... nu!

Deşi vă urăsc

Dispreţul, dezgustul îmi sunt prea mari

Neamul, păcatele, blestemele voastre

Arată că sunteţi nevătămaţi

Ca şerpii şi viermii trăind în gunoi

Căci nu sunt ucişi – doar dispreţuiţi.

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

1 septembrie 1941

Acum un an... O, a trecut un an întreg. Am trăit atât de multe, şi bune şi rele. Dar poate că mai mult bune. Poate că totuşi mama va veni curând. Astăzi a venit Z şi am simţit ceva când a spus:

— Ei bine, vorbeşte ca şi când am fi căsătoriţi.

Cu această Hala – un fleac şi asta, ştii, la fel ca şi treaba cu fotografia, tot un fleac. În general, totul este un fleac, în afară de dragostea mea nebună. O, Doamne, cum îl mai iubesc, cât de mult! Chiar dacă el crede că sunt contrariul dinamitei, totuşi... ha, ha, ha! I-am dat o fotografie ca să-i aţâţ pofta. Nu l-am văzut de mult pe Maciek. De ce arăt că sunt geloasă? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu. Şi tu, mamă, vino cât poţi de repede!

10 septembrie 1941, duminică[89]

[89] 10 septembrie 1941 a fost miercuri.

Şi uneori este aşa cum a fost astăzi. Şi astăzi este – nu ştiu – astăzi mi se pare că totul este stupid, iubirea, şi el, şi viaţa şi toate chestiunile zilnice. Tot ceea ce în realitate este despuiat de ornamente şi de înflorituri romantice este odios. Nu! Nu odios, doar autentic, aşa cum este cu adevărat. Şi în zile ca astăzi, mi se pare că poate fi atenuat prin muzică, lumină, sunet... Da, în aceste zile, tot ce a mai rămas sunt visurile şi muzica. Dar nu visurile legate de realitate, acelea sunt roz, încă legate de viaţă, nu! Visurile detaşate, uşoare, colorate – ca poezia. Ah, aş vrea să ştiu să cânt frumos la un instrument. Poţi induce o anumită stare sufletească prin muzică. Astăzi simt aversiune faţă de iubire, nu, nu pentru prima dată. Nu pot să cred în nimic. Astăzi e bine să asculţi şi să gândeşti...

Cântec al meu uşor ca un zvon, pluteşte

peste şuvoiul adânc al Dunării albastre

prin valuri strălucind ca nişte stele

Du-te departe, cântecul meu... tot mai departe

Aşa că mă gândesc, mă gândesc şi visez şi-mi bat joc de necazurile vieţii, de bârfe, de gelozii şi iubire, nu ştiu...

Viaţa-i urâtă şi fără valoare,

despuiată de farmec, goală şi stearpă

atât de calculată, amară şi aridă,

murdară, smintită, dar poţi încerca,

lubrică, anostă, dar şi grotescă

te face să plângi, te doare şi te-nspăimântă

cu două feţe, pustie şi-atât de şocantă...

J. Strauss[90]*.*

Cântec al meu uşor ca un zvon, pluteşte

peste şuvoiul adânc al Dunării albastre

prin valuri strălucind ca nişte stele

unde nu mai sunt lacrimi şi nici durere

în tărâmul de vis

vântul şi norii se mută întruna

iar sub ei se întinde o mare

de flori şi roze portocalii

amurgul şi zorile sunt verde pal

iar visurile sunt ca o ceaţă

colorate... nimic nu se vede şi nu se simte

totul este eteric şi plin de lumină

strălucitor şi chiar ireal

înmiresmat şi feeric

visările lente, ameţitoare şi fără grijă

înmiresmate, strălucitoare şi dulci

---

[90] Poezii inspirate de valsul Dunărea albastră, compus de Johann Strauss în 1867.

încântătoare, când simţurile nu le mai simt...

11 septembrie 1941, joi

Ora 4 după-amiază. Trebuie să plec de acasă. Pur şi simplu fug de Zygu. Dacă asta s-ar fi întâmplat, să spunem, acum o lună sau două, aş fi plâns până mi-ar fi ieşit ochii din cap şi aş fi urlat că este nedrept! Nu şi astăzi – nimic de felul ăsta, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic. E ciudat... totuşi nu pot nici măcar să-mi spun mie însămi dacă îmi pare puţin rău. Nu ştiu dacă s-a terminat, dar este exact ceea ce bănuiam despre „subiect”. Femeia simte asta, o, da, are un sistem de alarmă bine dezvoltat. Ştii, nici măcar n-o urăsc pe „cealaltă”, recunosc că mi se pare cumva atrăgătoare, aşa cum crede Nataşa despre Katia. Dar toată treaba asta este puţin diferită, deşi m-am simţit şi eu rănită – dar niciodată umilită! Am să te văd astăzi din nou, mă duc la Norka. La Norka mea, singura care mi-a mai rămas. Te am şi pe tine, draga mea mamă, şi pe tine, dragul meu Jurnal, şi este aproape aşa cum era. Numai că nu mi-a mai rămas nici o dorinţă pentru altceva ... pentru ceva necunoscut... Ca să fie clar ceea ce simt, voi spune aşa: Vreau foarte mult să-i impresionez cu ceva, doresc foarte mult să mă răzbun în acelaşi fel, dar de dragul răzbunării în sine, de... de plăcere. Înainte dispreţuiam această atitudine şi astăzi recunosc că este oribil şi dacă poate am să devin o fată aşa de uşuratică, va fi numai din cauza ta, Z, şi a geloziei mele, pentru că aceste sentimente sacre, reguli sacre şi iubire sacră au fost profanate... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

14 septembrie 1941

Totuşi este atât de trist, atât de groaznic, de oribil... Nu ţi-am spus în seara aceea că a venit – oricum, la ce bun? Nu vreau să-ţi spun nimic, pentru că atunci am simţit că-l iubesc cel mai mult. Iar acum – nu pot. Aştept. Aşteptarea mă epuizează. Şi mi-e frică de ziua de mâine şi vreau să vină deja şi simt aversiune şi îndoială. Şi câteodată nu vreau să spun nimic, numai să mă gândesc şi să tac. Şi câteodată vreau să fiu rea şi detestată, vreau să-i scuip pe toţi, să chinuiesc şi să rănesc pe toată lumea – nu, nu pe toată lumea, nu şi pe el şi nici pe ea. Dar sunt doar tristă, groaznic, oribil de tristă... Tristă, dar nu pot să plâng, pur şi simplu nu am putere, aşa că mă uit la iedera sălbatică, cum se scurg picăturile de ploaie în jos pe frunzele ei, şi parcă plâng şi eu.

Primăvară – viţa sălbatică verde şi proaspătă

se caţără-n sus plină de viaţă

până la geamul de la balcon.

Vara se înroşeşte,

toamna păleşte în vânt

şi pleacă fruntea în jos necăjită

tristă căci trebuie acum să plece.

Florile şi soarele de primăvară

eu le iubesc, căci simt bucurie

când creşte râsul în mine şi peste tot

când viaţa prosperă în jur

când tot pământul e vesel

de jur împrejurul meu,

aşa cum sunt eu!

Iar când sunt tristă şi mânioasă

atunci vreau o zi cenuşie, rece şi rea,

cerul noros, întunecat şi-nlăcrimat

plângând la fel ca inima mea,

plin tot de lacrimi, de durere grea

la fel ca mine...

Atunci îmi place ceaţa pe deal

tristeţea ce încă tânjeşte

şi golul pe care nu-l poţi ignora

versuri polone de toamnă şi lacrimi

pline de temeri şi de tristeţi

la fel ca mine.

Nu, nu am vrut să scriu asta, dar sunt foarte, foarte tristă. Ah! Ce zi ploioasă, frumoasă. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

18 septembrie 1941, joi

Ce bine că n-am scris nimic toată săptămâna. Nu am scris, căci aş fi vorbit cu păcat. Am suferit, e drept, şi chiar foarte mult – dar acum e bine din nou, poate chiar mai bine ca înainte. Pentru că de fiecare dată există puţină suferinţă şi câteva lacrimi, şi atâtea ore petrecute cu gândurile, dar sunt mai convinsă ca oricând că-l iubesc pe băiatul meu minunat foarte, foarte mult. Şi scuzele – deşi nu se poate vorbi despre scuze, dacă nu ai fost cu adevărat supărat – confirmă această convingere. Aşa că va fi mai bine decât a fost, deoarece Arianka este la mama şi o s-o aducă pe mama aici şi poate că în sfârşit am s-o văd. Ah, mi-a scăpat; trebuia să fie o surpriză. Totul deodată, o, Doamne – chiar aşa, cum pot să-Ţi mulţumesc? Acum cred în sfârşiturile fericite. Cred şi am încredere în Tine, pentru că mi-ai dat ce Te-am rugat. Te iubesc. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

22 septembrie 1941, luni

Acum visul a devenit practic realitate. Astăzi este Anul Nou[91] şi visul s-a adeverit? De fapt, nu de tot, dar 99%. Şi aş vrea ca toate visele să se împlinească la fel ca acesta. Mă simt aşa de ciudat. Când mă gândesc că mama este aşa

[91] În acea zi a început anul 5702 din calendarul evreiesc.

de aproape, că este în acelaşi oraş, că se gândeşte acum la mine, că doreşte să mă îmbrăţişeze la fel de mult cum doresc eu s-o îmbrăţişez pe ea... când mă gândesc că este râul acesta nesuferit, un râu pe care oamenii l-au făcut să fie oribil. Un râu care ne desparte de doi ani – şi acum din nou. Este de neconceput că nu pot s-o văd pe mama când este atât de aproape, atât de aproape. Arianka este cu ea, sunt atât de geloasă! Şi acum o să plece din nou, şi nici măcar n-am s-o sărut. N-am să mai spun nimic – dar pentru cât timp – şi din nou aceeaşi întrebare, când? Oricum, mi s-a luat o greutate de pe inimă că nu e aşa de departe, că ai adus-o mai aproape de mine, Doamne, Dumnezeule. Ce bine ar fi dacă aş putea să-i povestesc tot despre ziua de azi şi despre ultimii doi ani! Ştii, mamă, sunt cea care am fost întotdeauna, reticenta ta, numai „a ta", dar poate că simt mai mult, de fapt, nu simt foarte bine. Şi totul din cauza lui Z. Nu ştiu de ce, dar sunt jenată de lucrul la care am visat. De ce toate aceste săruturi mă ard numai după ce pleacă? Încep să simt totul, mă zvârcolesc pe canapea, nu dorm, simţurile mele sunt ascuţite la limită. Şi când se întâmplă „asta", când durează două ore, atunci Z nu trebuie să mă ameninţe cu injecţii cu bromură etc. De ce? Nu ştiu... dar ştiu, adică simt instinctiv, că s-au schimbat multe cu Zygu, nu ştiu dacă în bine sau în rău, pentru că „în general nu am o opinie fermă despre nimic, la naiba", dar schimbările există în mod sigur. Se pare chiar că, ăăă, nu ştiu... În orice caz, există o influenţă clară a acestei femei care „gândeşte liber şi se comportă liber". Iar eu am un sentiment stupid, odios, enervant, aah! Sunt o idioată de cea mai joasă speţă, dacă pot să spun ceva împotriva celui mai frumos băiat şi, în afară de asta, ştiu că-l iubesc oricum foarte, foarte mult – dar oricum, sunt îngrozitor de tristă şi cred că ştiu deja de ce, tocmai! Pentru că sunt mai proastă şi mai urâtă decât el şi îi sunt inferioară în toate privinţele. „Ce altceva ştiu să fac, în afară de faptul că scriu poezii?" Păi, să nu încerci să mă convingi că trebuie să mă înveţi totul, pentru că nici tu nu ştii totul, n-ai nici o idee. Orbul îl călăuzeşte pe orb. Dar acum mă simt mult mai bine, te

iubesc aşa de mult, dragul meu Jurnal! Of, ce uşurare. Nu-ţi spun detaliile prosteşti; e mai bine aşa. Deşi nu sunt chiar aşa de prosteşti, sunt dulci, dar întotdeauna, bine... confidenţialitatea. Acum este mult mai bine, aproape bine. Aşadar, noapte bună, mămica mea, pot să-ţi spun asta pentru prima dată în doi ani. Nu mă vei auzi, dar ştiu că şi tu te gândeşti la mine şi-mi urezi noapte bună. Mamă, vino la mine. Vino, unica mea Bunia. Eşti singura care mă iubeşti întotdeauna statornic şi nu râzi de mine. La revedere, mamă, somn uşor. Şi să vezi că toate cele pentru care m-am rugat ieri se vor împlini. Astăzi doresc ca războiul să se termine cu bine, ca părinţii mei să se împace, Zyguś să fie numai al meu şi numai lucruri bune pentru toată lumea. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

29 septembrie 1941, luni[16]

Sunt pe partea asta. Ştii, sunt aici, cu mama. Gândeşte-te, am reuşit în sfârşit să ajung dincolo de râu şi să mă întâlnesc cu mama. Cum am ajuns aici? E secret. Să ştii numai că am trecut prin multe şi am fost foarte speriată. Tot mi-e frică de miercuri. Visul s-a adeverit, practic, o văd pe mama şi am primit o scrisoare de la Zygu. Mai aştept ceva în politică şi ştiu c-o să se întâmple, la fel cum s-a întâmplat şi celălalt lucru. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

5 octombrie 1941

Pentru Buluś (scrisoare către mama). Iubesc aşa de mult, aşa de mult şi „Iubesc ochii verzi”. A ta, Renia.

Corabia pluteşte spre port după furtună

Pasărea speriată se-ntoarce la cuibul ei.

Copilul, încrezător, alege braţele mamei...

ca să-şi alunge durerea şi să-şi aline mai bine necazul.

Pentru Buluś:

Când durerea începe să ardă

Când inima-ngheaţă muşcată de ger

Când simţi pământul cum se sfărâmă

Sub roata cea grea a vieţii

te-adăposteşti sub aripa ei

o să te-asculte şi o să înţeleagă

Din nou vei fi bine, scăpat de luptă.

Este tristeţe pentru cei loviţi de durere

Şi milă pentru cei cu inima frântă

Ruşine pentru cei ce înfruntă dispreţul şi teama

Dar eşti nefericit fără mama ta dragă

Eu mă sufoc în camere mici

Mă simt strivită în sala cea mare

Nu-mi vor alina întristarea

Nici dacă se zvârcoleşte şi cade

În necuprinsul uriaş al vieţii

Vântul suflă nedomolit

Alungă toate necazurile

Pentru un singur moment de tandreţe!

6 feţe de plapumă

8 feţe de pernă

2 perne mici

3 cearşafuri

2 feţe de masă

9 octombrie 1941, joi

Nu te-am văzut de atât timp, de atât de mult timp! Mi-a fost dor de tine. Nu am putut să vorbesc, nici să scriu. Atât de multe gânduri mi s-au adunat în cap, încât acesta a devenit greu, deşi capul meu este de regulă uşor şi gol. Iar acum nu ştiu de unde să încep. S-au întâmplat atât de multe… Poate să-ţi povestesc pe scurt. Am avut un vis. Se făcea că eram cu mama şi părea atât de minunat, de extraordinar, lucrul acesta care pentru alţii este minunat şi firesc. Dar mama

mea este deosebită. Este prietena mea, egala mea. Şi acum că m-am întors în partea cealaltă, tânjesc şi sufăr din nou. Dar ascultă, dragul meu Jurnal, ascultă, ascultă, pentru că mi se pare că te rogi pentru mine, iar rugăciunile tale îşi găsesc răspuns, dragul meu caiet în care se află profunzimile sufletului meu. Mama îmi scrie scrisori lungi, atât de duioase şi de iubitoare, că-mi vine să plâng. Dar asta nu e nimic, eu tot mai cred! Cred în Dumnezeu, în tine şi în Mama. Cred că va fi aşa cum spune Zyguś. Vom supravieţui cumva războiului şi mai târziu… ah, chiar va fi aşa cum spune el? Oricum, vom vedea amândoi, tu şi cu mine, şi vom fi fie dezamăgiţi, fie fericiţi, în cele din urmă, eu şi cu tine. Pentru că dacă eu râd, cum ai putea tu să fii trist, tu „oglinjoara mea” (aşa te-a numit Buluś)?

Jurnalul meu poate fi vesel

Supărat sau trist ca şi mine

Căci doar am mers la şcoală-mpreună

La întâlniri şi pe la meciuri…

Are idei năstruşnice la fel ca şi mine

acelaşi râs şi geamăt şi lacrimi

sunt şi mai rele dar şi mai bune acolo în el

căci este adesea mai greu să înduri

sfios uneori, alteori cu un zâmbet viclean

singur prieten şi unicul sprijin

sau un arţăgos pe care nu poţi să te bizui

jurnalul meu este exact ca şi mine.

Iar atunci când chiar am necazuri

devine sosia sufletului meu

acolo-năuntru – în visuri şi versuri

în doruri şi-n clipele care mă dor

cuvintele sunt cât se poate de triste

când este sărman şi speriat şi timid

când este trist şi n-are lacrimi să plângă

atunci jurnalul meu sunt chiar eu.

Da, da, aşa sunt eu. Sunt una din milioanele de fete care păşesc prin lume – mai urâtă decât unele, mai frumuşică decât altele, dar oricum diferită de toate. Zyguś, şi el este diferit faţă de toţi, este aşa de bun şi de minunat, subtil şi sensibil...

A venit odată împreună cu Maciek, Zyguś s-a supărat pe mine, pentru că m-am purtat ca şi când nu l-aş fi cunoscut. N-am făcut-o dinadins; nu voiam să-i distrag atenţia. Sărmanul Zyguś nu putea să doarmă. Dar acum nu mai este supărat. Mamă, de ce spui că nu ar trebui să mă înec în aceşti ochi verzi, înşelători? Nu vezi că m-am înecat deja, dar aceşti ochi nu sunt înşelători?

Îmi place sincer când Z vorbeşte serios despre medicină, despre viitor etc. Mă face să râd puţin, dar mă simt foarte bine şi fericită ca atunci când îmi spune Buluś noapte bună. Ştii, i-am povestit toată treaba cu R.K., că am fost disperată, că a fost un coşmar. Dar de ce? Aş fi putut să-i spun oricât de mult, însă acum am împachetat totul într-o valiză separată şi am lăsat-o „în camera de bagaje a

sufletului”. De fapt, nu deranjează pe nimeni şi eu nu mă mai gândesc la asta.

Z a devenit paznicul meu, a spus că va avea grijă de mine. De fapt, aşa l-a rugat Buluś, i-a rugat pe toţi trei. Dar Z trebuie să-i spună lui Maciek că nu e nevoie să facă asta. Una peste alta, Zygmunt şi Maciek sunt prieteni, prieteni adevăraţi dar... dar. E bine că pot să aştern totul pe hârtie. Simt apăsarea de pe inimă şi mi se luminează mintea. Nu pot descrie „totul” despre Zygu şi ştii de ce, pentru că acum este mult mai mult decât atunci când încă mai putea fi descris. Fără descrieri, dar pătrunde direct în inimă şi îi înconjoară imaginea de acolo cu o aură, caldă, frumoasă, aurie.

Mamă, iartă-mă că nu pot respecta cuvintele tale. Vezi, nu pot, nu pot face altfel, întotdeauna este aşa – toată inima, toată adoraţia, toată fiinţa. Chiar că nu pot, nici măcar din afară. Poate că, poate că am să iubesc pe altcineva în viaţă, dar dacă este aşa – va fi la fel. Este asta sau nimic.

Zygu vrea să te citească şi a spus:

— Ai să vezi, o să-l citim împreună când voi fi doctor şi o să râd şi o să râzi şi tu.

Sper că a spus-o într-un ceas bun. M-am gândit cum să aştern în pagini noi ceea ce poate să dureze până când, până când... ei bine, oricum, poate fi mai târziu sau mult mai devreme şi vei fi prietenul meu indiferent ce ar fi, chiar dacă eşti scandalizat şi roşu de furie, şi ce dacă?

Zygu vrea să rămân aşa cum sunt, Buluś ar vrea şi ea acelaşi lucru – dar eu? Sunt foarte curioasă... oricum, lasă-i să fie fericiţi! Dar „totul pe lume trece încet”. Vă iubesc pe toţi trei, pe fiecare altfel şi pe tine la fel. Cred că va fi ca în visurile mele, dă-mi asta, Doamne şi tu, Buluś, dă-mi binecuvântarea ta. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

10 octombrie 1941, vineri[17]

E aşa de trist acasă. Astăzi au luat pianul, aşa că apartamentul este gol; astăzi Arianka s-a dus la mama, aşa că sufletul este pustiu. Este frig şi întuneric şi sunt singură şi cumva... aah. Am rămas absolut singură şi tot ce am este o scrisoare de la Buluś, sau, mai bine zis, scrisori. Am să scriu o poezie aici. De fapt, am pus tot ceea simt şi am trăit în scrisoarea pentru mama. Şi acum mi-e frig şi mi se închid pleoapele şi mi-au amorţit degetele. Mă duc la culcare, dar nu ca să dorm, nu! Am să visez puţin cu ochii deschişi, poate am să mă simt mai uşurată. Am să mă gândesc că sunt cu Buluś, că lumea este atât de bună, de caldă şi de însorită, că deschidem ferestrele şi aroma garoafelor în floare din Stawki pătrunde în casă. Sau că este o toamnă înnorată, ploioasă şi am o cameră drăgălaşă cu un şemineu. În căsuţa aceasta locuim eu şi Zyguś, lucrăm seara la lumina focului. Şi eu scriu, scriu foarte mult şi nu-mi îngheaţă picioarele ca acum. Şi apoi mă duc în altă cameră, acolo dorm copiii noştri, îngeraşii minunaţi, nimeni nu este mai dulce ca ei. Dar trebuie să fie cald, în mod sigur cald, pentru că degetele mele sunt îngrozitor de reci.

Este stupid ce gândesc despre când voi fi atât de singură şi ei vor pleca, când zilele reci vor fi pline din nou de dor. Buluś, dar o să vii curând înapoi. Visez cu ochii deschişi, poate că Dumnezeu îşi va aminti totuşi de mine, poate chiar va face să mi se împlinească visurile... Renia. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

17 octombrie 1941, vineri

Sunt din nou singură. Am primit deja o scrisoare de la Buluś, de la Varşovia. Şi Jarosia e plecată. Bimba[92] e bolnavă, Dido e nervos şi mă chinuieşte pe mine în mod special – şi sunt singură. Dar nu sunt chiar singură! Am o întreagă gardă de visuri, drăgălaşe, delicate, sfioase şi vă am pe voi, pe tine, pe Zygu şi pe Nora.

Întâlnirile cu Zygu sunt aşa de plăcute, din ce în ce mai plăcute. Este chiar mai minunat decât credeam, acest „paznic" al meu.

Norka mă învaţă acum engleză. Învăţ cu plăcere, dar aş fi învăţat cu şi mai multă plăcere franceza. O să învăţ! Am să mă străduiesc din răsputeri să învăţ franceza. La urma urmelor, nimeni nu-mi poate lua cunoştinţele din cap. Trebuie să învăţ, mi-am promis mie însămi. Tot ce pot. Poate că într-o zi chiar am să ajung în Franţa cea îndepărtată din visurile mele – nu, nu eu: noi vom merge. Da. Z va conduce un Buick, iar eu voi dormi cu capul pe umărul lui. Şi după aceea o să mă înscrie la Collège de France. Şi o să-mi cumpere genul de dormitor în care mă duc adesea în călătoriile mele din vis. Zyguś ştie să viseze aşa de frumos cu voce tare, ca un copil mare. Şi între timp Z îşi pregăteşte răzbunarea sângeroasă împotriva mea pentru acele influenţe din Sanok[93]. Poate că am anumite regrete, dar va avea parte de răzbunare. Nu am ce face că este atât de tiranic şi de ferm, ăsta e norocul meu. Are un caracter de neclintit. Dar mai degrabă sunt de acord cu totul decât să-i pun capăt, şi asta este! Poate o să ne vedem mâine. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

---

[92] Bimba este bunica Reniei.

[93] Oraş din Polonia situat la 70 de kilometri de Przemyśl, cu o importantă comunitate evreiască înainte de al Doilea Război Mondial (n.red.).

25 octombrie 1941, sâmbătă

Acum eşti frumos, legat în piele... a început să-mi fie dor de tine, mi-e dor să pot scrie. Vreau să scriu mult, foarte mult, atât de multe gânduri confuze îmi zăbovesc în cap. Zygu spune că trebuie neapărat să citească acum, dar eu nu vreau să mă gândesc la asta, pentru că aş scrie nesincer (chiar şi aşa sunt locuri în care nu sunt încântată de sinceritatea mea), atunci aş scrie pentru el şi în acelaşi timp nu pentru el şi jurnalul nu ar fi cinstit. Dar paginile tale triste sunt cele mai frumoase, cel puţin nu sunt aşa de banale – el a spus, ea a spus. Dar aşa se întâmplă când eşti mulţumit, încântat de ceva, cuvintele devin confuze în entuziasm şi nu mai sunt decât exclamaţii de oh! ah! etc.

Iar acum, acum ar trebui să învăţ, la urma urmelor nu mai sunt la şcoală, trebuie să fac ceva pentru viitor, am deja şaptesprezece ani! Şi tocmai acum mă cuprinde un fel de apatie lenevoasă, oribilă, brrr! Nu-mi vine să fac nimic acum... Stau la fereastră şi mă uit cum se udă iedera sălbatică, mă uit la oamenii care merg pe stradă, mă gândesc la grijile lor şi la felul cum se simt. Sau mă uit la femei şi mă întreb care dintre ele a avut deja relaţii sexuale şi cum arăta atunci. Da, asta e bătrână şi ridată, dar a fost cândva tânără, şi pe vremea aceea... şi asta, ce ciudat, şi cealaltă... îţi vine să râzi... sărăcia în zdrenţe te face să râzi, oamenii zgribuliţi de frig şi de foame te fac să râzi, şi cât de hazliu este bărbatul speriat de soldat, vorbeşte cu el, zâmbeşte, ia poziţia de drepţi, ţopăie...? Un bătrân în faţa unui tânăr. Şi prizonierii? Scheletele acelea care se clatină, înnegrite, cât de nostim este felul în care se leagănă pe picioarele acelea ca fusele, cât de scârţâitoare şi abia auzite sunt vocile lor – şi ei sunt hazlii, hazlii – îmi vine să leşin. Mă duc la sobă, mă reazem de ea şi visez cu ochii deschişi... Căci ce altceva pot să fac? Şi chiar dacă aş putea, oricum nu-mi vine să mai fac nimic... Ciudat, nu-mi vine să mai fac absolut nimic... Sau poate că da! Să mă

gândesc la visurile care se vor împlini... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

29 octombrie 1941, miercuri

Ieri toată ziua şi azi am vrut să stau de vorbă cu tine. Ieri m-am simţit atât de rău, atât de tristă şi de pustiită... Am avut un sentiment oribil de „incapacitate de a acţiona”. Mă gândeam să învăţ matematică şi stenografie, şi o limbă străină. Am vrut din toată inima, dar în acelaşi timp ştiam că nu voi mişca un deget ca să fac asta, mâinile nu mă vor asculta şi voi constata că sunt neputincioasă. Mama are dreptate. Întotdeauna trebuie să mă călăuzească cineva, să-mi dea ordine, să mă forţeze să fac lucrurile, chiar dacă doresc să le fac. Şi acum mama este din nou departe cu Jarosia, iar „alesul meu”, cum spune Buluś, nu poate, pentru că nu are putere asupra mea şi, în general nu este... Acum mă scufund într-un fel de amorţire şi ce este asta – aversiune? Nu cred. Ieri mă gândeam la asta şi i-am spus Norei:

— Ştii, Norka, sunt obosită de viaţă.

O asemenea propoziţie venind din gura unei fete de şaptesprezece ani mă amuză şi nu este exactă. Nu de viaţă sunt obosită, pentru că de fapt nici n-am trăit încă; sunt obosită de aşteptare, de inactivitate, poate tocmai de dorinţa de viaţă. Pentru că nu cu mult timp în urmă eram intoxicată de iubirea senzuală, de sărutări, mângâieri, atingeri şi toate acestea erau suficiente pentru mine, atât de mult, încât am uitat că se poate dori şi mai mult. Acum? Nu! Acum mi-am venit în fire. Am respins asta? Nu! E la fel de important ca ceea ce este acum.

Nu căuta uşurare numai în simţuri

căci ard ca o flacără şi se sting tot aşa

dacă îţi cauţi în învăţare-alinarea

acolo şi setea-ţi va fi ostoită, unde se-ndreaptă sufletul tău.

Da, sufletul zace acolo, nu se mişcă deloc, deşi eu mă mut adesea. Am să-ţi dau un exemplu, o dovadă, sau poate că nu, nu o dovadă, ei bine, judecă singur. Ieri la 5 după-amiază trebuia să mă duc la Nora, la lecţia de engleză. Mi-a trebuit o veşnicie până să mă urnesc de acasă, amânam mereu (oricum, probabil că Nora încă nu sosise acasă). Aşa că am rămas tot mai nemişcată şi mă uitam la scenele de film frumoase, colorate, fără griji. Visurile mele inventaseră acest film. Şi orice moment ar fi întrerupt intriga, aşa că, deşi limbile ceasului înaintau fără milă, nu mă ridicam de pe scaun, la ce bun? Era ca şi când ai fi plecat de la cinema în timpul proiecţiei. Şi totuşi am plecat. Am plecat, dar... nu la Nora. Din toate locurile posibile, m-am dus la Belania, la Helka, la Giza, la fetele astea pe care le întâlneşti cel mai des, aceste fete absolut normale. Voiam să le ascult conversaţiile, gândurile, planurile; m-am dus „la un pic de bârfă”. Nu era toată „gaşca” acolo, numai Belania. Era suficient pentru mine. Belania este, la urma urmelor, viaţa şi sufletul grupului, este cea mai deşteaptă şi cea mai inteligentă dintre toate. Am ajuns, m-am aşezat, am ascultat câteva noutăţi, apoi i-am spus ce ştiam şi am întrebat:

— Foarte bine, şi despre ce vorbiţi în fiecare zi?

— Despre mâncare, spune Belania.

— Despre ce visaţi?

— Că am să mănânc o dată aşa de mult, că n-o să mă mai pot ridica în picioare.

Ei bine, acum ştiam totul. Eram dezamăgită? Poate că nu, în măsura în care mă pregătisem pentru asta. Ştiam, ba chiar am fost de acord cu Belania că este bine să ai mai mulţi „iubiţi”, fiecare de altă naţionalitate. Aşa că m-am întors la filmul meu întrerupt. Zău că prefer asta în loc de cartofi copţi. Este bine că există ceva care să mă rupă de mic dejun, dejun, cină şi apoi mic dejun din nou. Mă bucur, la urma urmelor, că am filmul meu colorat, îndepărtat. Şi Nora visează, dar în alt fel, într-un mod mai real, mai logic. Fanteziile mele nu sunt legate de nimic, poate doar de imaginaţia mea vie, foarte vie. Poate că nu am apreciat-o niciodată cum se cuvine pe Nora. Este admirabilă. Este doritoare să înveţe, citeşte tot ce poate (dar niciodată cărţi fără valoare). Nora este o persoană completă, genul de fată pe care nu-l mai întâlneşti acum. Spune că s-a maturizat anul acesta. Aş spune că acum este încă şi mai nobilă, deoarece „suferinţa înnobilează” şi a trecut prin atâtea – „nici nu mai îndrăzneşte să viseze”. Iar aici este o altă deosebire între visele noastre. Norka este atât de curajoasă şi, de fapt, nu are pe nimeni, este singură (cu „băiatul acela frumuşel” mereu departe), iar eu, dacă aş fi singură, fără Zygu? Doamne fereşte, poate că m-aş prăbuşi, dar poate că aş face ce face ea... Nu, nu vreau! Nu am suficientă putere. Ar trebui să merg singură, altfel pot să-mi imaginez cel puţin că mă sprijin pe braţul cuiva, pe braţul „lui”. Războiul se va termina în curând, Dumnezeu să ne ajute. Mâine probabil că am să-l văd pe Zygu, poate că am să stau de vorbă cu tine. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

3 noiembrie 1941, luni

De când ne-am văzut ultima dată, mi-a venit de multe ori să stau jos cu tine şi să plâng. Câteodată m-am simţit aşa de prost. Dido şi Bimba sunt nervoşi şi îşi varsă toată furia pe mine, îmi tot amintesc că au binevoit să mă lase să stau la ei etc. Părinţii n-ar trebui niciodată să spună asta propriilor copii, dar în fond ei nu sunt părinţii mei. Uneori (când mă trezesc din fantezii) sunt îngrozită de ceea ce se întâmplă în jurul meu. Dar asta durează numai o clipă şi după aceea adorm din nou.

Buluś este aici cu Jarusia. Au venit aici la mine. Aş vrea să fie cu mine. Vreau să plece de la Varşovia (tifos), dar mi-e frică de această şedere. Buluś este aşa de sensibilă. S-ar simţi foarte jignită de o astfel de afirmaţie. Şi pe mine mă jigneşte. Sunt ciudat de sensibilă în privinţa asta şi am sentimentul că mi s-a făcut un rău foarte, foarte mare... De fapt, nu plâng des – dar plâng întotdeauna când se întâmplă asta. Aş dori să mă strecor în ceva cald şi drăguţ şi să mă instalez într-un fotoliu confortabil, să arunc aceste griji într-un şemineu trosnind şi să mă avânt din nou. Aşa este firea mea de pisică, am nevoie de căldură (da, Buluś, tu ştii), de multă, multă căldură, cu atât mai mult cu cât am avut parte de foarte puţină în viaţă. Pentru că în afară de tine şi de Jarosia, nu mi-o poate da nimeni pe lumea asta. Poate tu crezi că... el? Nu, el îmi dă un foc care explodează şi apoi moare. Iar eu simt, simt totul, pentru că sunt sensibilă.

Ghici cine m-a vizitat astăzi! Ludwik! De fapt, mă gândeam la el în vremea din urmă. A venit astăzi aici (din întâmplare); am avut o conversaţie foarte aprinsă timp de două ore. Probabil că este mai amabil decât ultima dată şi foarte chipeş, elegant, stilat şi bine crescut, nu neapărat cult, îngâmfat şi plin de el. A vorbit despre cuceririle şi popularitatea lui, a flirtat cu mine din când în când şi a avut sentimentul plăcut că m-a impresionat. Mi-a plăcut etc. A observat probabil că am roşit când a intrat, dar nu contează, pentru că aşa sunt eu, roşesc şi asta este. Ei bine, dar Ludwik nu ştie asta. Oricum, a fost plăcut să stăm

la taifas. Îmi place să am puţină companie, de-ai noştri, înrudiţi.

Acum învăţ franceza şi citesc cărţi (nu foarte bine), iar Nora şi cu mine studiem istoria antică. În afară de asta nu fac nimic. Nu ascult ce spun oamenii, prefer să ascult „păsările din tufiş” ciripind.

Când Ludwik mi-a aruncat priviri galeşe, nu am reacţionat, să nu crezi că m-au copleşit ochii altcuiva, pur şi simplu m-am obişnuit cu asta. Ah, numai de ar putea veni mai repede ochii aceia!

Zygu nu a venit nici joi, nici astăzi. Mă întreb ce-l împiedică, dar, de fapt, nu mă întreb. Astăzi am şi uitat că trebuia să vină. Dar sâmbătă... cred că a venit, purta un palton de iarnă, brr... a adus un asemenea frig... Aşadar, Buluś, când ai să vii la sărmana ta orfană şi non-orfană singuratică? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu. Un şemineu este culmea visurilor mele? Şi încă cum!!!

Afară crivăţul vuieşte

Vezi doar un nor alb de omăt

Şi toată lumea, toată suflarea

Toţi se ascund sub zăpadă şi vânt...

Unii-şi pun într-un şal toate visele

Sau şi-amintesc, zâmbind larg şi dulce

Focul trosneşte plăcut în casă

În basme te înfăşori, stai, nu pleca

Asta-i căsuţa mea mică de vis

Sufletu-şi caută aici alinare

casa e plină de amintiri îngălbenite

căminul păstrând căldura maternă.

Noaptea e rece, viscolul urlă

În casă-i plăcut şi este lumină

Din visuri străvechi viaţa renaşte

Pot să le-adorm, legănându-le-ncet

Mai pun un lemn, focul să-l mai aţâţ

Grijile mele în noapte pălesc

Bunica s-a aşezat

în dimineaţa aceasta

citind un vechi caiet gros

nu poate să-l lase jos

Citeşte viermişorii cei mici

ce umplu pagini întregi

dă din cap mormăind

„anii nebuni ai tinereţii”

dă pagina iarăşi şi iarăşi

cuvintele-s strâmbe, grăbite

inimi acum ofilite ce pot fi citite

cerneala însă a pălit

de foarte demult

din vremuri de-altădat,

atât de măreţe cândva...

Bunica stă şi citeşte

parcurge dată cu dată

acum, uite, zâmbeşte

priveşte altfel

şi apoi repetă: „o, tinereţe”

zâmbind spre caiet.

Nepoţii nu ştiu,

dar caietul nu este-ncheiat

În filele acestea vechi

Bunica încă trăieşte

Şi nu ştiu că din astă filă

pot izvorî, curge sau plânge

lacrimi ce nu sunt amare,

mâhniri care nu dor.

4 noiembrie 1941, marţi

Mă bucur că sunt aşa,

Mică, rotundă şi îndesată

căci de-aş fi fost mai zveltă

aş fi zburat într-un nor.

Aş fi zburat departe

după un vis trecător

şi atunci ce forţă ar fi putut

să mă tragă-napoi, pe pământ?

Buluś...? Zyguś...? Viaţa...?

Îmi place drumul cel larg când se îndoaie

Sub greutate de camioane

Claxonul străpunge

strident liniştea străzii

şocuri statornice zguduie ritmic

casa şi clatină stâlpii înalţi

Zumzet, viteză atârnă deasupra noastră

Ca un şuvoi trecând peste noi

până când camionul forţează pista

împinge fluxul cel leneş de-o parte şi alta

până se pierde

Se scurge jos de pe drum şi năduşeşte

în gerul acesta.

6 noiembrie 1941, joi

Am crize de conştiinţă, sunt atât de supărată! Şi totul din cauza Bimbei, dar oricum este numai vina mea. Am întârziat de fapt numai cinci minute – atât de puţin timp – totuşi atât de mult. Acum a trecut o săptămână întreagă. Doamne, fă să fie bine sâmbătă. O să ne întâlnim? Acum trebuie să copiez poezii cu Nora. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

7 noiembrie 1941, vineri[18]

Şi a venit din nou o zi în care toate grijile de până acum au pălit. Ghetou! Cuvântul acesta ne răsună în urechi, ne înfricoşează, ne torturează. Nu ştim ce se va întâmpla cu

noi, unde vom merge şi ce ne vor lăsa să luăm cu noi. Doamne, cred în Tine, că orice ar fi, nu ne vei părăsi. Ieri toţi am făcut bagaje, am primit ordin să părăsim apartamentele până la ora 2 după-amiază cu 25 de kilograme de obiecte. Poate că va fi un ghetou, dar se pare că va trebui oricum să ne mutăm de pe străzile principale. Doamne, ştiu că m-ai auzit acum o clipă, când eram îngrozită şi inima îmi bătea atât de nebuneşte!

Aseară la ora 10.30 s-a auzit soneria de la uşă, şi cine era? Poliţia! Mi-am apăsat mâinile pe faţă şi Te-am strigat pe Tine, o, Doamne, şi m-ai auzit. Era un poliţist din sat de la noi, de la Torskie[94], şi s-a lăsat mituit. I-am amintit de vremurile bune, de prieteni, de chefuri, şi a mers. Iar acum Te rog pe Tine, Dumnezeule Mare, Te rog pe Tine – eu, un fir de praf, fără tată şi fără mamă aici, o sărmană... Dacă aceste voci însingurate, dezolate au putere, ascultă chemarea mea!

Astăzi am primit o carte poştală de la Mama. M-a emoţionat şi m-a mişcat în mod straniu. Pentru că în toată tulburarea zilei am simţit că am pe cineva care mă iubeşte, căreia îi pasă de mine. Şi în acelaşi timp am simţit şi neputinţa acestei iubiri; sărmana mea mamă de departe nu mă poate ajuta deloc. Mamă, ştiu prin ce treci acolo, dar să ştii că şi eu sufăr aici şi trec prin lucruri care ar face pe oricine să încărunţească. Dar cred în tine şi în Dumnezeu. Te-a salvat din atâtea dezastre, te-a călăuzit prin atâtea primejdii, pentru că m-am rugat atunci şi L-am implorat pe El: salveaz-o, salveaz-o pe mama mea! M-a ascultat atunci şi mă va ajuta, ne va ajuta şi acum. Ah, dacă aş şti ce e mai bine pentru tine?! Să fii cu noi sau acolo cu Jarosia? Nu ştiu, nu ştiu, nu ştiu! „Îi trimit Renusiei un pachet” – aşadar, Dumnezeu nu m-a părăsit încă, dacă cineva de aici spune asta, pentru că lumea este rece şi străină, iar asta este sincer, aşa cum şi rugăciunile mele sunt sincere. Iubita mea mamă, nu cred niciodată că-mi faci rău, chiar dacă mi-ai spune asta, nu te-aş crede. Pentru că scrisorile tale, cărţile

[94] Sat în apropiere de Zaleszczyki, acum în Ucraina.

poştale, cuvintele tale emană iubire şi grijă şi ceva aşa de cald ca... nu ştiu. Doamne, ascultă rugăciunea mea, rezolvă enigma pe care ai dat-o oamenilor. Numai de-ar veni Zygu mâine, ca să am cui să mă plâng. Ajută-ne, Doamne, şi ne binecuvântează.

8 noiembrie 1941, sâmbătă

În primul şi în primul rând Îţi mulţumesc Ţie, în al doilea rând, am să mă gândesc la o chestiune pe care a ridicat-o Zygu astăzi. Trebuie să mă gândesc cu multă grijă, să reflectez şi să înţeleg. Iată cum a început! A început când mi-a spus că sunt copilăroasă, că am o mentalitate infantilă, că nu m-am maturizat psihic la nivelul celor şaptesprezece ani ai mei. De fapt, la început a spus că de regulă băiatul este cel care nu se maturizează, nu se gândeşte la viitor şi la căsătorie, şi numai fata se gândeşte la asta. Iar în „relaţia” noastră este altfel, adică invers. Dar eu nu cred deloc că este invers – eu mă gândesc foarte serios. Aşa că i-am spus că nu mă cunoaşte deloc. Atunci Z a preluat ofensiva şi m-a acuzat că sunt ca o păpuşă cu care se joacă şi, dacă apasă pe un buton, mă face să reacţionez; a spus că sunt pasivă, că nu a ştiut asta până la prima noastră întâlnire „adevărată”. Spunea mereu că nu este o acuzaţie şi că nu trebuie s-o iau ca pe un reproş. În sfârşit, a spus că sunt ca Marea Nordului sau Oceanul Arctic sau gheaţa, că nu am nici o iniţiativă – într-un cuvânt, nu am temperament! A spus că prietenii i-au vorbit despre asta (ridicol, dar îmi dădusem seama de la început). A dat-o de exemplu pe Rena K. (pe care se pare că o consideră atrăgătoare), adică nu a dat-o de exemplu, dar ne-a comparat, a spus că este imposibil să vorbească serios cu mine despre asta, că ar fi mai uşor cu Irka. A întrebat dacă am ceva împotriva lui sau dacă este ceva ce nu-mi place. I-

am spus că da, aşa este, dar pot să spun asta oricui altcuiva în afară de el şi că are dreptate – sunt multe lucruri pe care nu le ştie, dar nu este vina mea, cel puţin nu pentru toate. De ce? Şi cum explic faptul că am trecut prin diverse perioade de când ne-am cunoscut. Tu ştii cel mai bine; tu le ştii pe toate, dragul meu Jurnal. Atunci ai să fii de acord că am fost nebună... de iubire, că uneori m-am apucat de masă ca să nu-mi arunc braţele de gâtul lui, că am avut atâtea nopţi nedormite, torturată, chinuită de simţuri? Dar, vezi, asta a trecut cumva, la început a fost greu să mă stăpânesc, apoi a devenit mai uşor şi apoi nu a mai fost greu deloc. Şi atunci, atunci aş fi putut spune că dai vina pe mine pentru astăzi? Nu aş fi putut să te acuz de acelaşi lucru? Fii corect, Zygu! Poate că pe atunci m-am împiedicat de vechile reguli, de părerile străbunicii despre iubire şi despre atitudinea unei fete faţă de ea. Dar a venit luna mai şi am fost din nou gata pentru... orice, iar tu ai fost din nou „pasiv". Apoi am aşteptat nerăbdătoare, parţial din dorinţă, parţial din curiozitate. Şi atunci (în acea primă noapte de iunie – nu poate fi numită aşa), când m-ai judecat, te-am judecat şi eu... şi am fost dezamăgită... Să ştii că tu eşti cel care m-a făcut să fiu timidă cu sărutul tău timid. Dar este adevărat că am descoperit această informaţie în subconştient, şi asta de-abia acum. Sau poate chiar atunci când mi-a zis Belania:

— Întrebarea este dacă Zygu ştie să sărute bine.

— Nu ştiu, i-am răspuns.

Dar asta nu înseamnă că nu te iubeam pe atunci.

Iubeam şi atunci şi acum şi întotdeauna, dar trebuia să dau la o parte ceea ce mă copleşea după ce ai plecat şi oricum nici eu nu-ţi reproşez, numai îţi spun adevărul, ca să clarific neînţelegerile, aşa cum spui şi tu. Dar trebuie să subliniez că nu eşti bun psiholog, dacă vrei să obţii un rezultat mai bun prin ceea ce ai spus. De fapt, ca să ne înţelegem unul pe altul, trebuie să vorbim serios, fără ruşine de nimic,

trebuie să mergem înapoi în trecut, etc., etc. Şi acum nu pot să fac asta, poate peste doi-trei ani, aşa cum spui tu, aşadar, poate că ai totuşi dreptate când spui că am o mentalitate infantilă. Asta e toată nefericirea aici – de regulă ai dreptate, şi chiar dacă nu ai, până la sfârşit reuşeşti cumva să ai. Cât despre mine, cuvintele nu sunt desigur punctul meu forte, pot cel mult să scriu totul pe hârtie, ceea ce se întâmplă după ce pleci tu... Fireşte, o să-i spui toate astea Norei, aşa cum bănuieşti va spune că am dreptate. Ah, dacă ar fi aici şi Buluś, m-ar înţelege. Aş putea să-i arăt şi asta... Ceea ce a fost scris aici nu mai este valabil deloc, aşa că am şters. Mâine mă duc la fata aceea, la Teich, cu ultimele poezii. Asta despre sentimente. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

10 noiembrie 1941, luni

Am primit un pachet de la Buluś. Draga mea Buluś şi iubita mea Jarosia! Am să le scriu o carte poştală de mulţumire. Am ajuns la o înţelegere cu Zygu, de fapt, nu a fost aşa cum am interpretat eu ultima dată. Dorise să fie un sfat prietenesc. Aşa că în final suntem pe calea cea bună, deşi Zygu mai trebuie să-mi spună încă multe lucruri. Prin urmare, acum totul e bine, dar înainte a fost – Dumnezeu să aibă milă! Zygu era iritat şi transpira de efort; eu eram gata să izbucnesc în lacrimi. Voiam să spun tot ce hotărâsem în aceste două săptămâni şi... n-am putut. Situaţia era atât de tragică, încât s-a rostit chiar şi expresia „să ne despărţim”. Acum zâmbesc citind asta (deşi am nişte crampe menstruale oribile), dar am fost sincer îngrijorată şi nu ştiam cum să rezolv situaţia. Mă bucur că s-a terminat cu bine. Mă simt ciudat de uşoară, o, ce bine. Am un sentiment foarte plăcut – i-l datorez de fapt lui Zygu. Apropo, nimeni nu mi-a mai dat o asemenea lecţie până

acum. Ei, dar a avut dreptate, trebuie să recunosc. Când lucrurile o să meargă mai bine o să ne întâlnim.

Deschideţi-vă larg inimile şi sufletele!

e mai uşor de trăit, dacă ascunzi mai puţin

nimic nu răneşte, nu doare mai mult

ca o ranchiună păstrată până târziu

când gândul pe care puteai aproape să-l uiţi

se trezeşte din nou cu mai mult regret.

Poate clopotele vor bate pe neaşteptate

vor zgândări rana pe jumătate vindecată

şi usturimea pe jumătate-ngropată!

Deschideţi-vă larg inimile şi sufletele!

e mai plăcut de trăit, dacă ascunzi mai puţin

de ce să preferi ranchiuna, reproşul, învinuirea?

Deschide larg inima – spre inimi deschise larg

14 noiembrie 1941, vineri

Ar fi trebuit să scriu mult mai mult, zău aşa. Dar ştii, pe atunci... n-am putut, nu am vrut, poate am să scriu mai

mult mâine. Să ştii numai că în viaţa mea s-au schimbat multe, în prietenie şi în... nu ştiu cum s-o numesc, stările sufleteşti s-au schimbat, poate chiar şi... chiar şi eu. Chiar m-am schimbat? Sau pur şi simplu mi-am revărsat sentimentele faţă de mine şi de tine? Oricum, acum am să scriu toate poeziile, m-am decis; în cel mai rău caz nu am să le arăt nimănui. Am fost foarte supărată ieri, când mi s-a spus din nou că sunt infantilă, aşa că am anunţat că m-am maturizat în mod sigur şi nu mai vreau să aud despre asta. Şi mâine am să-ţi spun ceva interesant, ceva realmente interesant, ai să vezi. Voiam să-ţi spun astăzi, dar nu... mâine. Aşa că ajutaţi-mă, Buluś şi Dumnezeu.

16 noiembrie 1941, duminică

Ne-am întâlnit de-abia poimâine, pentru că astăzi este poimâine. Şi încă n-am încheiat discuţia. Zygu a citit tot ce am scris şi... asta este. Acum, datorită celor trăite de mine şi lucrurilor spuse de Zygu, sunt mai aproape de această viaţă, de cea reală. Trebuia să vorbesc. Pentru că toate aceste chestiuni nerostite s-au acumulat şi într-o zi s-ar fi putut produce o inundaţie care să rupă podul, da, podul care ne leagă. Şi am construit zăgazuri şi rezervoare şi iazuri, tocmai pentru că am fost deschişi unul cu altul.

Şi la fel este şi cu Nora. Prietenia noastră îndelungată a avut şi ea stadiile ei. Câteodată am fost mai apropiate, mai cordiale, apoi ne-am depărtat luni întregi. Şi a fost bine? Tăcerea aceea grea a fost corectă? De ce nu nu ne-am spus una celeilalte:

— Ascultă, nu-mi place asta, nu face asta, mă răneşte!

Şi ar fi fost o explicaţie şi ar fi fost foarte bine. De ce nu ne-am purtat niciodată sincer? În fond, eram prietene! Dar s-a

rezolvat cumva de fiecare dată şi ne-am regăsit de fiecare dată. Pentru că am fost şi suntem (aşa mi se pare) făcute una pentru alta, pentru că suntem suflete înrudite şi mă îndoiesc, mă îndoiesc foarte mult că am fi putut găsi o a treia care să ne înţeleagă (Irka – şi Irka, nici nu vreau s-o pomenesc, ar fi o profanare a prieteniei noastre). Pentru că acum nu mai este nimeni aşa în cercul nostru. Suntem în toate privinţele în aceeaşi situaţie şi ne putem înţelege cu adevărat una pe alta. Iar acum Nora se maturizează, se maturizează prin mine, prin maturizarea mea. Şi eu? Ce ştiu eu? Şi chiar dacă ştiu, nu pot să scriu pentru că sunt atât de multe, atât de multe!

Treaba cu Rena K., de fapt ştiam de ea – sau mai degrabă am simţit – de fapt n-am ştiut cu adevărat ce a fost. Şi era 1 mm mai mult decât credeam sau 1 mm mai puţin, dar Maciek o să-mi spună totul despre asta. Am greşit numai într-o singură privinţă, prima.

Nu pot să scriu. Gândurile îmi zboară undeva, departe, şi nu mă pot concentra nici măcar o clipă. Asta s-ar putea numi lene, da, o lene excepţională, de exemplu, iau oamenii din mediul meu şi-i transport undeva, în lumea spiritelor, creez mii de situaţii contradictorii şi persoane complet noi şi toate vorbesc, râd şi se mişcă la fel ca în viaţă. Ah, dacă măcar unul din aceste visuri ireale, îndepărtate ar deveni realitate… Dar asta e situaţia, aceste visuri mai reale, vitale, legate de viaţă sunt cele care ar trebui să se împlinească. Şi spune-mi – o fată cu bucle blond-cenuşii, cu ochi albaştri şi gene şi sprâncene negre, cu buze roşii şi dulci, exact aşa ca în visul meu – aşa ceva nu este posibil? Continui să scriu pe apucate. Din nou. Mi s-au trezit simţurile, dar nu la fel de puternic ca mai înainte. Cu toate acestea, s-au ridicat şi vor să se revolte. Dar nu, lumea este prea tristă pentru ele ca să decoleze complet şi să zboare. Deşi „totul” are limitele lui, aşa a fost în mai.

Totul s-a petrecut odată în mai

a plecat în acea primăvară, n-a stat deloc

a plecat chiar înainte să-nceapă...

S-a topit undeva în neant,

Fără rugăminţi şi fără-ntristare

Şi n-a fost nevoie nici de durere

ce-a fost odată din nou poate fi

Când liliacul din nou va-nflori...

Când (ajută-mă, Doamne!) lumea în jur

vă răsuna în strălucirea verde de mai

Şi totul va fi-necat în marea de flori

şi sângele-n inimi şi-n trup va vibra

zvâcnind cu-o nouă vigoare

în mai fiece noapte şi toate deodată

Nu pot să scriu acum despre asta pentru că... Pentru că nu pot! Cum pot să scriu despre asta, când lumea este rece şi tristă. Nu mai ieşim din casă acum, este interzis de la 10 seara până la 5 dimineaţa. La 5, străzile arată de-a dreptul caraghios, toată lumea se repede să iasă din casă şi banderolele albe strălucesc peste tot.

Acasă la Nora au făcut percheziţie.

Nu ştiu când am s-o văd pe Buluś, poate că în cele din urmă o să vină Jarosia. O, Doamne! Ajută-ne să supravieţuim

acestui război! Dar este adevărat că mă trezesc din nou, deşi nu mai este un chin pentru mine – o plăcere. La revedere... cum? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu. Ca de obicei. De fapt, nu este vorba că m-am gândit mult, foarte mult timp să scriu o poezie, sunt pur şi simplu obsedată de gândul ăsta, trebuie să fie descrierea unuia din visele mele, „mica mea frumuseţe”. „Eşti ca un capriciu regal de aur”, nu mai pot din nou, ştiu că nu pot acum.

Am fost mereu sfioasă şi timidă

nicicând îndrăzneaţă, tot timpul slabă

căutând parcă neîncetat

un refugiu în lumea atât de rea...

La revedere... cum? Asta este cu sentimentele. O să mă ajutaţi, unicii mei Buluś şi Dumnezeu.

24 noiembrie 1941, luni[19]

Buluś a venit vineri şi a plecat astăzi! Jarusia a plecat cu ea (dar va veni înapoi mâine) să ia ceva. A fost aici trei zile şi acesta este sentimentul care a rămas:

Un fâlfâit de aripi şi-un scâncet

şoptit cu blândeţe către ciocul cel mic

apoi şi-a luat zborul, făcând să tremure tufişul

A venit şi a mutat toată casa, apoi a plecat şi nu ştiu când ne vom mai vedea din nou. De câte ori vine, Buluś stă de vorbă cu mine şi simt că este singura persoană din lume care mă iubeşte cu adevărat. De fapt, Buluś este împotrivă, nu-i place de Zygu, poate pentru că ar prefera să fiu cu un arian. M-a avertizat să nu iau această relaţie prea în serios şi spune că nu voi fi fericită, pentru că... etc. E ciudat, dar după acele predici simt că mă îndepărtez de el, că nu-l mai plac şi mi-e frică de el. Şi apoi apare altă figură ceţoasă, cea veche, neclară.

Uneori Buluś greşeşte, în primul rând pentru că nu-l cunoaşte. Dar uneori are dreptate! Pentru că, ascultă, firea aceasta atât de autoritară – care acum mi se pare atât de atrăgătoare – nu mă va tortura într-o bună zi? Nu va face tot ce pofteşte cu mine şi cu el însuşi? Vreo Rena, Halina, Lidka nu-mi vor otrăvi viaţa? Atunci totul se va termina. Speranţa ar fi imposibilă. Nu aş avea decât un singur cămin la care să mă gândesc: mormântul.

Şi eu, eu cum mă voi purta? Cred că voi fi indiferentă la orice sau îngrozitor de geloasă, aşa de rău, încât îmi va provoca o durere fizică, şi atunci – nu, nu mă voi certa, nici nu voi face scene de gelozie, dar mă voi revanşa sistematic în natură, cu deplină satisfacţie şi calculat. Sentimentul acesta m-a cuprins uneori, exact acesta. De fapt, nu, încă îi mai sunt datoare. Şi dacă voi fi în stare s-o fac, cu plăcere!

De fapt, de ce sunt atât de furioasă? Din cauza vorbelor lui Buluś? Nu, tot mai vreau să fie soţul meu. Şi am spus:

— Poate că nu un soţ îmi doresc, ci copii.

Da, în mod sigur „eşti ca un capriciu regal de aur”.

Mama spune că nu trebuie să-ţi doreşti nimic atât de mult, pentru că s-ar putea să nu obţii. Mă gândesc că poate Dumnezeu o să asculte această rugăminte fierbinte a unei fete. Da, s-ar putea!

Jerschina ar putea să-mi dea lecţii. Sunt foarte emoţionată. Ticiu şi Lila locuiesc în ghetou.

Doamne, fie ca visele mele să se împlinească aşa. Aş fi atât de fericită şi aş aduce atâtea mulţumiri... Mă veţi ajuta, Buluś şi Dumnezeu.

26 noiembrie 1941, miercuri

După ce a plecat Buluś, am visat că m-am certat toată noaptea cu Zygu. Şi chiar aşa a fost. Nici nu mai ştiu de ce eram supărată şi de ce mă simţeam jignită. Se pare că totul era din cauza chestiunilor vechi şi din cauza sugestiilor. Numai din acest motiv, numai de asta. Jara îl detestă şi continuă să mă tachineze, dorind să-mi trezească îndoieli şi gelozie, dar îmi provoacă numai furie împotriva ei. Pentru că nu sunt cu adevărat geloasă. Adică sunt, însă numai pentru lucrurile pe care le văd, iar dacă nu văd, nu sunt geloasă deloc. Nu sunt furioasă sau geloasă deloc. Închide ochii; asta e tot, asta e tot.

Z a fost foarte dulce şi tandru astăzi şi eu am fost supărată pe mine însămi pentru acele reproşuri neplăcute. Sau poate că este aşa cum spune mama, poate am să fiu nefericită? Asta ar fi rău, ar însemna să nu mă bucur din plin de viaţă. Dar sunt oare gata să renunţ la un vis, chiar şi pentru un asemenea preţ? Poate... Nu ştiu... am să văd... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

29 noiembrie 1941, sâmbătă

Ieri şi azi de dimineaţă am vrut să scriu, dar nu ştiu cum, n-am reuşit să mă apuc. Am dorit, adică am plănuit să scriu două poezii (despre fete şi despre şcoală). Dar acum ne-am văzut şi, ca de obicei, nu voi începe când am dorit. I-am spus lui Zygu că voi ţine întotdeauna cont de părerea lui, că este tiranic. De ce i-am spus asta? Cred că este din cauza sugestiei mamei şi a visului (cearta în legătură cu costumul de baie). Oricum, ţi-am povestit şi ţie, şi Norei despre asta. Nu, nu în sens negativ, dimpotrivă. Mai ţii minte:

— Lasă-i să fie chiar imperioşi, poruncitori...

Da, aşa mi-am spus şi eu, deşi m-am gândit foarte mult. Şi Z, ca de obicei, a început imediat să argumenteze şi să spună că lui îi place de fapt rolul de „ascultător”. E ridicol, ba nu, e chiar imposibil. Fie nu-şi dă seama, fie nu vrea să admită că este genul de persoană care exercită influenţă, care-şi impune voinţa în faţa celorlalţi. Dar nu consideră că este tiran, deoarece acest cuvânt este complet negativ. Tiranul este cineva care-şi impune voinţa în faţa celorlalţi, indiferent dacă are sau nu dreptate. Aşadar, îmi schimb părerea despre cuvântul „tiran”. Este negativ. Foarte bine... Îl resping. Dar cum se numeşte atunci când cineva, fără să-şi dea seama, îşi exercită influenţa asupra altora care – tot inconştient – se supun în faţa ei? Poate cuiva nu-i place această influenţă. Sunt oamenii care se vor îndepărta de ea, dar pe mine mă atrage şi este exact ceea ce-mi place, poate numai asta! Şi nu pentru că, aşa cum spune el, „îmi place pentru că nu poate fi schimbat”; nu e adevărat. Mi-a plăcut înainte să-l cunosc, îmi amintesc că, de când aveam paisprezece ani, eroii din cărţi, din filme şi din visuri aveau exact aceeaşi trăsătură autoritară, n-aş spune tiranică, pentru că acum consider că acest cuvânt este negativ! Şi

am semnat un contract, adică Z l-a scris, ca să nu schimb nici o propoziţie mai târziu, în care scrie: „mi-a plăcut şi încă îmi mai place purtarea pe care o numeam tiranică, dar pe care nu o mai numesc tiranică (datorită schimbării definiţiei cuvântului «tiranie»)". Şi? Şi nimic. Acesta este Z întreg, are pretenţii de la mine, eu încerc să le satisfac şi am făcut deja aşa în parte, pe când ceea ce cer eu – de fapt, nu cer nimic... Am spus asta. Aşadar, Z rămâne aşa cum este printr-o înţelegere reciprocă. Atunci ce rost are toată discuţia, din moment ce eu mă simt bine în acest rol, iar el nu şi-l va schimba pe al său chiar dacă mi-aş dori-o, şi se pare că asta este ceea ce caut în acest exces de cuvinte care mă răneşte! Oricum, ar vrea ca şi eu să-mi impun voinţa. Sau poate că ceea ce mă doare este că nu vreau să mai spun nimic. Nu ştiu, dar este ceva care mă doare. Există o anumită nemulţumire – nu ştiu. Poate motivul este că nu-l pot accepta pe el, că întotdeauna este o piedică. Sau poate că-mi lipsesc preocupările. Da, dacă aş avea alte scopuri ar fi diferit. Dar aşa, mă gândesc prea mult la asta, deliberez, contemplu, acesta este tot conţinutul vieţii mele şi este prea curând pentru asta! Astăzi, de exemplu, am simţit un dor de şcoală, aşa cum spun adulţii. Şi mai am încă un an de şcoală, de învăţat. Mi-aş dori foarte mult să merg la o şcoală rusească. M-am simţit atât de liberă acolo şi atât de bine! În mod ciudat, mi-am dat seama de asta deja în timpul anului şcolar. Mi-ar plăcea încă un an, da, apoi să plec departe, să cuceresc viaţa, învăţătura, plăcerile – dar să mă întorc. Să mă întorc şi să transform visul în realitate. Să mă întorc la el şi pentru el! Da, acestea sunt visurile mele cele mai secrete din subconştient. Când sunt furioasă sau când vreau să-i fac în ciudă, indiferent că-l iubesc sau îl urăsc, întotdeauna mă gândesc şi cred că asta se va întâmpla.

Cred că ar fi chiar minunat

Să merg la şcoală din nou

să mă întorc în orice clasă

Acum nu pot să scriu, nu pot, sunt preocupată numai de această chestiune. Dacă toţi bărbaţii sunt tirani egoişti, atunci şi el este un tiran egoist – pentru că, la urma urmelor, este bărbat. O, viaţă, viaţă, viaţă stupidă.

Ca o pasăre eliberată din colivie

ca un mânz ce-a fost ţinut prea strâns în frâu

voi zbura afară din cuibul meu

voi sări peste garduri şi voi străbate

vale şi râu şi şanţuri adânci

voi fugi liber ca vântul nebun

departe unde nu vezi cu ochii

şi voi dansa într-un vârtej

mă voi legăna ca în ceaţă

voi bea fericirea întreagă

voi exploda pe căile mele

voi bubui şi voi zgudui

cu râs, libertate şi bucurie

voi alerga din floare-n floare

în zori şi noaptea târziu

voi zbura înapoi în cuibul meu

Oricum, e momentul ca Renuśka să înceteze cu plânsul. Pentru că, într-adevăr, Renuśka este o fetiţă sărmană, atât de sărmană şi de nedreptăţită. Rena este profesoară, este Rena cea iubitoare, este aşa şi aşa... dar cea din visuri este cea mai sărmană şi mai cea mai tristă... Serios? Nu! Nu cea din visuri, deloc, ci cea jalnică a lui Z. Ce se întâmplă cu mine? Şi ce se va întâmpla cu mine? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

31 noiembrie 1941, luni[95]

O scrisoare de la mama. A ajuns cu bine, fără peripeţii. Scrisoarea pomeneşte din nou despre „asta”. Dar acum şi-a pierdut toată puterea asupra mea: în primul rând, mama nu este cu mine; în al doilea rând, mă simt bine. „Asta” şi el îmi fac bine. Aşadar, se pare că este aşa cum trebuie să fie (câteva mângâieri şi căldură), iar eu sunt decisă şi gata să mă sacrific pentru asta, căci atunci când afară este frig şi întuneric, în sufletul meu este bine şi lumină şi... nu pot renunţa la vis.

De dimineaţă credeam că voi fi nefericită şi seara credeam aşa:

Am început să înalţ

Clădire înaltă şi mândră

Ziduri şi pardoseli din suspine prelungi

---

[95] Noiembrie are 30 de zile. Luni era deja 1 decembrie 1941.

În vis eram aşa de talentată...

În lumina de vis, părea totul strălucitor

Abanosul cel negru, marmura albă

Coloanele ţinând în gheare

vârfuri de cupole, turnuri viteze

Înălţate-atât de sus, ţinute atât de strâns

Dăinuind neclintit, dăinuind foarte mult.

Dacă s-ar prăbuşi într-o clipă

Nu m-ar durea aşa de rău

Dar iată, pereţii se crapă împovăraţi

Fărâmiţat începe să cadă

bucăţică cu bucăţică sufletul meu

se topeşte şi alunecă mereu tot mai jos

asta e ceea ce doare şi mă-ntristează

Am început să clădesc

Clădire înaltă şi mândră

Ziduri şi pardoseli din suspine prelungi

Dar s-a topit, plină de lacrimile mele...

Primăvara trebuie să dai uitării

Ploi, furtuni şi vijelii

Să ierţi poznele şi să le uiţi

soare, roze şi privighetori

alungă norii

şi o zi luminoasă aşteaptă

după apusul cel cenuşiu.

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

8 decembrie 1941, marţi[96]

8 decembrie sau orice altă zi, marţi. De fapt, astăzi nu s-a întâmplat nimic fericit sau trist, sau demn să fie descris. O zi normală de decembrie. Dar am decis să-ţi spun în sfârşit ce se petrece în lume. Loviturile de tun continuă, se aud explozii înfundate din sud şi din est. Nemţii se luptă cu Rusia pe frontul lung din est, luptele se desfăşoară şi cu Italia în Africa, englezii au ajuns în Libia, lângă Tobruk, unde a fost creat un nou front. Ungurii de pe frontul de est se îndreaptă spre Heimat. Nimeni nu ştie de fapt de ce. America se luptă cu Japonia. Şi... am apucat să vedem un al Doilea Război Mondial în acest secol. Pentru mine este primul, dar pentru alţii este chiar mai înfricoşător decât cel precedent. Sângele curge, oraşele sunt distruse, oamenii mor. Domneşte o sărăcie cumplită, sunt cazuri de tifos

[96] 8 decembrie 1941 a fost luni.

(Ticiu şi Lila sunt în ghetou). Doamne, fă ca acest război teribil să se termine! Fă să supravieţuim şi să rămânem sănătoşi până la tratatul de pace! Acum toată lumea se roagă, toţi cred că numai o putere superioară ne poate proteja de rău – aceasta este Dumnezeu!

La un bal plin de forfotă,

La o nuntă ori o sărbătoare

Unde mulţimile tropotesc pe podele

Nimeni nu-l cheamă, nu-i spune pe nume

Numele Domnului e mut şi fără putere.

Iar când se-mbată de prea multă votcă

Strigă şi beau, sângele fierbe

„Haide, haide şi tu!” se prăbuşeşte lumea-ntreagă

să-ţi fie de bine, de bei şi tu!

Veselia beţivă întărâtă pe-oricine

Viaţa-i o încăierare de cuţitari.

Să curgă un strop de sânge,

Obraji să se-nroşească

de aurul şampaniei dulci

şi o orgie stridentă să facem

din bomba de pofte a celor „fără durere”

Nu e nevoie de Dumnezeu

poate cei trişti s-or ruga în tăcere

el nu este cu noi

în râsete şi bucurie

în scene de luptă cu vinu-n pahare!

Dar când trece ora nefericită

când cerul păleşte de frică şi foc

se prăbuşesc şi atunci ar vrea

Domnul să le fie aproape!

când vieţile lor se mistuie-n boală

când trupul de sărăcie a putrezit

când frica îi amorţeşte şi foamea ia birul

tot ce pot spune e: „Domnul nu ne-ajută deloc?”

De la ferestre de-nchisori zăbrelite

din pivniţe umede auzi tânguirea

Auzi jelania de pretutindeni

Doamne, nu ne salvezi?! Doamne, eşti singurul

(Eşti singurul ce poate salva)

Domnul nostru să uite şi să ierte!

Devin atunci din nou sclavii tăi smeriţi.

Eşti acolo din nou. În bucata de pâine neagră

în norii negri plutind deasupra capului nostru

sub fiecare vară de secetă aspră

sub conştiinţa de îndoială vinovată

în lacrimi de alinare, în speranţă şi-n nevoie

atunci eşti acolo din nou şi ei te cheamă.

Când soarele revine pe cer

Şi lucrurile sunt luminoase din nou – din acea zi

Nu vei mai fi chemat

vor continua să păcătuiască, iar tu vei fi dus...

aşa cum a fost mai înainte

Asta este. A venit Jerschina. De fapt, nu ştiam că o să-mi pese atât de puţin. Poate pentru că îi urăsc. Doamne, iartă-mă! Zyguś este foarte bun şi tandru, şi certăreţ. A venit Maciek. O să vorbim altă dată, când o să am mai multe noutăţi. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

11 decembrie 1941, joi

Nu!... războiul, cine ştie! Poate peste doi ani... Dar Zyguś este aşa de minunat, de tandru, de dulce şi de bun, de drăgălaş, că-mi depăşeşte visurile. M-am simţit atât de bine astăzi. Aş dori să povestesc cuiva momentele fericite pe care le trăiesc în toată această mizerie. Aşa cum a fost Zyguś, ar fi un păcat să nu-l iubeşti aşa cum îl iubesc eu... Am multe poezii în cap, dar nu pot să scriu. Ne vedem mai

târziu... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu, până mi se vor împlini visurile.

15 decembrie 1941, luni dimineaţă

Astăzi aş vrea să vorbesc şi să scriu şi să vorbesc, şi să vorbesc şi nici nu ştiu de unde să încep... Poate cu faptul că Nora nu mă înţelege. Da, chiar ea recunoaşte asta, şi mi-a spus că sunt cu un pas înainte. Ea este în urmă, acolo eram eu, păi... cu peste un an în urmă. Şi aş fi bucuroasă să ajung la ea, dar ea... de ce? Se fereşte. Mi-ar plăcea dacă ai putea să mă înţelegi. De ce, Noruś? Când îţi spun ceva, nu mă plâng. Pur şi simplu spun, iar tu nu mă înţelegi şi transformi totul într-o acuzaţie. Dar ne înţelegem în alte privinţe, întotdeauna rămâne ceva.

Dacă ai şti, dragul meu Jurnal, câte poezii trăiesc în mine, însă habar n-am dacă şi când îmi voi aşterne aceste gânduri pe hârtie. Şi nici Nora nu mă mai înţelege. O, probabil că m-am schimbat foarte mult, ei bine, poate că nu mai sunt eu însămi, poate că sunt căptuşeala sufletului lui Zygmunt. M-am transformat foarte mult, totuşi vechiul meu eu este tot acolo! Şi viaţa, viaţa este acum o aşteptare. Pentru că, ştii, sunt momente în viaţă fără experienţe triste sau fericite, fără furtuni, fără izbucniri de fericire şi nu ţii seama de aceste momente mai târziu. Iar atunci când durează, te cufundă într-o stare fericită de indolenţă şi calm.

Nu, nu pentru că am purtat pălărie m-am îndepărtat de Nora – absolut deloc –, din alt motiv, de ce, de ce s-a atenuat senzualitatea mea? Pentru că a fost înlocuită de o mângâiere monotonă, aproape „maritală”. Totuşi, acum îmi dau seama că am mare nevoie de ea; am nevoie de

tandreţea aceasta delicată la fel de mult ca şi de crize. Şi înţelege-mă acum, Noruś, poate că va fi aşa: „Cât de mult te preţuieşte poate spune numai cel ce te-a pierdut”[97], tu şi cu mine semănăm, aşa că nu ştiu... dar poate că o să ai şi tu nevoie de asta?

Am scris o idioţenie, probabil că n-am să i-o trimit. Şi toate poeziile acelea mă apasă aşa de tare, dar nici pe alea n-am să le scriu. La revedere, dragul meu Jurnal, până... nu ştiu până când. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

16 DECEMBRIE 1941, MARŢI

Se apropie ziua de naştere a lui Bulczyk, deci este data la care voi scrie scrisoarea de felicitare, scrisoarea tradiţională. Pentru că trimit întotdeauna o scrisoare şi doar foarte, foarte rar pot să fac urările personal. Şi acum ce Dumnezeu pot să-i transmit? Nu, nu pot să-i transmit urări, felicitări, nu. Buluś, ce pot să-ţi dau? M-am gândit la asta toată ziua. Am să-ţi trimit o amintire luminoasă, argintie, de iarnă, o amintire dintr-o vreme în care nu ne dădeam seama că suntem fericiţi. Numai că nu ştiu dacă o pot readuce la viaţă aşa cum a fost. Nu, acum chiar nu pot. Şi asta e acum suferinţa mea. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

20 decembrie 1941, sâmbătă

Pentru ziua de naştere a lui Buluś. Mai ţii minte?

---

[97] Parafrază după Pan Tadeusz de Adam Mickiewicz.

Caii galopau în ritm constant

O sanie a zburat ca un fulger

Zăpada şi gerul ne-au sărutat pe obraji

Păru-ngheţat, feţele roşii de ger

Vântul ne suflă şi gâfâie-n ochi

De sub copite ţâşnesc fântâni de zăpadă

Cât e de bine să mergi cu sania

în clinchet sonor de clopoţei!

Zăpadă şi conuri de pin ne plouă pe creştet

scuturate şi doborâte de zborul nostru

Amândoi am mers mai departe, în sanie-afundaţi

Înfăşuraţi într-o haină de blană groasă.

Copacii tăcuţi ne admirau de jur împrejur

Dimineaţa trezită din gânduri

Treceam mai departe ca un râs de tunet

în clinchet sonor de clopoţei!

Pe urmele noastre s-a aşternut zăpada cea proaspătă

Siluetele cailor sunt estompate în ceaţă

vizitiul şi sania, pădurea şi câmpul

se mai aude doar clinchetul dulce de clopoţei...

Să ştii, când se lasă-nserarea

şi clopotul bate pentru vecernie

când ziua de decembrie şi-a topit

toată puterea – zgribulită şi tremurând

în ora cea grea – veni-voi la tine

Voi veni cu dorinţa ce curge

sau cu steaua ce scânteiază

sau într-o suflare tăcută şi sfântă

sau poate într-un oftat? Dar voi veni...

La o oră cenuşie de iarnă

Când geamul luceşte de gheaţă

Voi spune doar un cuvânt, numai unul

sincer ca lacrima, cald şi alinător ...

Da, vom fi atunci cu ea, ca să nu fie singură în capitala aceea agitată, înghesuită şi pustie. La revedere, dragul meu Jurnal, o să mergem la ea împreună... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

23 decembrie 1941, miercuri[98]

Nimic, zilele trec. Toate sunt la fel. Apăsate de gânduri, aşteptare, inutilitate... Stau acasă şi mă gândesc, mă gândesc, înnebunesc de atâtea gânduri. M-am îngrăşat. Sunt cât un butoi. Dezgustător. I-am scris mamei o scrisoare de ziua ei. L-am văzut pe Jerschina; are doi fii. Facem un album împreună cu Norka, adică Norka îl face, eu o ajut, dar mă încântă aşa de tare, că aş putea face zile întregi numai asta. Nici n-aş dori să-l văd pe Z. Numai să lucrez la albumul acesta frumos. Şi după aceea... cine ştie, poate o să fie chiar publicat aşa?

Aş vrea să spun ceva despre Zygmunt. Ceva care mă îngrijorează. De fapt – nu-l urăsc, dar nici nu-l iubesc. Poate că nu este adevărat, poate că este numai ceva trecător. Am jurat, am făcut promisiuni solemne, am promis că va dura până la sfârşitul războiului; nu ştiu cum s-a întâmplat şi de unde mi-a venit, dar asta este. Pot să neg? Nu pot nici măcar să-i spun lui că – ei bine, că nu mă atrage, că m-am săturat de „asta” şi că am rămas din nou cu poeziile, cu tine, mama, Nora, făpturile acestea eterice. Şi ştii că uneori este ceva, însă după aceea toate neajunsurile ies la iveală şi creează un fel de aversiune – o plictiseală. De ce? De când? Nu ştiu. O, dacă l-aş detesta, dar nu, nu-l detest, îmi este indiferent. Atunci de ce, de ce mă rog în fiecare noapte pentru un vis? Nu ştiu nici asta. Ştiu un singur lucru: am nevoie de muncă, fizică sau intelectuală, de muncă în afara casei – de o ocupaţie! Am multe idei de „poezii” în cap. Nu ştii că această chestiune s-a transformat întâmplător în cel mai autentic compliment.

Pot să trezesc ziua

[98] 23 decembrie 1941 a fost marţi.

pot alunga umbrele nopţii din jur

pot să împrăştii norii cei negri

cu sclipiri de lumină aurie

Pot să stau în cea mai adâncă zăpadă

şi să chem Primăvara

ştiu unde se află comorile-ascunse

unde dansează şi cântă zânele

Îmi găsesc drumul pe străzi în oraş

pot să merg cu taxiul şi cu tramvaiul

Pot să aprind scânteia din becul electric

Să învelesc un sat într-o mantie de nea

S-alin durerea – şi asta ştiu

îi ştiu pe cei din oraşe şi din orăşele

Pot răspândi bucurii de argint

copacii-i îmbrac în muşchiul cald

ştiu unde stau piticii cei mici

şi ştiu să suflu baloane cu visuri în ele

ceru-nstelat pot să-l aduc

chiar în miezul zilei

Şi ştiu cuvântul cel magic

al elfilor şi al prinţeselor,

castelele lor din văzduh

cunosc o lume întreagă ce nu este aici

Dar este ceva ce n-am ştiut nicicând,

la care nu m-am gândit niciodată

Cineva m-a întrebat cu reproş: „Şi tu,

tu scrii poezii, dar poţi să mai faci şi altceva?”

Albumul iese foarte frumos, ah, îmi prinde bine, aşa cum este... nu, nu, nu spun. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

24 decembrie 1941

Ah, îmi place atât de mult să scriu poezii, doresc să scriu şi să scriu mereu.

Vântul suflă rece ca gheaţa

Vântul e supărat, nu e drăguţ

suflă încă din zori de zi

rafale şi răbufniri mătură şi-alungă totul

oamenii se minunează de vânt

nu ştiu ce se întâmplă

De ce este vântul aşa de furios

S-a certat cu vreun flăcău viteaz

în timp ce sufla?

Poate că gnomi şi pitici l-au aţâţat

cu un strigăt din codrul cel des?

sau a avut un vis în care

un vânt rival sufla şi el

şi fiece frunză din codru smulgea!

Suflă, plânge şi păşeşte

se poticneşte, se ridică şi fuge

cu sau fără zăpadă

cu sau fără nisip

suflă-n acoperişuri,

crengile smulge

Ridică valuri de praf

face prăpăd şi nu se opreşte

peste mocirlă şi peste văi

unde curge pârâul

se-agaţă de braţul morii-de-vânt

azvârle norii pe cer

sare şi ţopăie-apoi într-o parte

zgâlţâie o claie de fân

s-a-ncurcat într-o creangă

şi-apoi a zburat.

28 decembrie 1941, duminică[21]

Sau poate pentru că nu m-am pus sub protecţia Ta. Gândeşte şi crede, deşi este greu de crezut. Ieri, paltoanele, blănurile, gulerele, manşoanele, căciulile, ghetele li s-au luat oamenilor de pe stradă. Iar acum este un nou regulament care interzice sub ameninţarea pedepsei cu moartea să ai până şi cel mai mic petic de blană acasă. Mi-a părut aşa de rău, cel mai mult pentru Dido. Dar pentru ce trebuie să-mi pară rău – pentru blănuri sau pentru căldura aceea, pentru relaţia cordială care s-a împrăştiat şi a dispărut.

Nu l-am văzut pe Zygu de o săptămână şi nu pot să spun că asta îmi face plăcere, m-a vindecat puţin de acea manie a persecuţiei. Dar... a venit după o săptămână, adică mi-a făcut o vizită oficială (în palton) şi, în general, mi-a făcut impresia că-şi îndeplineşte un fel de datorie. Nu asta mă supără, a venit pentru că a fost nevoit, însă mi-am dat seama că ar fi preferat să nu vină, şi ar fi fost de o sută de ori mai bine dacă nu ar fi venit. Nu intru în detalii, dar instinctul meu îmi spune că... ei bine, probabil ştii.

Un alt lucru care mă mâhneşte puţin este că minte. Nu mi-am imaginat niciodată că o persoană pe care o respect poate să mintă. Este dezgustător şi chiar nu înţeleg. Au fost numai minciuni mici, nesemnificative, nu-i aşa? Dar nu contează. În dimineaţa aceasta m-am înecat cu lacrimi de supărare. Cunosc numai un singur remediu pentru aceste mizerii; poate am să-l aplic! Da, da, dar stai puţin! O, mă doare – aşadar iubesc. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

30 decembrie 1941, marţi

Aşadar, a trecut un an de când am scris: „Plecaţi griji, lacrimi şi revoltă”. Şi astăzi, astăzi este cu totul altceva, astăzi sunt cu un an mai în vârstă, am un an în plus de experienţă, poate sunt şi puţin mai matură, dar nu valorez mult mai mult. Nu ştiu să fac mult mai mult.

Îmi amintesc că a fost un spectacol de varietăţi, a fost nostim, Rysiek era foarte binedispus. Astăzi m-am întâlnit şi cu Rysiek, ce diferit este faţă de anul trecut. E gârbovit, blana i-a fost smulsă, dezinfectează nişte bolnavi de tifos, dar tot mai sporovăieşte şi spune istorioare.

L-am văzut pe Poldek, mergea cam înţepenit.

Am primit o scrisoare de la Nora, atât de cordială şi de caldă. O, da! Totul a reînviat în acest domeniu, toate lucrurile sunt la locul lor, ne-am apropiat mai mult şi ne înţelegem una pe alta, suntem unite în prietenie. Un an, şi cum s-a schimbat totul... Iar acum stau la limita dintre ani şi-i sunt recunoscătoare celui care a trecut pentru că mi-a ascultat rugile şi îl rog pe cel nou să fie binevoitor. O, Doamne, fie ca toate visurile să se adeverească aşa! Am văzut-o pe mama, a fost ceva cu Zygu şi a început ceva în politică. Aşadar, anul acesta, care se va încheia peste o oră

şi jumătate[99], va dispărea şi va lua o floare din viaţa mea. A fost un an debordând de iubire. Totul, lacrimi, suspine, explozii de furie, gelozie, toate acestea au pornit dintr-un singur sentiment. Iar tu, An Nou care te naşti, vei avea înţelegere pentru inimile lui Amor? La urma urmelor, eşti tânăr. Ştii şi tu cum să iubeşti. Iar dacă vrei să fii şi tu iubit, dacă vrei ca oamenii să-ţi spună la revedere cu părere de rău şi nu cu un oftat de uşurare, dacă vrei ca data ta să fie înscrisă cu cifre de aur în istoria lumii şi într-o ghirlandă de flori în inimile oamenilor, să fii demn de asta. Adu ramura păcii în această lume dezlănţuită şi urlătoare şi linişteşte-o ca pe o mare sălbatică cu o baghetă magică. Şi să-l iubesc pe cel de care m-am îndrăgostit şi să fiu iubită. Fă ca oamenii despărţiţi de război să fie reuniţi într-o linişte fericită. Şi du-i pe părinţi înapoi la copii şi pe mama la mine. De fapt, este continuarea visurilor mele. Să continue, fiecare din ele este o părticică din şemineu, din „capriciul regal”. Vei înţelege şi eu la fel. Iar mâine am să te întâmpin pe o pagină nouă, deşi poate că mâine se vor întâmpla numai lucruri urâte, însă Anul va fi Nou, va fi plin de speranţă pentru cele douăsprezece luni lungi. Aşadar, adio, anule vechi, cu mulţumiri şi cu recunoştinţă pentru primele săruturi de iubire, pentru mângâierile mamei, pentru prietenie, pentru tot ce a fost bun şi rău. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

1 ianuarie 1941, joi

Am promis, aşadar scriu. A fost o zi la fel ca toate celelalte, de dimineaţă m-am dus la Norka, apoi am stat acasă, după aceea am căutat un cadou pentru ziua de naştere a lui Zygu. Iar când am ajuns acasă, l-am găsit acolo pe Z. A fost foarte vesel şi drăguţ. Urarea lui pentru mine a fost să

[99] Probabil: o zi şi jumătate.

rezist şi să supravieţuiesc. A fost ceva foarte obişnuit. Am stat la masă şi am vorbit.

Z a plecat curând (furios că n-am vrut să-i arăt ce scrisesem în jurnal anul trecut pe vremea asta). Dar nu este adevărat! Ştiu că, deşi aparent totul era bine, lucrurile se mai potoliseră cumva. Se pare că Z avea cele mai bune intenţii, dar sentimentele s-au răcit treptat şi... nu ştiu, dar simt că este ceva. Nu poate continua aşa! Dacă am decis să acţionăm pe faţă, aşa trebuie să facem. Adevărul trebuie scos la iveală! Deoarece ştiu că toate aversiunile, contemplările, cercetările, suspiciunile nu sunt decât o altă formă de iubire. Pentru că nu sunt visuri în care nu apare şi el. Iar acum, moralul meu s-a ridicat, poate pentru că m-am autoconvins. Şi m-am simţit tristă, o, atât de tristă! Am plâns şi m-am gândit la Bulczyk. Am vrut să scriu o scrisoare, care ar fi fost un strigăt de durere! Mă simt aşa de singură, ca şi când n-aş avea pe nimeni, pe nimeni. Este numai Buluś, dar e aşa de departe! Mi-am dat seama că, de fapt, mama şi copilul sunt fiinţele cele mai apropiate una de alta. Înţeleg că sunt pentru mama ce va fi copilul meu pentru mine. Îmi vine să plâng, sunt nespus de tristă. Doamne, fă să fie acum mai bine. Tânjesc după ceva cald... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

5 ianuarie 1941, luni

Scrisoarea de la mama a fost caldă. N-am scris nimic, aşteptam, aştept întotdeauna o îmbrăţişare caldă, o privire, dar nu a suflat decât un vânt rece şi îngheţat. Mi-a îngheţat inima, mi-a adus lacrimi în ochi. Am vrut să-i scriu o scrisoare mamei, dar m-am răzgândit. Această scrisoare ar fi fost un asemenea strigăt de durere, că i-ar fi sfâşiat inima. Nu, mint în faţa lumii pretinzând că sunt indiferentă!

Nu este adevărat! Sunt rănită, pur şi simplu gem de durere. Nu ştiu, este vorba de fata aceea necunoscută care l-a câştigat cu poziţia şi cu naţionalitatea tatălui ei? Sau faptul că nu a pomenit niciodată nici o vorbă despre ea sau că a stat departe timp de două săptămâni? Ce anume? – Totul!

Am vorbit despre asta cu Jarośka. Am vorbit ca două prietene. Dar este o diferenţă între noi, nu de vârstă, ci de sentimente. Eu iubesc totul, ea urăşte totul. Însă am căzut de acord asupra unui lucru: am nevoie de o distracţie, am nevoie de cineva, urgent; i-am şi scris despre asta Norkăi. Dacă asta nu-mi vindecă rana, măcar îmi face o cicatrice. Şi atunci... Cine ştie ce se întâmplă atunci? Vremurile sunt de aşa natură că ar trebui să ne gândim la altceva, la necazurile vieţii, dar bine, eu nu pot. Poate că păcătuiesc. Şi ştii cu câtă neplăcere alcătuiesc un album de poezii pentru ziua lui de naştere? Fiindcă mi-a spus Maciek că asta îşi doreşte. Ei bine, trebuie să fii generos când spui adio. Data viitoare am să încerc să n-o iau chiar aşa de tare în serios, s-o tratez uşor, să nu-mi bat capul, să nu ajung în profunzime. Dar aceasta m-a afectat profund tot anul. Gândeşte-te numai, 365 de zile şi nu a fost una în care să nu mă gândesc la el, atât de puţine nopţi când nu l-am visat. Şi acum totul se va risipi aşa de uşor? De fapt, ar fi trebuit să se prăbuşească deja de mult, i-au fugit întotdeauna ochii după toate fustele, scuză-mă, nu toate – cele care-l priveau în ochi. Este tipic pentru Z să fie atras de fetele care sunt atrase de el. De fapt, mi-a spus odată că răspunde în mod excesiv sentimentelor, se pare că şi la cochetărie. Asta nu ştiu, dar în mod sigur este aşa, nu am trăit-o şi eu? Dar în acest album voi scrie ceea ce simt. Trebuie. Poate că mă va înţelege.

Cum

iubeşte fluturele fiecare floare

de pe câmpie, luncă sau deal

nufăr sau muşeţel

câmp înflorit sau umbrar

când nu aleargă după parfum

ci tânjeşte după nectar

Frunzele

Frunzele-n mai tremură

joacă nerăbdătoare în vânt

este ciudat?

Pentru mine nu-i deloc ciudat

căci ele ard

cu fericita putere-a iubirii

poate că toamna se-ngălbenesc

palide şi zgribulite

probabil că este de ciudă

Iarna sunt moarte

şi îngheţate complet

cad pe podeaua de-omăt a pădurii

foşnesc dar nu cântă

în loc să mângâie ustură

Este ciudat? Pentru mine nu-i deloc ciudat.

*

Şi nici nu ştiu, merită Z sau nu? Probabil că da. Am avut parte de mai multă bucurie decât tristeţe. La revedere...

Am visat un dulce vis

un vis minunat

picioarele mele păşeau

pe norii care păreau

un câmp de culori şi miresme

şi clopoţei

care râdeau

repetaţi mereu de ecou

şi-apoi se răspândeau

în lung şi-n lat

un murmur de râs

auriu şi-nsorit

o, ce zi

şi-apoi în norul cel alb

un roi de fluturi a intrat

cu un nume scris pe cer

un nume strălucitor,

un nume dulce ca visul meu

şi minunat ca şi el

a urmat apoi trezirea

nu tocmai spectaculoasă

cu un ghiont în coastă

ochii sunt larg deschişi

e întuneric, ziua se trezeşte

umbra se pregăteşte să plece

oprind visul dulce

visul de primăvară

din care nu merita

să mă trezesc

O zi foarte tristă şi plină de lacrimi. Noruś, am vrut să-ţi scriu astăzi. Nu – deşi ştiu că asta e de domeniul trecutului – „că sunt prietena ta de plâns”, dar vezi, aşa merge, în mod ciudat. Dar te-ai gândit vreodată la sensul acestor cuvinte? Când cineva trece printr-o perioadă grea, da, grea

sau tristă, când are nevoie de consolare, se adresează celei mai apropiate persoane. Am vrut să scriu despre prietenie, dar ştiu că de azi dimineaţă dispoziţia mea s-a schimbat. Şi? Şi soarta mea este să plâng din nou. O, Doamne, cât de grea îmi este inima! Cuvintele sunt numai cuvinte şi nu spun nimic. Această povară nu va fi uşurată nici de o scrisoare pentru mama, nici pentru tine, draga mea Noreńka, nici prin poezii; povara a fost impusă de cuvintele lui. Atât de umilitoare! De ce am vrut asta? Noruś, numai gândeşte-te, am o sabie înfiptă în inimă, când stă acolo mă doare, mă doare foarte tare, dar când încerc s-o scot, mă doare şi mai tare. Şi gândul la prietenia noastră mi se pare un rai atât de liniştit, încât îl consider sacru. Îţi vine să crezi că a simţit şi el asta? Dar oricum, mă simt mai bine. Se poate spune că am două feţe? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

19 ianuarie 1942, luni

Ziua de naştere! Dragul meu Jurnal! Mamă! Noreńka! Mă simt aşa de bine! Aşa de uşoară. Astăzi a fost ziua lui de naştere. I-am dat o culegere de poezii (este foarte frumoasă şi aproape că m-am îndrăgostit de ea când am alcătuit-o) şi a fost atât de fericit! Nu ştiam că o să-i facă atât de multă plăcere! A fost mişcat. L-am întrebat ce doreşte să-i urez. A spus să supravieţuim războiului fără să ne despărţim. Vreau şi eu asta? Ce întrebare, oare vreau? Nu vreau să ne despărţim niciodată. Aşa cum a spus Z, poeziile ne leagă. Ce bine că înţelege asta. Poeziile sunt ceva extraordinar şi unic, leagă sufletele şi înnobilează dragostea, o înalţă. Doamne, mulţumesc şi fă ca visele mele să se adeverească... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

24 ianuarie 1942, joi[100]

Mă simt aşa de bine! Ne-am lămurit amândoi că ne-am înţeles perfect unul pe altul. Şi am deschis adâncurile tale, dragul meu Jurnal! Eşti supărat? Le-am deschis pentru cineva apropiat şi foarte iubit! Am dat tot ce este mai profund, mai preţios, mai sincer – toate necazurile şi gândurile cuprinse în poezii. „Când vom fi ca nişte nuferi”, Zygunio. Felul tău de a fi mă face sincer să nu-mi găsesc cuvintele, este mai bine să mă întind, să închid ochii şi să visez. Numai Jaruśka îmi strică imaginea cu comentariile ei.

— Arată ca un adevărat jidan cu pălăria asta.

N-are decât să vorbească, poate că are dreptate, nu-mi dau seama, şi chiar dacă ar fi aşa,

Inimii nu-i place să primească porunci

este mai înţeleaptă ca tine[101]

În general, toată ziua am vrut să scriu ceva, dar n-am ştiut ce.

Mai întâi „el” era

---

[100] 24 ianuarie 1942 a fost vineri.

[101] Aluzie la textul unui cântec de Julian Tuwim (versuri) şi Henryk Wars (muzica), cântat de Hanka Ordonówna în filmul lui Mieczysław Krawicz Spionul mascat (1933).

pe un tron de aur

castel, cai şi cavaleri

şi aripi ca o fantomă

un prinţ adevărat, încoronat

ca visurile dulci

în nopţile cele mai dulci

Aleargă, şi sare, şi zboară

balaurul moare

potcoavele de aur

strălucesc şi strălucind

el sare şi scânteiează

pe o perdea de argint

şi iarăşi e „el”

visul sincer al unei fete

A capturat oraşe şi inimi

unic şi atât de frumos

Şi ziduri a dărâmat

scoruri de hochei a marcat

Costumul îi pune în valoare trupul

Apoi au apărut alţii

eroi desprinşi din cărţi

soldatul şi garda

cu avioane şi cu galoane

Datorită lor

Inima ta s-a strâns imediat

Şi apoi... cine?

O siluetă pe stradă

Cineva cu buzele dulci

Cu ochi adânci, strălucitori

La care visezi şi îl vei păstra

Cineva ca un vis de mai

ce nu va dispărea şi nici nu va pieri

Din nou, era „el”

visul real al oricărei fete

luceafărul ei cunoscut

cel care sfărâmă ziduri

şi marchează goluri la hochei.

Cu un talent incontestabil

într-un costum nou şi bine croit

a dispărut pe un ecran strălucitor de cinema

Şi câteodată este exact ca în această poezie. Mai întâi a prins viteză, şi-a luat avânt apoi s-a oprit, iar eu mă lupt, mă lupt, mă lupt şi nu reuşesc să termin. Dar poate că am să termin...

Îmbufnat s-a pus pe-aşteptare

apoi dintr-un singur salt

a ţâşnit ca un şuvoi adânc, nestăvilit

Şi-a desfăcut negrele aripi

într-o clipită

a mâzgălit un şir de poeme

pe pagină la repezeală

Fiece gând şi sentiment

le-a îndesat în semnele negre

în literele neciteţe

ce licăreau în spatele lui

Scuipa vers după vers

tuşea câte-o rimă, apoi

lacrimi vărsa de cerneală

dintr-un stilou jerpelit

Apoi se rezema

cu spatele de manuscris

pe o pagină nouă nescrisă,

neclintit ca o capră neagră de munte

ca o săgeată înfiptă

în scoarţa unui copac

a tăcut mâlc încruntat

a privit cu teamă în jur

iar sfârşitul poeziei

nu va fi nicicând mai aproape

Poate că totuşi am să termin asta. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

26 ianuarie 1942, luni

Astăzi a fost o zi aşa de ciudată. Sărmana şi draga mea Noruśka. A venit încoace într-un suflet şi a spus plângând:

— A murit bunicul.

Şi a fugit. Mi s-a strâns inima şi m-a durut aşa de tare. Mai târziu am fost îngrijorată pentru ea, am crezut că o luaseră să dea zăpada. Ştiu cât este de sensibilă şi ce înseamnă asta pentru ea. Iar după aceea m-am întrebat dacă micuţa de ea nu îngheţa pe undeva. Simţeam că mica mea prietenă îmi este foarte dragă. Jurnalul ei este o poveste a prieteniei noastre. Ar putea fi intitulat Cum s-a consolidat o prietenie. O, dar trebuie să spun că ar trebui să i se dea o

poziţie mai nobilă, să i se acorde mai mult respect. Iar acum suntem atât de apropiate, încât îi trăiesc durerea ca şi când ar fi a mea. Aş dori să vină la noi. Scrisoarea ei cea mai recentă era atât de caldă, încât trebuie să fii cu adevărat foarte sincer ca să fii în stare să scrii aşa. Este aşa de cumplit, Irka şi-a pierdut bunica, Norka – bunicul. O, Doamne, cruţă vieţile tuturor şi opreşte acest război. Buluś nu a scris. Ticiu nu a scris. O, toată familia noastră este un organism sfâşiat în bucăţi. Va reînvia vreodată? Vom mai fi vreodată împreună? Am început să mă îndoiesc de existenţa expresiei „cămin familial" – acum nu-l pot avea decât pe al meu personal. O, fă să fie aşa, Doamne! Bunicii sunt pentru noi toată protecţia şi grija, totul. O, draga, buna mea Bimba! Cu ei parcă zilele sunt cumva mai calde şi mai însorite pe vremea asta geroasă. Trăiesc momente rare în viaţă. Am şaptesprezece ani şi când mă uit în ochii lui uit tot ce este trist pe lume. Şi i-aş înscrie în inima mea cu litere de aur. Pentru că sunt la această vârstă şi în acea stare când cuvintele, privirile, mângâierile aduc bucurie. Când sunt fericită la simpla vedere a iubitului meu. Iar acum poate că poemele au introdus această claritate. Mamă, scrie ce mai faci! Tăcerea ta este atât de grea! Le spun „noapte bună" celor tineri şi fericiţi, „noapte bună" celor trişti şi îngrijoraţi, la revedere, mamă, şi ţie, dragul şi tristul meu prieten. Noapte bună... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Fie ca noaptea s-aducă alinare

un dulce răgaz

celor aflaţi în durere şi chin

un vesel şi vioi spiriduş

pentru cei ce iubesc fericiţi

Aceste mâini răcoroase să-mbrăţişeze

tâmplele arzând de febra zilei

Iar lumii să-i aducă

tot ajutorul de care e-n stare.

şi să bată la uşile

inimilor solid ferecate

noapte bună...

29 ianuarie 1942, joi

Ei bine... Nu a scris, nu. Asta mă apasă aşa de greu. Şi, aşa cum am obiceiul, am început imediat să-mi imaginez – şi nu vreau să mă gândesc. Sunt atât de tristă. Zygu mi-a stârnit această îngrijorare. Spune că-mi place să trăiesc uşor, că nu-mi pasă prea mult de nimic. Dar observă măcar masca pe care o port (cu greutate), sau poate, poate este adevărat, poate că încercând să râd întotdeauna de lume acum râd fără să vreau? Dar nu pot să spun că gândesc aşa despre mama mea, cea mai dragă fiinţă, şi despre problemele noastre care sunt dificile, o experienţă apăsătoare pentru mine. Toată tinereţea mea a fost aşa. Ştii, nu am dus niciodată lipsă de nimic material, doar moral, câteodată. Şi nu am putut să arăt asta şi nu am vrut să-mi pese prea mult de nimic şi a rămas aşa. Acum, Buluś, scrie-mi şi vino să mă vezi. Acestea sunt dorinţele mele cele mai arzătoare. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

30 ianuarie 1942, vineri

Nu, nici o scrisoare, nici un cuvânt... doar capul meu care zvâcneşte, de ce? Şi mă gândesc să scriu o nuvelă. Fără satisfacţie, fără stări sufleteşti schimbătoare, gata. Şi ca răspuns pentru tine, Buluś.

Dacă aş fi cum eşti tu acum

Toţi băieţii s-ar lua după mine

Aş fi înconjurată de mulţi flăcăi

şi i-aş lăsa să mă sărute!

Să-i fac să-nnebunească!

Nu mi-ar păsa, nu m-aş sinchisi

Tânăra fată sfioasă nici n-ar exista

Mi-aş arunca braţele-n lături

şi aş nega apoi totul

i-aş respinge pe cei ce mă-ncurcă

Şi le-aş arăta un picior.

Mi-aş ridica rochia sus

Ca s-o străbată lumina uşor

Şi cu atâta graţie

cine va putea rezista

la această tentaţie?

Nu-i voi rata nici pe cei corecţi

Bătrânele suflete caste vor sta cu limba scoasă

lângă trupul meu, îşi vor da duhul

pe buzele mele şi pe părul meu

pe toţi flăcăii-i voi ţine acolo

să-i fac să se-nece de fericire – şi încă cum!

dacă aş fi cum eşti tu acum...

Dar nu sunt aşa, şi de aceea

Pe altul nu-l voi iubi, chiar de-aş încerca

iubirea mea-i tânără, sfioasă şi conştientă

şi-atât de nefericită, atât de plină de griji...

Sunt mulţumită de ceea ce am scris despre mine – mi-am mai revenit puţin. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

6 februarie 1942, vineri

O zi de vineri atât de obişnuită. Pentru că nu ştii că şi vinerea, ca de altfel în fiecare zi... Am primit o scrisoare de la Buluś. Mi-a adus-o Jerschina. N-am învăţat nimic pentru el. Îmi pare aşa de rău, mi-e aşa de ruşine – oribil. Şi acum chiar vreau să învăţ. Vreau din tot sufletul, mă gândesc numai la asta. Mamă, iartă-mă, te rog, iartă-mă, ai trecut şi tu prin asta odată, la urma urmelor – eu... nu pot.

Zygmunt a vrut să vină mai des, am fost de acord. Dar asta e ceva ce am trăit de la primele stadii ale iubirii – nu-mi place să-l văd aşa de des. Este ca şi când mi-ar fi teamă că va deveni ceva banal, că o să mă plictisesc, că o să rămân fără energie (dar nu este aşa, Noruś?). Atunci de ce să mai hohotim de plâns? Pentru că a fost aşa cum a fost astăzi? În fond, ieri şi mai înainte era diferit. Aşa că trebuie să spun cum a fost. A fost sau n-a fost. M-am emoţionat foarte tare şi am simţit fiori foarte plăcuţi.

Totul a fost dulce: sărutările, privirile şi cuvintele, precum şi tot ceea ce nu e la fel de eteric, da, şi asta. Şi astăzi la început a fost tot aşa – dar nu şi la sfârşit. Pentru că, zău aşa, cine-i de vină că am început să mă gândesc la modul cinstit şi limpede în care povesteşte Z lucrurile? I-am spus şi eu anumite lucruri, şi probabil că tocmai asta m-a umilit atât de mult pe dinăuntru.

„Renuśka! Eşti aşa de prostuţă!” ar spune mama. Pentru că nu ai mai cunoscut altă dragoste înainte de asta? Pentru că visul tău era nevisat? Pentru că acel prim sărut, aşa cum spune Z, a fost ca o cireaşă proaspăt culeasă? Da, de asta! Pentru că atunci când el (la urma urmelor foarte sincer şi de bună credinţă), mi-a vorbit despre toate capriciile lui, despre flirturile ocazionale şi micile poveşti de dragoste, nu am putut să-l impresionez cu nimic de felul ăsta, dacă, în general, aş fi putut să-l impresionez cu ceva. Sau poate că nu este asta... trebuie să-i pipăi inima aşa, bucăţică cu bucăţică, să văd unde doare. Poate discursul pasionat despre Jadzia, nu, nici asta, şi nici faptul că aceste experienţe au fost mult mai romantice decât ale noastre, sau poate comparaţia? Da, da... ai comparat dragostea mea pentru tine cu dragostea ta pentru ea. Eu nu am fost nimic, absolut nimic în viaţa ta; nici măcar nu mi-ai dat atenţie. Dar ce vreau de fapt? Am ştiut asta întotdeauna, nu am cerut (uneori) reciprocitate. Şi totuşi, de ce nu eşti mirat că „am fost mistuită de reticenţă”? Păi am fost jenată, m-a chinuit întotdeauna umilinţa. Indiferent ce făceam sau spuneam mi se părea prea mult. Tu erai liber

să faci orice, dar fetele au regulile lor speciale „binecuvântate”. Şi de ce, Z, de ce s-a întâmplat „asta”? Nu pentru că m-ai considerat atrăgătoare („pentru că nici măcar nu am încercat să fac o conversaţie interesantă”), nu pentru că eu te-am considerat pe tine, aşa, da? Sau poate cearta despre spectacolul de varietăţi şi concurs? Poate a fost neimportant – cât se poate de lipsit de importanţă? Rivalii pe care i-am cucerit, care nu m-au făcut fericită (sau m-au făcut?) (Acum ştiu – spectacolul de varietăţi). La urma urmelor, oricare dintre ei ar fi putut face asta. Ştiam toate astea, dar niciodată, niciodată n-am bănuit că, dacă o să le aud spuse într-o formă drăguţă, „accesibilă”, o să mă doară aşa de tare, ei bine, nu chiar ca un spasm. Nu puteai decât s-o iubeşti, deşi după aceea nu ai mai putut. Iar relaţia noastră nu a avut nici un nume – a fost ceva între prietenie şi exact asta – apoi a dobândit un caracter mai definit. Însă pot să mă exprim şi altfel. Pentru mine, ai fost imediat mai mult decât un prieten (deşi uneori te uram), poate tocmai din cauza asta. Poate că m-aş fi retras şi m-aş fi închis, dacă... Oh, există întotdeauna un „dacă”, şi de aceea am rămas pe loc şi voi rămâne. Dar şi astăzi îmi pare rău că am fost atât de naivă, o novice şi o gâscă. Îmi pare rău că nu pot să spun: „Cel puţin ştiu că nu am trăit în mod plictisitor”. Dar promisiunea va fi ţinută, chiar dacă am iubit cu înflăcărare – ca astăzi. Acum mă simt mai bine, mă simt bine, am să frunzăresc aceste pagini vechi, dezarmant de naive. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Hai să cântăm,

Hai să cântăm

cât mai trăieşte visul tinereţii

cât mai prosperă şi zburdă voios

hai să umplem tot cerul

cu cântecul nostru!

8 februarie 1942, duminică

Aş dori să încep să scriu o poveste. Povestea iubirii noastre. Scrisă complet independent. Dar trebuie să... poate că e greu, când... nu ştiu. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

16 februarie 1942, luni

Mâine mă duc la Noruśka. Toată ziua. O să vorbim după pofta inimii. O să punem totul la punct şi o să construim, cel puţin teoretic, prietenia noastră viitoare. Trebuie s-o facem. Cu orice preţ, trebuie. M-am dus la Irka, mi-a întors vizita. Şi din nou începe să se ţeasă un păienjeniş de relaţii. Dar nu vreau ca această pânză de păianjen să se înfăşoare atât de strâns, încât să mă sufoce. Trebuie să-l văd pe omul meu, trebuie să ne întâlnim. Viaţa asta este dezgustătoare, începe privind la buzele lui şi se sfârşeşte privind la unghiile lui. Încerc din răsputeri să scap de sub influenţa lui. Dar este foarte greu, pentru că visez să-i sar de gât. Dacă aş avea vreo ocupaţie sau pe altcineva, nu m-aş gândi aşa de mult la asta. E ciudat de amuzant că am ştiut întotdeauna dinainte. Ieri i-am spus Jarośkăi povestea răzbunării mele. Jarośka a zis:

— Proasto, inventezi asemenea poveşti!

Iar astăzi, astăzi este ceva adevărat în asta.

Uneori ai rivale – aşa e viaţa. În unele cazuri, numai numele lor te fac să vezi roşu înaintea ochilor. Eu ce sunt, dacă ea este rivala mea? Nu m-am gândit niciodată la asta, dar se pare că el s-a gândit. Nu, nu este nimic. Se va vindeca, asta e sigur. Sau se va vindeca, sau se va strica pentru totdeauna! Poate numai pentru câtva timp. Pentru că mi se pare greu să renunţ la acest vis. Visul pe care l-am adus la perfecţiune, cultivat în gândurile mele cele mai secrete. Să suport hachiţe – deja? Nu, nu le-am numit corect. A fost iniţial o dispoziţie sufletească bună, dar am ştiut imediat, am simţit şi m-am schimbat, ah, m-am adaptat. Şi sunt furioasă! Dar este cel mai bine să ascunzi o proastă dispoziţie în cea mai bună dispoziţie.

Ne-am făcut portrete unul altuia. Zygu a fost mai deschis, aşa că eu am scris un supliment şi mai „adorator”. Ce ciudat este că prefer întotdeauna să spun mai mult, că vreau să dau ceva la fel de bun cum primesc! Cadrul schimbă foarte mult, ştiu asta, este ca decorurile de la teatru. La revedere, noapte bună. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

18 februarie 1942, miercuri

De ce s-a terminat aşa o zi atât de frumoasă? De ce tocmai această zi, plină de conversaţia prietenească cu Norka şi de lumină, radiind de planuri pentru lumea noastră, s-a terminat şi s-a prăbuşit aşa, ca mine? De ce nu sunt înviorată de această zi de 16 martie şi de visul frumos de a fi împreună, de a fi la munte, numai unul pentru altul? De ce este iubitul meu mai rău decât toţi ceilalţi? De ce este aşa de odios? Odios, da! Nu este strigătul unei fete exuberante, nu! Îmi dau perfect de bine seama că toate literele acestui cuvânt sunt odioase ca nişte viermi mici,

care formează un întreg odios. Ce meschin, ce josnic şi trivial este totul: bisericuţe, bârfe, bisericuţe, bârfe, bisericuţe... până la infinit. Mamă, unica, iubita mea mamă, ia-mă din această atmosferă sufocantă şi dezgustătoare. Şi Jarośka îmi face şi ea viaţa imposibilă! Vezi, am vrut să dau aripi iubirii. Mi-am pus tot sufletul în ea, dar aripile s-au frânt şi sufletul a căzut, s-a îngropat în pământ, a devenit cenuşiu. Ei bine, de ce mă mir? Totul fierbe până ajunge aici. Sau poate că nu ne-am înţeles niciodată, niciodată unul pe altul? Şi simt atâta nevoie de cuvinte calde. O, mamă! Şi citesc o carte despre iubire. Mare, pură, deşi „pământească”, şi cred că o asemenea iubire poate exista numai în cărţi, sau poate... Poate că iubirea mare, frumoasă există numai acolo? Poate că poţi să primeşti ceea ce dai? Dar nu aici, nu am bătut la inima la care trebuia, am greşit, o, cât de oribil, de oribil am greşit... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

24 februarie 1942, marţi

Eu. Îmi vine să râd de mine însămi. M-am îngrăşat ca o mătuşă bătrână, mică şi îndesată. Am bărbie triplă. Despre ce să scriu? Sunt din nou în viaţă. Am de făcut o mulţime de drumuri. O mulţime de lucruri de discutat cu Noruśka. Şi ştii ceva? S-a putea să avem o aniversare oficială a prieteniei noastre, 16 februarie 1942.[102]

Ziua de astăzi a început exact la fel ca oricare alta. Mi-a spus că am fost nesuferită recent şi una, şi alta. Şi că am ţinut totul la distanţă etc., etc. Până ne-am uitat la pariul nostru (şi am numărat poeziile). Zygmunt mi-a luat fotografia, cea care a intrat pe scena vieţii noastre de atâtea ori înainte. A vrut s-o păstreze, l-am rugat, l-am

---

[102] Ar fi trebuit să fie 16 martie 1942.

implorat, am început să plâng, nimic. Zygmunt a fost neînduplecat, deşi nu pot să spun că a fost neatent, dimpotrivă. Jarośka mă face să mor de ruşine. Ca un gest de pace, am să-i dau lui Zyguś un exemplar. Dar m-am împotrivit din toate puterile, nici chiar mângâierile şi privirile lui nu m-au clintit – nu! Şi de ce? Zygmunt m-a întrebat asta şi nu am putut, n-am ştiut cum să explic. În fond, fotografia asta face parte dintr-un vis. Visul mare, de aur, pe care-l duc cu mine prin viaţă, un vis care a prins rădăcini în mine, care trăieşte şi vibrează. Aşa am spus – cu orice preţ. Preţul este pacea şi liniştea, o consemnare incompletă în album, poate chiar tensiunea din relaţia noastră, sau chiar despărţirea...

Dar acest vis este incredibil, nimic nu mă va face să dau înapoi, nimeni nu mă va trezi la realitate. Mă gândesc că într-o zi va fi în album, iar eu îi voi spune unei păpuşi mici: „Ştii ceva... nu sunt lacrimile mele. Un vis nu poate fi evocat înainte să se realizeze.” Aşa că Zygu s-ar putea să fie supărat, deşi eu am crezut că a înţeles. Zyguś, te iubesc aşa de mult; indiferent ce am făcut, trebuie să mă ierţi. Dar când mă gândesc că asta s-ar putea să nu se întâmple joi sau sâmbătă sau... niciodată, mi se frânge inima, simt o asemenea durere... din nou. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

28 februarie 1942, sâmbătă

A fost bine şi a fost rău şi apoi bine din nou. Sentimentele acestea se revarsă în mine. Dar i-am scris mamei o scrisoare, o scrisoare lungă, care mi-a adus o oarecare uşurare. O, dacă aş putea să plec de aici! Parcă fiecare om pe care-l întâlnesc este duşmanul meu. Poate că din cauza acestor poveşti.

Zyguś este atât de dulce, dar nu pot să dansez, sunt apatică, nesuferită, teribilă. Nu mai vreau nimic altceva decât... să mă duc la mama. Să mă duc acolo şi să am un răgaz. Sunt îngrozitoare pentru că spun toate aceste lucruri urâte despre el într-un moment de slăbiciune. Este greşit, este meschin şi adevărat. Mamă, sunt aşa de nefericită... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

6 martie 1942, vineri

Săptămâna aceasta a fost plină de evenimente. A fost ziua de naştere a Irkăi. Am petrecut ziua cu Nora; a fost foarte plăcut. Am făcut câteva fotografii cu Nora şi cu Jarośka (apropo, probabil că sunt oribile). Poate că o să facem fotografii duminică şi mama a scris şi a trimis două pachete şi una, şi alta.

Nu l-am văzut pe Zygu toată săptămâna. Da, iar acum o să am o criză de nervi, o să-mi vărs furia, o să explodez! Da, pentru că nu-mi pasă că face vizite. Înţeleg – mi-a spus chiar el asta – îi place să fie în compania altora. Dar se jenează să meargă cu mine; pur şi simplu se jenează şi se simte stânjenit. De fapt, mi-a şi spus asta, adică n-a vrut să meargă cu mine şi a spus că se duce singur. Oricum, am să-l scutesc de neplăcerea companiei mele, poate că se jenează cu mine şi pe stradă. Da, e greu. Este greu de descris cât sunt de amărâtă, am un gust ca de fiere în gură. Şi gândeşte-te, gândeşte-te cât de înjosită m-am simţit când Lidzia a întrebat dulce:

— De ce nu ai venit cu Zygu?

Alte dezamăgiri tot timpul.

Scrisorile pentru mama sunt singurele lucruri care mă liniştesc. Nu pomenesc nimic despre „problemă”, dar spun în mod corect că aş vrea să plec de aici, să găsesc o lume diferită – ştiu că nu va fi mai bună, dar mă atrage pentru că va fi nouă. M-am săturat de acest tête-à-tête. Şi asta numai pentru că friptura aceasta nu are sos. „Sunt furioasă pentru că mi-am întors inima pe dos ca pe un buzunar vechi şi am scuturat toate firimiturile. Ştiu, ştiu că sunt o vacă proastă. Nu trebuie să-mi spui.” Aşa i-am scris Binkăi. Mai ţii minte „Deschideţi-vă inimile”? Mi-e ciudă acum pe această poezie, o contrazic; m-a convins numai temporar şi acum o neg din toate puterile. Am greşit. Chiar aşa, „deschideţi-vă inimile – în faţa inimilor larg deschise” este corect. Dar numai faţă de cele care sunt larg deschise. Iar dacă acolo nu a mai rămas nici un secret dulce, va fi goală.

Lumina violetă se prelinge subţire

iluminând urna roşie de rubin

arătând viziunile dinăuntru

fermecate fantome ce se frământă

vedem transe profunde ascunse

în tonuri de rubiniu

frunţile se-odihnesc, privirile scapără

Se vede cununa de licăriri

regina misterelor în fantezia adâncă

pe tronul ei ascuns în amurg...

Cineva a deschis copertina

lăsând să pătrundă lumina

în taina cea sumbră

căutând ceva ce se ascunde

scotocind în dulapuri şi colţuri

privind pe furiş într-o vază

căutând şi răscolind cu ambele mâini

pentru-a conchide: „Pustiu, ea este un loc pustiu”.

Un secret încetează să mai fie secret când îl află cineva. Inima mea este pustie, pentru că am spus tot.

Nicicând nu voi fi supărată, iubire

când obrajii ţi se-mbujorează

când descoperi ceva alarmant

când spui încet: „E secret”.

Îţi pui un deget la buze,

părul îţi cade pe frunte

Ochii privesc în sus şi-apoi mijesc

Plini de mister, surpriză şi dezaprobare

Ştiu că ai vrea să spui

Ştiu că ai vrea să strigi: „Este greu,

e-aşa de greu”, dar hei!

Vrei să ştii totul?

E plicticos şi fără noimă

Da, aş vrea să aud despre el

dar nu voi fi supărat, iubirea mea,

căci nu ar fi potrivit

nu ar fi taina cea dulce a ta...

Aşadar, el se jenează. Ei bine, pe mâine. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

(Sâmbătă)

Rana nu s-a vindecat, cum ar fi putut? Irka a fost aici cu Waldek şi cu Zygmunt. Şi a fost drăguţ. Chiar foarte drăguţ. Transmit sărutări... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

11 martie 1942, MARŢI[103]

A venit iar la mine şi a fost ca altădată. Şi din nou l-am respins. Nu pot spune că nu m-am simţit ispitită. Chiar am fost, dar rana încă nu s-a vindecat şi cred că nu se va vindeca niciodată. Furia aceasta va ieşi la suprafaţă în altă parte, în timp ce eu voi face totul ca să primesc înapoi cealaltă parte a portretului. De ce? Pentru că acum chestiunile cele mai intime – nu ale inimii, ci ale sufletului –

[103] 11 martie 1942 a fost miercuri.

stau aşternute fără ruşine pe hârtie şi rânjesc; sunt în mâinile cuiva. Şi nu este vorba că ar putea el să le arate altcuiva, acum sau mai târziu, când „asta” nu va mai exista, şi nici de faptul că le va citi sau nu el însuşi. Este vorba de faptul că există, că trăieşte un alt „Eu”. Că sunt împărţită în două, că am scos ceva din mine şi acum acest ceva există. Nu înseamnă că sunt proastă. Înseamnă mai degrabă că îl iubesc pe acest idiot care nu-mi întoarce iubirea, că eu cred, cred cu putere într-un vis, care nu se va adeveri niciodată, care este numai o fantasmă. Şi mi-e aşa de milă de mine, că-mi vine să mă ghemuiesc într-un colţ şi să plâng. Mi-e aşa de milă de tine, fată proastă, pentru că văd cât de multă suferinţă te mai aşteaptă – nu se va încheia prea curând.

Aşadar, se îngrămădesc o mulţime de necazuri în faţa mea. Mă bucur că vine mama, am să-i povestesc. Dar mi-e teamă că s-ar putea să nu mă înţeleagă, s-ar putea să-mi spună să râd de toate acestea, să nu-mi mai pese, când eu încă iubesc, iubesc atât de mult. Cea mai mică adiere este suficientă ca să-mi provoace o durere de cap care continuă şi continuă, până îi spun Norei sau ţie. Dar... Nimic... Este adevărat că...

Da, este exact aşa!

Cred că primăvara nu e fericire

Nu se potriveşte cu firea mea

Eu mă revolt, voi fi huiduită

şi voi sfida restricţii severe.

Voi înşfăca umbrela veche şi spartă,

Voi încălţa galoşii cei negri, fără crâcnire

Fularul şi haina de toamnă.

Nasu-mi va curge, o, ce scârbos!

Şi aşa urât încotoşmănată

Voi străbate oraşul murdar

şi voi striga să m-audă cu toţii

„Ce vreme oribilă autumnală!”

Şi-am să nimeresc peste-un tembel

Trecătorii ţinuţi departe-n pripon

se vor hlizi la fantoma de cauciuc

vorbind acum despre toamnă.

„E toamnă unde sunt eu, zău aşa,

Vă asigur, vă dau cuvântul meu,

eu aduc toamna cu uşurinţă,

căci primăvara nu este pe gustul meu!”

Nimeni nu pare să înţeleagă.

Nimeni nu pare să-mi dea dreptate.

Şi-atunci plictisită, nefericită, obosită

Rămân acasă şi mă ascund.

Uşile-nchid şi trag perdeaua.

Pun o mulţime de lemne în sobă

şi mă feresc de primăvară.

Mâinile-mi frec în pavilion

până vin nămeţii din nou.

Voi reveni tot la toamnă

de nu se schimbă din temelii!

Chiar că n-aş vrea să fie vreme frumoasă şi mii de „cupluri” să iasă pe străzi. Sunt egoistă, teribil de egoistă, dar zău aşa, la ce bun? Nu am nevoie de asta; îmi sfâşie inima. Uneori mă revolt. Vreau să ridic capul (la urma urmelor, vine primăvara) şi să lupt. Da, să lupt împotriva iubirii mele, împotriva lui şi împotriva propriei neputinţe şi prostii. Vreau să uit totul şi să scriu un roman. Am să încep curând, deoarece am sentimentul că totul trebuie să-şi găsească un debuşeu. La revedere, noapte bună... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

12 martie 1942

Nu am cum să exprima asta. Nu se poate. Mă gândesc numai la părinţii mei care, deşi sunt în viaţă, m-au transformat în orfană. De ce nu am astăzi un loc al meu, de ce sunt la mila unor oameni care pot să spună în orice moment: „Pleacă de-aici! Nu suntem obligaţi să te hrănim!” Asta mi-a spus bunica astăzi. „Pleacă de-aici!” De ce nu mi-a spus mai înainte? De ce m-a lăsat să trăiesc cu ei? De ce nu m-au trimis părinţii undeva să lucrez, sau chiar mai bine, de ce nu ne-au ucis pe amândouă atunci când s-au despărţit? Iar acum eu trebuie să mă gândesc la asta. Trebuie să mă gândesc la o modalitate de a părăsi această viaţă într-un mod discret, pe neobservate. Să dispar. Atunci

toţi ar fi fericiţi, părinţii n-ar mai trebui să se gândească la mine, bunica şi bunicul ar avea destulă mâncare pentru ei, nu ar trebui să aibă grijă de bastarzii altcuiva, şi eu... eu aş fi cea mai fericită dintre toţi. Dar ştiu că nu se va ajunge acolo. Nu am curaj. De ce, de ce îmi spun toate astea, nu ştiu. Ştiu că mă mai ţine laolaltă numai speranţa pentru ziua de mâine. Dar mâine este... am să încerc.

La revedere, dragul meu Jurnal. Îi iubesc pe toţi, dar tot curajul meu în viaţă era acasă. Nu este vina mea că nu am o casă; este vina oricui altcuiva, dar nu a mea. Aşa că sufăr fără să fiu vinovată de nimic. La revedere. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

O să compunem un poem viu

să-l cufundăm într-un râu fericit

va fi rostit de toţi cu tandreţe

de toţi cei tineri în primăvară

alcătuit din vorbe fierbinţi

şi plângeri de afecţiune

înrămat în atenţia buzelor noastre.

Va zvâcni în sângele nostru

cu gust de sărut şi-n lacrimile noastre

va mirosi a iasomie şi a liliac

un cântec vechi răsunând

atât de duios în ureche

viu ca un fluviu năvalnic

oricine îl va citi îşi va spune:

„Îl ştiu, ar putea fi poemul meu...”

16 martie 1942[104]

Al treilea an de război. Dar, Renia! Ce ne pasă nouă astăzi de război! Am sărbătorit a doua aniversare a prieteniei noastre, exact aşa cum am plănuit. Nu m-ai lăsat să termin, aşa că trebuie s-o iau de la început. Limbile demodate ale ceasului s-au mişcat câteva ore mai înainte, dar în acest timp s-au schimbat atât de multe. Dimineaţa a fost minunată, a fost cât se poate de bună, obişnuită, încântătoare şi în acelaşi timp neobişnuită. Am învins-o pe Irka, am avut sentimentul că ne îndreptăm spre ceva mai bun, că avem de sărbătorit o zi mare! Nu am mai fost de mult timp în asemenea dispoziţie... Şi totul a dispărut când a apărut Zygu. A adus cu el ceva străin, ceva rigid, m-a împins în starea în care sunt acum. Aş vrea să scriu ceva vesel, să-ţi mulţumesc, Renia, pentru eforturile tale de a face ca această zi să fie plăcută, dar nu pot. De dimineaţă radiam de bucurie, acum stau aici, mi-e frig, sunt aplecată peste o pagină a jurnalului tău, sunt complet zdrobită şi nici măcar nu mă mai pot gândi la nimic. Este din vina lui Zygu. M-a făcut să mă simt ca un om mic, stupid, neimportant, care poate în cel mai bun caz să zâmbească prosteşte sau mai degrabă să râdă şi atât. Renia, nu te supăra pe mine pentru că am stricat această zi plină de căldură, de dulceaţă, de încântare. Trebuie să ţinem minte un lucru: mulţumirea nu este niciodată creatoare. Îi sunt recunoscătoare lui Zygu că m-a adus înapoi cu picioarele pe pământ (sunt sigură că absolut fără să vrea). M-am

[104] Această consemnare a fost făcută de prietena Reniei, Nora.

trezit, nu ştiu pentru cât timp, pentru că există altcineva care poate să-mi afecteze acum starea sufletească.

Am putea de fapt să începem romanul nostru acum, atmosfera nu ar putea fi mai potrivită, dar este o problemă, Renia, pur şi simplu eu nu sunt în stare. Nu am nici un pic de talent la scris. Ţie îţi vine uşor, ai condei. Şi cunoştinţele mele sunt mult prea limitate ca să încep să scriu chiar şi cel mai mic roman. Renia, începe să scrii singură, poate că am să mă alătur şi eu, poate că nu, rămâne de văzut.

Dar acum mă gândesc la ceva nou, este ideea Milei. „Organizează o zi a adevărului”, ne-a spus ea, „şi pune totul pe masă!” Da! Trebuie să aducem la îndeplinire acest plan. S-ar putea să-i schimbe atitudinea lui Zygu, s-ar putea chiar să mă apropie pe mine de voi doi.

Este ciudat, de fapt nu avem nevoie de condiţii noi, pentru că nu cred că putem fi mai aproape una de alta decât suntem acum. Pentru că, Renia, suntem foarte apropiate, dar sunt departe de tine şi de Zygu. Simt asta întotdeauna când sunteţi împreună şi chiar aş vrea să se schimbe. Aşadar, fruntea sus, totul trebuie să se termine cu bine. Am realizat aşa de mult, Renia, vom realiza şi asta. Vivat 16 martie! Vivat draga noastră prietenie! „Plecaţi, necazuri, lacrimi şi revolte...”

17 martie 1942, marţi

Ieri nu am scris pentru că ai fost la Norka. Păcat. M-am simţit aşa de bine. Şi tot calmul acela fericit, transferat în paginile jurnalului Norei. Aşa m-am simţit toată după-amiaza. Am fost împreună toţi patru şi m-am gândit că suntem atât de apropiaţi. Păcat că tu, Nora, nu te-ai simţit la fel... (ah, nu ştii nimic despre Julek). E ciudat că am scris

atât de puţin despre Julek. Acum am să scriu mai mult, căci a devenit... să spunem... „cumnatul” meu.

De fapt, îmi place Julek foarte mult, mai ales că m-a dezamăgit într-un mod drăgălaş. Mă aşteptam să aibă experienţă, să-i placă fetele, să fie trândav, mereu în căutarea plăcerii, superficial, talentat şi foarte isteţ. Şi acum văd că este foarte sincer, nu are nimic artificial, nimic nefiresc. Este foarte bun şi nu e deloc încăpăţânat. Aşadar, sunt bucuroasă că Nora a rostit: „Sunt îndrăgostită”. De fapt, a sunat ca o întrebare, „Oare?”, dar îl iubea fără să-şi dea seama de mai mult timp. Şi îi urez numai bine în dragoste. Aşteptam cu nerăbdare să se întâmple.

Ieri am simţit că toate visurile noastre s-au împlinit. Am câştigat împotriva ei, vaca aia nesuferită, avem „pruncul” nostru comun (albumul), avem prietenia noastră şi... facem fotografii. Da, asta (pentru cei care se pricep) înseamnă foarte mult. Şi după aceea, adică ieri, când am rămas în sfârşit singuri, a fost foarte plăcut şi mirosea a primăvară. Zygmunt a spus că nu ne vom mai certa niciodată. Dar eu am răspuns că nu este posibil. E adevărat, ştiam şi am recunoscut că eram furioasă şi când sunt furioasă inventez lucruri jignitoare despre el şi am uitat deja despre ce a fost vorba şi mă simt prost din cauza asta, până când rana mă usturǎ din nou. Până când mi-am amintit că s-a jenat să meargă cu mine la Irka. Iar astăzi povestea cu fotografia m-a enervat din nou.

Şi ştii ceva, astăzi l-am privit cu ochi foarte nefavorabili. Krela avea dreptate când a spus că este vulgar – îmi venea să mor de ruşine. Dar Norka a făcut să dispară totul, a prezentat totul cu umor şi blândeţe şi drept urmare a reuşit să-mi fie simpatic. Buna, draga Nora, este aşa de drăguţ din partea ei. Sunt curioasă în legătură cu fotografia şi ce

spune el. Sunt sigură că arătăm ca Antek şi Margośka.[105] O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

19 martie 1942, joi

Dulce joi, cu gust de săruturi şi lacrimi! Mi-am exprimat îngrijorarea şi acum mă simt mai bine. Şi Zyguś este bun şi iubitor. Însă uneori mă supără ceva. Nu ştiu ce anume. Anumite conversaţii îmi lasă un sentiment neplăcut. Dar îl iubesc foarte, foarte mult, chiar dacă nu-l mai găsesc aşa de frumos ca altădată. Îmi place această atmosferă blândă, plină de mângâieri, de căldură – aş da orice pentru ea. Da, draga mea mamă, mi-e dor, tânjesc după ceea ce nu am, pentru că eşti departe. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu. Noapte bună...

21 martie 1942, sâmbătă

Trebuie să vină Irka. Nu are importanţă; Irka este meschinăria întruchipată. Mila a numit-o aşa cum este...

Dar astăzi e o zi specială pentru mine, pentru că Norka... tremur de curiozitate şi de mulţumire. În sfârşit, oh! acum pot respira.

---

[105] Ar putea fi o referire la Antek din romanul lui Władysław Stanisław Reymont Ţăranii şi la personajul principal din lucrarea lui Józef Birkenmajer Opowiadania Margośki (Povestirile Margośkăi).

Îmi pare aşa de rău

de primăvară, de mine şi de iubire,

aş vrea să mă înec în cerul fără sfârşit

în azuriu, pe urma privirilor mele

sau în necunoscut să mă avânt

atât sunt de singură şi de sărmană

sunt părăsită de toţi

mă lupt cu neputinţa şi sincer

inima mea va fi aici chiar când voi pleca

Nimic nu voi face, draga mea doamnă

Căci nu pot lupta împotriva mea

Şi deşi ştiu, deşi doresc

deşi mă străduiesc şi deşi îmi spun

Rămâi pe loc, şi eu mor cu tine

Dar ştiu prea bine că nu-i aşa,

Tu râzi de mine, nu este aşa?

Nu am să mor, nu e rândul meu

Voi mai trăi, sorocul încă nu mi-a venit.

Am să termin mai târziu.

Am câştigat. Sau, mai bine zis, Nora a câştigat. A insistat şi astăzi (nu s-a întâmplat), dar s-a manifestat. Am simţit că ne avem una pe alta şi că-i avem pe ei.

Julek s-a dus cu Nora, Zygmunt a rămas cu mine. A fost cumva dezumflată, dezamăgită şi însingurată. Am văzut că ar fi dorit să mă facă geloasă şi apoi să-mi arate compătimire (aşa cum a făcut altă dată), dar s-a prins în propria capcană. A fost în mare măsură datorită lui Zygmunt. I-am fost atât de recunoscătoare pentru asta. Aş fi putut să-l sărut până mor. Zyguśka, simt o dorinţă atât de mare cum n-am simţit de mult timp. Apropo, ai fost prost dispus. Lucrul cel mai bun este că acum mi-e milă de Irka, sunt chinuită de regrete când mă gândesc că aproape îi venea să plângă când a plecat. Îmi pare foarte, foarte rău, dar aşa trebuia să fie, aşa este viaţa. Dacă ar fi plecat zâmbind, acum aş fi plâns eu. Buluś, acum poţi să râzi. La revedere, îţi trimit sărutări ţie... şi nu ţie. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

23 martie 1942, luni

Mulţumesc, Doamne! Multe mulţumiri pentru că nu sunt singură acum, înfometată şi la închisoare, ci acasă cu cei dragi – preţuiesc lucrul acesta. Încă îmi amintesc chipul cu caschetă şi sunt îngrozitor de speriată, la fel de speriată ca atunci, şi îmi vine să plâng. A fost un adevărat miracol, un miracol extraordinar, şi îţi mulţumesc, Doamne Atotputernic, şi draga mea mamă, care se roagă pentru mine undeva departe. În comparaţie cu asta, orice altceva este banal şi şters, plimbări săruturi, fotografii. Ce dacă Z face aşa, ce dacă sunt îngrijorată că nu-l mai plac, toate

acestea par ridicole, atât de ridicole că în mintea mea i-am acoperit faţa cu palmele. Dar nu este deloc nostim, cum pot spune aşa ceva, cum pot fi o asemenea vacă? În faţa tandreţei lui m-am silit să mă stăpânesc şi după aceea nu am mai avut nevoie să mă forţez deloc, ceea ce a fost cel mai bine. Sunt bucuroasă că ziua de azi s-a încheiat… dar e şi păcat. Pentru că iar tânjesc după ceva. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

25 martie 1942, miercuri

Este aşa de ironic. Ne închid cartierul (n-o s-o mai pot vedea pe Norka); scot oamenii afară din oraş; sunt persecuţii, nedreptăţi. Şi pe deasupra, este primăvară, săruturi, mângâieri dulci, care mă fac să uit de toată lumea. La revedere. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

28 martie 1942

Cineva stă acasă, pentru că trebuie. Cineva are o oglindă pe masă şi se uită în ea ca să vadă dacă s-a îngrăşat. Gândurile se agită în capul cuiva ca apa peste roata morii. Am fost întreruptă şi n-am terminat, la revedere. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Ziua următoare

E păcat că n-am scris ieri. Dorul de primăvară m-a copleşit ieri. Zyguś e aşa de bun cu mine, aşa de tandru, de afectuos – ca niciodată până acum. Chiar şi când suntem şi cu alţii, mă simt bine, adică am un sentiment plăcut, nu mai e cazul, nu, nu mai este. Pur şi simplu nu mai pot să-i suport pe toţi aceşti „vânători”. Sunt o mulţime. Sunt înconjurată de parcă aş fi într-o cuşcă. Unii sunt sinceri şi oneşti, alţii mă vorbesc de rău pe la spate, alţii mai încearcă printr-un frate sau un văr, iar alţii... ei, nu merită să scriu despre asta.

Păcat că n-am făcut fotografii. Ştiai? Şi ce ai crezut? Nesuferită lume. Nu, nu omenirea, numai lumea noastră mică. Şi oricum, de ce îmi povesteşte Zygu toate astea, mă exclude din relaţia noastră şi în acelaşi timp îmi dă un îndemn, încep să „simt” că sunt pe pământ. „Dacă soarele străluceşte numai pentru burghezie, vom stinge soarele.”[106] Aşa este! Da, da, asta am învăţat.

Julek mă dezgustă. Nu-mi place că nu-i spun Norei, dar nu pot. Pare atât de fericită, atât de mulţumită de sine. Cum aş putea distruge asta cu un singur cuvânt?! Nu, nu voi face asta, nu pot. Şi oricum, nimeni nu este perfect. Nimeni, nici măcar nu ştiu ce este mai bine. Dar când Z mi-a spus asta, m-am bucurat. M-am bucurat că există, în general, că existăm noi şi fetiţa[107] noastră. Simţeam că ceea ce avem noi este mai măreţ decât ce avea ea. Că Z este mai permanent. Dar nimic nu e sigur. Absolut nimic. Trec printr-o perioadă ciudată, vreau să scriu versuri şi nu pot – nu am energia necesară.

---

[106] Cuvintele lui Lev Troţki.

[107] Acest cuvânt apare de mai multe ori în jurnal, dar semnificaţia lui nu este niciodată clară. Poate că este un termen special al celor doi, Renia şi Zygmunt, o metaforă pentru relaţia/iubirea lor.

Alo, ascultaţi aicea voi

trecători caraghioşi

visători cu ochii deschişi şi poetaşi

fantezişti incurabili

care prin lume umblaţi

privind mereu în sus

ce căutaţi prin stele aşa sus?

După cine oftaţi

în noaptea cu lună?

Este viaţă şi aicea jos

Bubuie şi aici vijelios

clocoteşte şi fierbe

Valul trebuie întâi domolit

Să nu urmaţi pe căi greşite

pe harta cerului de necuprins.

Nu mai priviţi nesfârşitul

cu ochii mereu visători

decât dacă vreţi să riscaţi

să fiţi înghiontiţi şi pedepsiţi

Puterile să v-adunaţi, nu staţi pe gânduri

priviţi la ce-aveţi aici în jurul vostru

altfel un preţ greu veţi plăti

şi vânătăi din plin veţi primi.

Da, este adevărat, dar este aşa de frumos printre nori şi aşa de urât aici, jos pe pământ – că nu are rost. Acum ceva despre club, o mică bârfă.

Haide, chiar vrei?

Hai să urcăm pe munte

Cândva spuneam „Da”

Dar azi te întreb

Haide, chiar vrei? Şi chiar poţi?

Asta-ţi doreşti? Şi ştii cum?

Aceasta e toată iubirea mea

Este o mare întrebare

Ştii oare?...

Da, da, iubirea noastră

Este o altă întrebare

De fapt, ce doreşti?

Da, iubirea noastră e chiar întrebare

Dar cum îndrăzneşti!

O să mă gândesc la asta în pat. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

7 aprilie 1942, marţi

Asta este... Ne-am certat... şi am decis să stăm supăraţi. Dar Norka a venit să mă convingă. Şi a reuşit. Mă las uşor convinsă. De fapt, sunt bucuroasă că Norka a vorbit cu Zygu. Doream asta de mult. Mă bucur foarte mult că vine mâine la picnic şi că-l iubeşte pe Julek al ei, că trece prin această primăvară cu asemenea „înflorire”. Mă gândesc la primăvara mea de anul trecut. Să fie fericită Noreńka, merită. „Primăverile” noastre seamănă aşa de bine, aşa, ca noi. Dar este şi „ceva” diferit.

Am să mă lupt cu Irka... cu toate armele disponibile. Am avut acel sentiment stupid, indiferent şi acum... nu contează. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

9 aprilie 1942, joi[22]

Totul este deja bine, totul e bine. Lucrurile merg bine... şi asta e bine. Adorabilul, adorabilul meu Zyguś! Îmi pare aşa de bine că ne-am cunoscut. Draga, draga mea Nora! Îmi pare aşa de bine că ne-ai cunoscut pe amândoi. Zyguś, sufletul tău este la fel de delicat ca o mimoză. Se strânge la cea mai mică adiere de vânt. Moare. Nu voi fi niciodată altfel. Am să fiu întotdeauna o visătoare, asta este. Am să privesc mereu în sus, trăiesc şi acum în tărâmul viselor. Buluś, astăzi, chiar dacă nu te iubesc mai puţin, am o

nemulţumire şi nu este pentru prima dată. Acum mă simt atât de bine cu el, aş vrea să mă agăţ de el, să-l ţin strâns şi... gata. Al meu, al meu, numai al meu! Bun, mai bun decât mine. La revedere, Zyguś... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

10 aprilie 1942, vineri

În dimineaţa aceasta m-am gândit foarte mult la conversaţia noastră de ieri. Soarele era atât de luminos şi (părea) iubitor. Simţeam primăvara, pot să spun că asta a fost prima mea zi adevărată de primăvară. Astăzi am fost agasată de „cupluri”; de fapt, este aşa de câteva zile. Astăzi chiar şi perechile care se sărutau îmi evocau numai sentimente prietenoase şi calde. Dar chiar astăzi, da, de dimineaţă, plănuiam să mă duc departe, sus, în adâncul meu şi, aşa cum plănuiam de ceva timp, voiam să-l iau şi pe Zygu cu mine. Cred că începutul era cam aşa:

Ce spui? Dă-mi mâna ta

Hai să plecăm, să părăsim acest tărâm

Da, în mod sigur, acesta era începutul, l-am scris exact aşa, dar mai târziu am renunţat la el, am vrut să călătoresc singură, însă după aceea m-am gândit cum mergeam împreună. Şi a ieşit cam aşa ceva din încâlceala de gânduri:

Călăresc pe orice libelulă

Galopez pe raza strălucitoare

Mă caţăr pe orice nor care trece

Cercuri descriu zi de zi

Vântul bătrân mă ştie bine

Îmi strânge mâna călduros

Şi mă întreabă: „Spune-mi, te rog,

iubit călător, mergem la drumul cel mare?”

„Dar încotro?” doreşte să ştie un ghiocel

cel care creşte lângă un porumbar

„Departe, prieteni, oricât vreau de departe

Unde cerul sărută pământul în zori.”

Ştirile lumii acolo nu mă ajung

Nici cu viteza luminii

Dar dacă vrei zborul să-mi urmăreşti

Să mă cauţi acolo şi nu aici!

Da, dar asta nu e totul. De dimineaţă am simţit imboldul, mi-a venit să scriu o poezie alcătuită numai din absurdităţi.

Totul este atât de sucit

Totul este atât de greşit!

Pământul merge prea-ncet neajutat

Născând zile prea scurte

Soarele se furişează prea repede

Spre asfinţitul puternic al zilei

Luna arată bolnavă

Pe fundalul de stele strălucitoare

Tăcerea e prea zgomotoasă

Depărtarea e prea aproape

Primăvara este şleampătă

Durerea prea plicticoasă...

Dar dacă vrei...

Vom pune lumea-n mişcare

Vom urni soarele pe coaja bolţii

iar luna va străluci

dacă vrei, atunci trebuie, simplu!

murmurul tăcerii trebuie stins

depărtările apropiate – împinse departe

Primăvara să nu mai fie şleampătă

Durerile să fie scurtate

Nu, să scăpăm chiar de dureri

Dacă putem!

Am terminat şi mă simt bine! Astăzi Z m-a dezlegat ca pe o ghicitoare. Este adevărat că fug de această lume pentru că nu sunt într-o dispoziţie foarte bună. A spus că acesta nu este romantism obişnuit, ci mai mult un fel de simbolism. Este o evadare din viaţa apăsătoare, de care nu ştiu cum să mă bucur, pe care n-o iubesc. A fost îngrozit că asta ar putea fi ceva absolut anormal şi că aş putea să-l trag după mine. Da, are dreptate, are 100% dreptate (ca de obicei), pentru că am vrut să fac asta. Dar acum văd că nu aveam dreptul, că nu am voie să fac asta! Nu pot răpi un om care iubeşte viaţa cu pasiune, care ştie cum s-o apuce şi o lasă şi pe ea să-l apuce, numai pentru că eu mă simt rău aici. Nu, nu mă simt rău, nu mă simt bine. Da, el trebuie să stea aici, să se joace, să se distreze şi... nimic. Şi eu? Eu am să încerc să mă îndrăgostesc de viaţă, de primăvara „lumească" şi de oameni. Noua mea misiune este să mă îndrăgostesc de viaţă. Să mă adaptez la cerinţele ei, să devin o romantică obişnuită (dacă trebuie) în cel mai înalt grad. Cealaltă opţiune este lucrul la care m-am gândit de atâtea ori, să renunţ la toate aceste visări, să nu mai scriu niciodată poezii, să nu mai analizez nimic – şi să devin în schimb o fată obişnuită, cu preocupări „lumeşti", de şaptesprezece ani, care învaţă să danseze, merge la petreceri, se bucură de toate. Să devin, ştii... ca Rena, dar cealaltă, aşa cum am scris. Apoi nu s-ar mai pune problema că dezvolt vreun complex; nici n-aş mai şti că există aşa ceva, aş întreba: „Ce este asta?" Ştiu că ar fi bine, dar asta înseamnă să mori şi să renaşti. Poate că pot să devin prima. Oricum, am să încerc.

În orice caz, sunt plină de bune intenţii şi cordialitate, mă străduiesc. Să vedem cum mă va primi lumea, nu, nu omenirea, lumea noastră mică. Dar trebuie să recunosc că fac acest lucru numai sub influenţa lui Zygmunt şi datorită lui; altfel nu aş fi făcut niciodată asta. Aha! Pentru cazul în care aş dori să evadez (s-ar putea întâmpla), uită-te la mine, Zygu, aşa cum te-ai uitat astăzi şi... totul va fi bine. Pe curând.

Până când primăvara te va trăda

până îţi va aduce durere

şi gânduri perfide te vor răni

primeşte îmbrăţişări cât mai poţi.

Până te vei încovoia

sub greaua povară a clipelor, anilor,

râzi dacă poţi hohotind, nu cugeta

iubeşte lumea şi înveseleşte-o.

7.30 dimineaţa

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

11 aprilie 1942, sâmbătă

Mi-a fost dor de Zygu, mi-a fost aşa de dor! M-am gândit toată noaptea la asta şi mi se părea că ziua nu se mai termină. Am aşteptat toată ziua să-l văd. Şi am avut aşa un ghinion! Abia dacă am stat cu el o clipă. Dar am fost foarte mulţumită, foarte fericită! Zyguś, dragul meu, ai fost aşa de

dulce, aşa de bun, că am fost sincer emoţionată. Apreciez purtarea ta. Dragul, minunatul, bunul meu băiat! Aş vrea să fii întotdeauna aşa. Aş fi fericită. Şi ceea ce mi-aş dori cel mai mult pe lume este să fii acum alături de mine. Aş vrea să fiu cu tine, pentru că aceasta nu este relaxare, este un chin să aştept şi să tânjesc, dar! Îmi imaginez în detaliu că suntem împreună. Da! Ajutaţi-mă, Buluś şi Dumnezeu.

13 aprilie 1942, luni

O zi dulce. Am primit pachete de la mama, iar în pachete erau bomboane, bomboane dulci. Dar... Nu a fost singurul motiv pentru care a fost o zi dulce. Buzele cuiva au fost mult mai dulci. Ale cui? Poţi să ghiceşti. Nu-mi vine să scriu despre asta, ce rost are? Aş strica „asta” cu cuvintele. „Asta” trebuie trăită ca să fie înţeleasă. Puteţi să mă invidiaţi, toţi cei care n-aţi trăit primăvara, a doua cu mireasmă subtilă de câmp de aprilie sau o iubire atât de fierbinte, deşi pământească, care-mi înfioară câteodată pielea. Ah. Ajutaţi-mă, Buluś şi Dumnezeu!

16 aprilie 1942

Oare m-auzi? te strig de peste lume

Vântul îmi prinde cuvintele toate

Şi îi poruncesc să le ducă departe

acesta e cântul meu, răspunsul meu!

Cântecul meu de primăvară, de-mperechere!

Eu strig şi năvălesc

trag aer adânc în piept

un suflu înecăcios

Ascultă vântul când vine

Ascultă murmurul, ciripitul şi şoapta

Eu te strig, mamă, te chem

E o chemare de bucurie, şoapta cântului meu

şi am s-ajung la picioarele tale

poate-am văzut şi sânge în drumul meu

poate că m-am speriat de morminte

poate am întâlnit un nor cenuşiu de durere

sau poate şuvoaie de lacrimi fierbinţi

Acum sunetul pe care nu-l scoate

e palid, tremurător şi zgribulit.

Sunt zorii zilei

înmiresmat şi sprinţar

e vântul ce în livadă

scutură flori din copaci

Am stat chiar acolo

visând cu ochii deschişi,

cufundaţi în uitare

ignorând lumea ameninţătoare

Privirile dulci

şi versuri tot dulci

(mai ţii minte obrajii mei înroşiţi?)

Atât de timizi şi de precauţi

primele, chiar cele dintâi

Am iubit, am visat, am tânjit.

Strălucea totul, proaspăt şi calm

omătul din flori de măr pe pământ

iar noi şedeam acolo adevăraţi

palizi de fericire

albiţi de flori.

Soarelui i-a fost milă de noi

şi ne-a învelit în strat de rouă

Nu-i adevărat, asta nu s-a întâmplat

Dar s-ar putea din nou întâmpla!

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

20 aprilie 1942, luni

Astăzi este ziua Führerului. Şi nu numai asta. Îmi vine să urlu din toate puterile. Şi-mi vin mereu în minte cuvintele „votca e rece şi buzele fierbinţi!”[108] Şi... Nu, nu pot spune asta; Zyguś are dreptate, cât de mult poţi exprima? Nu, nu există cuvinte ca să descrii asta.

Cum poţi fi îndrăgostit timp de optsprezece luni? Ce întrebare idioată! Numai acum poţi iubi cu adevărat. Sunt... Ei bine, mi-am pierdut minţile, aşa cred. Dar nu, totul este real, vibrează, clocoteşte de viaţă, şi de iubire, şi de tinereţe. Mă simt de parcă aş conduce un car de curse sau aş alerga prin vânt şi prin ploaie. Şi despre Zygu, despre cel mai minunat din lume, nu pot să scriu. Nu pot să-mi recapăt suflul, nu-mi găsesc cuvintele. Simt că mă dizolv în propria iubire, în afecţiunea mea. Astăzi a fost cât pe ce să-l strâng de gât, dar după aceea ce mă fac? Zyguśka, zău că scriu asta pentru tine şi numai pentru tine! Mi-am deschis inima în faţa ta şi îmi eşti aşa de drag! Sunt fericită, fericită şi cu inima uşoară şi... Visuri! Visuri stupide, nebuneşti, minunate! Totul.

Am să sar pe pervaz

Nu, chiar mai sus

Pe acoperiş am să mă duc

Să mă caţăr pe-un turn înalt

şi să lovesc limba de clopot

să nimeresc la ora fixă

---

[108] Citat dintr-un vals cunoscut, intitulat Gwiżdżę na wszystko (Nu-mi pasă de nimic), versuri de Krzysztof Lipczyński şi muzica de Jan Markowski, interpretat de Mieczysław Fogg.

şi am să strig, am să răcnesc

cu-o voce abia pârguită

Ding-dong clopotul spune

Limba lui vorbeşte, auzi?

Bucurie, viaţă şi fericire

iubire nebună pluteşte în aer

abia aşteptând să ajungă în lume

tremurul sufletului este un dangăt

sunt o dulceaţă de fată de optsprezece ani

preaplinul acum se revarsă

e mult prea mult să-l ţin în mine

Poate atunci am să-ţi spun

Poate am să încep

Şi atunci va fi, zău aşa,

Ca şi când cu toţii ar şti

Ca şi când lumea întreagă ar şti

Ceea ce de fapt nu ştie

Că în adierea de primăvară

în fiecare sclipire de soare

micuţa ta domnişoară

se-ndreaptă spre tine.

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Dincolo de azi, mâine

Sunt speriată. Sunt sincer speriată pentru mine însămi. M-am gândit toată noaptea să scriu, să scriu, să scriu, dar nu pot să scriu. Pentru că ştiu că gândurile mele erau concentrate. Gândeşte-te numai, primăvara şi chestiile alea visătoare care hoinăreau peste faţa lunii şi în stele şi în lume acum s-au combinat într-o îmbrăţişare puternică! Iar acum este suficient să-mi imaginez ♥, acum vreau să-l am cu mine. Atunci ar fi cel mai bine pentru mine, aşa cum este în clipa de faţă e numai bine. Dar ieri, n-am să uit asta, Zyguś, ieri a fost primăvară!

Sunt chiar şocată că florile

nu răsar la picioarele tale

tu, pasărea mea, înger puternic

tu, mai, paradis şi dulce primăvară

Înăbuş acest strigăt în mine. Aş vrea să alerg pe câmpii, să-mi desfac larg braţele şi să strig ca o nebună. Mai! Paradis! Primăvară! Primăvaaaară! Şi apoi... Încă o îmbrăţişare ca aceasta. Care va conţine totul. Doamne! Sunt atât de îngrozitoare!

Am primit cărţi poştale de la mama şi de la Ticiu. Triste, oribile! Iar eu, copilul lor, mă simt atât de bine şi cânt? Este un păcat cumplit. Iartă-mă. Pentru că...

Mie nu-mi pasă,

nici în pod, nici în subsol,

în partea ariană, acolo, acolo

ca un jalnic locuitor din ghetou

inima mea s-a încălzit la acest foc

lumea a devenit un loc fericit

inima mea s-a încălzit la această privire

mă scufund fericită la fundul mării

Pot purta chiar şi banderolă

şi nu numai una,

ci chiar mai multe.

Nu, nu asta voiam să scriu.

Ascultă noutăţile mele

Stai, am ceva să-ţi spun

Noaptea a venit ploaia de primăvară

Iar din capul meu au răsărit violete

Nu ştiu nici eu cum s-a întâmplat

Dar când m-am trezit

lumea era cumva roz

Iar capul meu... verde ca gura-leului!

Am văzut o mulţime de chipuri posomorâte

am auzit oftaturi pline de disperare

şi de lamentări, „ce e cu ea,

cu-această fată! Fluieră, ţopăie

ca un ştrengar de pe stradă

e incredibil, aici se întâmplă ceva!”

Mătuşi, verişori, rude îndepărtate

discută cum s-o aducă pe păcătoasă-napoi

Ce ruşine pentru familie, şi ce senzaţie

întregul clan e sub atac!

Ştiu, ar trebui să mă chircesc,

să fac o mutră tristă

Să mă aplec ceva mai mult

şi să deplâng lumea şi rasa umană

să cârpesc şosetele vechi,

să-mi văd de treabă.

Să oftez, sunt vremuri grele

şi să mă îngrijoreze

prostia umană fără sfârşit.

Dar pentru ce? La ce bun mila?

Mi-am promis încă de mult

Să dau necazuri, tristeţile afară.

Să dispară tot ce e dureros

şi plin de suferinţă

Nu-i loc decât de iubire

În inima mea.

Port la butonieră

O floare frumoasă

Şi desenez peste tot numai inimi

Pictez numai inimi în peisaje cereşti

Şi-n fiecare inimă e numele tău

Trebuie să fac muncă fizică. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

24 aprilie 1942, Vineri

Ai fost acasă la Z. Zyguś te cunoaşte! O, paradis! O, mai! O, primăvară! Este deja de ajuns... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

26 aprilie 1942, luni[109]

Nu ştiu de unde să încep! Trebuie să-mi adun gândurile şi pe mine însămi; trebuie să mă forţez să exprim totul. De fapt, această exclamaţie despre paradis, despre mai şi despre primăvară a fost finalul. La început m-am simţit groaznic. Îmi venea să te sfâşii, să te zdrobesc, să te ard pentru că-mi dezvăluiai secretele. Cum ai putut? Mi-ai promis la început că-mi vei rămâne credincios! Cu ce drept ţi-ai deschis paginile atât de neruşinat? Când mă gândesc că cineva a forţat, dar a forţat, drumul spre domeniul meu cel mai intim, cel mai personal, nu am simţit un gol, ci o ruşine teribilă, arzătoare. Acum nu mai simt aşa, de fapt mi-a trecut repede. Ştii, credeam că el mă înţelege mai mult decât oricine altcineva. De fapt, credeam că el este singura persoană care mă poate înţelege. Mă cunoaşte extraordinar de bine, înfricoşător de bine... Şi este bun, iubitor, înţelegător şi... Nu m-a sărutat el astăzi ca un tată, ca un soţ, ca o mamă?

Ah, şi nu am deloc chef să scriu. Am nişte vise extrem de dulci la care vreau să mă gândesc până la capăt. Dar trebuie să scriu ca să-mi uşurez sufletul şi să mă luminez, pentru ca totul să se limpezească. E adevărat, nu descriu acum detaliile, dar nu pot. (Zygmunt, la urma urmelor, ai

[109] 26 aprilie 1942 a fost duminică.

vrut să mă maturizez într-o zi.) Ceea ce scriu eu este sincer, e adevărat, este smuls din inimă, dar... (aşadar, există un dar) cred că mi-am pierdut puţin, numai puţin de tot din încrederea în tine. În trecut, îţi încredinţam gândurile mele, gândurile pe care nici nu le gândisem încă, dar astăzi nu vreau, nu pot... Nu este vina ta, dragul meu Jurnal, nu eşti tu de vină, sunt eu şi... nu, numai eu. Acum o să uit de asta. Vreau să uit, vreau să-ţi dau o îmbrăţişare verbală şi să-ţi spun: „Mulţumesc, dragul meu prieten, că l-ai lăsat pe Zygu să arunce o privire în sufletul meu”.

Astăzi am ajuns la o înţelegere. Ştiu că ne înţelegem de mult timp, dar nu am spus aceste cuvinte. Şi mai ştiu că-mi caut ceva de lucru şi ştiu că am nevoie de acest post. În fond sunt eu însămi şi ştiu de ce fac ceva. Dar gândeşte-te, Zygu ştie şi el! Este revoltător şi minunat în acelaşi timp. Şi el de unde ştie? Aşa cum spuneam, mă cunoaşte extrem de bine. Ah! Ştii că, de fapt, asta a fost prima dată?! Aşadar, s-a adeverit? Ştii că vine verişoara lui Zygu? Locuieşte la ei şi trebuie să fac cunoştinţă cu ea.

Dar am păstrat pentru la urmă ce e mai dulce şi mai scump. Ştii că am vorbit astăzi cu Zygu despre copii? Despre copiii mei, sau, mai bine zis, ai noştri? Când a pomenit de asta, am fost foarte tristă că a citit acolo (iar ai dat totul la iveală), dar era adevărat. Zyguś a fost atât de afectuos când a întrebat:

— Băiat sau fată?

Îmi venea să înnebunesc de fericire. Acum secretul nostru are un al treilea complice. Este aşa de scump! Nu pot nici măcar... Mă simt şi acum ciudat. Norka înţelege totul, dar ştiu că nu-şi doreşte la fel de mult ca mine, i se pare puţin surprinzător, pentru că este o femeie modernă. Nici eu nu am o mie de ani, dar, dacă preţul modernităţii este să renunţi la un vis, mă duc cu câteva secole înapoi... Numai să mângâi creştetul copilului meu iubit... Şi Zyguś înţelege. Zyguś este un soţ minunat, bun, cel mai bun. Încă mă

sfiesc puţin când scriu despre asta, dar se va întâmpla curând, foarte curând. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

30 aprilie 1942, joi

Ce trebuie să-ţi spun? Aha, era ceva. Este aproape mai. Dar acest mai nu este parfumat, verde şi proaspăt. Îmi vine să râd când mă gândesc că vremea aceasta proastă este din cauza mea. Este de-a dreptul autumnală. Simt ispita diavolului. Aşa că nu voi spune nici da, nici nu. Dar când ştiu că s-ar putea să se fi întâmplat pentru că aşa am dorit eu, îmi face plăcere, mă amuză, mă încântă! Ei bine, nu am nevoie de această vreme umedă pentru nimic, dar nici nu mă deranjează. Şi e numai bună ca să le fac în ciudă atâtor oameni. Uneori, ca astăzi, mă simt tentată să fiu un spiriduş răutăcios. Da, pentru că Z a spus astăzi că lumea cea mică este alcătuită din toţi oamenii, pe când lumea suntem eu şi Nora. A spus-o cât a putut de ironic. Păi, pentru că aşa este. Aha! Dar eu simt ceva. Ce? Ceva neplăcut care i s-a întâmplat cu siguranţă lui Z. Dur. Îmi imaginez că se simte ca o femeie care s-a dăruit. Şi eu m-am dăruit spiritual, adică m-am dăruit ţie şi acum nu mi-e ruşine de nimic (poate de aceea nu mai roşesc), dar din când în când ceva îmi reaminteşte că asta s-a întâmplat, s-a produs. O să-mi rămână întotdeauna ceva, pentru că am gânduri chiar mai secrete decât cele mai mari secrete, mai secrete + - ∞. Ceea ce mi-a arătat astăzi Z despre Oamenii Geniali a fost foarte înţelept – că există oameni care sunt mândri, dar şi sensibili, slabi şi susceptibili, şi asta îi face să fie generoşi. Chiar că a pus degetul pe i. Totuşi am răsuflat uşurată când Z a spus că nu te va mai citi niciodată.

Este aşa de plăcut să plimbi stiloul pe hârtie. Aş vrea să scriu totul. De aceea creez această încurcătură. Dar sunt

încă puţin îngrijorată, pentru că s-ar putea ca Z să mă fi făcut să cred că sunt oarecum deosebită. Nu cumva o să devin o maniacă, precum Klim Samghin?[110] Nu, am să încerc să fiu normală (dacă nu sunt deja; şi „medie”). Ah, scuză-mă! Poate că toate fetele ţin jurnale, se gândesc la toate lucrurile, le analizează? De unde ştiu că nu este cazul? Dumnezeule, la urma urmelor şi ele gândesc. Ce părere au? Poate că visează exact ca mine?

Ştii, mama lui Z a spus că nu arată bine când se întoarce de la mine, pentru că nu are un debuşeu erotic. Asta îmi place foarte mult. Ştii de ce? Pentru că este ceva serios şi matur. Nu este o joacă de copii, nu desenăm inimioare şi nu ne uităm la lună. Pot să spun că „un animal s-a trezit în mine”! Mă pierd din nou în gândurile mele sau meditez fără încetare la vorbele pe care le-am rostit. Fie exagerez, fie este mai mult decât cred.

Nu, astăzi scriu foarte sobru. Afară e urât şi e frig. Nu simt mirosul de narcise şi de liliac. Nu acum, acum nu este nimic. Dar ştiu că imediat ce o să mă urc în pat, o să vină; nu, nu astăzi. Astăzi am să visez cu ochii deschişi. O să-mi imaginez fel de fel de lucruri. Nu, am mers prea departe (sau cel puţin cred că am s-o fac astăzi).

Este firesc să fie atât de incredibil de plăcut să stau întinsă lângă Z. Astăzi am stat culcaţi pe canapea. De fapt, orice apropiere este delicioasă, şi simt mereu nevoia de o asemenea apropiere. Da, da...

Oricum, îmi caut de lucru, încă nu am serviciu; nu ştiu unde o să lucrez. Nu vreau să fie la Castel. Dar când mă gândesc că Z a citit jurnalul, uneori nici nu-mi vine să cred. Totuşi... În general sunt somnoroasă, dar ştiu că aş fi gata să renunţ la toate complexele şi timiditatea şi analizele mele şi (o, nu,

---

[110] Protagonist al seriei de romane Viaţa lui Klim Samghin, de Maxim Gorki, în care se descrie viaţa intelectualităţii ruse la cumpăna dintre secolele al XIX-lea şi al XX-lea. Traducerea poloneză efectuată de Karolina Beylin a fost publicată în anii 1929–1930.

nu la visele mele, pardon, nu, la îngerii mei!) şi aş scoate un oftat mare ca cineva care şi-a scos cu oarecare dificultate pantofii sau hainele incomode. De fapt, Z nu se sinchiseşte prea mult de copii, şi cum ar putea? Încă nu am cunoscut pe nimeni care să se gândească la acest subiect. Deunăzi credeam că se gândise. Dar nici măcar nu a pomenit de aşa ceva. Ştiu că, dacă ar fi vorbit despre asta, aş fi fost emoţionată şi fericită. O, sunt aşa o idioată! Chiar că nu sunt normală. Trebuie s-o spun. La revedere, Zyguś, la revedere, Jurnal, la revedere, mamă... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

2 mai 1942, sâmbătă

Mă simt dumnezeieşte în pantofii mei albaştri. Zyguś i-a făcut pentru mine! Ce încântare! Sunt emoţionată când îmi dau seama că se gândea la mine când îi făcea. Şi sunt aşa de bucuroasă, că mi se taie respiraţia. În general, îmi place totul, şi apoi agitaţia cu saboţii şi toată tevatura...

Am să-i scriu o scrisoare lui Buluś imediat, iar mâine am s-o invit pe Noruśka aici pentru toată ziua. Vals şi iubire şi... Mai! Ştii că astăzi este deja mai? Nu seamănă a mai dincolo de perdele, dar se simte deja şi poţi să-i săruţi buzele dulci. Ah, cum ne-am mai mângâiat unul pe altul astăzi! Ce încântător! Pur şi simplu nu pot să scriu, pentru că plutesc în aer de euforie.

Maciek a venit mai târziu, şi una, şi alta, iar Z, iubirea mea, a fost supărat din cauza asta şi a spus ceva (m-am oprit din scris, am făcut baie). Ştii, nu m-am mai simţit aşa de bine de mult timp, parcă îmi sare inima din piept, îmi vine să ţopăi. Când mi-a spus Z că astăzi e mai, m-am simţit cu totul altfel, parcă mai predispusă la iubire. Dar m-am liniştit

puţin, şi trebuie să spun că... am fost puţin geloasă pe Maciek astăzi. Eram atât de fericită, încât l-am mângâiat pe Maciek. (Nu te supăra, încerc să mă explic.) Ei bine, nu contează. Ori de câte ori mi se întâmplă ceva neplăcut, este suficient să mă uit la pantofii ăştia albaştri şi mă gândesc că i-a făcut pentru mine... şi simt şi eu ceva azuriu, dumnezeiesc. Viaţa mea este din nou plină de „asta”.

Aha, astăzi a venit verişoara aceea, Zośka. M-am simţit extrem de stingherită pentru că simţeam că venise ca să mă vadă pe mine şi m-a privit cu acea curiozitate pe care o au numai femeile. Nu ştiu ce să spun despre ea, pentru că n-o cunosc. Dar pare exact aşa cum a descris-o Zygu... Nu-mi pasă câtuşi de puţin.

Luna mai are drepturile ei, mai ales pentru mine. Şi Zyguś este ca un mai. Anul acesta este mai mult al meu, mai puţin misterios, dar tandru şi dulce. Cred că mă iubeşte ceva mai mult, în timp ce eu îl iubesc la fel, întotdeauna la fel, din toate puterile mele. „Nu poţi să iubeşti mai mult sau mai puţin – poţi să iubeşti şi atât” (Anna Karenina). Este începutul lui mai.

Bun venit, lună mai... iubire

Luminează întreaga familie[111]

ne vizitezi numai în mai

dar nu vei înceta nicicând să exişti

La revedere, Zyguś... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

---

[111] Primele două versuri se referă la poezia lui Rajnold Suchodolski, Śpiew (Cântare), scrisă în timpul Răscoalei din Noiembrie: „Bun venit, zori de mai/ Luminează Polonia noastră”.

Azi e duminică. Dar nu mai pot să aştept, aşa că scriu. I-am scris o scrisoare dragei mele mame. Şi i-am spus totul. Şi, ca să fiu sinceră, am dezvăluit şi ceea ce n-am scris. Simţeam că bucuria mea este mare – fără margini, dar cumva înăbuşită. Şi în timp ce scriam scrisoarea, m-am gândit că aş putea s-o îmbrăţişez şi să-i arăt pantofii mei albaştri şi să-i spun că totul e bine; sau poate că e dorul acesta pe care-l simt totdeauna în mai, această chemare a câmpiei, a copacilor în floare, a pădurilor care cântă. Păcat. Dacă nu ar fi fost el, nici nu aş fi ştiut că este mai. Dar poate că Buluś nu m-ar înţelege, dacă ar fi aici. Zyguś, pe de altă parte, mă înţelege. Minunatul meu Zyguś! Simt valul acela cald, pornit din suflet, care îmi inundă inima. Într-o clipă îmi imaginez cum te strâng în braţe, cum sunt în îmbrăţişarea ta şi... multe, multe altele.

Astăzi a venit Zosia L. Este o fată drăguţă, foarte bine crescută. Şi mie, şi Norei ne-a plăcut foarte mult. Pur şi simplu o fată de nădejde. Am vorbit despre Zyguś. Ştii că tatăl lui a întrebat dacă suntem logodiţi? Asta îmi place foarte mult, îmi place să jucăm rolul de aşa-zisă pereche căsătorită. Îmi place „căsnicia” noastră. Serios, ştii, pantofii aceştia au ceva foarte fermecător. Trebuie să simţi. Cum mi i-a adus! Ah, a fost atât de drăgălaş! Pot să scriu despre asta? Nu, nu există cuvinte pentru asta, nu poţi spune cât de mult. De ce avem minte? De ce? Şi cum rămâne cu mai?

Se zbate, vrea să se elibereze

dar este încătuşat aşa, cumva

mai... mai, nebunatic cum poate fi

atâta de verde şi de-ndrăgostit!

Se zbate, smuceşte, se clatină

„Mă sufoc, daţi-mi drumul

afară-n câmpie, unde e soare”

Se uită în jur ameţit, dar nu,

loveşte puternic cu pumnii

şi cu lacrimile luptă

strigă dup-ajutor, se zvârcoleşte

iar vizavi, e oare aievea?

Un mormânt la fel se deschide

şi dintre pereţii lui mohorâţi

strigă o sută de luni de mai

rugând să fie descătuşate

să hoinărească pe câmpuri

şi lunci însorite

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

6 mai 1942, marţi[112]

Norka este cam deprimată. Cred că mi-am găsit de lucru; s-ar putea să primesc postul mâine. Dar nu, nu despre asta am vrut să scriu.

---

[112] 6 mai 1942 a fost miercuri.

Astăzi am fost învăluită de un fel de lene, de un sentiment încântător. Doream să râd, dar cel mai mult şi mai mult, să scriu. N-am avut timp, n-am putut. Însă maiul acesta este mai frumos decât cel de anul trecut. Vreau să spun că este complet diferit. Când mă gândesc cât de aproape am fost unul de altul, cât de sinceri unul cu altul, mă simt foarte emoţionată. Imaginează-ţi numai, poţi să spui ce gândeşti. Gândesc „dragul meu” şi o spun. Doresc să-l sărut şi îl sărut. Pot să-i povestesc despre bucuriile mele – şi despre durerile mele, de asemenea. Şi el înţelege. Nu-i aşa că e frumos? Ah, e aşa bine. Aşa de bine.

Astăzi mi-am imaginat ca şi mai înainte că eram în tren. Eu stau în colţ, rezemată de umărul lui Z, îl îmbrăţişez tot mai strâns şi mai strâns. Apoi trenul porneşte din loc şi se grăbeşte undeva... Încotro? Nu ştiu. Am rostit numele unei gări, nu contează care. Călătorim împreună; părăsim lumea veche, lăsăm în urma noastră regretele şi grijile, mergem spre o lume nouă, mai bună. De aceea îmi imaginez întotdeauna că mergem în călătorie. Ca să faci cel puţin un pas în viaţă, trebuie să călătoreşti. De aceea e păcat că atunci când eu mă gândesc: „Stai” (sau chiar când spun), el nu stă. Şi apoi mie mi-e dor de el... Ne este dor unul de altul foarte mult. Dar acesta este cel mai frumos dor, cel mai minunat, pentru că nu este fără speranţă. Aş fi stânjenită să scriu erezii. Mi-e somn. Îţi trimit săruturi mari. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

8 mai 1942, joi[113]

Ah, iubesc dorul nostru aşa de mult! Îl iubesc pe el şi manifestările lui. Acum nu mai trebuie să mi se spună că este mai. Simt asta în fiecare muşchi şi în fiecare picătură

---

[113] 8 mai 1942 a fost vineri.

de sânge. Simt cum ceva se umflă în mine, ceva care devine aşa de „matrimonial” de luminos şi de simplu, direct, sincer. Îmi place sincer. Nu numai că are o latură spirituală, dar şi... şi una foarte tangibilă. Ei bine, ce să spun, la urma urmelor nu mi-e jenă de faţă cu lumea – pur şi simplu simt că nu pot pleca de lângă Zygu, că este din ce în ce mai dificil să mă despart de el. Nu mă satur niciodată de mângâieri, aş putea să-l muşc până mor... ştii, nu pot... amintirea e de-ajuns ca să mă epuizeze. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu mine. Gândeşte-te numai, acum sunt mulţumită că nu sunt „plată ca o scândură”. Nu ştiu de ce am nevoie de asta, dar îmi simt propriul trup. De fapt, este pentru prima dată în viaţă când trăiesc acest sentiment. Simt că picioarele mele există, o simt prea bine, aş vrea (astupă-ţi urechile) aş vrea să... ei bine... l-ăs gnârts ertnî eleraoicip elem.[114] Este monstruos. Nu! Deloc, de fapt, este plăcut! De ce trebuie să fiu şocată de ceva care pare atât de încântător? Nici Z nu este inocent. El este cel care m-a excitat astăzi aşa de mult că am început să tremur, iar după aceea mi-a mai dat un sărut şi m-a lăsat ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, m-a lăsat cu inima arzând, cu sufletul tremurând, cu gândurile învălmăşite şi cu imaginaţia de-a dreptul bolnavă, „nervoasă”! Nu, nu se poate să fie aşa! Nu mai scriu poezii! Trec printr-o perioadă când nu am chef de scris. Şi nu vreau să mă forţez. Dar dacă aş putea, aş scrie! Rebeliune! Mă revolt, mă auzi? Nu vreau să zac acolo o jumătate de noapte cu ochii larg deschişi; vreau ca Zygu să fie cât mai aproape...

Pfui, am eliminat-o din mine. Dar chiar dacă aş umple jurnalul până la ultima filă, tot nu aş stinge complet focul care mă mistuie. Celălalt mai a fost diferit, mult mai subtil şi mai romantic. Cel de acum este sălbatic, dar acesta, cel nedomesticit, sălbatic, teluric este cel mai adevărat şi mai savuros. De unde ştiu?! Oare ştiu? Nu mă pot opri din scris. Aşa cum nu m-am putut despărţi de Zygu. Aşa de multă, aşa de multă... iubire se revarsă în mine.

---

[114] Cuvinte scrise invers, de la dreapta la stânga.

Bârfe, zvonuri

şi sporovăială

despre mai, iubire, primăvară

despre verde sau de roşul

ce-n ochii cuiva strălucesc

despre nuanţele zorilor noastre

ascultă, Renuś, totu-i doar pentru tine.

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

9 mai 1942, sâmbătă

Dimineaţa asta a fost aşa de însorită, ca o adevărată primăvară. Soarele m-a trezit şi, imediat ce am deschis ochii, mi s-a părut că-l văd pe Z. Şi doar la gândul acesta am fost atât de fericită, că mi-am dorit să-l văd acolo şi atunci. M-am îmbrăcat cu o oră prea devreme... nu contează. În cele din urmă ne-am plimbat împreună, ţinându-ne de mână „ca doi copii bine crescuţi”. Nu, chiar a fost dulce, şi când scriu asta nu vreau să scriu restul. Pentru că atunci când am început să rumeg mi-a venit în minte un gând: mă priveşte de sus, binevoieşte să-mi permită să-l iubesc (n-am spus că nu mă iubeşte, nu am spus deloc asta), dar uneori se uită la mine ca şi când ar vrea să spună „lasă copilul să se distreze”. Iar când observă

că sunt... ei bine, sprinţară, atunci am sentimentul că se crede mai bun şi mai deştept. De exemplu, ieri a spus:

— Îţi mai dau un sărut şi pe urmă pleci.

Iar mie mi s-a părut că asta este ceva ce trebuie să spună fata. Dar nu contează, să presupunem că-l iubesc aşa cum iubeşte un băiat o fată. Şi oricum, când am spus că ne este aşa de tare dor unul de altul, de ce nu a vrut să se uite în ochii mei? Poate că este numai din partea mea? Ah, trebuie să scap de asta! Trebuie! Aceste poticneli sunt cumplite. Ştiu ce le-au făcut Annei Karenina şi Annei Fülop.

M-am simţit aşa de fantastic de dimineaţă şi el mi-a zis, aşa cum n-o mai făcuse de mult, mi-a zis aşa de dulce şi de blând:

— La revedere, păpuşă.

Aha, asta era aşa-numita încredere că soarele străluceşte pentru mine! Trebuie să fie din cauza războiului, dar războiul se va termina cu siguranţă în curând. Zygmunt spune că va fi o ofensivă în vest, în Franţa. A spus asta de mult, dar este convins că se va întâmpla acum. Ei bine, să vedem dacă ar fi bun de diplomat. Despărţiri de primăvară... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

9 mai 1942, sâmbătă

Primăvara s-a materializat. Dar ştiu despre ce am vrut să scriu. Ceva nu-mi dă pace. A fost extraordinar de încântător. Am început să vorbim despre un complex şi m-am simţit din nou mică, neimportantă, neajutorată. M-am simţit foarte tristă. Noroc că Zyguś a pus totul pe seama vremurilor neobişnuite.

Sunt tristă pentru că nu văd pe nimeni, aş dori s-o invit pe Norka pentru o zi întreagă, dar nu pot şi nu depinde de mine. Simt că este supărată pe mine.

Nici cu serviciul nu merge. Trebuie să mă duc acolo poimâine şi sunt foarte speriată.

Zyguś este drăguţ, dar... ascultă, Rena (numai aşa, între noi doi), nu cumva eşti geloasă pe Zosia? Nu, de ce crezi asta?! Dar este ceva. Poate o invidiez pentru că are atâta încredere în sine, toată ziua, iar eu rămân cu un asemenea gol, ca acum... am devenit aşa de ataşată. Condescendenţa lui este vizibilă, acum chiar mai mult.

— Te gândeşti deja la o căsuţă.

Şi în general spune:

— Tot mai mult.

Şi crede că eu... Nici nu-şi imaginează cât de rău poate fi dorul acesta după persoana cea mai apropiată inimii mele. Poţi suferi atât de mult, eu sufăr atât de mult – dar nu tot timpul. Şi după aceea mă simt rău. Am decis să mă controlez, să ţin totul în mine. Să nu-i spun cât de dor îmi este de el, ca să nu-l mai fac să mă privească de sus aşa cum face. Indiferent ce se întâmplă, să nu spun deloc. Este supărător chiar şi pentru mine că el ştie. Dar ştie cum să atenueze totul. La urma urmelor, este atât de încântător când spune că suntem copii!

Am aşternut totul pe hârtie, dar nu mă simt uşurată. Poate un pic. Sunt tot aşa şi-aşa. Nu pot nici măcar să visez cu ochii deschişi, aşa cum am făcut de dimineaţă. Şi a fost atât de bine să visez cu ochii deschişi azi-dimineaţă! Am să scriu după ce vin de la serviciu, care mă sperie îngrozitor. Cred în Tine. Sigur că o să-mi întinzi o mână de ajutor. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

M-am gândit şi la lipsa de importanţă a vieţii în faţa veşniciei. Mă calmează. N-am trecut data, căci trebuia să scriu mâine. Dar am simţit o nevoie extraordinară să scriu astăzi sau să vorbesc cu cineva.

În dimineaţa aceasta m-am gândit la unele lucruri şi i-am scris o scrisoare mamei, dar asta nu m-a liniştit, dimpotrivă. Mi se pare că este teribil de frig şi de sufocant în acelaşi timp.

Astăzi m-am gândit să lucrez incognito la ţară, să fac numai muncă fizică şi să nu mai gândesc deloc. Să simt munca în oase şi în muşchi, să înţeleg calmul fără griji din viaţa ţăranilor. Ce să fac? Tot timpul mă chinuieşte câte ceva. Recent m-a chinuit gândul că Zygu mă iubeşte mai mult decât îl iubesc eu pe el şi m-am simţit vinovată din cauza asta. Acum mă macină ideea că eu îl iubesc mai mult şi cu mai multă înverşunare decât mă iubeşte el. Şi tot aşa mereu. Iar viaţa este aşa de simplă. Dar eu o complic îngrozitor. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Ora 10 seara. Trebuie să scriu din nou. Ieri mi-am făcut griji degeaba, acum am un motiv. Ghetoul din nou. O, Doamne! Cât mai putem îndura? Cine ştie unde vom trăi şi cum? Toate costă cât ochii din cap. Stăteam aici, în această încăpere cu Zygu şi ne mângâiam, ne îmbrăţişam unul pe altul, iar acum totul s-a terminat din nou. Dar cred, simt că nu se va întâmpla nimic rău. Doamne, ascultă-mi rugile pe care Ţi le aduc în fiecare zi.

M-am dus la Nora, iar la întoarcere m-am întâlnit cu Julek şi Lidka. Se plimbau împreună. Asta chiar că m-a enervat. Am fost dezgustată şi mi-a venit rău. Atâta nesinceritate! Nu ştiu dacă să-i spun Norei. Cred că am să-i spun. Mă bucur că mâine e luni, vreau să-mi împărtăşesc grijile cu Z. Nu pot trăi fără asta.

Îţi voi da toate florile,

Iubeşte-mă, copilul meu drag,

Privighetorile cu ploaia lor muzicală

La coliba ta te-or întâmpina

Din şuvoiul lacrimilor mele

Lunci înflorite vor creşte-n pădure

Suspinele mele-adânci vor dirija

Corul nocturn de privighetori

La revedere, Zyguś, la revedere, mamă, mi-e aşa de frică de serviciul ăsta. Doamne, Dumnezeule, ajută-mă mâine şi întotdeauna... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

11 mai 1942, luni

Mulţumesc, Doamne Atotputernic! Serviciul nu este aşa de înfricoşător. Astăzi am petrecut ziua cu Nora. Am stat de vorbă toată ziua. Ne-am înţeles una pe alta, ne înţelegem întotdeauna uşor. Dar atitudinea ei faţă de iubire este diferită, detaşată, pe când a mea este serioasă. Spune că asta o să mă facă nefericită. Poate că da, dar ştiu că nu pot altfel. Şi despre complex, de asemenea. Da, Nora, dacă învăţăm să dansăm şi dansăm bine, totul va fi bine! După această conversaţie am fost epuizată şi m-a durut capul.

Nu trebuie să mă gândesc sau să vorbesc despre asta, Z are dreptate, Z, iubirea mea, te-a citit. Sunt furioasă! Ăsta chiar că este sfârşitul. Dar trebuie să discutăm despre acest lucru; nu este vina noastră, de vină este primăvara. Şi ghetoul, situaţia asta, războiul... La revedere, acum o să merg la lucru şi n-am să mai scriu des. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

12 mai 1942, marţi[23]

În ultima vreme, când mă simt rău, scriu, şi când mă simt bine, scriu. Trebuie să scriu. Ascultă! Ascultă-mă şi înţelege! Oraşul a fost cuprins de un fel de înfrigurare. Spectrul ghetoului, uitat deja de toată lumea, a revenit. Şi este mai înspăimântător ca înainte, pentru că bate la uşile unor inimi pietrificate şi este nemilos, nu vrea să plece. Ieri m-a speriat şi pe mine, dar nu şi astăzi – nu. Astăzi nimic nu mă poate atinge. Mă bucur că plâng acum, când nu mă poate vedea nimeni. Astăzi am strigat: „O, Doamne, vreau să vină momentul când o să mă ridice!” Nu, nu vreau asta. Doamne, iartă-mă! Dar îmi simt sufletul atât de amar, încât mi se pare că asta ar fi poate cel mai bine. Mama scrie că şi copiii sunt luaţi la muncă forţată. Mi-a spus să-mi fac bagajele. Vrea să fie cu noi şi în acelaşi timp vrea să... ah! Se desparte definitiv. Mama doreşte să-i trimită lui Ticiu o scrisoare oficială în care să-i ceară divorţul. Şi noi... ei bine, ce rost are să scriu despre asta – mă face să sufăr cumplit şi-mi stârneşte un şuvoi de lacrimi. În vârtejul acesta groaznic al războiului, nu avem nici tată, nici mamă. Tumultul vieţii ne-a dus la răscruci cumplite. Am fost lăsate de izbelişte. Nu se vor mai împăca. Mama se va recăsători şi eu nu voi mai ajunge niciodată, niciodată, la uşa casei părinţilor mei. Mama mea... Soţul ei va fi un străin, de altă naţionalitate. Şi tata, oh! Mi-a scris că nu e sigur dacă mă

va mai vedea vreodată! Ticiu, eşti un evreu nefericit, exact ca mine, închis în ghetou. Doamne Sfinte, poţi să mă salvezi? Poţi să-i salvezi pe ei? Pe ei toţi. Oh, te rog, fă o minune! Acasă este o atmosferă aşa de apăsătoare. Bimba este stresată, suprasolicitată şi exasperată. Se chinuieşte. Suferă din cauza copiilor, din cauza soţului ei şi a rudelor. Din această cauză, nu putem nici măcar să râdem în casă. Şi îmi tot aduc aminte că sunt la mila lor.

Viaţa este atât de mizerabilă. Mizerabilă, urâtă, rea, dar inima mea se umple încă de durere când mă gândesc... o să mor? Ce ne aşteaptă în viitor? O, Doamne Atotputernic! Te-am rugat de atâtea ori şi m-ai ascultat – te rog, pune capăt nefericirii noastre. Acum mă simt mai bine, plânsul mi-a alinat durerea. Ei mă rănesc cel mai mult. E adevărat că asta nu se întâmplă de azi, de ieri, ci dintotdeauna, dar... oricum. Oamenii spun acum că mâncarea este lucrul cel mai important. Am mâncat bine, pe săturate – şi mă simt aşa de rău. Nu mi-e foame, dar mi-e foame de protecţia cuiva.

Şi Zyguś? Da, poate că de asta nu vreau să-mi iau rămas-bun de la viaţă. Mamă, nu te supăra pe mine. Ştiu că va fi o lovitură teribilă pentru tine, dar tu vei avea acum viaţa ta. Poate că o să mai ai şi alţi copii. Iar bunicii mei sunt bătrâni şi obosiţi, merită o bătrâneţe mai bună. Uneori vreau să întreb de ce am venit pe capul lor. Dar acum sunt atât de istovită. Nu cred că vom avea o familie împreună în viitor; am avut acest vis timid, naiv. Nu sunt dezamăgită, dar m-am uitat de jur împrejur la lume şi m-a înspăimântat cu pustietatea ei. Nimeni! Chiar nu este nimeni aproape? Şi mama, întotdeauna atât de dragă, este mereu atât de departe, şi va fi cu un bărbat care este un străin pentru mine.

Nu mai plâng. Bărbatul cu care voi fi eu va fi un străin pentru ea. Viaţa îi aduce pe oameni laolaltă şi apoi îi desparte.

S-au certat şi s-au ciorovăit

penele în jur au zburat

şi-au sfărâmat micul lor cuib

şi tot nu s-au potolit

pe jos s-au împrăştiat

pene, fulgi, iarbă şi pleavă

ba chiar şi în fân printre gunoaie

şi-au spus cuvinte cât mai tăioase

şi au zburat în pădure

să caute şi să găsească

o casă nouă

uitând, ambele păsări,

de cei doi pui rămaşi între nuiele

15 mai 1942, vineri

Astăzi este o zi memorabilă. Am primit primii bani câştigaţi de mine. Sunt foarte mândră şi nu vreau să-i cheltuiesc. Vreau să-i trimit lui Ticiu. O să văd.

Imaginează-ţi, a venit astăzi. Am fost atât de fericită. Aşa de fericită! A fost visul meu să-l văd astăzi, şi a venit.

Frumosul meu Kokośka, Zyguś al meu. Este cel mai dulce. Tăticuţul meu. Umărul pe care am plâns un timp. O, mă înţelege aşa de bine, ca nimeni altul pe lume. Şi ştii, chiar a înţeles, aşa cum ştiam. A mai spus că nu mă poate venera tot timpul ca pe o zeiţă, că nu este un perpetuum mobile şi aşa mai departe. Şi cred uneori, de exemplu astăzi, că sunt inepuizabilă şi că această domnişoară nu se arată deloc în întregime. Doamne, Dumnezeule mare, ştii cât de mult îmi place să-l îmbrăţişez, să mă ghemuiesc lângă el, să mă ţină în braţe. Este aşa de drăgălaş, de încântător, de dulce! Totul este mai uşor şi mai plăcut când sunt cu el. La revedere, dragul meu Jurnal, atât de multe senzaţii noi, senzaţii bune, aşa cred, datorită ţie, care „mă călăuzeşti în necunoscut”. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Sâmbătă

Te-am aşteptat

cu răsuflarea tăiată aseară

cu uşa deschisă în lături

sub stelele strălucitoare

în nuanţa lor cea mai dulce

cu mângâierea profundă a florilor

şi graţia parfumului lor

într-o intimă îmbrăţişare

Briza şoptea spre lună suav

curând va veni iubitul meu

murmurul serii se încheiase

umbrele nopţii pe cer lunecau

stele şi flori se-ofileau sub ochii mei

şi din păcate tu n-ai venit

Mâhnită e ultima privire

spre ceaţa îndepărtată

mâhnită e suferinţa

după iubire şi apropiere

şi mâna întinsă de cineva

când spune adio în sfârşit

Mâhnită e aşteptarea-n zadar

aşa cum a fost şi astăzi la poartă.

Totul a fost atât de frumos

cu flori şi multe bomboane

vorbe de rămas-bun şi strângeri de mână

precum cuvintele unui cântec banal

auzit distorsionat prin fereastră.

Un peron, zgomotos şi aglomerat

Smucituri, scârţâit, zăngănituri,

soseşte un tren

un geam se deschide din nou

la un vagon

o inimă-n piept sfărâmată

lacrimi abia înghiţite cu greu

şi trenul şi eu şi TU...

Portocale frumoase aurii

frumoase cuvinte de despărţire

la fel, priviri rugătoare, suspine,

cel mai frumos cuvânt este unul

cuvântul obişnuit – la revedere.

Sunt atât de tristă. O să mă ajutaţi, Buluś şi tu Dumnezeu.

18 mai 1942, luni

„Lumea este atât de frumoasă şi mă simt atât de bine” – asta i-am scris lui Buluś. O, aşa de bine, aşa de bine! Ziua de astăzi m-a recompensat pentru aşteptarea de sâmbătă. A fost atât de încântător, aşa de în spiritul lunii mai, atât de

primăvăratic! Mai este o lună atât de minunată! Zyguś este divin şi dragostea e frumoasă! E greu să te desparţi. Şi mângâierile acelea... Oooh, poate că am să-l văd mâine.

La serviciu e bine. Norka are o problemă cu Julek. Mi-e milă de ea. Z o s-o vadă mâine. La revedere, dragul meu Jurnal. Îţi trimit sărutări, aşa cum îl sărut şi-l îmbrăţişez pe Zygu. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

19 mai 1942, marţi

Mama mi-a scris o scrisoare. Este aşa de plină de iubire, aşa de drăguţă. Mă simt aşa de bine, sunt aşa de emoţionată. Spune că-l iubeşte pe Zyguś. Oh, este aşa de bine, aşa de bine, mamă. M-a chemat de departe într-un fel atât de sincer, cu atâta căldură. Trebuie să răspund acestei chemări pornite din inima unei mame. Mi-a vorbit despre grijile şi bucuriile ei, despre speranţele ei. Sărmana de ea! Bunule Dumnezeu, te rog, apăr-o şi trimite-i binecuvântarea mea. Noapte bună, dragă mamă. Dumnezeu ne veghează.

Astăzi a venit Noreńka. E într-un hal fără de hal. Irka şi Lidka s-au împăcat. Nu pot să scriu despre asta, e dezgustător. Când mi-a vorbit despre asta iubitul meu Zygu, mi s-a făcut silă. Fireşte că este teamă. Uneori glumeşte şi el despre asta. Dar ştii, am vorbit despre „aventura” lui Julek (totul este din cauza aventurii) şi după aceea m-am gândit că Z, aşa drăgălaş, apropiat şi real cum este, se teme şi el de asta. Se teme de cuvinte. Fie că nu vrea să spună prea mult, fie este prea evaziv. Şi eu încă mai roşesc. De exemplu astăzi, nu a putut să-i spună acelui

străin, un soldat, „Das ist meine Braut”[115]. Eu aş fi spus în mod sigur. Dar mai este şi altceva; ceva neprevăzut.

Între timp, mă îndrăgostesc tot mai mult de el. Dacă aş putea, aş relua relaţiile cu prietenele mele, altfel voi deveni o pustnică.

Mi-e milă de Nora, probabil că-i vine aşa de greu să ne vadă pe noi doi împreună. Dar, ca să spunem adevărul, „Sătulul nu crede flămândului”. Şi poate că nu-mi pare aşa de rău pentru ea cum ar trebui. Nu ştiu de ce, dar cred că este şi greşeala ei. Ei bine, ceea ce contează este ca mama să fie în siguranţă şi Zyguś să rămână îndrăgostit şi... nu pot, roşesc, dimineaţa aceasta a fost atât de minunată. Noapte bună. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

20 MAI 1942, MIERCURI

Sunt atât de egoistă, incredibil! Trebuie să scriu în fiecare zi. Chiar dacă sunt doar câteva cuvinte. Trebuie să repet că îl iubesc, pentru că nu ştiu unde se termină şi unde începe. Ieri am fost puţin nervoasă. Dar gândeşte-te, Z a venit la fabrică să mă ia de la muncă şi am mers ţinându-ne de mână. Livezile sunt în floare, luna mai străluceşte cu cerul său albastru şi eu strălucesc de bucurie. Aşa mă simt, chiar mă simt fetiţa lui şi îmi place atât de mult!

Zośka lucrează la regiment. I-am spus Malkăi despre dor, dar numai în termeni generali. Este o fată drăguţă, cumsecade. Am fost într-adevăr fericită. La revedere, vorbim curând... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

---

[115] Aceasta este logodnica mea (în limba germană în original).

21 mai 1942, joi

Oh, visul, visul, visul tinereţii! Sunt obosită, sunt aşa de obosită. Este o noapte minunată de mai. Atât de înmiresmată! Cerul este albastru-închis, dar nu trebuie să mă emoţionez prea tare, pentru că dacă mă gândesc la... Brr...

Zyguś a fost nemaipomenit de binedispus astăzi, a râs tot timpul şi a spus glume. Uneori mă gândesc că glumeşte intenţionat, pentru că se simte stânjenit. Dar şi eu mă simt stânjenită când îmi aminteşte că... ei bine, asta e. A spus că este foarte serios în privinţa aceasta; că ar vrea să mă culce în pat, să mă ia cu el (era pe peron). De ce spune lucrurile astea? Ei bine, n-are decât. De fapt, îmi place foarte mult. Lasă să spună, lasă să mă sărute, lasă să mă iubească, să mă iubească! La urma urmelor! Este adevărat? Ah, cât de drăguţ este Klaus[116], chiar aşa, cum rămâne cu el? Cred că ar fi culmea fericirii. Sunt aşa de proastă. Dar tot doresc asta şi... asta este.

Spui că mă iubeşti cu foc

Că ţi-e tare dor de mine

Ştiu că nu se prea cade

dar o doresc şi asta este

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

[116] Nu este clar la cine se referă Renia aici.

23 mai 1942, sâmbătă

Întotdeauna sâmbăta. Ar fi fost mai uşor dacă aş fi scris acum câteva zile. Acum nu ştiu ce să scriu, de unde să încep. Ceva m-a necăjit teribil în ultimele zile. Am stat de vorbă cu Nora şi în cele din urmă i-am spus că această trăsătură a lui Zyguś mă nelinişteşte. Una şi alta. Dar odată, mai de mult, l-am întrebat pe Jarośka de ce este toată lumea împotriva noastră, de ce cred toţi că este nostim, stupid, absurd? Nu mama, ea nu. Şi aş vrea s-o îmbrăţişez strâns pentru asta. Dar şi Nora, chiar şi ea. Ştiu că se gândeşte ce va fi când se va termina idila mea. Mă acuză că o iau prea în serios (are o părere mai clară în privinţa aceasta?), mă face să mă doară capul. Ştiu că nu este sigură, se îndoieşte chiar că Z m-ar iubi. Şi asta mă doare; cred că mă îngrijorează. Aceste detalii mărunte, neimportante...

Pentru că trebuie să ştii că sunt geloasă, teribil, nesănătos de geloasă. Şi cred că gelozia aceasta şi nu complexul (care între timp a trecut) este ceea ce mă face să urăsc. Mă supără. Mă enervează în mod constant, neîntrerupt. Iar Zyguś spune uneori câte ceva fără să-şi dea seama, lucru care mă doare teribil. Uneori, când mă supără prea rău, mă gândesc să fug. Să fug undeva, cât mai departe, să fiu departe de el, să nu văd nimic, să nu sufăr această durere. Dar sunt momente când ştiu că acest lucru nu este posibil. Când îl ţin strâns, când este aproape, aşa de aproape, simt că n-aş putea să mă despart de el pentru toate comorile din lume. Ar însemna să renunţ la sufletul meu, la cea mai importantă parte a vieţii mele.

Nora, greşeşti, tu eşti diferită, dar mie nu mi-ar mai rămâne nimic.

Studiul, natura – toate astea sunt bune când dragostea este împlinită sau când nu ai trăit-o niciodată. Poate un singur

lucru – poezia. Poeziile vor curge într-un şuvoi larg, ca lacrimile, ca dorul, ca disperarea şi suferinţa.

Ştiam că părinţii lui Zygu fac parte din atmosfera ostilă din jurul nostru, dar nu ştiam cât de mult sunt împotriva noastră şi cât de important este acest lucru. Din cauză că se întoarce târziu acasă? Ce altceva? Dar dacă Irka... Şi ce-i cu asta? Dar ştiu, pentru că le iau o bucăţică din el. Cine a mai auzit ca un băiat atât de tânăr să aibă o relaţie atât de serioasă? Înţeleg şi nu le-o iau în nume de rău, dar sunt puţin necăjită din cauza asta, da şi nu. Poate fi ceva foarte important sau fără nici o importanţă. Îl iubesc pe Zyguś mai mult decât pe oricine altcineva. Este cel mai scump şi este cel mai mult al meu. Nu vreau să-l bat la cap cu problemele mele, dar ştiu că nimeni pe lumea asta nu mă înţelege aşa cum mă înţelege el. Când te doare inima, simţi durerea în toate mădularele. Şi de aceea necazurile mele mă dor şi mai mult atunci.

Când Z este bun cu mine, totul este bine şi luminos şi plin de soare. Este mai, 23 mai – ce păcat că luna este pe terminate. Nopţile sunt pline de stele. Sunt atât de îmbătătoare şi eu visez atât de mult, visez, visez. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

24 mai 1942, duminică

O dimineaţă ca asta poate exista numai când eşti tânăr, când eşti îndrăgostit şi când eşti iubit. O, Doamne, a fost atât de uluitor! Am fost atât de aproape... nu, nimic nu poate schimba asta. Lumea este atât de crudă! Întotdeauna am ştiut asta. Dar e plăcut că Z are diverse aventuri şi că-mi povesteşte despre ele... În orice caz, vreau să ştiu. O să inventez ceva. Dar de ce mi-ar păsa că sunt rele, nesincere,

geloase, dacă Z este cel mai bun şi cel mai dulce? La urma urmelor, nu sunt îndrăgostită de ele, ci de el. Şi ştiu că visul meu se va împlini, la fel ca toate visurile, pentru că aşa este destinul. Şi aşa va fi, dacă perseverăm, o să supravieţuim şi o să fim o pereche fericită. Şi n-am să mai fiu proastă; am să zâmbesc când voi vedea lucruri prosteşti. O, mamă, mama mea dragă! Tu şi Zygu, vă rog, iubiţi-mă! O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

25 mai 1942, luni

M-a luat la prânz de la fabrică. Şi a fost minunat (oh, Dido este aşa de enervant!). Toţi tinerii, toată luna mai – asta ar trebui să fie oricum de ajuns pentru tine:

Când aud vorbe atât de dulci

cuvinte atât de dragi, îngerul meu bun

fiecare este o scumpă comoară

la picioarele mele şi fiecare

spune mai mult decât pagini întregi.

Dar când vreau şi eu să spun

cât de frumoasă e noaptea de mai

cuvintele îşi pierd puterea

cuvintele sună chiar caraghios,

eu aşa cred.

Acum este o noapte minunată de mai! Cu o lună zâmbitoare. O, numai dacă ar fi şi Z cu mine. Îmi pun mâinile invizibile pe tâmplele mamei şi ale lui Ticiu. Dumnezeule Mare, ai grijă de ei şi de noi. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

26 mai 1942, marţi

Scriu la lumina lunii – literalmente. Povestea e în plină desfăşurare. Ştiu, sau, mai degrabă simt că totul este din vina Zośkăi. Şi ştiu de ce face asta – nu este vorba de cealaltă fată, ci despre schimbare, să mă despartă pe mine de el şi... Nu mâine, joi. Nici nu pot să spun pe cine urăsc mai mult – pe ea sau pe ei. Aşa a fost de la început. Brr. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

28 mai 1942, joi

Îl iubesc foarte mult pe Z. Este atât de atletic şi sunt atât de impresionată! Pot să mă adăpostesc lângă el, pur şi simplu să mă ghemuiesc lângă el – este aşa de bine, de confortabil şi... Dar să începem cu începutul. În fond, astăzi nu a fost o zi frumoasă.

Mai întâi de dimineaţă – întâlnirea, m-am făcut roşie ca sfecla şi apoi am vorbit despre serviciu; apoi discuţia cu Zyguś. După aceea a fost Maciek şi în sfârşit acel complot dezgustător, care a evoluat în ceva de dimensiuni oribile şi

n-a dus la nimic. Pentru că toată această aventură cu Z este plăcută. Dar este şi ciudată, o, atât de ciudată! Nu mi-am dat seama că poate fi aşa.

Z spune că sunt apatică şi inflexibilă şi asta este, iar el caută mereu să găsească motivele pentru care nu-mi place să dansez. Şi nu-mi place să dansez pentru că nu ştiu cum să dansez. Şi când mă simt ca astăzi, când mă simt atât de ciudat, e ca un frison, ca un nu ştiu ce... iar eu sunt împotrivă. La naiba, sunt oare cel mai mare porc de pe planeta Pământ? O, este aşa de bine să-mi iau povara asta de pe piept, mă simt uşurată. Mă bucur că se simte bine când îmi vorbeşte atât de deschis, dar uneori mă doare, mă simt ca şi când aş fi blocată la un nivel inferior şi nu pot să-mi iau zborul. Dar după aceea uit tot ce este pe lume. Când îl îmbrăţişez pe el, când mă lipesc de el cu tot corpul...

Cel mai greu este întotdeauna să ne luăm la revedere. Îl iubesc cumva cu tot corpul, şi faptul că-l am aproape este ca şi când aş avea lângă mine personificarea primăverii. Iar primăvara poate fi îmbătătoare! Este adevărat că femeile sunt periculoase primăvara? Da, femelele sălbatice. Nu şi eu, mie îmi plac numai mângâierile cele mai nevinovate care mă fac să intru într-o stare ciudată şi, dacă nu ar fi fost ora 9 seara, probabil că aş fi înnebunit şi eu ca ele, dar... Ei, fată, nu înnebuni – ah, sunt îndrăgostită şi asta este. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

2 iunie 1942, marţi

Probabil, dar este greu de scris. Ştii, acum am aflat ce înseamnă cuvântul „extaz”. Aproape că-l înţeleg. Nu se poate descrie; este cel mai bun lucru pe care-l pot obţine două fiinţe care se iubesc. Am simţit pentru prima oară

această dorinţă de a deveni un singur trup şi... ei bine... de a simţi mai mult, aş putea spune. Să muşc, să sărut şi să strâng până dă sângele. (Şi mai este şi celălalt simptom.) Iar Zyguś a vorbit despre o casă şi o maşină şi despre ce este mai bine pentru mine.

Doamne, Dumnezeule, sunt atât de recunoscătoare pentru afecţiune şi iubire şi fericire! Scriu aceste cuvinte în mod diferit, mi le şoptesc în minte ca să nu le sperii sau să nu le sting cu suflarea mea. Să scriu o poezie, dar una însetată de sânge, o poezie de primăvară. Mama este singură, nici H nu este aici. Nu vreau să mă gândesc la nimic, vreau numai să doresc atât de tare, atât de pătimaş ca... ştii. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

6 iunie 1942, sâmbătă

Zilele şi atmosfera sunt schimbătoare. N-au trecut multe zile, dar prin mintea mea au trecut multe gânduri. Într-o dimineaţă m-am trezit şi am ştiut că s-a întâmplat ceva. Pe acoperişul de vizavi au apărut două antene străpungând cerul albastru. Vedeam numai antenele şi peticul de cer dintre ele şi nimic altceva. De ce scriu despre asta? Pentru că vreau să-ţi arăt că nu a fost un simbol care mi-a adus acest gând. Pur şi simplu m-am trezit dintr-un vis, care mi-a spus să nu cred în marea mea fantezie iubită. De ce? Nu ştiu, m-am simţit pur şi simplu matură şi am considerat că această fantezie este infantilă, stupidă şi irealizabilă. Prin urmare, aşa este când priveşti lumea fără patimă – două antene pe cer. Şi eu, cea atât de înţeleaptă, pot să râd batjocoritor, însă nu am energia şi curajul necesare pentru asta... Încrederea mea s-a micşorat, dar acum a revenit şi creşte puţin câte puţin. Mă rog cu acelaşi zel ca şi mai înainte. Nu acum. Ceea ce-mi doresc cel mai mult este

visul. Vreau dorinţa, da, fiindcă doresc cu fiecare părticică a trupului meu, cu gândurile mele, cu imaginaţia. Chiar şi cea mai inocentă carte mă stârneşte, la fel şi apropierea altor oameni şi a noastră. Ah, mă lupt cu vise atât de oribile, de dezgustătoare. Şi eu... şi tu. O corabie care se clatină, alerg, prind viteză...şi... şi... să sar? Aş sări, dacă... aş sări de o mie de ori dacă el ar exista pentru totdeauna.

Astăzi nu l-am văzut pe Zyguś, este suprasolicitat de muncă, obosit şi slăbit. Şi e bine, e un noroc, pentru că tocmai acum eu debordez de energie. Lăcomia mea de viaţă mă face pătimaşă. Aş dori să-mi folosesc forţa într-o bătălie onorabilă. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

7 iunie 1942, duminică[24]

Sunt împăcată. Nora şi cu mine am făcut o plimbare lungă în cartier şi am stat de vorbă. A fost prima persoană căreia i-am spus. Mi-am dat seama de povara care mă apăsa. Am răsfoit albumul drag şi m-am simţit bine şi, mai ales, liniştită.

Zygmunt a fost şi el acolo, dar după aceea a plecat, n-ar fi trebuit să scriu. Am vorbit şi despre Waldek. Este ciudat. Uneori mă întreb dacă nu sunt îndră... de el. Mă înec cu acest cuvânt. Şi numai cu o jumătate de oră mai devreme inima îmi zvâcnea de teamă.

Oriunde privesc, este vărsare de sânge. Pogromuri atât de cumplite. Asasinate, ucideri. Dumnezeule Atotputernic, pentru a n-a oară, mă smeresc în faţa Ta, ajută-ne, salvează-ne! Stăpâne, Dumnezeule, lasă-ne să trăim, Te rog, vreau să trăiesc! Am cunoscut atât de puţin din viaţă, nimic. Nu vreau să mor. Sunt speriată de moarte. Totul este atât de stupid, de meschin, de neimportant, de mărunt.

Astăzi sunt îngrijorată că sunt urâtă; mâine poate că am să încetez să mă mai gândesc pentru totdeauna. Da, da, războiul este cumplit, sălbatic, sângeros. Simt că am devenit aşa din cauza lui.

Gândeşte, mâine s-ar putea să nu mai fim

Un cuţit rece de oţel

Va luneca între noi

Dar azi este timp pentru viaţă

Mâine poate va fi eclipsă

Gloanţe poate vor şuiera şi ţiui

Şi vor urla – pavajul va fi scăldat

În sânge, cu zgură murdară şi puturoasă

Zoaie de porci

Dar azi eşti în viaţă

Ai timp să supravieţuieşti

Sângele să ni-l amestecăm

Cântecul merge tot înainte

Cântul şuvoiului furios şi sălbatic

Purtat de morţii cei vii

Ascultă cum muşchii îmi tremură toţi

Trupul meu spre tine vine orbecăind

Ar trebui să fie un joc sufocant, dar

Nu avem veşnicie destulă pentru atâtea săruturi.

Am fost întreruptă. Dar acest gând mă absoarbe. Merită efortul? Nu! Ascultă ce-ţi spun, vine ceva. Ce? Nu ştiu. Dar va veni. Sau poate a şi venit. Nu-mi iese din cap. Acum este momentul să mă gândesc la alte lucruri. Dumnezeule, iartă-mă, salvează-mă şi apără-mă! Dumnezeule Mare, pune capăt războiului acum. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu. Cred în voi!

9 iunie 1942, marţi

Încă mă simt puţin posomorâtă. Mă tem atât de tare pentru Jarośka. Tuşeşte, trebuie dusă la doctor (are plămânii aşa de slabi). Bunica refuză, eu îi spun că ar trebui, bunica crede că „ar trebui” este ceva relativ. Şi acum ce facem? E un copil mic. Ah, bunica nu merge niciodată la doctor, are această regulă, dar se poate aplica şi în cazul unui copil care are toată viaţa în faţa lui? Poate că trebuie pur şi simplu ajutată, salvată? Poate chiar este bolnavă.

Acestea sunt cuvinte obişnuite şi stupide – dar spune-mi, ştii câtă disperare conţin? Copilul chiar se simte rău. Bimba o sâcâie îngrozitor, dar ea nu spune niciodată nimic. Situaţia aceasta nu este din cauza ei, alţii i-au făcut asta, de ce este bunica atât de nedreaptă?

Astăzi chiar mi-a venit să plâng. Bunica e de părere că ar trebui să-mi cultiv ambiţiile poetice. Am strigat:

— Bunico, nu înţelegi!

Mama voia să mă facă scriitoare, dar poate cineva „să fie făcut” scriitor? Of, oamenii ăştia nu înţeleg nimic. Şi asta mi se spune tocmai acum, când încerc să încetez să mai scriu versuri. Pentru că nu vreau să scriu atunci când am ceva despre care să scriu şi îmi vine s-o fac, ci atunci când pot, când trebuie. Nu ştiu cât de mult doare. Şi omorurile şi asasinatele continuă. Zyguś este singura adiere de primăvară şi singura rază de soare. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

14 iunie 1942, duminică

Este întuneric, nu pot să scriu. Panică în oraş. Ne temem de un pogrom; de deportări. Oh, Dumnezeule Atotputernic! Ajută-ne! Ai grijă de noi; dă-ne binecuvântarea Ta. Vom persevera, Zyguś şi cu mine, Te rog, Te rog, lasă-ne să supravieţuim războiului. Ai grijă de toţi, de mame şi de copii, amin. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

15 iunie 1942, luni

Nu am stare şi sunt ameţită. Mi-am petrecut toată ziua într-o spaimă cumplită. Sunt obosită, epuizată, disperată. Şi mi-a fost atât de tare dor... Mi-e dor. Gândeşte-te numai, două zile şi două nopţi. Nopţi întunecoase, cu un întuneric gros, gândeşte-te, m-am perpelit aşa de rău. Mi-a fost atât de tare dor.

În timpul zilei m-am înecat cu atmosfera grea, ameninţătoare a oraşului mort. O, zilele sunt aşa de dure.

Nervii sunt întinşi, vibrează de încordare, simţurile sunt şi ele sensibilizate, murind de dor.

A fost Zyguś dulce? Nu ştiu dacă a fost deosebit de dulce, dar a fost delicios de masculin. Şi în final am simţit că era în primul rând şi cel mai mult bărbat. Simţeam asta pentru a doua oară. Am comparat senzaţia cu o carte. Am fost uimită că am putut. Îmi venea să râd cu voce tare, da, da, da, să râd bolnăvicios. Sentimente demne de zei şi oameni în extaz. Îţi vine să pleci. Nu! Nu! Vom persevera, nu-i aşa? Da. Minunatul meu cap de primăvară, vom persevera!

A fost încântător. Când sunt cu el mă simt aşa de mică, precum un copil, mă simt în siguranţă. Acum este complet întuneric. Scriu pe întuneric, dar tot ştiu ce scriu.

Conversaţia despre buze nu a fost plăcută, dar nu a stricat nimic. Nimic şi nimeni nu poate strica asta.

Dumnezeule Atotputernic, Te rog, continuă să ne salvezi. Numai Tu poţi să ne aperi, şi credinţa mea atât este de puternică! O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

Eu te-am născocit, fiorul meu amoros

Eu te-am născocit din gândurile mele

Semeni cu un fruct de primăvară-n pârg

Trupul îmbrăţişat de coapse, eu gem

pieptul gâfâie necontenit, eu plâng

Venele pulsează furioase de frică

cu un act sfânt, sfântă durere, sfântă mânie

binecuvântat fie simţul acesta

Am să te înşfac, strivesc, sufoc, jupoi

Te iau între coapsele mele

Voi fi darnică şi generoasă

Te voi absorbi, te voi strivi şi adora

Te voi săruta ca o mică târfă

Una adevărată, reală şi luminată.

Culmea imaturităţii! Îmi vine să-mi dau o palmă pentru asta, dar tot am să scriu. Diseară! Nu am scris o rugăciune. Am scris tot felul de prostii şi nu m-am gândit la asta. Iartă-mă, Doamne! Către cine voi mai ridica mâinile, dacă mă abandonezi? În cine să am încredere? Sfinte Dumnezeule, Te rog, ocroteşte-mă, pune mâna Ta pe creştetul celor care cred, care au nevoie de protecţia Ta.

Dragă mamă, astăzi, în acest moment teribil, oribil, eşti cu străinii şi poate că e mai bine aşa, poate eşti mai în siguranţă... dar dacă ai fi (Doamne fereşte)... dacă am fi... nici nu vreau să spun. Şi din nou, pentru a n-a oară, când copiii se cuibăresc lângă mamele lor, tu eşti departe. Toate momentele importante, periculoase, cruciale din viaţă ne separă. Şi tu, draga mea mamă, roagă-te pentru noi, roagă-te oriunde eşti. Există un singur Dumnezeu. Te va asculta, roagă-te pentru copiii tăi orfani. Dumnezeul nostru este unicul şi singurul, o mulţime de oameni au murit rostind aceste cuvinte, crezând în ele, iar eu sunt încă în viaţă, în viaţă şi credincioasă.

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

18 iunie 1942, joi

Astăzi este ziua mea cea mare. Împlinesc optsprezece ani pe 18. Acum sunt adultă, dar nu ştiu prea multe. În viaţa mea a fost deja multă tristeţe şi suferinţă, dar şi multă bucurie şi iubire. Dar nu ştiu prea multe. Nu ştiu nici măcar ce ar trebui să ştiu. Oricum, în momentul de faţă mă simt bine, nu e chiar aşa de rău, mulţumesc lui Dumnezeu.

Nora este o fiinţă dulce, bună. Suferă pentru că nu ştie multe. Mi se pare ciudat felul în care ne simţim atrase una de alta, noi care suntem atât de „autocritice”. Îi place de Maciek. Asta ar fi minunat, nu-i aşa?

Ce zi este azi? M-am lovit la cap. Apoi s-a adunat toată lumea şi a fost foarte drăguţ. Nora mi-a dat albumul, este complet, frumos legat, minunat! O, este ceva atât de dulce, de drăgălaş, de bun; ceva care ne înalţă, ne face mai buni. Un alt vis împlinit. Nora, eu cred, iar tu ştii că acesta nu este ultimul...

Zyguś mi-a dat ciocolată şi două inimioare de turtă dulce, Irka, flori şi parfum, Maciek mi-a trimis trandafiri şi o felicitare în care-mi ura să mi se îndeplinească toate visurile.

Şi eu? Eu ce pot să spun, uneori visez să devin vestită, să ajung pe culmi şi să zbor în jurul lumii, dar nu numai în mintea mea. Şi alteori îmi doresc să fiu o persoană obişnuită, o orăşeancă, mamă. Şi îmi doresc, îmi doresc atât de mult să am copii, copii fericiţi şi buni, drepţi, nobili şi cinstiţi. Cine ştie care dintre aceste misiuni este mai nobilă, care dintre ele este mai dură?

O, mă simt atât de bine, mamă, şi ştiu că-mi trimiţi prin aer multe cuvinte dragi. Ştii că am deja optsprezece ani? Da, şi cred că-i iubesc pe cei pe care-i iubeam. Am decis să mă perfecţionez de acum înainte. Mai este timp, mai pot

deveni cineva. Cineva care să aibă o viaţă spirituală, care poate avea o astfel de viaţă, trebuie să aibă o bază pe care s-o construiască. Nu toate vieţile se reazemă pe picioare frumoase. Şi da, da, da... Trebuie s-o spun? Ei bine, da, aşa va fi, aşa cum se întâmplă cu grăuntele de nisip din cochilia scoicii, care devine perlă. Suferinţa este perla iubirii. Am fost supărată pe Irka şi pe Zygu. Nici nu-mi pot imagina un moment bun care să nu fie otrăvit de ceva. Dar a fost aşa de dulce, e drept, atât de drăgăstos. Vine mâine. Dacă nu e vis, atunci o să zburăm sus...

Despărţirea aceasta m-a supărat.

Mâine mă duc la Nora să-l iau pe Kiciek.

Noapte bună, mamă, îţi trimit sărutări, te îmbrăţişez ca întotdeauna. Tu mă iubeşti cel mai mult din lumea asta. Urările tale sunt calea mea de urmat şi viaţa mea este o binecuvântare. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

19 iunie 1942, vineri[25]

Şi Dumnezeu l-a salvat pe Zygu. Nu mai ştiu de mine de bucurie. Au ridicat oameni toată noaptea. Au luat 1 260 de băieţi. Sunt multe victime, taţi, mame, fraţi. Oceanul sângelui nostru este roşu, iartă-ne păcatele noastre, ascultă-ne, Doamne şi Stăpâne! A fost o noapte cumplită, prea cumplită pentru a fi descrisă. Dar Zygu era aici, iubitul meu, dragul şi iubitorul meu. A fost aşa de bine; ne-am cuibărit şi ne-am sărutat la nesfârşit. Aproape am uitat de ziua de ieri, deşi a fost ziua mea de naştere, aşa că ar fi putut să mă cruţe de asta. Dar aşa stau lucrurile. Aşa este dispoziţia lui, firea lui. Îi plac „femeile”. A fost acolo şi Zośka, „vulpea roşcată”. A fost aşa o prostie să le arăt poezia. Chiar şi Z a spus aşa. Ei bine, tocmai asta contează.

Sunt momente când poţi să vorbeşti şi să scrii, dar nu să acţionezi. Şi este atât de încântător de plăcut, încât merită toată suferinţa. Dar uneori cred că nu merită, că o femeie care iubeşte trebuie să plătească un preţ prea mare.

Noapte de iunie

însărcinată

cu întunericul dens

noaptea... care se-ntinde

deasupra capului meu.

Noaptea singurătăţii

A sosit. Sortitul meu s-a oprit

la căpătâiul patului meu

cu un chip chinuit

ghearele el şi le-a înfipt

în creierul meu încleiat

iar eu am visat...

Gândurile mele golaşe

de hainele lor despuiate

se-ntind pe sub tigva mea

în tăcere

şi noaptea merge-nainte

nemiloasă la nesfârşit.

Mantia neagră şi grea

a căzut dar se agaţă

de trup

tăcută şi obstinată

buzele întredeschise

şoptesc cuvinte

cu aromă de iasomie

de muguri pocnind.

Gem

exasperarea încet uşurând

dulce fantezie

Zorii de zi...

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

23 iunie 1942, marţi

Din nou, cuvintele nu înseamnă nimic; din nou, cuvintele sunt ridicole. Ieri am cunoscut una dintre minunatele simfonii ale tinereţii.

În cartierul nostru a fost un fel de pogrom. Buluś mi-a scris şi mi-a spus să plec din oraş la Tłuste[117] împreună cu Zyguś. A scris „împreună”. „Împreună!” Ar fi atât de încântător, de dulce! Deşi acum este absurd. Dar astăzi chiar şi cele mai mari absurdităţi pot deveni realitate. O, dragul meu, Zyguś, o să plecăm împreună, tra-la-la-la ... aah! Bimba îţi trimite salutări, iar eu îţi trimit un sărut, Zyguś la fel. Rena. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

25 iunie 1942, joi

Unde să încep... Ei bine. Am să spun aşa cum este. A venit un val de bine şi de rău. Acum e bine, pentru că putem visa, ne putem săruta. Dar astăzi nu „ard”. Nu sunt ca un câine care se zbate să scape din lanţ, chiar dacă sunt plină de dor. Asta pentru că astăzi Z a spus un lucru cumplit. A spus că vrea să-mi citească jurnalul, pentru că asta îl excită; îi oferă un stimul. Ascultă, dragul meu Jurnal, eu te iubesc, te iubesc, eşti sufletul meu, eşti viu într-o mie de amintiri ale mele, plângi cu lacrimile suferinţelor mele vechi, dar nu te-am scris niciodată ca să devii un stimul pentru iubire! Trebuie să-mi sfâşii mereu părţile cele mai profunde din suflet, trebuie să-mi sângereze mereu inima pentru ca el să mă creadă şi ca să găsească plăcerea în asta? Dar cum rămâne cu mine, de ce eu iubesc fără stimulare? (Îmi găsesc stimularea în visarea cu ochii deschişi.) Nu cred că viaţa este atât de idilică. Viaţa este plină de amărăciune, nu e nevoie să o cauţi. Şi de aceea Zygmunt a fost aşa, exact aşa. Pentru că a fost prea multă dulceaţă.

[117] Oraş din Polonia înainte de război (lângă Zaleszczyki), comună în timpul ocupaţiei germane.

Când suferinţa ta

se duce la culcare

să n-o trezeşti

este atât de multă

durere în viaţă

e sursa tuturor relelor

când suferinţa ta

se duce la culcare

să n-o trezeşti.

Fii fericit, râsul

surâsul ţin doar o clipă

Când suferinţa ta

se duce la culcare

să n-o trezeşti

este atât de multă

durere în viaţă.

Cred că, chiar dacă Z este bun şi tandru şi dulce (astăzi a fost chiar dulce), are ceva ciudat de calm în el. Nu este prima dată când mă gândesc la asta. Scriu şi mă gândesc, şi sunt furioasă, ca astăzi, dar imediat ce mă cuibăresc lângă el, imediat ce-l îmbrăţişez, plutesc din nou prin aer. Ce să fac? Fanteziile sunt cele mai minunate. Se adeveresc

toate; trebuie! Poţi să iubeşti pe cineva şi în acelaşi timp să-ţi displacă? O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

Ziua următoare

Este foarte probabil să fie aşa. Nu, nu pot să scriu despre asta astăzi, pentru că sunt furioasă. Z, cel care poate fi atât de scump, la fel de cald ca propria mea inimă, poate fi şi foarte distant. Da, ieri a fost distant. A fost aspru cu mine, ciudat de posomorât. Mă bucur aşa de mult că am poeziile mele! Poeziile! Le iubesc aşa de mult.

Nu este adevărat, Z nu este deloc bun pentru mine! Spune nişte lucruri... de exemplu, despre gusturile mele schimbătoare. Spune asta intenţionat, ca să mă jignească, şi când iubeşti pe cineva nu vrei să-l răneşti. Viaţa este mohorâtă, dar bucăţica noastră mică de cer era albastră. Acum nu a mai rămas nimic. În zile ca cea de astăzi, cred că vom fi nefericiţi împreună. Dar gândul acesta mă doare foarte mult. O, Doamne, de ce doare aşa de rău? Este cumplit, este aşa de greu; aş vrea să fie deja sâmbătă. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

27 iunie 1942, sâmbătă seara

Seară de sâmbătă bună, paşnică, liniştită, binecuvântată. Sufletul meu s-a liniştit. De ce? Pentru că m-am cuibărit din nou lângă el, el m-a mângâiat şi m-a făcut să mă simt fetiţa lui micuţă. Am uitat de tot răul. Păcat că Zyguś a plecat

acum. Aş putea să stau cuibărită lângă el mult, mult timp. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!

28 iunie 1942, duminică

Acum este linişte şi pace; sunt bine. Aş dori să mă cuibăresc din nou, să mă cuibăresc şi să dorm. A fost ceva dincolo de cuvinte. El a fost. Nu ştiu ce scriu. Pentru că este întuneric. O, noapte atât de înmiresmată! A fost un zbor minunat, diavolesc şi ceresc în acelaşi timp. Am făcut un pas mare înainte. Spre Z care este adorat de oameni! De ce, o, de ce numai peste cinci ani? După tot ce a fost astăzi, deja, deja astăzi! Mi se înmuiau picioarele. A fost aşa de dulce ce a spus Z – sunt matură. Şi a fost foarte dulce şi cu Marysia, pentru că mie chiar îmi place această dulceaţă gen tati-mami. Poate chiar o prefer. Totul este atât de minunat. Divin şi foarte omenesc. O, cât de mult aş dori să mă cuibăresc din nou lângă el şi să spun „O, tati dragă!” Acum mă duc să visez dulce şi în pace. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu!!!

29 iunie 1942, luni

Aşadar, să-mi spui, Zyguś, cum să supravieţuiesc aceste două zile, aceste două nopţi? Fiecare oră durează de zece ori mai mult. O, trec aşa de încet, sunt atât de oribile, de dureroase, de apăsătoare. Cum s-a ajuns la asta? Cum de s-a revărsat ceea ce s-a adunat, a crescut şi iar a crescut? Şi va fi mereu aşa de acum înainte? Vom vrea mereu mai mult, şi dacă da, când, oh, când? Pentru că astăzi nu vreau,

dar trupul meu vrea, cere, revendică. Nu va fi aşa în fiecare zi de acum înainte? Ciudat, parcă nu sunt în stare să mă uit înapoi la ce era înainte. M-am maturizat; m-am răscopt. E bine să te gândeşti, să doreşti şi să realizezi – dar cum? Totul mă sperie. Pentru că este un gând logic. Prea logic. Cum de mă pot gândi la asta ca la un lucru făcut sau pe cale de a se face, dar nu la cum să ajung acolo? Nu! Nu! Pur şi simplu nu-mi pot da osteneala să mă gândesc. Şi de aceea scrisoarea de la mama m-a lovit ca un târnăcop. Draga mea Buluś. Buna, iubita mea, ştiu că ai intenţii bune. Ştiu pentru că şi eu vreau, pentru că este destinul meu. Dar ştii că este cu totul absurd, este cea mai mare iluzie de sub soare. Acum, numai acum când am citit scrisoarea ta, m-am gândit că nu există motive reale, serioase pentru asta. Eşti o femeie care a trecut prin multe. Ştii multe. Şi îmi spui să fiu practică. Eşti aşa un copil! Să ştii că ideile tale, aşa cum mi le-ai prezentat, mi s-au părut, ei bine (ca să nu comit un păcat), pur şi simplu de prost gust. Gândeşte-te, doi tineri şi...

Zyguś îmi spune lucruri rele, îmi spune şi altele dulci... E de părere că trebuie să ne despărţim, că peste cinci ani am să fiu cu zece centimetri mai înaltă şi mai frumoasă. Dar nu voi fi nimic din toate astea. Întotdeauna sunt mai frumoasă după aceea – cu ochii strălucitori, cu buzele arzând şi obrajii îmbujoraţi. Atunci este şi Zyguś cel mai frumos. Prefer să dau la o parte toate obstacolele şi să visez că este deja aşa, că este... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

5 iulie 1942, duminică

Ne-am temut de asta, ne-au tot ameninţat şi în cele din urmă s-a întâmplat. De ce ne-am temut până la urmă n-am putut scăpa. Ghetoul. Azi s-a răspândit vestea. S-ar putea

să rămânem aici; s-ar putea să nu rămânem. O, Doamne, mi-ai dat atât de multă speranţă, atât de multă alinare – Îţi mulţumesc pentru asta.

Este atât de cumplit. Nu ştii cât de cumplit, nu ştii nimic. O să vii cu mine, pentru că, fireşte, am să te iau cu mine, micuţa mea oglinjoară. Gândeşte-te numai, ce a rămas în nişte cărţi vechi, îngălbenite, în pergamente acoperite cu scrieri, ce a trăit în legende, ce am aflat cu uimire la şcoală – toate astea s-au adeverit acum. Adevărul cel mai adevărat dintre toate. Şi este atât de înfricoşător!

Ne este frică de deportare, se spune că au de gând să deporteze jumătate dintre oameni. Oh, Dido! Oh, Bimba! Dumnezeule Mare, ai milă! Gândurile mele sunt atât de sumbre, e un păcat chiar să le am în minte. Astăzi am văzut o pereche care arăta fericită. Fuseseră în excursie; se întorceau acasă, veseli şi fericiţi. Zyguś, dragul meu, iubirea mea cea mai sinceră, când o să mergem şi noi într-o excursie ca a lor? Te iubesc la fel de mult cum îl iubeşte ea pe el. M-aş uita la tine la fel ca ea. Dar ea este cu mult mai fericită, asta este tot ce ştiu. Sau poate, oh, Doamne Sfinte, eşti plin de mărinimie, copiii noştri vor spune într-o zi: „Mama şi tata au trăit în ghetou”. O, cred cu putere în asta. O să ne salvezi, o, Dumnezeule Atotputernic. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

6 nu ştiu ce lună, luni

Este atâta teamă şi îngrijorare, atât de multă amărăciune, încât mi-e şi ruşine să scriu despre cuibuşorul nostru. Dar este dulce, fermecător, minunat. Este aşa de bine să vorbeşti despre cuib. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

10 iulie 1942, vineri

La revedere, micuţul meu Jurnal! O să-mi fie dor de locuinţa aceasta. Să sperăm că Bunul Dumnezeu îmi va îngădui să te regăsesc aici. Dă-mi binecuvântarea ta de departe, mamă, şi Tu, Stăpâne. Aduceţi-mă curând înapoi (nu în ghetou). Casa noastră... am trăit atât de multe momente fericite aici, am avut întotdeauna amintiri dragi despre acest apartament, unde a înflorit şi s-a maturizat iubirea mea. Sunt în mijlocul mutatului, este o harababură teribilă, trebuie să plec. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

15 iulie 1942, miercuri

Ţine minte ziua aceasta; ţine-o bine minte. O să le povesteşti generaţiilor care vin. De astăzi, de la ora 8, am fost închişi în ghetou. Acum locuiesc aici. Lumea este despărţită de mine şi eu sunt despărţită de lume. Zilele sunt cumplite şi nopţile nu sunt mai bune. În fiecare zi apar alte victime, şi eu mă rog întruna la Tine, Doamne Atotputernic, să mă laşi să o sărut pe iubita mea mamă.

O, Preaputernicule, dă-ne sănătate şi putere. Lasă-ne să trăim. Mă simt îngrozitor, Bimba e bolnavă. Speranţa scade atât de repede. În faţa casei sunt flori parfumate, dar cine are nevoie de flori? Şi Zygmunt, ştii, încă nu l-am văzut. Adică l-am văzut astăzi de departe, dar încă nu a venit aici. Doamne, te rog apără capul lui scump. Dar de ce nu pot să mă ghemuiesc lângă el? Păcat... Poate că el... Doamne, lasă-mă să o îmbrăţişez pe draga mea mamă. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

16 iulie 1942, joi

Probabil că vrei să ştii cum arată un ghetou închis. Cât se poate de obişnuit. Sârmă ghimpată de jur împrejur, paznici la porţi (un poliţist german şi poliţia evreiască[118]). Ieşirea din ghetou fără permis se pedepseşte cu moartea. Înăuntru sunt numai ai noştri, cei apropiaţi, cei dragi. Afară sunt străinii. Sufletul meu este foarte trist. Inima îmi este cuprinsă de groază. Asta e viaţa. Mi-a fost atât de tare dor de Zyguś astăzi! M-am gândit la el tot timpul. Nu l-am văzut de o săptămână, mi-a fost dor de el şi încă îmi mai este, pentru că vizita lui de astăzi nu a fost o vizită reală. Îmi era aşa de dor de o mângâiere, nu ştie nimeni cât de mult. Ne confruntăm cu o situaţie atât de cumplită. Vreau să primesc puţină mângâiere. Dar a fost ciudat şi rece, probabil pentru că mai erau şi alţi oameni în apartament şi era o asemenea dezordine. Poate că sâmbătă va fi mai bine… Da, trebuie. Acum am să visez ca mai înainte. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

18 iulie 1942, sâmbătă

Zilele trec. Toate sunt la fel, ca picăturile de ploaie. Serile sunt cele mai plăcute. Stăm în curtea din faţa casei,

[118] În multe ghetouri existau unităţi de poliţie evreieşti, înfiinţate din ordinul nemţilor. Acestea păzeau ghetoul, strângeau banii şi impozitele, adunau oamenii pentru muncă forţată etc. Oficial făceau parte din Judenrat, dar erau adesea priviţi cu suspiciune de membrii acestuia, la fel ca şi de locuitorii evrei ai ghetoului.

vorbim, glumim şi – inspirând mireasma grădinii – reuşesc să uit. Uit ce doresc să uit. Că trăiesc în ghetou, că am atât de multe griji, că mă simt singură şi sărmană, că Z este un străin pentru mine, că, deşi îmi este atât de tare dor, nu pot să mă apropii de el. La urma urmelor, nu este o relaţie aşa cum au alte perechi.

Aici, în grădină, gânguresc porumbeii. Cornul lunii pluteşte silenţios pe cer, florile răspândesc o aromă dulce, şi când mă uit la toate acestea mă întreb de ce. Astăzi mi-a venit să plâng de trei ori. Am dat vina pe condiţiile de trai, dar nu este adevărat! Iubirea poate înflori oriunde, iubirea preţioasă, plină de căldură... Şi totuşi, pe cărarea mea întotdeauna tremură umbrele. Ce înseamnă asta? De unde vin aceste umbre? Sunt umbrele norilor care plutesc deasupra? Nu, din nefericire nu, sunt umbrele unui chip înnorat sau, ei bine, nu merită să-l menţionăm. Mă doare inima atât de tare.

Nu vreau să-i cer lui Dumnezeu nimic altceva, numai să supravieţuim. Dar pot să visez, de ce nu? Visez că-mi pun capul pe pieptul mamei şi plâng aşa de dulce, este aşa de bine, exact ca acum... Mama nu este aici, dar Norka este, aşa că am să mă duc la ea şi am să plâng până îmi ies ochii din cap. Este un suflet drag, va înţelege. Mă duc. Nu vreau să văd alţi prieteni. Irka a spus că va trece pe aici. La ce bun? Nu pot s-o sufăr. Nu vreau să reînnoim relaţia. Totul este stupid, forţat, calculat. Câteodată vreau să spun numai că nu-mi pasă, dar spun că-mi doresc să se sfârşească! La revedere, dragul meu Jurnal, am inima grea, parcă făcută din plumb. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Umbra mă sperie cel mai cumplit

Când de dimineaţă

o umbră clipeşte fără de veste

pe drumul din faţa mea

Inima tresaltă în mine

privesc împrejur împietrită

nu poţi privi o umbră în ochi

nu poţi de cot s-o apuci

n-o poţi atinge, să-i pui întrebări

nu ştii nici măcar a cui este

Acest cenuşiu târâtor, lunecos

Licărind şi zvârcolindu-se straniu

Umbra mă sperie cel mai cumplit

O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

19 iulie 1942

Mâine este ziua de naştere a Norkăi. Vine şi Irka, aşa că nu va fi cum ar putea să fie. Dar va fi bine oricum, pentru că Zyguś, iubitul meu Zyguś, este din nou inimioara mea care bate; este încântător de dulce. Lumea este bună cu noi, chiar şi în ghetou. Numai că eu sunt cam prostuţă, mă simt cam stânjenită să merg acolo. Dar Z este chiar cel mai frumos şi să mă cuibăresc lângă el, să caut protecţia lui este cel mai bun lucru. Aşa că astăzi sunt mult mai calmă. În acest apartament, şi „asta" este minunat. Acum voi avea gânduri dulci despre tot!

Mâine Norka împlineşte optsprezece ani. Aş vrea să-i dau câteva din visurile noastre, ceva mai mult decât un album şi nişte flori, ceva ce nu i-a mai dat încă nimeni. I-am promis că o să-i cumpăr un aparat minunat de fotografiat când plecăm de aici şi că o să mergem la munte, ca să o fac fericită pe prietena mea. Asta m-ar face şi pe mine fericită.

o căsuţă mică

cu obloane verzi

cu flori mereu înflorite

unde vom fi doar amândoi

Zyguś, iubitul meu, cel mai bun. Trimit săruturi tuturor şi mulţumesc Bunului Dumnezeu pentru asta şi scumpei mele mame, pentru că se roagă pentru noi. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

20 iulie 1942

Ziua de naştere a Norei. Ei bine? Ştiam că aşa va fi. Dar acum am vorbit cu vecinii şi mă simt ceva mai bine. Doamne Sfinte, apără-ne şi salvează-ne! O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

22 iulie 1942, miercuri

Trebuie să scriu ca să-mi amuţesc durerea, să deschid rănile şi să las grijile să se scurgă afară. Sunt vremuri atât de cumplite, de mohorâte! Nu ştim ce va aduce ziua de mâine. Ne aşteptăm ca familii întregi să fie luate de aici. Bimba este bolnavă şi epuizată, Jarośka e într-o stare cumplită, nici un cuvânt de la mama sau de la tata. Şi nici cu Zygmunt nu este bine. Nu am vrut să recunosc că, de fapt, clocotesc de venin. Dar nu m-am putut opri. Şi pentru că am dreptate. Am ochii plini de lacrimi de durere şi-mi tremură vârfurile degetelor de furie.

Nu vreau să scriu despre detalii, căci poate aş scrie cuvinte mohorâte, deprimante, şi ce rost are? Întotdeauna va fi la fel. E vina lui. Are dreptate, sunt ranchiunoasă şi neajutorată în dragoste. Dar un lucru trebuie să se schimbe, o singură expresie – la urma urmelor, poate că „mutra” nu spune tuturor şi... nu! Când mă gândesc la asta sunt atât de furioasă, că nu mai vreau să-l văd niciodată. M-am săturat. Îmi astup urechile cu mâinile şi închid ochii. Aş dori să profit de suferinţa mea ca să creez suferinţă, să mă îmbolnăvesc. Şi are dreptate, el este cel mai înţelept dintre toţi... Dar în visul meu este complet diferit. Visurile mele sunt dulci... O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

23 iulie 1942, joi

Ei bine, Noruśka, draga mea, copilă dragă! Admir lumea ta, o şi iubesc, dar, mă cunoşti, un cuvânt sfărâmă totul. Noruś, mi-ar plăcea să studiez şi să mă perfecţionez, dar totul se reduce la un cuvânt. Ştiu deja cine ce merită, cunosc iubirea şi ţi-am spus adevărul (deşi este prima dată când m-am gândit la el) – el nu merită. Dar nu este vorba

dacă el merită sau nu, trebuie să iubeşti, să continui să iubeşti, nu poţi să spui nu!

Ştiu, draga mea, că înţelegi totul, dar nu înţelegi cât de slabă sunt eu şi cât de neajutorată, când mă confrunt cu... acest cuvânt. Ceea ce ţi-am spus este adevărat, chiar dacă nu a spus nu, ştiu. Ştiu că regretă şi este stânjenit. Şi (asta e nostim) sunt exasperată. Dacă inimile ar putea fi vindecate de iubire! Dar nici chiar eu nu ştiu dacă mi-ar plăcea asta. Ceea ce doresc, Noruśka, este să mă întorc la viaţă şi să merg cu tine pe munte. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

24 iulie, 1942, vineri

Dumnezeule Mare, ajută-ne! Trebuie să plătim contribuţia până mâine la ora 12. Oraşul este în pericol. Credinţa mea este profundă şi Te rog. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

25 iulie 1942, sâmbătă

Ziua următoare de dimineaţă! Aseară au venit ordnerii[119]. Dido n-a plătit încă nimic. Nu sunt destui bani. O! De ce nu poate să plouă cu bani din cer? Este vorba de vieţile oamenilor, la urma urmelor. Au venit vremuri cumplite. Mamă, nici n-ai idee cât de cumplite. Dar Dumnezeu are grijă de noi, deşi sunt îngrozitor de înspăimântată, am încredere în El. Cred, pentru că în dimineaţa aceasta a venit

---

[119] Membrii poliţiei evreieşti din ghetou (Jüdischer Ordnungsdienst).

o rază de soare prin tot acest întuneric. Mi-a fost trimisă de mama într-o scrisoare, sub forma fotografiei ei minunate. Şi când mi-a zâmbit din fotografie, m-am gândit că Dumnezeu cel Sfânt are grijă de noi! Chiar şi în cele mai sumbre momente există ceva care ne poate face să zâmbim. Mamă, roagă-te pentru noi! Îţi trimit o mulţime de sărutări. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Seara!

Dragul meu Jurnal, bunul, iubitul meu prieten! Am trecut împreună prin vremuri cumplite, însă acum a venit momentul cel mai rău. Acum pot să fiu înspăimântată. Dar cel care nu ne-a părăsit atunci ne va ajuta şi azi. Ne va salva. Ascultă-mă, Israele[120], salvează-ne, ajută-ne! M-ai apărat de gloanţe şi de bombe, de grenade. Ajută-mă să supravieţuiesc, ajută-ne! Şi tu, draga mea mamă, roagă-te azi pentru noi, roagă-te mult. Gândeşte-te la noi şi cuvintele tale să fie binecuvântate. Mamă! Iubita, singura şi unica mea, vin vremuri atât de cumplite. Te iubesc din toată inima. Te iubesc; vom fi din nou împreună. Doamne, apără-ne pe toţi, şi pe Zygu, şi pe bunici şi pe Jarośka. Doamne, în mâinile tale mă încredinţez. O să mă ajutaţi, Buluś şi Dumnezeu.

Însemnările lui Zygmunt

[120] Referire la una dintre cele mai importante rugăciuni din iudaism, Shema Yisrael („Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeul nostru, este singurul Domn”).

27 iulie 1942, luni

S-a terminat! În primul rând, dragă Jurnalule, te rog să mă ierţi că hoinăresc în paginile tale şi încerc să continui munca cuiva de care nu sunt demn. Trebuie să-ţi spun că Renuśka nu a primit ştampila pentru permisul de muncă de care avea nevoie ca să nu fie deportată, aşa că a trebuit să rămână în ascunzătoare. Şi dragilor mei părinţi li s-a refuzat ştampila pentru permisul de muncă. Jur în faţa lui Dumnezeu şi a istoriei că-i voi salva pe cei trei oameni care îmi sunt cei mai dragi, chiar cu preţul propriei vieţi. Ajută-mă, Doamne!

28 iulie 1942, marţi

Părinţii mei au avut norocul să intre în oraş. Se ascund în cimitir. Rena a trebuit să plece de la fabrică. A trebuit să-i găsesc o ascunzătoare cu orice preţ. Am fost în oraş până la ora 8. În cele din urmă am reuşit.

29 iulie 1942

Aktion a fost stopată pentru a doua oară, din cauza unei dispute dintre armată şi Gestapo[121]. Nu pot descrie în

[121] Se referă cel mai probabil la încercarea de a distruge ghetoul întreprinsă de locotenentul dr. Albert Battel (1891–1952) din Wehrmacht. Pentru că a salvat aproximativ o sută de evrei din ghetoul de la Przemyśl, Yad Vashem l-a inclus în 1981 printre cei „Drepţi între

cuvinte tot ce s-a întâmplat în ultimele trei zile. Nu mai am energie pentru asta, după ce am alergat douăsprezece ore prin oraş. Aceste evenimente m-au zdruncinat până în adâncul sufletului, dar nu m-au doborât. Am o sarcină teribil de dificilă. Trebuie să salvez mulţi oameni fără să am nici o protecţie sau ajutor de la alţii. Această povară se află numai pe umerii mei. Nu voi rezista prea mult şi voi împărtăşi soarta celor trei condamnaţi ai mei. Am dus-o pe Arianka de partea cealaltă.

30 iulie 1942

Astăzi se va decide totul. Îmi voi aduna toate forţele mintale şi fizice şi îmi voi atinge scopurile. Sau voi muri în această încercare.

Ora 5

La ora 5 Skrzypczyński îmi va da răspunsul definitiv. La amiază ne-au luat permisele ca să le ştampileze (împreună cu permisele soţiilor). Am decis să-mi risc documentul, deoarece credeam că este ultima şansă să o salvez pe Renuśka. N-am avut noroc! M-au ameninţat că mă trimit la Gestapo. După rugăminţi îndelungate au renunţat în cele din urmă la această ameninţare. Dar acest fals m-a făcut să

Popoare”.

pierd serviciul de la H.U.V.[122] *La ora 8 voi afla dacă rămân sau nu. Am atras atenţia.*

Noaptea

O, Doamne! Ce oroare! Totul a fost în zadar! Drama a durat o oră. Nu am primit permisul. Nu-i aşa că mi-am tăiat singur gâtul? Zosia a plecat! Acum sunt singur. Ce se va întâmpla cu mine? Este o mare întrebare. Am vrut să-i salvez pe părinţii mei şi pe Rena, dar în loc să fac asta, am dat eu însumi de necazuri mai mari. Se pare că aici este sfârşitul lumii. Dar eu încă sper.

31 iulie 1942

Trei împuşcături! Trei vieţi curmate! S-a întâmplat noaptea trecută la ora 10.30. Destinul a decis să-mi ia fiinţele cele mai dragi. Viaţa mea s-a terminat. Nu aud decât împuşcături... împuşcături. Draga mea Renusia, ultimul capitol al jurnalului tău s-a încheiat.

POSTFAŢĂ, NOTE, MULŢUMIRI de Elizabeth Bellak

[122] Heeres-Unterkunft-Verwaltung răspundea de administrarea locuinţelor militare.

POSTFAŢĂ

Eu am petrecut vreo două săptămâni în ghetou, care se afla într-un cartier sărăcăcios, dărăpănat, numit Garbarze, la nord-vest de apartamentul bunicilor noştri. Naziştii le-au dat evreilor 24 de ore să se mute acolo şi au permis fiecărei familii să ia numai 25 de kilograme de bagaje. Bunicii mei, Renia şi cu mine ne-am luat hainele cele mai practice pentru iarnă şi pentru vară, încălţămintea cea mai rezistentă şi câteva paltoane, în cazul în care nu vom primi blănurile înapoi. Bunicul a îndesat cât de mulţi dolari de aur a putut într-un colţ al valizei, sperând că paznicii nu-i vor găsi. Argintul era îngropat în siguranţă în pivniţă; bunicul şi bunica aveau să-l recupereze după război.

La 27 iulie a început o Aktion în cadrul ghetoului din Przemyśl; dacă nu puteai dovedi că ai loc de muncă într-o activitate esenţială sau într-o funcţie administrativă – şi după aceea să primeşti o ştampilă aplicată de Gestapo pe permisul de muncă – erai forţat să pleci din ghetou în lagăre sau la moarte. Numai 5 000 de evrei urmau să primească ştampila, iar Zygmunt şi Maciek au avut norocul să fie printre ei. Din păcate, sora mea, bunicii şi cu mine nu am fost.

A doua zi, Gestapoul a înconjurat ghetoul din Przemyśl şi a început să facă arestări; 6 500 de evrei au fost încărcaţi în vagoane pentru vite şi trimişi în lagărul morţii de la Bełżec, cam la 100 de kilometri nord-vest de oraş. Alţi 2 500, despre care s-a stabilit că erau prea bătrâni sau slăbiţi, au fost duşi cu camionul în pădurea Grochowce, care înconjura oraşul Przemyśl. Acolo au fost împuşcaţi în ceafă şi îngropaţi într-o groapă comună.

Sora mea şi cu mine nu am fost în nici unul din aceste grupuri. Cumva – nu ştiu cum şi nu mi-a spus niciodată – Zygmunt a reuşit să-i strecoare pe Renia şi pe părinţii lui în

podul unei case de trei etaje de pe strada Moniuszko 10, unde locuia unchiul lui, pe nume Samuel Goliger, membru în Judenrat. Eu nu am fost cu ei. Zygmunt m-a scos afară înaintea lor şi ne-am strecurat pe lângă zidurile ghetoului ca să încercăm să ajungem la cea mai bună prietenă a mea, Dzidka.

Cred că am plecat de dimineaţă devreme, dar spun asta pornind dintr-un loc al memoriei mele de unde am reluat de mii de ori fiecare amintire. Este acelaşi loc în care am căutat ultimele amintiri ale surorii mele, deşi se şterseseră între timp. Cum de am uitat să-i spun la revedere? Ce expresie avea chipul ei? Ce mi-a spus? Aş da orice să-mi amintesc ultimele cuvinte pe care ni le-am spus una alteia.

Îmi amintesc când mi-am văzut bunicii pentru ultima oară. Încercau să-şi facă curaj, când Zygmunt mi-a făcut semn că era timpul să plec, că trebuia să ies, că nu mai aveam timp. Bunica, pe care o iubeam atât de mult, s-a întors şi şi-a dus mâinile la faţă. Bunicul a îngenuncheat, mi-a pus mâinile pe umeri şi m-a privit în ochi. Apoi mi-a dat o cutiuţă colorată cu un mâner ca un lanţ. Era un fel de cutie închisă ermetic, perfectă pentru dus mâncarea, ca şi când aş fi fost o fetiţă care mergea la şcoală pentru prima dată, nu un copil care fugea ca să-şi salveze viaţa.

— Ţi-am pus înăuntru douăzeci de galbeni, mi-a spus. E tot ce am. Indiferent unde te duci, poţi să-i vinzi oricând şi să faci rost de bani.

Bunica s-a apropiat de mine cu un pardesiu albastru subţire, pe care îl purtam numai în serile de vară. Mi l-a pus pe mâneci, având grijă să nu şifoneze rochia roz pe care o purtam, apoi l-a încheiat. Bunica şi bunicul m-au îmbrăţişat lung şi apoi m-au condus spre uşa spre grădină, unde aştepta Zygu.

Nu ştiu ce s-a întâmplat cu ei, dar sunt sigură că au nimerit în groapa aceea comună din pădurea Grochowce. Erau prea bătrâni pentru ca naziştii să-i mai ducă într-un lagăr.

Nu ştiu exact cum m-a scos Zygmunt din ghetou, dar m-a dus cumva direct la casa familiei Leszczyński. Era un apartament la parter în apropiere de fabrica de cafea a domnului Leszczyński, dar în altă parte a oraşului decât magazinul bunicilor mei, decât şcoala şi patinoarul. Dzidka, prietena mea cea mai bună din lume, era acolo şi mă aştepta, împreună cu părinţii şi cu cele două surori ale ei.

Nu ştiu cât timp am stat acolo. Cred că nici nu înţelegeam de ce eram acolo. Tot ce ştiu este că, deşi eram cu Dzidka şi cu familia ei – pe care o iubeam şi în care aveam încredere – eram îngrozită. De câteva ori pe zi cineva lovea cu pumnii în uşă şi voia să percheziţioneze apartamentul. Domnul şi doamna Leszczyński îmi făceau semn să mă ascund sub pat şi şopteau: „Să nu scoţi nici un cuvânt. Să nu respiri. Venim înapoi să te luăm”. Şi închideau uşa.

Mă făceam ghem sub pat, cu inima grea, încercând să-mi înăbuş lacrimile.

— O clipă! striga doamna Leszczyński spre persoana care era de partea cealaltă a uşii.

Apoi domnul Leszczyński deschidea uşa şi spunea câteva cuvinte, după care se făcea linişte. Uşa se închidea. În următoarele două ore sau o jumătate de zi eram în siguranţă.

Aveam încredere în familia Dzidkăi şi încă şi mai mult în Zygmunt. Ştiu că ar fi făcut tot ce i-ar fi stat în putinţă s-o ţină pe Renia în siguranţă – indiferent dacă mai era încă în podul unchiului său sau oriunde o fi mutat-o, aşa cum m-a mutat şi pe mine. O iubea pe Renia şi-i promisese mamei noastre că o va proteja.

Fireşte, cunoaşteţi restul poveştii Reniei. Oricât s-a străduit, Zygmunt nu a putut s-o salveze. Frumoasa mea soră a fost ucisă la 30 iulie 1942, împreună cu părinţii lui Zygmunt.

Am aflat abia câteva săptămâni mai târziu ce se întâmplase cu ea. Chircită sub pat în apartamentul părinţilor prietenei mele, nu ştiam că cineva le spusese nemţilor că în podul casei domnului Goliger se ascundeau trei evrei, că Gestapoul intrase cu forţa, iar Renia şi părinţii lui Zymgunt fuseseră scoşi afară şi împuşcaţi.

Poate că familia Leszczyński aflase imediat, dar nu ştiu sigur. Tot ce îmi amintesc este că, în timp ce stăteam ascunsă în apartamentul lor, îngrozitor de înspăimântată că va veni Gestapoul, mă va lua şi mă va duce departe de familie, de protectori, de prietena mea cea mai bună şi de viaţa care devenise atât de tristă, îmi era cumplit de dor de mama. Era o durere ascuţită, pe care Renia o simţise în fiecare zi, începând din 1938.

După ce am stat o săptămână în apartamentul familiei Leszczyński, domnul Leszczyński mi-a zis că era timpul să plec.

— Mergem la gară, a spus.

Nu am întrebat de ce. Mi-am pus aceeaşi rochie roz pe care o purtam când plecasem de la bunicii mei, mi-am înfăşurat pardesiul bleu în jurul trupului şi am luat cutia pentru mâncare în care bunicul îmi pusese monedele. Mi-am adus aminte de ultimele cuvinte pe care mi le-a spus, de sclipirea blândă din ochii lui, întrebându-mă ce trebuie să fi simţit când mi le dăduse. Probabil ştia că viaţa lui se terminase şi că era posibil ca şi vieţile celor două nepoate ale lui să se încheie curând.

Nu mai ţin minte drumul până la gară, nu-mi amintesc nici unde m-am urcat în tren sau dacă m-am urcat. Au trecut aproape optzeci de ani de când am plecat din Przemyśl şi

mi-au trecut prin minte atâtea mirosuri, imagini, întâlniri şi conversaţii, încât uneori este greu să le deosebesc pe unele de altele. Şi nu m-am mai întors niciodată în oraşul bunicilor mei. Nu pot. Este o emoţie prea puternică pentru mine.

A trebuit să schimbăm trenul la Cracovia, domnul Leszczyński şi cu mine am coborât cu grijă. Mă ţinea strâns de mână şi am pornit drept spre agenţii de la Gestapo, îmbrăcaţi în cunoscutele lor uniforme cenuşii cu epoleţi. Aveau câini lângă ei. Nu era ceva neobişnuit să vezi agenţi ai Gestapoului, mai ales într-un loc public precum o gară, dar aici era ceva diferit. Nu aveam documente, aşa că nu puteam să dovedesc că nu sunt evreică. Dacă domnul Leszczyński ar fi fost prins că încerca să treacă clandestin cu o evreică ar fi fost trimis la moarte.

Am continuat să mergem, în timp ce inima îmi bătea cu putere în piept. Când ne-am apropiat, unul dintre nemţi i-a aruncat o privire domnului Leszczyński, pe mine ignorându-mă total, apoi s-a întors către colegul său şi şi-au continuat conversaţia. Am răsuflat adânc, am trecut pe lângă ei şi apoi am aşteptat – după cum mi s-a părut mie câteva ore – trenul spre Varşovia.

Astăzi, trenul face de la Cracovia la Varşovia cam două ore şi jumătate. În timpul războiului, probabil că făcea de două ori pe atât. Nu-mi amintesc călătoria – ce am văzut pe fereastră, dacă am dormit, ce mi-a spus tatăl Dzidkăi, nici chiar dacă ştiam unde mergem. Însă la un moment dat am ajuns la Varşovia, iar când trenul s-a oprit m-am simţit mai neliniştită ca oricând în viaţa mea. Eram într-un oraş cunoscut, aici urcasem pe scenă şi recitasem poezii când aveam numai opt ani, dar mama – persoana care mă făcea să mă simt în siguranţă şi mai iubită ca nimeni altcineva în lume – parcă era la mii de kilometri distanţă.

Când s-au deschis uşile trenului, mi-am luat cutia pentru gustare şi m-am uitat de jur împrejur. Pe peron nu erau nici ofiţeri Gestapo, nici câini.

În schimb, erau o mulţime de oameni care se grăbeau să ajungă de la un tren la altul, şi se părea că nimeni nu se uita la fetiţa cu pardesiu subţire care ducea o cutie mică pentru gustare. Dar cineva s-a uitat. În timp ce păşeam împreună cu domnul Leszczyński pe peron, un tânăr în haine de stradă a făcut un pas înainte şi a ridicat mâna ca să ne oprească.

— Ai venit aici cu un copil de evreu? a strigat el. Te reclam!

Domnul Leszczyński mi-a pus braţul pe umeri şi m-a tras mai aproape în timp ce se îndrepta spre bărbat, dominându-l:

— Pleacă dracului de aici, că dacă nu, te ucid pe loc, a spus.

Au urmat cam cinci minute de tăcere, dar domnul Leszczyński nu s-a clintit. Stătea acolo şi s-a uitat o dată în jos să fie sigur că nu păţisem nimic. Omul s-a uitat la el, apoi s-a întors şi a luat-o la fugă. Nu ştiu cine era. Nu ştiu de unde sau de ce a crezut că sunt evreică. Tot ce îmi amintesc este că domnul Leszczyński şi cu mine am plecat de pe peron, am ieşit din gară şi am ajuns pe străzile aglomerate din Varşovia, vechiul meu oraş care se schimbase foarte mult.

Domnul Leszczyński m-a dus direct acasă la prietenii mamei mele, familia Bereda. Aceştia locuiau într-o clădire frumoasă de pe strada Ossoliński, lângă Grădinile Saxone. Nu-i mai văzusem niciodată pe domnul şi pe doamna Bereda, aşa că feţele lor zâmbitoare, brăzdate de lacrimi erau pentru mine înfricoşătoare şi necunoscute. Nu aveam încredere în nimeni. Dar dintr-odată am văzut chipul care mă obsedase în gânduri şi în vise şi am simţit cum dorul care mă mistuia de luni de zile mi s-a revărsat în suflet ca

un torent. Am scăpat cutia de metal şi am căzut în braţele mamei mele plângând. Şi atunci mi s-a sfărâmat inima, căci ştiam că trăiesc ceva de care sora mea nu avea parte. Mama a aflat probabil în acea zi de la domnul Leszczyński că Renia era moartă, dar nu mi-a spus până nu a verificat chiar ea, câteva săptămâni mai târziu. Cu ajutorul soţului nepoatei doamnei Bereda, un aristocrat ungur pe nume Von Anderle, şi însoţită de acesta, şi-a adunat hârtiile şi a pornit în lunga călătorie spre Przemyśl. Călătoria aceea cu trenul trebuie să fi fost cea mai grea din viaţa sărmanei mele mame; spera, împotriva oricăror argumente logice, că fiica ei cea mare putea fi în viaţă, dar ştia în adâncul sufletului care era oribilul adevăr.

Nu s-a dus la apartamentul unde locuiseră părinţii ei înainte de a fi trimişi în ghetou, aşa că nu a văzut că pianul nu mai era, nici că în bufetul din sufragerie nu mai erau farfurii şi argintărie. Nu a văzut biroul gol la care semnase tatăl ei atâtea contracte. Dar în timp ce era la Przemyśl cineva i-a dat o mică amuletă pe care o purtase Renia. Cred că abia atunci mama a acceptat realitatea, că sora mea nu mai era.

Mama s-a întors la Varşovia şi m-a luat de la mănăstirea unde mă lăsase temporar. Am luat împreună troleibuzul spre camera pe care o închiriase într-un apartament din Żoliborz, un cartier foarte frumos de lângă Varşovia. În următoarele câteva săptămâni, cunoştinţele doamnei Bereda mi-au făcut rost de documente, mi-au dat o identitate nouă şi am fost botezată în religia catolică de acelaşi preot care o botezase şi pe mama. Şi uite-aşa, acum eram catolică, cu o nouă zi de naştere: Elżbieta Leszczyńska. Şi uite-aşa, Shirley Temple a dispărut.

Deşi locuiam împreună cu mama în afara ghetoului, deghizate ca poloneze catolice, tot vedeam şi simţeam războiul în fiecare zi. Pentru că mama trebuia să muncească, în timpul săptămânii eu locuiam şi studiam la şcoala unei mănăstiri, iar în weekenduri mă lua şi mă ducea acasă. Duminica mergeam la biserică, îmbrăţişând religia

care ne salvase viaţa. Luam troleibuzul până la biserică şi înapoi, aşa cum făcea mama în fiecare zi de lucru. În timpul războiului, troleibuzele erau împărţite în două, în partea din faţă stăteau germanii, în spate, polonezii.

Într-o zi când am ieşit de la biserică, intenţionam să luăm masa acasă la şeful mamei, care se numea Kosiński. Troleibuzul pe care-l luaserăm a pornit, iar noi şedeam aşezate confortabil în spate. Apoi troleibuzul a încetinit şi s-a oprit pe traseul lui obişnuit, care trecea prin apropierea zidului ghetoului din Varşovia. Acolo era un camion militar german, cu motorul mergând. Dintr-odată, uşa din dreapta a camionului s-a deschis, a coborât un soldat nazist şi s-a îndreptat direct spre troleibuz. Ţinea un pistol în mână.

— Toată lumea jos! a urlat el în germană. Germanii de-o parte, polonezii de partea cealaltă. Jos!

Mama m-a apucat de mână. Pe atunci se organizau aşa-numitele łapanka, ceea ce însemna „arestare în masă”. Acest procedeu, instituit încă din 1939, când nemţii ocupaseră Polonia, se desfăşura în felul următor: oamenii erau scoşi de undeva – de exemplu, dintr-un troleibuz – şi separaţi în două grupuri, un grup era obligat să se urce în camion şi era dus într-un lagăr de muncă. Acolo aceşti oameni ajutau la efortul de război al Germaniei, săpau, dădeau cu lopata, pavau străzi, lucrau în fabrici sau începeau să fie bătuţi, înfometaţi şi ucişi.

Văzusem asta la Przemyśl, iar mama, la Varşovia. Nu era nimic nou. Dar mama nu avea de gând să se dea bătută. Nu avea de gând să-şi mai piardă încă un copil.

Datorită educaţiei primite la Berlin şi la Viena şi timpului cât lucrase la hotelul Europejski, mama vorbea fluent germana. A lăsat capul în jos şi a început să-mi vorbească în germană, limbă pe care nu o înţelegeam. Dar am intrat în joc şi am dat din cap afirmativ la tot ce spunea ea. Un gardian s-a apropiat de noi, a auzit-o pe mama vorbind şi

ne-a făcut semn să ne aşezăm acolo unde erau nemţii. Când ne-am întors cu spatele, am fost sigură că voi fi împuşcată în ceafă.

Dar nu am fost urcate în camion şi nici ucise. Ni s-a dat voie să plecăm spre familia Kosiński, care locuia la hotel. Am trecut pe lângă camioane pline de oameni – mai multe decât alte dăţi în timpul războiului – şi am ajuns la masă târziu, dar înainte de ora stingerii, care era la 8.00 seara. După ce am mâncat, m-am prăbuşit pe unul din paturile familiei Kosiński. Am zăcut acolo toată noaptea, transpirând abundent de febră, şi în ziua următoare mama a chemat doctorul. După ce m-a examinat, i-a spus că aveam icter, după toate probabilităţile din cauza spaimei.

După acea noapte, domnul Kosiński ne-a dat voie să locuim la hotel. Am rămas câteva săptămâni acolo ca să mă refac. Când mă simţeam mai bine, luam masa cu ei. Am mers la biserică. Am sărbătorit Crăciunul şi Paştele. Mama s-a împrietenit cu iubita proprietarului unui restaurant de vizavi, pe nume Ziutka, şi uneori mâncam pe gratis. Ţinea la mama. Mergeam la komplety, adică mergeam la şcoală în particular, în secret. Zi după zi, mama şi cu mine vedeam cum evreii şi polonezii erau striviţi sub ghetele nemţilor. Aşa trăiam.

Nu am venit în America imediat după război. Cândva între 1942 şi 1944, un ofiţer german care locuia la hotel s-a îndrăgostit de mama. Voia să se însoare cu ea. Nu cred că mama îl iubea foarte mult; era pur şi simplu o înţelegere convenabilă şi benefică pentru o femeie care recurgea la toate resursele din trupul ei pentru a reuşi să supravieţuiască. Dar la începutul anului 1944, pe măsură ce armata sovietică înainta spre Varşovia, o mişcare clandestină a pus la cale o insurecţie împotriva ocupanţilor germani. Răscoala din Varşovia a început în august 1944, iar Germania a ripostat din toate puterile. În 63 de zile,

aproximativ 250 000 de polonezi au fost ucişi şi jumătate din oraş a fost distrus de bombe.

Ofiţerul german a implorat-o pe mama să plece din Varşovia când violenţa a atins apogeul.

— Este prea periculos aici, spunea el. Te iubesc şi pot să te ajut să treci dincolo.

Mama a consimţit, şi ofiţerul a pregătit documentele pentru noi. În vara anului 1944 am făcut împreună cu mama câteva valijoare. Înainte de capitularea Varşoviei, am reuşit să fugim în Germania. De acolo am ajuns cu o ambulanţă a Crucii Roşii într-o staţiune balneară cunoscută din Austria – unde ofiţerul ne-a spus că se aflau ofiţerii germani în convalescenţă.

A fost o călătorie periculoasă. Luptele continuau în jurul nostru în timp ce traversam Alpii austrieci. Dar când am ajuns în staţiunea Bad Gastein, am înţeles că ofiţerul avusese dreptate; erau aici mii de soldaţi germani răniţi şi toate hotelurile purtau însemnele Crucii Roşii, arătând că deveniseră spitale de convalescenţă. Mama a găsit curând de lucru ca funcţionară la unul din hoteluri, Straubinger, şi am locuit acolo din septembrie 1944 până în mai 1945, când a sosit armata americană. Germania fusese învinsă de Aliaţi, Europa era pe cale să fie eliberată.

N-am să uit niciodată momentul când am văzut pentru prima dată soldaţi americani. Stăteau aliniaţi, bărbaţi frumoşi cu zâmbete largi pe faţă. Mi-au plăcut din primul moment, dar aveau ceva ciudat.

— Ce este cu ei? am întrebat-o pe mama. Mişcă din gură, dar nu vorbesc!

Mama a râs.

— Mestecă gumă, a răspuns.

Eram o adolescentă refugiată care scăpase ca prin urechile acului de Holocaust şi nu văzusem niciodată gumă de mestecat.

Mama şi-a găsit de lucru la armata americană şi a încercat să facă rost de documente care să ne permită să ne mutăm în Statele Unite. Avea şi o cunoştinţă la New York şi, prin intermediul Crucii Roşii, a reuşit să dea de ea. Femeia a ajutat-o pe mama să o găsească pe o verişoară a bunicului meu, iar aceasta ne-a scris o scrisoare de acceptare, ceea ce ne permitea să plecăm din Austria în Statele Unite. Însă nu am mers acolo direct; cu ajutorul Bisericii Catolice am ajuns într-un lagăr pentru persoane strămutate de la München. Apoi am fost trimise în nord, la Bremen. Mama a restabilit legătura cu fratele ei din Franţa, iar acesta i-a scris şi a rugat-o să vină în Franţa, să stăm în apropiere de el. Pentru că mama nu a răspuns, a trimis o maşină după noi. Când s-a oprit în faţa locuinţei noastre, din ea a coborât un bărbat care s-a prezentat drept maiorul Zaremba din armata poloneză. Ne-a dat documentele care ne permiteau să ne stabilim în Franţa.

Şi chiar atunci mama a luat o decizie.

— Am suferit prea mult în Europa. I-am pierdut pe toţi. Vreau să încep o viaţă nouă, iar această viaţă este în America.

În decembrie 1946, mama şi cu mine ne-am luat valizele, plus 500 de dolari pe care ni-i trimisese unchiul Maurice. Am luat un vapor rahitic pe nume Marine Marlin şi în ploaia necontenită şi cu vântul care sufla, înclinând vasul într-o parte, am traversat preţ de cinci sau şase zile Oceanul Atlantic. Am debarcat în Manhattan, unde am fost întâmpinate de fiul vărului bunicului, dr. William Dublier. Ne-a dus la New Rochelle, în nordul oraşului, în comitatul Westchester. Am rămas acolo numai câteva săptămâni,

deoarece mama a găsit de lucru în Greenwich, Connecticut. A lucrat acolo cam un an, după care ne-am mutat într-o cămăruţă de pe West Ninetieth Street din Manhattan.

În afară de conservatorul pe care l-am frecventat în Austria câtva timp prin 1944 sau 1945, nu am mers la o şcoală adevărată timp de trei ani.

Mama mea preţuia educaţia mai mult decât orice altceva, aşa că mi-a găsit un internat catolic numit Nazareth Academy din Torresdale, Pennsylvania, şi m-am mutat acolo. Vorbeam foarte puţin engleza şi nu aveam mai mult de două fuste în total. Mă simţeam îngrozitor de sărăntoacă în comparaţie cu celelalte fete, dar nu puteam să le spun de ce. Nu am vrut să-i spun nici măcar celei mai bune prietene, o fetiţă poloneză pe nume Ewa. Adevărul era prea greu pentru mine – cu atât mai mult că eram adolescentă. Aşa că mi-am spus: „Aceasta este noua mea viaţă. Sunt în America, sunt catolică şi sunt Elizabeth”.

Am absolvit şcoala şi am mers la facultate, mai întâi în Manhattan, apoi în Missouri şi apoi din nou în Manhattan, la Universitatea Columbia. Dar într-o zi de la începutul anilor ’50, în timp ce eram în vizită la mama în apartamentul ei micuţ, a venit Zygmunt Schwarzer. Bărbatul acesta frumos cu ochi verzi, care o iubise pe sora mea mai mult decât orice pe lume, nu numai că supravieţuise Holocaustului, dar devenise medic, aşa cum îşi dorise întotdeauna.

— Am ceva pentru voi, a spus el şi i-a dat mamei un caiet gros, liniat cu albastru.

Mama şi cu mine am izbucnit în lacrimi.

Zygmunt a rămas mai mult timp şi a povestit cum a supravieţuit după ce mă dusese pe furiş acasă la Dzidka. La sfârşitul lunii iulie 1942 a reuşit să scape de lagărul morţii de la Bełżec, pentru că obţinuse în cele din urmă ştampila de la Gestapo, care confirma că are loc de muncă. Din iulie

până în noiembrie 1942 a făcut muncă forţată la o bază militară germană de pe malul drept al râului San. Când baza s-a aglomerat, datorită soldaţilor care se întorceau de pe front, Zygmunt a devenit tâmplar şi a fost repartizat la construcţia de cazărmi, unde nou-veniţii erau dezinfectaţi înainte de a li se permite să se întoarcă în Germania.

În noiembrie 1942 a avut loc o altă Aktion de strămutare a locuitorilor din ghetoul din Przemyśl. Între timp, Zygmunt îşi pierduse permisul de muncă şi se ascundea împreună cu alţi câţiva în podul uneia dintre clădirile din ghetou. A reuşit să supravieţuiască cumva până la încheierea acelei Aktion. Zygmunt nu mi-a confirmat asta niciodată, dar cred că atunci i-a lăsat jurnalul Reniei unui prieten, în afara zidurilor ghetoului.

În septembrie 1943 ghetoul a fost distrus complet şi Zygmunt a fost trimis într-un lagăr de muncă la Szebnie, în apropiere de Jasło, iar de acolo – două luni mai târziu – la Auschwitz.

În octombrie 1944 a fost evacuat la lagărul Sachsenhausen şi a lucrat la fabrica de bombe pentru avioane Heinkel din Oranienburg. În decembrie 1944 a fost trimis în Bavaria la lagărul din Landsberg. În ianuarie 1945 s-a îmbolnăvit de tifos şi a reuşit să supravieţuiască numai cu ajutorul unui medic şi al unei tinere lituaniene care lucra la bucătărie. Iar dacă vă vine să credeţi, acel medic a fost Josef Mengele, medicul din lagărul morţii, atât de vestit pentru experienţele efectuate pe prizonierii evrei.

Lagărul a fost eliberat la 30 aprilie 1945 şi Zygmunt a devenit, în sfârşit, liber. A cunoscut-o pe soţia sa, Genia – căreia în America i se spunea Jean – într-un lagăr pentru persoane strămutate şi, în aceeaşi toamnă, a început să studieze medicina la Universitatea din Heidelberg. A absolvit facultatea în 1949, după care a plecat în Statele Unite, unde cândva, pe la începutul anilor ’50, a luat urma mamei şi s-a decis să-i facă o vizită.

Am luptat din greu ca să pot face facultatea. Mama şi cu mine nu aveam bani, locuiam la parterul unui bloc cu cinci etaje de pe Third Avenue, unde chiria era numai cinci dolari pe lună şi metroul aerian ne trecea prin faţa ferestrei până la 7.00 seara în fiecare zi. Lucram pe post de chelneriţă când nu eram la cursuri şi eram întotdeauna foarte obosită. La fel şi mama. Nu-i stătea în fire, totuşi o dată m-a întrebat:

— De ce ţii să mergi la şcoală? Oricum o să te măriţi.

— Nu, am răspuns, vreau să-mi iau diploma.

Şi am obţinut-o în 1955 – cu specializarea principală germană şi secundară rusă. Am fost aşa de fericită! În sfârşit, reuşisem!

Într-o zi, chiar cu o zi înainte de absolvire, am fost convocată într-un birou de la Columbia de un bărbat pe care nu-l cunoşteam. Când m-am aşezat la birou în faţa lui, mi-a oferit o slujbă.

— Ce fel de slujbă? am întrebat.

— Ei bine, este o slujbă în care nu le poţi spune tuturor cu ce te ocupi.

Era de la CIA. Aveau nevoie de mine pentru că vorbeam fluent germana şi rusa. N-a trebuit să stau pe gânduri nici o clipă ca să mă hotărăsc.

— Mulţumesc, am spus, dar nu pot primi. Am trăit toată viaţa pe ascuns. Nu mai vreau aşa ceva.

Dar este greu să renunţi la o viaţă secretă când aceasta te-a protejat atât de mult timp, aşa că nici eu, nici mama n-am spus nimănui cine suntem. Mama s-a căsătorit pentru a doua oară cu Clyde, la începutul anilor ’60, şi nu i-a vorbit niciodată despre trecutul ei. Nici eu nu le-am spus prietenilor mei de unde am venit la Columbia, unde am

absolvit un masterat în psihologia copilului. M-am forţat să uit filmele în care jucasem, nici nu le-am mai văzut până în 2014, când Tomasz Magierski, un cineast polonez care s-a documentat în legătură cu povestea Reniei şi a mea, le-a găsit în nişte arhive şi mi le-a arătat.

La şcoala elementară unde am început să lucrez în 1963 ca profesoară de germană şi de rusă nu am spus nimănui că fusesem cândva Shirley Temple a Poloniei. Râdeam când elevii îmi spuneau „doamna Niska”, pentru că nu puteau să pronunţe Leszczyńska.

Într-o zi din 1964, după ce renunţasem la postul de profesoară de la Liceul Newtown din Queens şi fusesem angajată ca profesoară la clasa a VI-a la o şcoală din Staten Island, am primit o invitaţie la o petrecere din partea Federaţiei Unite a Profesorilor, un sindicat al corpului didactic. Petrecerea s-a ţinut în casa unei prietene din Queens, care avea un pian chiar în salon. Trecuseră poate treizeci de ani de când nu mai jucasem, dar eram tot actriţă, aşa că am decis să mă aşez pe bancheta din faţa pianului şi să cânt câteva cântece poloneze şi ruseşti. Când am terminat, un tip înalt, frumos, cu câţiva ani mai tânăr decât mine, a venit să mă felicite. Era George Bellak, un profesor din Newtown care mi se păruse întotdeauna foarte drăguţ. Era născut la Viena, aşa că vorbeam uneori germană între noi, dar nu l-am considerat niciodată mai mult decât prieten.

— Cânţi foarte bine, mi-a spus el zâmbind. Cum te duci acasă de la petrecere?

Am stat de vorbă toată seara şi am mers cu metroul la 2 noaptea. Aşa a început povestea noastră de dragoste.

Iar după aceea, totul a mers foarte repede. Ne-am căsătorit la primărie în iunie 1965 într-o zi a săptămânii când amândoi aveam liber. Am râs când funcţionarul s-a poticnit în numele meu, „L... L... L ... shhh... ka” şi am sărbătorit

apoi la Restaurantul Rusesc. Peste câteva luni eram însărcinată cu fiul nostru, Andrew.

Mi-a trebuit mult timp până să-i spun soţului meu cine sunt. Deşi George semăna foarte mult cu mine – era tot evreu, familia lui fugise din Austria în 1939 –, totuşi nu eram sigură că pot face faţă durerii de a vorbi despre trecutul meu. Şi nici nu eram sigură că mă va accepta. Războiul se terminase şi nu voiam să mă mai gândesc la el. Ani de zile mă străduisem să uit că eram fetiţa care scăpase cu viaţă din Polonia, dar a cărei soră nu supravieţuise. De aceea, când mama a murit de cancer în 23 noiembrie 1969 – cu câteva luni înainte să se nască fiica mea, Alexandra Renata –, am depus jurnalul Reniei într-o casetă de valori de la Banca Chase din Manhattan. „Trecutul este trecut”, spunea întotdeauna unchiul Maurice, şi aşa îl tratasem şi eu.

Abia atunci când au început să pună întrebări le-am spus adevărul copiilor mei, Andrew şi Alexandra.

— Eu sunt evreică, le-am zis, şi este timpul să vă spun povestea mea. Cred că sunteţi pregătiţi pentru ea.

Când vorbesc despre trecut, inima începe să-mi bată mai tare şi mi se strânge stomacul, iar când citesc jurnalul Reniei am atacuri de panică. George, Andrew, Alexandra şi cu mine am vizitat Polonia la începutul anilor 2000 – era prima dată când mă duceam acolo de când fugisem – şi nu am avut puterea să ajung până la Przemyśl sau la vechiul domeniu al familiei mele de pe Nistru. L-am văzut pe Maciek la întoarcere şi i-am povestit despre călătorie, menţionând că eram încă tulburată şi nu reuşeam să-mi recapăt răsuflarea. Maciek m-a privit din cap până în picioare şi a dat din cap.

— Dacă aş fi ştiut că te duci acolo, te-aş fi oprit.

Nu pot să-mi imaginez durerea prin care trecuse sora mea în ultimele momente, când m-a văzut plecând spre o viaţă

nouă, în timp ce ea era lăsată în voia destinului. Nu-mi explic de ce mie mi-a fost dat să rămân în viaţă, şi de aceea am încercat atât de mult timp să nu mă gândesc la asta.

Zygmunt a murit la 1 aprilie 1992, dar înainte de aceasta s-a împăcat cu trecutul în alt fel. S-a pensionat de la cabinetul de pediatrie cu care avusese succes în Long Island şi a creat în subsolul clădirii sale un spaţiu dedicat jurnalului Reniei. A fotocopiat toate cele 700 de pagini şi le-a expus cu grijă, ca pe nişte comori. La fiecare câteva zile sau nopţi cobora în subsol, citea şi studia jurnalul cu o fotografie a Reniei atârnată pe perete. Fiul lui, Mitchell, spunea că timpul petrecut de tatăl lui acolo era un fel de experienţă spirituală pentru acesta – ca şi când Renia ar fi fost muza lui.

Într-una din rarele ocazii când l-am văzut, a deschis paginile jurnalului Reniei şi a scris:

Vine o altă lună mai, luna iubirii... Astăzi este 23 aprilie 1989, sunt cu sora Renusiei, Jakusia. Această legătură de rudenie este tot ce mi-a rămas. Când mă gândesc la ea, mă simt atât de mic şi de neimportant. Îi datorez atât de mult. Datorită Reniei m-am îndrăgostit pentru prima dată în viaţă, profund şi sincer. Şi am fost iubit de ea într-un mod extraordinar, nepământesc, incredibil de pătimaş. A fost o emoţie uimitoare, delicată. Iubirea noastră a crescut şi s-a dezvoltat datorită ei.

Nici nu pot să spun cât de mult am iubit-o. Iar aceasta nu se va schimba niciodată până la sfârşit... Zygmunt.

Cred că noi toţi – şi eu în mod special – puteam învăţa din exemplul lui Zygmunt. Trecutul nu a trecut de mult; este prezent în inimile noastre, în acţiunile noastre, în lecţiile pe

care le predăm copiilor noştri. Pentru Renia şi Zygmunt, trecutul a însemnat iubire, iar eu îi voi mulţumi lui Zygmunt până în ziua morţii mele nu numai pentru că mi-a salvat viaţa, ci şi pentru că a redeschis acest capitol din viaţa mea. Poate fi dureros să te gândeşti la ceea ce a fost, dar singura cale de a trăi acum este să învăţăm din aceasta.

Sper ca jurnalul surorii mele să vă înveţe şi pe voi să faceţi aceasta.

NOTE

1. 2 februarie 1939

Renia avea numai paisprezece ani când a început să ţină acest jurnal, era gânditoare, sentimentală şi tot ceea ce însemna o „fată cuminte” în liceu. Era inocentă. Cred că toţi eram. Puteam fi aşa la începutul anului 1939, înainte ca germanii şi sovieticii să invadeze Polonia.

Pe atunci locuiam la Przemyśl cu bunicii şi cu Renia. Călătoream prin toată Polonia, jucam în filme şi pe scenă. Am jucat într-un film numit Gehenna şi în altul cu titlu Granica şi aveam o slujbă permanentă la Cyrulik Warszawski, un teatru vestit din Varşovia, unde dansam, cântam şi recitam poezii din poeţi polonezi cunoscuţi precum Jan Brzechwa şi Julian Tuwim.

Renia locuia cu bunicii noştri de prin 1938. Tata, Bernard, căruia îi spuneam Ticio, locuia la domeniul familiei noastre din Stawki. Satul nostru era mic, dar se afla lângă un oraş mai mare numit Zaleszczyki, care era la un cot al Nistrului, cam la 300 de kilometri sud-vest de Przemyśl. Faptul că eram despărţite de tata nu era ceva ciudat pe atunci. Ticio avea angajaţi pe care trebuia să-i supravegheze, grâu şi sfeclă de zahăr pe care le cultiva şi le recolta, hectare

întregi de teren de administrat. Ne asigura tot ce ne trebuia ca orice bun tată, dar nu avea suficient timp să se ocupe de Renia, mama fiind plecată. Şi, în plus, pe atunci taţii erau mai distanţi, mamele erau cele care creşteau copiii.

Mie şi surorii mele ne plăcea să recităm poezii în public, aşa că atunci când am împlinit cinci ani, mama ne-a dus la o probă pentru o emisiune de radio, la Lvov, un oraş mare la aproximativ 200 de kilometri nord-est de Zaleszczyki. Producătorii au spus că eram foarte talentate, aşa că am început să recităm poezii. Renia a decis curând să se dedice scrisului, dar mama m-a dus pe mine la Varşovia, la alte audiţii. În doi ani, am devenit o micuţă celebritate pe ecran şi pe scenă. Mama a devenit impresarul meu şi eu am devenit umbra ei.

Spre deosebire de Renia, eu am fost întotdeauna împreună cu mama, iar când nu călătoream, închiriam o cameră pe o stradă cochetă din Varşovia. Oraşul mi se părea mare şi frumos, cu catedrale vechi, cu sinagogi, săli de concerte şi muzee – distruse aproape toate în timpul războiului. Petreceam mult timp pe scenă, aşa că nu frecventam o şcoală obişnuită, de luni până vineri. Aveam o profesoară particulară, doamna Arciszewska, şi aceasta m-a învăţat să recit poezii. Am studiat şi la şcoala de dans şi mă întâlneam în fiecare săptămână cu o doamnă care mă învăţa să cânt la pian. Când mă gândesc acum, îmi dau seama că am avut mare noroc, ca o mică celebritate. Apăream în reviste şi pe afişele filmelor. Oamenii mă recunoşteau pe stradă. Mama îmi făcea de comandă rochiţe foarte frumoase, una dintre ele avea un rând de şase nasturi în faţă pe care scria A-R-I-A-N-A.

Mama noastră era înaltă şi elegantă, avea părul negru şi ochi albaştri ca mine. Avea şi dinţi foarte frumoşi, albi şi perfect aliniaţi. Oamenii se uitau la ea şi o întrebau: „Cine v-a făcut dinţii?”, iar ea râdea şi răspundea: „Sunt dinţii mei!” Avea o prezenţă impunătoare, purta pantofi eleganţi care-i făceau picioarele să pară şi mai lungi. Deşi am locuit

la ţară cea mai mare parte a copilăriei mele, nu am văzut-o niciodată purtând pantaloni. Se îmbrăca întotdeauna în rochii, taioare, jachete cu un corset pe dedesubt pe care mie şi Reniei ne plăcea să-l strângem tare în spate.

Deşi nu era aristocrată, prietenii îi spuneau „Baroana”. La Varşovia era un magazin foarte exclusivist care avea şi o echipă de croitori, iar mama şi-a comandat la ei un costum de lână verde cu nasturi de piele. Îl purta cu o bluză de mătase. Chiar şi atunci când mergea în oraş la cumpărături arăta ca o doamnă. „Să te îmbraci pentru tine”, îmi spunea ea întotdeauna. Spun şi eu acelaşi lucru copiilor mei.

Şi Renia avea ochii albaştri luminoşi ai mamei mele, dar semăna mai puţin cu Buluś (cum îi spuneam noi mamei). Uneori Renia era cam grăsuţă, ceea ce mama nu a fost niciodată. Renia era inteligentă şi gânditoare, dar nu avea o personalitate atât de puternică ca mama şi ca mine. Însă diferenţa nu conta. Renia o adora pe mama.

Nu aş fi spus că Renia era frumoasă în sens clasic, dar era încântătoare şi drăgălaşă şi ca aspect exterior şi în interior. Purta părul împletit în cozi pe care le prindea la spate, şi în multe fotografii pe care le am de la ea are ghete cu nasturi până mai sus de glezne. Se plângea uneori că celelalte fete aveau haine mai frumoase decât ea, aşa făceam şi eu. În final, când am rămas blocate la Przemyśl, mama nu mai era acolo să ne cumpere rochii şi haine frumoase.

Sunt sigură că celorlalte fete nu le păsa şi, de fapt, nici nu observau ce purta Renia. Cred că o invidiau pentru realizările ei. Excela în orice îşi punea în minte la şcoală: matematică, rusă, latină, franceză, polonă şi germană. Studia polona şi acasă cu un profesor pe nume Jerszina şi, sub îndrumarea lui, a învăţat să scrie foarte frumos. Acasă şi la şcoală citea tot felul de poeţi şi scriitori polonezi vestiţi şi cred că aceştia i-au inspirat propriile poezii.

Liceul ei – numit gymnasium –, o clădire mare cu o curte spaţioasă, înconjurată de un gard înalt de metal, era la colţul străzii unde se afla apartamentul bunicilor. Pe atunci, viaţa unui adolescent în afara casei gravita în jurul şcolii. Astăzi copiii merg undeva în weekend – la cinema sau la mall – sau stau în casă şi se joacă cu telefoanele. În 1939, lucrurile erau mai simple. Dacă stăteai seara acasă, scriai în jurnalul personal, desenai sau făceai o altă activitate solitară. Dacă mergeai afară erai la şcoală, unde erau activităţi şi petreceri. Când Renia simţea nevoia să socializeze, se ducea la şcoală – şi se pare că mergea tot timpul acolo.

Renia avea mulţi prieteni şi toţi o iubeau sincer şi o respectau. Ştiu că scrie că avea probleme, dar cred că era vorba de chestiuni stupide, tipice pentru adolescenţi. Am avut cu toţii, nu-i aşa? Prietena ei cea mai bună se numea Norka, Renia mă lua uneori la ea acasă. Îmi plăcea acolo şi îmi plăcea şi Norka. Bunicii noştri lucrau în acelaşi domeniu, zugrăveli şi construcţii de case, aşa că aveam multe poveşti comune.

Cam prin 1942, după ce a murit sora mea, Norka a scris o scrisoare de două pagini pe care i-a trimis-o mamei mele. Spunea că sora mea fusese cea mai minunată, cea mai profundă şi mai aleasă fiinţă omenească pe care o cunoscuse şi că fuseseră devotate una alteia. Ştiu că Renia se certa uneori cu ea, dar Norka era prietena ei cea mai bună, aşa că le trecea repede. Scrisoarea îmi sfâşie inima şi am plâns când am citit-o.

Apoi mai era Irka Oberhard. Renia se plângea de ea, iar eu ştiu de ce. Era o fată cu limba ascuţită, tatăl ei era avocat şi mi s-a părut întotdeauna un om mic şi urât. Mama ei fusese colegă de liceu cu mama noastră – cred că la aceeaşi şcoală la care mergea şi Renia – şi erau oarecum prietene. Mama Irkăi avea un fel de a vorbi foarte caustic şi cred că încerca întotdeauna să se amestece în viaţa Irkăi şi a surorii acesteia, Fela. Erau dintr-o familie bună, dar nu aveau

talentul surorii mele. Renia era preşedinta clubului literar. Câştiga toate premiile. Scria poezii frumoase, pe care toţi prietenii şi profesorii ei voiau să le citească.

2. 26 februarie 1939

Înainte de ocupaţia germană şi sovietică, mama şi cu mine o vizitam pe Renia la Przemyśl, când nu eram la Varşovia sau în călătorie. Nu-mi amintesc cât de des mergeam acolo, dar ştiu că Renia abia aştepta. Şi eu la fel. Îmi era dor tot timpul de sora mea şi era minunat să fiu împreună cu mama în oraşul nostru natal. Przemyśl era un orăşel vechi şi frumos, construit în locul în care se întâlnesc Munţii Carpaţi şi regiunea de şes. Râul San şerpuieşte domol prin el şi deasupra lui se înalţă Catedrala, punctul central al oraşului. Nu era un oraş mare – înainte de război avea cam 60 000 de locuitori –, dar era foarte animat, cu o piaţă centrală mare pe malul estic al râului San.

Aş fi vrut să fi ştiut cât de mult îi sfâşia Reniei inima faptul că Buluś şi cu mine nu eram mereu cu ea; dacă aş fi ştiut, poate că aş fi ţinut minte mai multe. Poate că i-aş fi arătat mai mult cât o iubesc. Dar nu aveam nici zece ani, şi cine îşi aminteşte evenimentele de zi cu zi înainte de vârsta de unsprezece sau doisprezece ani? Îmi amintesc lucrurile importante şi impresiile generale, de exemplu, că locuinţa noastră din Varşovia era pe o stradă elegantă şi era plină de mobilă Biedermeier. Îmi amintesc că mama, cu zâmbetul ei larg şi blănurile elegante, părea la locul ei acolo. Îmi amintesc cum mă ducea prin Varşovia dintr-un loc în altul, de la o întâlnire la alta. Aveam câteva spectacole pe săptămână, trebuia să fiu acolo la timp! Îmi amintesc că seara studiam poezii cu doamna Arciszewska. Avea o piele netedă ca de porţelan şi locuia într-o casă care

semna cu un castel, cu un pat frumos şi pereţi acoperiţi de nestemate. Avea un valet, o bucătăreasă şi o servitoare care făcea curat. Avea un câine mare pe care-l chema Rex şi unul mic, Toja, ceea ce înseamnă în polonă „acesta sunt eu”. Acestea sunt câteva dintre principalele mele amintiri din timpul războiului, iar Renia nu a avut parte de nici una din ele.

Nu ştiu sigur ce făcea tata pe atunci – probabil ceea ce făcea întotdeauna, cultiva şi recolta grâul, avea grijă de sfecla de zahăr şi-i supraveghea pe ţăranii care lucrau pentru el; mulţi dintre aceştia erau ucraineni şi locuiau în orăşelul Tluste (Tovste), aflat la câţiva kilometri de casa noastră. Aveam cai şi vaci, iar tata – care era înalt şi frumos, cu ochii verzi şi păr roşu, ondulat – se trezea devreme, îşi punea pantalonii de călărie şi cizmele de piele şi pleca să vadă animalele şi lucrătorii.

Ştiu că tata era ceva mai în vârstă decât mama, dar nu ştiu cum s-au cunoscut. Am numai o singură fotografie cu ei doi împreună, este înrămată şi stă pe etajera mea din bucătărie, alături de fotografiile preferate ale copiilor, soţului şi nepoţilor mei. Fotografia este din ziua nunţii lor, iar pe spate cineva a scris 1923. Este cu un an înainte să se nască Renia.

Dar acestea sunt toate informaţiile pe care le am. Nu ştiu unde s-a născut tata, nu ştiu nici când. Fiica mea, Alexandra, a încercat pe mai multe căi să descopere câte ceva despre el, însă dacă nu ai locul şi data naşterii, iar cele mai multe documente de familie au fost distruse de război, este aproape imposibil să mai găseşti istoricul familiei.

3. 28 martie 1939

Eram evrei, dar nu eram cu adevărat practicanţi. La Stawki ţineam sărbătorile mari, şi când am ajuns la Przemyśl în 1939 am făcut la fel. Îmi amintesc că sinagoga bunicilor mei era pe aceeaşi stradă cu casa lor, iar în congregaţie doamnele stăteau sus, pe când bărbaţii stăteau jos. Dar nu mergeam prea mult pe acolo – numai de sărbători.

Bunica avea un magazin de papetărie la parterul clădirii ai cărei proprietari erau ea şi bunicul. Ei locuiau deasupra magazinului. În magazinul acela vindea cărţi, creioane, caiete şi cărţi poştale. Vinerea strângea mâncare pentru săraci şi servitoarea noastră gătea pui de Sabat, când aprindeam lumânări. Bunica închidea magazinul sâmbăta. Dar în privinţa religiei asta era tot.

Nu m-am gândit de fapt că sunt evreică până au venit nemţii. Nu ne-am simţit niciodată altfel. Muncitorii tatălui meu erau polonezi şi ucraineni, la fel şi cei ai bunicului. Poate că aceşti oameni erau antisemiţi – cel puţin într-o anumită măsură –, dar n-am simţit asta niciodată. La Przemyśl prietenii mei nu erau numai evrei. Prietena mea cea mai bună, Dzidka Leszczyński, era catolică. Când eram pe scenă, nimeni nu vorbea de religie. Numele meu era Ariana şi atât. Nu interesa pe nimeni faptul că numele meu de familie era Spiegel.

Dar lucrurile s-au schimbat, fireşte, în timpul războiului.

4. 2 aprilie 1939

Mama avea un frate pe nume Maurice, cu câţiva ani mai mic decât ea. Maurice era un bărbat foarte frumos – foarte elegant, cu aceiaşi ochi albaştri ca şi mama şi o mustaţă

mare, deasă. Prin anii ’20 s-a dus la o şcoală din Caen, un oraş din nordul Franţei. A rămas în Franţa, a devenit arhitect şi inginer şi s-a căsătorit cu o franţuzoaică din înalta societate. Aceasta era catolică. Nu ştiu dacă i-a mărturisit vreodată că este evreu – presupun că trebuie s-o fi făcut –, dar s-au căsătorit la biserică; presupun că s-a convertit.

În martie 1938, Hitler a anexat Austria şi Regiunea Sudetă, zona germanofonă din Cehoslovacia. În martie 1939 a căzut şi restul ţării. Deşi toate aceste anexări fuseseră paşnice – anexarea Sudeţilor fusese acceptată de Marile Puteri europene prin Acordul de la München –, toată lumea ştia că Hitler reprezenta o ameninţare pentru toată Europa. Acordul fusese numai o încercare de a-l potoli câtva timp.

Probabil că unchiul Maurice era îngrijorat din cauza lui Hitler şi a naziştilor chiar şi înainte de Acordul de la München, pentru că a venit la Stawki cam prin 1938 şi a încercat s-o convingă pe mama să se mute la Paris. Îmi amintesc că i-a adus în dar un ceas frumos. Zadarnic însă. Viaţa şi familia mamei erau în Polonia, iar ea nu voia să plece.

E clar că Renia dorea, cel puţin ca să vadă lumea. Era foarte curioasă şi interesată de tot, dorea să studieze în Franţa, aşa cum făcuse unchiul. Nu a ajuns niciodată acolo; războiul i-a zădărnicit toate visele.

5. 15 august 1939

Reprezentanţii oficiali ai Germaniei şi ai URSS s-au întâlnit în secret în vara anului 1939 pentru a pune la cale o alianţă politică şi a-şi stabili sferele de influenţă în Europa. La 15 august 1939 se prefigura un acord şi la 23 august a fost

semnat Pactul Ribbentrop–Molotov, cunoscut şi ca pactul sovieto-nazist. Promitea pacea între cele două ţări şi pecetluia înţelegerea lor strict secretă de a împărţi România, Polonia, Lituania, Letonia, Estonia şi Finlanda între cele două ţări. Polonia urma să fie împărţită în două de-a lungul liniei râurilor Pisa, Narev, Vistula şi San. Germania primea partea de vest, Uniunea Sovietică, partea de est. La 1 septembrie 1939, Germania a invadat Polonia şi, peste şaisprezece zile, Rusia a început şi ea ocupaţia.

Viaţa noastră nu a mai fost niciodată la fel după aceasta.

Mama m-a lăsat la părinţii ei într-o zi de vară, când tocmai se vorbea despre război. Apoi s-a dus la Varşovia, probabil ca să-mi facă reclamă. Despărţirea noastră n-ar fi trebuit să dureze mai mult de câteva săptămâni sau luni; eram fetiţa ei şi aveam filme în care trebuia să joc, luam lecţii, recitam poezii. Îmi construiam o carieră la Varşovia. Dar a venit august şi apoi septembrie, când, fără nici un avertisment, Varşovia a căzut în mâinile nemţilor. Apoi sovieticii au invadat Polonia, şi jumătatea din Przemyśl de pe malul estic a fost ocupată de ei. Celălalt mal a devenit teritoriu nazist. Germanii au distrus podul rutier care lega un mal de celălalt, dar, oricum, pentru noi nu era nici o diferenţă, nu puteam traversa podul fără documente oficiale. Nu le aveam, aşa că am fost rupţi de mama.

Mi-a luat ceva timp până am înţeles că n-o voi revedea prea curând pe mama. Eram un copil, şi gândul de a sta despărţită de persoana pe care o iubeam mai mult decât orice pe lume mi se părea imposibil. Dar Renia a înţeles – simţea durerea de a fi fără mama de peste un an – şi într-o zi a decis să-mi spună tot adevărul.

— Acum nu mai plânge, mi-a spus ea ţinându-mă strâns la piept. Ştiu că ţi-e dor de mama, şi mie îmi este. Dar trebuie să ne obişnuim cu asta. Aşa e acum. Viaţa s-a schimbat.

Nu cred că bunicii ar fi avut inima să-i spună aşa ceva. Erau oameni buni, blânzi, harnici şi doreau întotdeauna să ne protejeze, mai ales când nu eram cu mama şi cu tata. Bunica se numea Anna şi bunicul, Marek. Bunica s-a născut şi a crescut la Jarosław, un oraş cam la 35 de kilometri nord de Przemyśl, pe malul de vest al râului San. Nu ştiu unde l-a cunoscut pe bunicul, însă chiar la începutul căsniciei lor s-au stabilit la etajul unei case cu două etaje de pe strada principală din Przemyśl. Acolo l-au crescut pe unchiul meu Maurice. Este acelaşi apartament – situat în strada Slowacki la numărul 19, chiar lângă Piaţa Mare – unde am locuit eu între 1939 şi 1942.

Apartamentul nu era mare – Renia şi cu mine dormeam într-un colţ din sufragerie, lângă un birou mare de lemn la care îşi făcea lecţiile sora mea. Tot la acest birou, Renia scria devizul pentru lucrările bunicului, făcea estimările şi apoi el le dădea eventualilor clienţi. Pe atunci oamenii nu aveau dulapuri în perete ca acum, aşa că în aceeaşi încăpere se afla un bufet mare conţinând farfuriile pentru Seder. Îmi amintesc că într-o zi o pisică s-a strecurat înăuntru şi a fătat acolo. O nebunie! Nici acum nu ştiu de unde a apărut pisica aceea.

Clădirea lor se afla în colţul străzii unde erau sinagoga şi şcoala Reniei. Magazinul bunicii ocupa jumătate din parter, în cealaltă jumătate era o farmacie. Soţia fratelui ei avea un magazin de lapte şi brânzeturi lângă noi. Nu am înţeles niciodată relaţiile dintre ei; fratele şi familia lui locuiau la etaj, în apartamentul de alături, dar nu vorbeau niciodată cu noi.

Celălalt frate al bunicii – care era preşedinte la o bancă – murise înainte de 1939, dar familia lui a fugit din Jarosław când au venit nemţii. Soţia lui, cei doi fii avocaţi, fiica lui – care era directoare la o şcoală – şi familiile lor au stat la noi încă puţin, până şi-au găsit o locuinţă. Unul dintre fii avea o fetiţă de şase luni pe nume Marylka, cu păr cârlionţat, roşu

ca focul. Practic am dormit unii peste alţii până au plecat ei, dar nu contează. Eram bucuroşi să-i vedem în siguranţă.

Bunica era mai înaltă decât bunicul, avea în jur de şaizeci şi cinci de ani, ceea ce pe atunci însemna şi părea mult mai mult decât astăzi. Jucase şi ea pe scenă în tinereţe, şi mă întreb uneori dacă din acest motiv se identifica cu mine. Sau poate ştia, pur şi simplu, că un copil fără mamă are nevoie de mai multă atenţie. Uneori, în weekend se gătea cu una din hainele ei frumoase cu blană şi mă ducea la plimbare la Zamek, un castel de pe deal chiar în afara oraşului. Mă ţinea blând de mână tot drumul şi îmi amintesc şi acum că mă simţeam în siguranţă cu mănuşile ei de piele în jurul degetelor mele mici. O iubeam mult, foarte mult pe bunica.

Bunicul era scund, cu ochi mari, albaştri şi pătrunzători, la fel ca ai mei, ai Reniei şi ai mamei. Era chel şi avea o mustaţă mică, tunsă cu grijă; avea o haină căptuşită cu blană, la fel ca bunica. Ca majoritatea bărbaţilor de atunci, purta pălărie când pleca de acasă. Oamenii care lucrau pentru bunicul îl iubeau, şi ştiu de ce; nu avea multă învăţătură, dar era blând. Îşi trata angajaţii cu acelaşi respect cu care-şi trata şi familia.

Şi făcea tot ce era în puterile lui ca să ne apere.

La 7 septembrie 1939 au început să cadă bombele în Przemyśl. Centrul comercial, Pasajul Gansa, a luat foc şi, pe măsură ce germanii înaintau, mii de oameni au fugit – mai ales evrei, pe care nemţii au început să-i ameninţe, să-i aresteze şi să-i omoare. Mulţi dintre ei au trecut râul pe partea sovietică în căutare de adăpost.

Armata polonă a încercat să riposteze, dar într-o lună şi cinci zile întreaga ţară a capitulat. Nemţii şi sovieticii erau bine înarmaţi, coordonaţi şi mult mai puternici decât infanteriştii, cavaleriştii, artileria şi voluntarii noştri. Noi eram ţinte sub atac şi nu eram în siguranţă în propria casă

– aşa că bunicul a decis să ne scoată pe Renia şi pe mine din Przemyśl când a început asediul. Fără un plan real, fără nimic altceva decât hainele de pe noi şi puţini bani, am plecat din apartament şi am pornit pe jos spre Lvov, care era cam la 100 de kilometri. La Lvov fusesem cu mama şi cu Renia să recit poezii la radio şi ştiam că nu era deloc aproape. Dar nu am spus nimic, deoarece aveam încredere în bunicul. El, bunica şi Renia erau tot ce aveam. Bunica a rămas acasă cu servitoarea, pe care o chema Pelaghia Palivoda. Nu a spus de ce refuza să plece, dar presupun că era prea bătrână şi obosită ca să meargă pe jos atât de departe. Pelaghia avea să-i ţină tovărăşie. Ea şi bunica erau foarte diferite. Pelaghia era o poloneză simplă, dormea pe un pat care se dădea jos de pe un perete din bucătărie, dar erau apropiate. Pelaghia îşi dedicase viaţa bunicilor mei.

Îmi amintesc că imediat ce am ieşit pe una din străzile principale care duceau afară din Przemyśl, am văzut mulţimi de oameni care mergeau cu la fel de puţine bagaje ca şi noi, iar cei care puteau, fugeau. Acolo unde locuiam noi erau mai mult cai şi căruţe decât maşini şi poate că la un moment dat am mers cu o caretă, dar nu-mi amintesc. Îmi amintesc că era întuneric beznă, îmi era foame şi eram înspăimântată şi nimeni nu ştia încotro mergem. Chiar şi o fetiţă mică şi naivă ca mine înţelegea că nu aveam nici o direcţie clară. Tot ce înţelegeam noi era că acolo erau nemţii, că ne bombardau casele şi nu eram în siguranţă dacă rămâneam pe loc.

În timp ce fugeam, auzeam avioanele nemţeşti rotindu-se deasupra noastră, mugetul neîntrerupt al motoarelor şi bubuitul bombelor care cădeau pe jos. Dar am presupus că inamicul va bombarda un oraş şi nu împrejurimile acestuia. Oamenii locuiesc în oraşe, în clădiri, şi dacă scopul tău este să ucizi cât mai mulţi oameni, atunci trebuie să bombardezi oraşul. Am presupus că vom fi în siguranţă pe câmp sau în pădure, aşa că am pornit într-acolo.

În septembrie se recoltează grâul, iar miriştea este aspră. Când treceam pe câmp, sora mea cădea uneori şi se zgâria în tulpini, se rănise pe picioare şi pe braţe şi sângera, dar nu puteam să ne oprim din cauza ei. Trebuia să mergem înainte, cât mai departe de bombele pe care le auzeam în spatele nostru.

Am ieşit din grâu, am trecut pe lângă pădure şi am intrat în alt câmp. Am privit în jur şi am observat că erau şiruri după şiruri de varză, rotunde şi coapte, aproape gata de cules.

— Parcă sunt capete, a zis Renia, vreau să spun, capete de om, nu căpăţâni de varză.

Atunci bunicul s-a oprit, s-a uitat la noi şi a şoptit:

— Fugiţi în pădure, fetelor, fugiţi! Nu putem să rămânem aici, pentru că nemţii o să vadă verzele şi o să creadă că sunt oameni. Vor arunca bombele chiar aici.

Aşa că am schimbat direcţia şi am fugit ca să ne salvăm viaţa prin pădure până la Lvov.

6. 6 noiembrie 1939

Nu-mi amintesc de această carte poştală de la tata. De fapt, nu-mi amintesc nimic despre el din timpul războiului. Dar este clar că a pierdut domeniul. Partea din Polonia unde m-am născut eu fusese ocupată de sovietici, iar ei erau comunişti, aşa că pământul nostru era acum al guvernului. Ticio se mutase la Horodenka – un oraş la vest de vechiul nostru cămin familial – ca să găsească altceva de lucru.

Nu eram aristocraţi, aşa că nu aveam colecţii mari de artă pe care sovieticii să le poată fura aşa cum făcuseră cu mulţi alţi moşieri polonezi. Locuiam într-o casă ceva mai mare, nu într-un conac. Dar o duseserăm bine. Avuseserăm dădace şi angajaţi. Aveam un coteţ pentru păsări şi un loc în care ţineam obroacele pentru grâu. Cultivam sfeclă de zahăr şi o vindeam la fabricile de zahăr. Dar lucrul cel mai important era că aveam câţiva acri de pământ fertil, la asta râvneau sovieticii.

7. 17 februarie 1940

Nu-mi amintesc de această vizită a tatălui meu. Aş fi vrut să mi-o amintesc. Cred că este şocant că o persoană atât de apropiată – ruda ta de sânge – poate să cadă undeva atât de departe într-o perioadă de timp atât de scurtă. Acum, când toţi aceşti ani au trecut, o mare parte din imaginea mea despre el este alcătuită din ceea ce mi-au povestit alţii.

De exemplu, când s-a născut, Renia a avut o dădacă pe nume Klara, care locuia pe domeniu. Se pare că această Klara era o femeie slăbănoagă şi nu aşa de frumoasă ca mama, dar mai târziu am auzit că mama a crezut că tata avea o aventură cu ea. Nu-mi amintesc cine mi-a spus asta; era o bârfă de familie, dar a trecut de la o persoană la alta, iar acum pare la fel de adevărată ca orice alt adevăr pe care îl ştiu.

Mi s-a mai spus că mama a pierdut un copil între Renia şi mine, pentru că luase o boală venerică de la tata. Toată lumea îl bănuia că avea o aventură cu o femeie care lucra la fermă, iar aceasta fusese sursa. Fusese tatăl meu un

afemeiat? Nu voi şti cu adevărat niciodată, dar cred că este numai din cauza acestor două bârfe.

Oricum, e clar că părinţii mei au avut probleme şi acesta trebuie să fi fost unul din motivele pentru care mama s-a mutat cu mine la Varşovia. Sau poate că tata nu era foarte interesat de noi, fetele. Poate că ar fi vrut un băiat care să-l ajute la moşie, aşa cum făceau băieţii buni pe vremea aceea.

8. 12 octombrie 1940

Nu aş fi crezut niciodată că Zygmunt Schwarzer – sau Zygu, cum îi spunea uneori Renia – va juca un rol atât de important în viaţa mea. Că de fapt, îmi va schimba viaţa. Dar aşa a fost şi, ceea ce este încă şi mai important, a făcut ca ultimii doi ani din viaţa surorii mele să fie mai buni în multe privinţe.

Cu Zygmunt a cunoscut cea mai puternică şi mai romantică iubire din câte i-a fost dat să trăiască.

Zygmunt s-a născut în 1923 la Jarosław, de unde era şi bunica. Nu i-am cunoscut prea bine familia, dar am înţeles că mama lui fusese colegă de liceu cu mama mea, iar tatăl lui, Wilhelm Schwarzer, era un medic respectat din Jarosław. Când nemţii au invadat Polonia, familia Schwarzer a fugit la Przemyśl, la fel cum făcuse şi familia bunicii mele. La Przemyśl, dr. Schwarzer şi-a redeschis imediat cabinetul medical, deşi avea o locuinţă nouă şi ţara era în plină ocupaţie. Avea un fel de tenacitate pe care o moştenise şi Zygmunt, aşa cum aveam să-mi dau seama peste puţin timp.

Zygmunt mi se părea foarte chipeş, şi asta o înnebunea pe sora mea.

— Flirtezi cu el! striga ea la mine, iar eu îi răspundeam:

— E iubitul tău, nu al meu!

Vă asigur că nu simţeam nimic pentru el, eram doar o fetiţă dramatică şi îmi plăcea să mă ţin peste tot după sora mea şi să mă împrietenesc cu prietenii ei. Iar cu Zygmunt era foarte uşor să te împrieteneşti.

Zygmunt avea părul negru, buclat, ochi verzi strălucitori şi gropiţe în obraji care se adânceau de fiecare dată când zâmbea. Zygmunt era cu doi ani mai mare decât Renia, ceea ce înseamnă cu opt mai mare decât mine, dar, cu toată diferenţa noastră de vârstă, mă simţeam întotdeauna foarte bine şi în largul meu în preajma lui. La fel şi Renia. Surorii mele îi plăcea mult, foarte mult.

Cel mai bun prieten al lui Zygmunt se numea Maciek Tuchman. Maciek era cam de aceeaşi vârstă cu Zygmunt, era drăgălaş şi cam dolofan. Era mereu îndrăgostit de sora mea, dar Renia, deşi îi plăcea compania lui, nu avea ochi decât pentru Zygmunt. Deşi ştiu că între Zygmunt şi Maciek era un fel de competiţie în joacă, se înţelegeau foarte bine. „Suntem legaţi unul de altul şi trăim fiecare viaţa celuilalt”, a afirmat într-un interviu Maciek – care şi-a spus Marcel când a ajuns după război în America.

Nu ştiu exact cum deveniseră atât de buni prieteni Zygmunt, Maciek, Irka şi Norka. Probabil că de la şcoală, căci acum sora mea mergea la aceeaşi şcoală cu băieţii. Dar Zygmunt îi ocupa toate gândurile. Uneori se mai certau, dar nu era nimic serios; micile lor ciorovăieli erau tipice pentru iubirea lor de copii.

9. 25 decembrie 1940

Din octombrie până în noiembrie 1940, guvernul Germaniei naziste a înfiinţat la Varşovia un ghetou pe o suprafaţă de 3,3 kilometri pătraţi, în partea de nord a oraşului, chiar în centrul cartierului evreiesc. Imediat, toată populaţia evreiască din oraş – majoritatea fiind refugiaţi, nu originari din Varşovia – a fost obligată să se mute acolo. Aproximativ 400 000 de evrei au fost înghesuiţi într-un spaţiu în care erau cam nouă oameni în fiecare încăpere şi înconjuraţi cu un zid uriaş de cărămidă. Chiar în afara zidurilor ghetoului era o linie de cale ferată cu mai multe staţii, unde încărca pasageri pe care îi ducea apoi în lagărele morţii.

Înfiinţarea ghetoului n-a fost o surpriză pentru nimeni; evreii fuseseră persecutaţi încă de când naziştii invadaseră Polonia în 1939. Începând din noiembrie acel an, magazinele evreieşti au fost obligate să afişeze Steaua lui David, conturile evreilor din bănci au fost îngheţate, evreii din oraş au primit ordin să poarte banderole.

Mama era evreică, aşa că, fireşte, Renia a presupus că se afla în ghetou. Dar nu era acolo, evitase ghetoul făcându-şi rost de documente false cu un nume polonez, romano-catolic. La câtva timp după venirea germanilor, mama a reluat legătura cu o veche prietenă pe nume Halina Bereda, care era evreică, dar se căsătorise cu un polonez romano-catolic bogat şi se convertise la creştinism. Unul dintre unchii soţului Halinei era chiar cardinal într-o dioceză din Polonia. Halina şi soţul ei cunoşteau persoane care puteau face rost de documente poloneze, aşa că le-au plătit ca să-i obţină un rând şi mamei. În februarie 1940, mama a devenit Maria Leszczyńska, a fost botezată de un preot pe nume Fajecki în credinţa romano-catolică şi în felul acesta s-a pierdut în mulţime.

La început, Renia şi cu mine nu am ştiut nimic din toate acestea. Dacă aveam noroc, primeam poate câte o scrisoare de la Buluś de două ori pe an, pentru că era aproape imposibil să se expedieze poşta din zona de ocupaţie nazistă în zona de ocupaţie sovietică. Toată corespondenţa expediată era citită şi cenzurată de Gestapo. Dar asta nu a împiedicat-o pe mama noastră să încerce. Cam pe atunci când fusese înfiinţat ghetoul, mama a plătit un polonez din Varşovia să traverseze râul San cu o scrisoare pentru noi. Când a apărut la uşa noastră, am fost atât de emoţionate! Apoi s-a întors la Varşovia, a găsit-o pe mama şi a ameninţat-o că o reclamă la Gestapo dacă nu-i plăteşte mai mult. Mama a fugit din apartamentul ei şi s-a mutat ca să scape de el.

Mama era fermecătoare, ingenioasă, inteligentă şi vorbea fluent germana. Studiase la Universitatea din Berlin, apoi la Viena şi învăţase limba acolo, în timpul anilor de studii. Prin 1939 a devenit secretara directorului de la Hotel Europejski, un hotel istoric splendid cu o scară impresionantă, sală de bal şi o terasă mare care dădea spre Piaţa Pilsudski. În timpul ocupaţiei germane, aici au fost cazaţi trei sute de ofiţeri, iar guvernul german a schimbat numele hotelului în Europäisches Hotel. Mama era devotată muncii sale şi era aşa de pricepută, că a lucrat acolo câţiva ani în timpul războiului. Ştiu că a închiriat un apartament în Żoliborz, un cartier din nordul oraşului pe malul vestic al Vistulei. A obţinut apartamentul datorită doamnei Bereda şi soţului acesteia. Nu ştiu sigur cine erau prietenii ei. În afară de serviciu, nu ştiu cum îşi petrecea timpul. Pe când locuiam împreună cu ea la Varşovia, avea un prieten despre care am presupus că era iubitul ei, dar nu ştiu dacă au mai rămas împreună după 1939. Dar indiferent cu cine ar fi fost, ştiu că trebuie să se fi simţit singură, pentru că în cele câteva scrisori care au ajuns la noi ne-a spus că îi era cumplit de dor de noi. Imaginaţi-vă ce înseamnă să fii o tânără mamă despărţită de copiii tăi timp de doi ani din cauza războiului. Eu am doi copii şi mă doare inima numai când mă gândesc la asta.

10. 31 decembrie 1940

Aşa cum spuneam mai înainte, viaţa unui adolescent din Przemyśl gravita în jurul şcolii şi acolo se ţineau mereu petreceri, dansuri şi reuniuni. Ştiu că am mers la cel puţin un astfel de eveniment cu Renia – şi mi-a plăcut la nebunie fiecare secundă petrecută acolo –, dar de cele mai multe ori preferam să fiu cu prietenii mei. Prietena mea cea mai bună era o fetiţă blondă pe nume Dzidka.

Dzidka Leszczyński – pe numele ei adevărat Zosia – era cea mai mică din cele trei fiice ale unei familii romano-catolice care avea o mică fabrică de cafea la cutie de pe str. Mickiewicz 41 din Przemyśl. Tatăl ei, Ludomir, era înalt, zvelt, cu o alură aristocratică, avea o mustaţă deasă şi un fel foarte încrezător de a păşi şi de a vorbi. Nu am ştiut până mult mai târziu, dar în timpul ocupaţiei germane fusese în Żegota – membru al Consiliului de Ajutorare a Evreilor –, lucru care îi asigura o anumită influenţă.

Domnul Leszczyński era profund religios, dar nu vedea bariere între oameni. În afaceri şi în viaţa privată, evreii, romano-catolicii, ucrainenii, polonezii şi alţii lucrau împreună pentru binele societăţii şi al familiilor lor şi, din acest motiv, cea mai bună prietenă a mezinei lui ar fi putut fi şi fiica lui. Sau cel puţin aşa mă făcea să mă simt întotdeauna.

Dzidka era slăbuţă, blondă şi puţin mai înaltă decât mine. Una dintre surorile ei mai mari – Ludomira sau Janina, nu-mi amintesc care – era colegă de şcoală cu Renia şi uneori îşi petreceau timpul împreună, scriau şi ilustrau poezii în caietele lor legate în piele. Dzidka şi cu mine plecam probabil împreună când făceau ele asta. Cântam cântece

împreună, ne jucam cu păpuşile şi mergeam mână în mână prin oraş după ore. Eram inseparabile.

Tatăl Dzidkăi mi-a salvat viaţa şi am vorbit despre aceasta în epilogul de la sfârşitul jurnalului Reniei. Dar, deşi nu am mai văzut-o niciodată pe prietena mea după ce am fugit din Przemyśl, faptul că am fost apropiată de ea este cel mai mare noroc pe care l-am avut vreodată. S-a mutat apoi la Cracovia, s-a măritat, a adoptat copii şi a murit acum câţiva ani de Alzheimer. Dragă Dzidka, mi-a fost dor de tine în toţi aceşti ani.

11. 9 martie 1941

Dacă am avut un jurnal? Nici măcar nu-mi amintesc! Dar l-am cunoscut pe Maciek Tuchman timp de peste optzeci de ani şi, dacă a fost îndrăgostit de sora mea, sunt sigură că a fost ceva nevinovat. El şi Zygmunt erau cei mai buni prieteni, iar Maciek nu ar fi încercat niciodată să i-o fure pe Renia. Era un glumeţ pe atunci şi aşa a rămas tot restul vieţii.

Maciek şi cu mine am fost prieteni până când s-a stins din viaţă în 2018 la vârsta de 97 de ani. Când a venit în America, oamenii au început să-i spună Marcel şi aşa îi spuneam de obicei şi eu, pentru că aceasta devenise identitatea lui, aşa după cum a mea devenise Elizabeth. Dar în memoria mea este Maciek şi la fel va fi întotdeauna şi în lumea Reniei.

La fel ca Zygmunt, Maciek a obţinut un permis de muncă înainte să fie trimis în ghetoul din Przemyśl în 1942. A locuit acolo împreună cu părinţii până când ghetoul a fost desfiinţat, iar naziştii i-au împuşcat în ceafă pe cei care încă mai locuiau acolo. Mama lui a fost printre aceştia; a fost

dusă afară din ghetou şi omorâtă în cimitirul evreiesc din Przemyśl. Maciek şi tatăl lui s-au ascuns în pod şi au ascultat toată noaptea zgomotul împuşcăturilor.

Cândva prin 1942, el şi tatăl lui au fost trimişi la Auschwitz şi acolo au muncit la o fabrică Siemens care se afla chiar lângă lagăr. Alături de alte sute de prizonieri, au trudit ca sclavii până când în martie 1945 SS-iştii i-au scos din lagăr într-un marş forţat al morţii. Au reuşit să meargă de la Buchenwald la Berlin, unde au fost eliberaţi la sfârşitul războiului. Într-un lagăr pentru persoane strămutate de la Bergen-Belsen a cunoscut-o pe viitoarea lui soţie, o cehoaică pe nume Shoshana.

La fel ca şi Zygmunt, Maciek dorea să devină medic, dar pe atunci erau puţine posibilităţi pentru ca un supravieţuitor din Europa să poată face studii. Maciek şi Zygmunt au făcut cerere şi au fost primiţi într-un program special de la Universitatea din Heidelberg, unde ei, soţiile lor şi alţi opt sute de supravieţuitori au trăit şi au studiat înconjuraţi de foşti nazişti. Maciek a absolvit cu onoruri în 1949, apoi s-a mutat la New York, unde a devenit intern la Universitatea din New York. A rămas acolo cincizeci de ani.

În 1963 lucram la facultatea de medicină de la Universitatea din New York; într-o după-amiază, când am intrat la bufet, am auzit o voce care mă striga. Avea acelaşi accent polonez ca şi mine.

— Arianka! Arianka!

Era Maciek! Zâmbitor, drăgălaş, cald, cunoscut, Maciek din Przemyśl, cel care supravieţuise ghetoului şi lagărelor şi îşi pierduse jumătate din familie, la fel ca şi mine. Era în viaţă şi era la bufetul Universităţii din New York cu braţele larg deschise, gata să mă îmbrăţişeze.

Maciek a fost medicul meu zeci de ani la rând, până când s-a pensionat şi a fost diagnosticat cu Alzheimer. L-am vizitat

acasă după ce renunţase la cabinet şi nu-şi mai amintea evenimentele recente, de pildă că fiul lui, Jeffrey, murise de cancer în 2017. Dar îşi amintea întâmplări din timpul războiului. Ne ţineam de mâini şi cântam cântece vechi poloneze, iar el pronunţa perfect fiecare cuvânt. Ştia chiar să recite Puşkin în rusă.

Maciek a murit la 10 noiembrie 2018, iar eu am participat la înmormântarea lui chiar de ziua mea, 18 noiembrie. După aceea am mers cu familia la restaurantul meu italienesc preferat, unde am toastat pentru cei 97 de ani împliniţi de Maciek şi 88 ai mei. Ce miracol să trecem prin atâtea şi să trăim atât de mult!

12. 21 iunie 1941

Au trecut aproape optzeci de ani de când am văzut-o pentru ultima dată pe sora mea. Este o viaţă de om de când i-am auzit râsul răsunând din bucătărie, am văzut-o ridicând privirile de pe unul din caietele ei, cu ochii albaştri strălucind, sau de când i-am simţit atingerea familiară a mâinii. Dar prezenţa ei este una dintre cele mai pregnante din viaţa mea. Fotografia ei se află la intrarea în apartamentul meu, privind spre centrul sufrageriei, şi îmi aminteşte în permanenţă de trecut. Văzând zâmbetul Reniei în fiecare zi, îmi amintesc de vremurile bune, dar şi de modul în care lumea s-a schimbat brusc şi m-a cruţat, în timp ce i-a sacrificat pe atâţia alţii, inclusiv pe ea.

Nu mi-am dat pe deplin seama ce copilărie traumatică am avut decât atunci când am ajuns la maturitate. Războiul era prea mare şi prea înfricoşător pentru înţelegerea unui copil, iar eu nu făceam excepţie. Dar în felul ei profund poetic, cred că Renia sesizase ceea ce se întâmpla în jurul nostru.

Ea vedea lumea altfel. Simţul ei profetic, grija, observaţiile subtile, percepţiile referitoare la ritmul şi la semnificaţia fiecărui moment îmi arată cum recepta trecerea timpului. Îşi dădea seama că asista la acalmia care precede furtuna şi a sesizat-o. A savurat-o, ştiind că era trecătoare.

Sentimentul şubred de siguranţă pe care-l avusesem în Polonia ocupată de sovietici a dispărut la 22 iunie 1941, când a izbucnit războiul între Germania şi Uniunea Sovietică. Germania nazistă a decis că vrea să ia toată Europa şi că Uniunea Sovietică era cea mai mare piedică în calea ei. În vara aceea, trupele germane au invadat teritoriile ocupate de sovietici pe trei fronturi separate. Numele de cod al acestei acţiuni a fost Operaţiunea Barbarossa şi a fost cea mai mare ofensivă militară germană din cel de-al Doilea Război Mondial.

Fuseserăm avertizaţi despre acest atac german de posturile noastre de radio secrete, de propaganda comunistă care ni se preda în şcoală în limba rusă şi în versuri, de coşmarurile Reniei. La sfârşitul lunii iunie 1941 au început rapid să cadă bombe peste marile oraşe din Polonia ocupată de sovietici, şi Przemyśl, din nefericire, a fost unul dintre primele lovite.

13. 1 iulie 1941

Şi s-a întâmplat exact aşa, au venit nemţii, au căzut bombele, s-au pierdut vieţi şi armata sovietică s-a retras. Apoi nemţii au ajuns mai departe, spre est. La Lvov. La Kiev. Şi, în cele din urmă, în toiul iernii grele şi geroase, la Sankt-Petersburg.

Przemyśl a fost numai o escală pentru nazişti, care erau dincolo de San de doi ani şi aşteptau ordinul de atac. Aproape imediat după invazie au început să-i persecute pe

evrei. În primul rând, i-au obligat pe toţi evreii să se înregistreze la oficiul local al forţelor de muncă. Apoi au ordonat ca toţi evreii cu vârsta peste doisprezece ani să poarte banderole cu Steaua lui David pe ele. Dacă erai pe stradă şi trecea un soldat german, trebuia să-i arăţi banderola. Dacă nu făceai aşa, puteai fi băgat la închisoare sau împuşcat pe loc.

Aveam unsprezece ani, aşa că nu eram obligată s-o port, dar, când am văzut pentru prima dată o banderolă, în mine a murit ceva. Familia, prietenii şi vecinii mei care purtau banderolă nu mai erau oameni. Deveniseră obiecte.

14. 11 iulie 1941

Când au venit nemţii, era esenţial să ai un loc de muncă dacă erai evreu. Munca putea fi murdară, neplăcută sau cu mult sub ceea ce fuseseşi pregătit să faci, dar nu conta. Făcând ceva care dovedea că eşti puternic şi capabil de efort îţi puteai salva viaţa.

La început, Zygmunt a lucrat la o clinică, aşa cum a spus Renia. Sunt convinsă că era o muncă plăcută pentru el, deoarece dorea să devină medic, dar aceasta a fost ultima muncă intelectuală pe care a avut-o. În vara următoare, când toţi evreii au primit ordin să se mute în ghetou, el şi Maciek au găsit de lucru la un depozit german situat în afara oraşului şi într-un lagăr de muncă al armatei. Acolo amândoi sortau şi aranjau uniforme.

În cartea sa intitulată Remember: My Story of Survival and Beyond, Maciek scrie că în perioada petrecută în fabrică Zygmunt fusese cât pe ce să fie ucis. Ştiind că în ghetou era lipsă de alimente şi că ar fi putut să dea la schimb o pereche de pantaloni pentru mâncare, Zygmunt a decis să-

şi încerce norocul. A privit în jur, şi-a dat seama că nici un paznic nu se uita la el şi şi-a pus şase sau şapte perechi de salopete de lucru ale armatei pe sub pantalonii cu care venise la lucru. Când a pornit spre uşă, arăta de parcă s-ar fi îngrăşat cu cincisprezece kilograme de dimineaţă până acum şi a fost oprit de paznic.

— Ce se întâmplă aici? Ce încerci să faci? l-a întrebat paznicul.

Zygmunt ştia că fusese prins şi că urma să fie bătut, aruncat în închisoare sau executat pe loc, aşa că n-a scos o vorbă.

La birourile administraţiei lucra o tânără evreică, iar aceasta îl plăcea pe Zygmunt. Femeia ştia că paznicul neamţ care-l oprise pe Zygmunt era îndrăgostit de ea. Văzând că Zygmunt fusese prins, s-a ridicat de la birou şi a intervenit.

— Te rog să-i dai drumul să plece. Am să-ţi dau ceva.

Nu era clar ce avea de gând să-i dea şi sper, de dragul ei, că nu era prea mult, dar l-a salvat pe Zygmunt. Şi ca să fie şi mai sigur, Zygmunt i-a strecurat soldatului o monedă de aur.

Acest incident a fost unul din numeroasele altele similare prin care a trecut Zygmunt în timpul războiului. Şi-au căutat de lucru, şi-au făcut relaţii, au fost inventivi şi au dovedit, atât el, cât şi Maciek, că aveau mai multe vieţi decât toţi ceilalţi cu care crescusem.

15. 25 august 1941

După ce nemţii au ocupat toată Polonia, scrisorile de la mama au venit mai des. Aşa cum a scris Renia, soseau adesea una după alta. Cred că era din cauză că scrisorile nu mai trebuiau să treacă dintr-o zonă de ocupaţie în alta, dar poate că mai era şi altceva, de pildă că mama se împrietenise cu cineva de la poştă. Pe atunci nu am pus întrebări, eram fericită că am veşti de la ea. Cu documentele ei şi numele cel nou, mama avea şi libertatea să călătorească şi să ne vadă. Era totuşi periculos, trebuia să-şi ia liber de la serviciu, să treacă prin zona de război şi, foarte probabil, să mintă în legătură cu persoana pe care dorea s-o viziteze. Iar călătoria cu trenul dura zece ore, cu transfer la Cracovia.

Dar mama nu mai stătuse cu copiii ei de doi ani, aşa că trebuia să vină. Îi era tare dor de noi. Şi nouă de ea!

16. 29 septembrie 1941

În 1939, nemţii bombardaseră podul care lega Zasanie – un cartier din Przemyśl aflat pe malul stâng al Sanului –, aşa că acum oamenii treceau râul pe podul de cale ferată. Dar în septembrie 1941 evreilor li s-a interzis să mai folosească acel pod. Secretul despre care vorbeşte Renia a murit odată cu ea, aşa că nu ştiu cum am traversat Sanul. Şi nici nu ştiu de ce eu m-am dus s-o văd pe mama înaintea ei. Poate că bunicul şi bunica mituiseră un soldat german? Poate am mers cu tatăl Dzidkăi care spusese „acestea sunt fiicele mele”? Aş vrea să-mi amintesc, dar nu ştiu. Tot ce ştiu este că, atunci când spun că am văzut-o pe mama de câteva ori în timpul războiului, pe când eram la Przemyśl – iar după aceea ea s-a întors la Varşovia fără mine şi fără Renia –, singura întrebare a interlocutorilor mei este:

— De ce n-aţi rămas cu ea? Aţi fi putut să fugiţi!

Nu era aşa de uşor. Moartea pândea la tot pasul, era foarte greu şi periculos să începi o viaţă nouă. Nu aveam documente care să ne permită aşa ceva. Totuşi, singura cale de scăpare era o nouă identitate, aşa cum făcuse Buluś.

17. 10 octombrie 1941

Curând după vara anului 1941, naziştii au început să strângă bunurile de valoare ale evreilor şi obiectele din casă. Dacă nu deschideai uşa când băteau, intrau cu forţa şi erai luat, bătut şi aruncat la închisoare.

Pianina bunicilor mei se afla chiar lângă balconul în care stătea Renia când Zygmunt îi trimisese o sărutare suflată înainte să vină naziştii. Timp de doi ani am cântat la acest pian aproape în fiecare zi, şi exersatul nu era niciodată o povară. Ne plăcea să cântăm şi bunicii îi plăcea să ne ajute. Pentru bunicii mei, pentru sora mea şi pentru mine, pianina simboliza ceva solid şi permanent. Se afla acolo încă de când mama şi unchiul Maurice erau copii.

Dar naziştii luau tot ce doreau. Îţi luau banii, farfuriile, hainele, argintăria, copiii, viaţa. Primul lucru pe care ni l-au furat a fost pianul bunicilor mei; câţiva soldaţi au intrat într-o după-amiază în apartament în timp ce eu nu eram acasă. L-au dus jos pe scară, l-au scos pe uşă, lăsând o mică grămăjoară de praf pe locul unde stătuse. Când am venit acasă, bunica era alt om, era ca şi când i-ar fi fost smulsă inima din piept.

La puţin timp după ce au invadat oraşul, le-au interzis copiilor evrei să mai meargă la şcoală. Această politică nu

era ceva nou pentru nazişti, era nouă numai pentru locuitorii din Przemyśl. În aprilie 1933, guvernul german ordonase ca în populaţia universitară din Germania să fie numai 1% evrei. Problema era că 5% din populaţia Germaniei erau evrei. Apoi, din 1938, copiii evrei n-au mai avut voie să se înscrie la nici o şcoală publică. Deşi profesorii evrei – toţi concediaţi din şcolile publice – aveau voie să-şi înfiinţeze propriile şcoli evreieşti, multe mame, bunici, fraţi mai mari sau vecini au preferat să le dea lecţii copiilor acasă.

Renia şi cu mine merseserăm întotdeauna la şcoala publică, şi în timpul ocupaţiei sovietice nu întâmpinaserăm nici o piedică. Prietenii şi colegii noştri de clasă erau evrei, polonezi şi ucraineni şi nu făceam deosebire între ei. La fel şi profesorii. Dar când au venit naziştii, am fost obligată să stau acasă. În aceste zile lungi, visam cu ochii deschişi şi inventam poveşti cu păpuşile mele. Când nu mai suportam plictiseala, îmi puneam haina şi mă duceam afară, la plimbare, numărând minutele până venea Dzidka de la şcoală şi puteam să mă duc la ea acasă.

Renia scria în jurnal, compunea poezii, trimitea scrisori şi privea pe fereastră ore întregi, fără să simtă nimic. Uneori se furişa afară şi se ducea la Nora să înveţe franceză sau istorie antică, bazându-se mai mult pe cărţi decât pe profesori. Din fericire, Jerszina continua să vină să-i dea lecţii de polonă, şi Renia aştepta întotdeauna cu nerăbdare orele acestea.

În 1944, când am plecat din Varşovia, nu m-am dus înapoi la şcoală, ci m-am înscris la un conservator din Salzburg, aceasta fiind cea mai accesibilă formă de învăţământ pentru mine. Mă gândeam tot timpul la bunica. Văzându-mă cu degetele întinse peste clapele de fildeş, bunica ar fi fost foarte mândră de mine. Astăzi am în apartament o pianină Steinway, lipită de perete lângă o fereastră mare, la fel cum fusese şi la bunicii mei. Când mă simt nostalgică, cânt cântecele populare poloneze şi ruseşti pe care le-am

învăţat de la profesorii mei în tinereţe, când muzica patriotică era o speranţă şi o provocare. Naziştii puteau să încerce să ne ia totul – identităţile, pasiunile, educaţia –, dar nu ne-au putut fura muzica din inimi.

18. 7 noiembrie 1941

Procesul care a dus la înfiinţarea ghetoului din Przemyśl a fost lent, meticulos şi bine gândit. La sfârşitul toamnei din 1941, cartierul Garbarze, delimitat la vest, la nord şi la est de râul San, iar la sud de calea ferată care făcea legătura dintre Cracovia şi Lvov, a fost proclamat zonă rezidenţială evreiască. Înfiinţarea cartierului a durat până în vara anului 1942 şi până atunci evreii aveau voie să meargă liberi pe străzi, dar cu banderolă pe braţ.

Zona aceasta nu se numea ghetou – nu încă. Era o zonă rezidenţială pentru evrei, şi la începutul lui noiembrie 1941, un poliţist ne-a bătut la uşă şi ne-a spus să ne mutăm acolo. Nu ştiu cine l-a mituit, dar sunt sigură că bunicul. Poate a apelat la faptul că era şi el polonez ca şi noi şi că nemţii puteau să ne ia lucrurile şi casele, dar nu puteau schimba ceea ce eram. Dar cu siguranţă că bunicul nu a vorbit prea mult; probabil a scotocit în sertarul biroului, a luat câteva monede de aur şi a murmurat:

— Uite, ia astea. Te rog, lasă-mi familia să rămână aici. Te rog, deocamdată.

Dar ştiu că bunicul şi-a dat seama că data viitoare când un soldat sau un poliţist va bate la uşă va primi ordin să plece definitiv cu toate bunurile împachetate într-o valiză de 25 de kilograme. Poate că bunicul avea să încerce să mituiască şi acea persoană, dar nu putea să dureze prea

mult aşa. Urma să ne pierdem bunurile şi casele, trebuia să fim pregătiţi pentru asta.

Cândva prin toamna anului 1941, bunicii au strâns toată argintăria şi vesela pentru Seder din bufetul mare din sufragerie. Au căptuşit o ladă mare de lemn cu ziare şi cârpe, au pus linguri, cuţite, furculiţe, platouri, sfeşnice şi alte piese de argintărie din casă acolo şi le-au legat bine. Apoi au pus capacul şi l-au bătut în cuie. Într-o noapte târziu, bunicul a coborât în pivniţa mică a casei şi le-a îngropat acolo cu o cazma. Din câte ştiu eu, lada aceea este şi acum tot acolo.

19. 24 noiembrie 1941

Nu sunt sigură ce a vrut să spună Renia când a scris că Buluś a mutat toată casa. A scos lucrurile despre care ştia că vor fi luate de nemţi? Fotografiile de familie, argintăria, articolele de îmbrăcăminte care îi aminteau de căminul părintesc? Probabil că asta trebuie să fi fost. Să-ţi ascunzi lucrurile era pe atunci un mic act de control şi sfidare, şi exact asta i-a plăcut mamei să facă în viaţă, să preia controlul asupra situaţiei.

Mama a murit de cancer la sfârşitul anului 1969. Începuse la sân, dar pe atunci nu se făceau mamografii, aşa că a aflat abia când metastazele ajunseseră la oasele şoldului. Era bolnavă din 1960 şi se căsătorise cu un bărbat pe nume Clyde, pentru că ştia că acesta o va ajuta să se îngrijească. Omul a fost bun cu ea, dar nu-i iubea pe evrei, deşi printre prietenii lui erau şi evrei, iar unul dintre aceştia îi făcuse cunoştinţă cu mama.

Acesta nu a fost singurul secret pe care-l păstra mama. Când am făcut curat în apartamentul ei, am găsit două

valize mici pe care le ascunsese în dulap. Într-una din ele erau două linguri mici de argint, un teanc de fotografii de familie decolorate, o pereche de cercei cu perle, câteva brăţări de aur şi un şirag de corali. Acestea erau comorile din copilăria mea, amintirile pe care le ascunsesem în minte, dar pe care îmi era frică să le caut, pentru că m-ar fi făcut să plâng. Într-o altă valijoară am găsit vestele poloneze tradiţionale brodate cu mărgele pe care le purtasem eu şi Renia la sărbătoarea recoltei din Zaleszczyki. Făceau parte din costumul cracovian, portul popular din regiunea Cracoviei. Acolo, în cele două valize se afla copilăria mea. Acolo era Polonia. Şi nu am idee cum le-a dus mama cu ea de la moşia noastră la Przemyśl, de acolo la Varşovia, apoi în Austria şi în alte zeci de locuri unde locuise după război, fără ca eu să ştiu.

20. 8 decembrie 1941

Ştirea despre faptul că tata şi Lila locuiau în ghetou este una dintre puţinele informaţii sigure cu privire la locul unde se afla tata la sfârşitul anului 1941. Din păcate, ceea ce a scris Renia nu explică prea multe. Nu ştiu în ce ghetou locuiau tata şi Lila, deşi probabil că era la Horodenka, unde fugiseră când fuseseră alungaţi de pe proprietatea noastră. Nemţii au înfiinţat ghetoul din Horodenka prin aprilie 1941, situându-l într-o parte a oraşului care reprezenta cam o treime din suprafaţa totală în care locuiseră evreii mai înainte. Dacă tata şi Lila au fost acolo, sunt sigură că nu au reuşit să supravieţuiască, deoarece în 5 decembrie naziştii au executat prima lor „Acţiune” în Horodenka, unde au alcătuit o echipă a morţii pentru a desfiinţa ghetoul. Au ademenit afară 2 500 de evrei – adică jumătate din populaţia ghetoului – spunându-le că vor fi vaccinaţi împotriva tifosului, dar au fost omorâţi în pădurea din

apropiere. Cei care au rămas în ghetou au fost închişi într-un perimetru de patru străzi, trăind practic unii peste alţii până în 2 septembrie 1942, când cei mai mulţi dintre ei au fost mânaţi în lagărul de concentrare Majdanek, aflat cam la 4 kilometri nord-vest.

Naziştii au ţinut meticulos evidenţele în lagăre, dar nu avem data naşterii tatălui meu, aşa că nu ştim dacă a fost acolo. Acelaşi lucru este valabil pentru Lila.

21. 28 decembrie 1941

La 26 decembrie 1941, naziştii au anunţat că evreii trebuiau să predea hainele de blană, deoarece trupele germane aveau nevoie de ele pe câmpul de luptă. Poliţiştii germani şi polonezi – ca cei pe care îi plătisem cu câteva luni mai înainte – au intrat în casele noastre şi au luat blănurile, iar pe stradă poliţia germană îi oprea pe evrei, bărbaţi şi femei, şi le smulgea căptuşelile de blană de la haine sau căciuli, apoi mergea mai departe. În unele cazuri, femeilor li s-a ordonat pe stradă să-şi scoată ghetele. Acestea le-au scos şi au ajuns acasă mergând pe pavaj în ciorapi.

Bunica angajase un croitor ca să ne facă paltoane. Paltonul surorii mele era căptuşit în întregime cu blană şi avea şi guler de blană, al bunicului îi ajungea până mai jos de genunchi şi era în întregime căptuşit, la fel şi al bunicii. Al meu era o versiune mai mică a paltonului Reniei. Le purtam întotdeauna afară cu ciorapi groşi şi căciuli în timpul iernii. Aveam şi alte paltoane, dar acestea erau cele mai bune – ceea ce purtam în ocazii speciale şi când era iarna cea mai grea.

Când a auzit că germanii dăduseră un ordin referitor la blănuri, bunicul nu a intrat în panică. O parte optimistă din sufletul lui decisese că războiul avea să se termine în curând. Iar el avea să supravieţuiască. Putea să piardă blănurile familiei pe moment, dar avea să le recupereze când se termina totul şi germanii se retrăgeau.

Aşa că şi-a făcut un plan şi l-a rugat pe un prieten să-i facă un serviciu.

Bunicul lucra câteodată cu un ucrainean care făcea chei. Cei doi se plăceau reciproc şi aveau încredere unul în altul, aşa că bunicul a adunat la un loc toate hainele noastre cu blană, le-a pus într-o valiză şi s-a dus la prăvălia ucraineanului, care era în apropiere.

— Ia hainele acestea, i-a spus el. Te rog să mi le păstrezi. Am să mă întorc după ele când se termină războiul.

Presupun că nu mai trebuie să vă spun că nu am mai primit niciodată înapoi acele haine. În afară poate de mine şi de lăcătuş, înainte de iarna următoare, toţi erau morţi.

22. 9 aprilie 1942

Când erai închis în cartierul tău, nu erau ziduri sau sârmă ghimpată, aşa cum aveau să fie curând în ghetou. În schimb, nu puteai să pleci de acolo fără un permis special de la germani.

Casa bunicilor mei era pe strada principală din Przemyśl şi, deşi ştiu că Norka locuia în alt cartier decât al nostru, nu-mi amintesc care era acela. Ştiu că locuia pe o stradă mică – nu una dintre cele principale –, dar oraşul nostru era mic şi Renia se putea duce acolo uşor pe jos. Oricum, şansele

surorii mele de a o vedea pe Norka în fiecare zi erau slabe, căci nu avea documentele necesare.

Dar cam pe atunci se întâmplau lucruri mult mai rele spre periferie. Cimitirul evreiesc era situat dincolo de strada Slowacki şi fusese amenajat pe un deal în preajma anului 1860, când vechiul cimitir se umpluse. Am auzit că este şi astăzi foarte frumos: pe un deal împădurit, înecat în verdeaţă în mijloc, acolo unde se află mormintele cele mai vechi, dintre care cu timpul unele s-au înclinat puţin pe o parte. Mormintele cele mai noi sunt spre exterior, şi la baza lor se găsesc de regulă flori şi fotografii.

Acesta a fost unul dintre locurile unde oficialităţile Gestapoului au decis să-i execute pe evrei începând din 1942, când Renia şi-a dat seama că nu o va vedea niciodată din nou pe Norka. Acolo a fost dusă şi mama lui Maciek în noaptea de 3 septembrie 1943, după ce a fost găsită ascunsă într-un buncăr din ghetou, împreună cu alţi treizeci de evrei. Înainte să o ducă la cimitir, unde gestapoviştii au obligat-o să se dezbrace în pielea goală şi să-şi sape propriul mormânt, ea s-a uitat la unul dintre gardieni şi le-a spus:

— Da, m-aţi prins pe mine, ticăloşilor, dar n-o să-i prindeţi nici pe fiul, nici pe soţul meu.

23. 12 mai 1942

Nu am înţeles niciodată relaţia dintre părinţii mei în felul în care a înţeles-o Renia. În amintirile mele cele mai timpurii, părinţii mei erau despărţiţi deoarece mama se ocupa de cariera mea la Varşovia, iar tata avea treburi pe domeniu. Era ceva în neregulă? Nu-mi dau seama, dar eu eram o fetiţă foarte ocupată şi nu avusesem de fapt nici un fel de

relaţie cu tata. Ce era de înţeles aici? Renia era aproape adolescentă când mama şi cu mine ne-am mutat la Varşovia, aşa că au fost mulţi ani în care a văzut şi a simţit lucruri pe care eu nu le-am văzut şi nu le-am simţit niciodată. Cred că de asta mama i-a spus că avea de gând să ceară divorţul. Ştia că Renia va înţelege, chiar dacă îi era greu să accepte. Deşi se plângea că flirtez prea mult, că sunt enervantă, că am gura mare, eram surioara ei şi dorea să mă protejeze. Iar eu nu am întrebat-o niciodată pe mama ce o făcuse să ceară divorţul. Desigur, din câte ştiam eu, nu-l mai văzuse pe tata de câţiva ani, însă divorţul era o decizie importantă, care i-ar fi schimbat viaţa. Pe atunci femeile nu făceau aşa ceva.

Cât despre tata... mi se frânge inima când trebuie să spun că scrisoarea pe care o menţionează Renia a fost ultima veste de la el. Războiul i-a ucis pe cei mai mulţi membri ai minunatei mele familii. Să-ţi fie ţărâna uşoară, Bernard Spiegel, Ticio al meu. Ai fost un om zgârcit la vorbă, care ţi-ai văzut de treaba ta, de câmpurile tale, de ghetele tale de piele lustruite şi de ochii verzi sclipitori în soarele de vară. Aş fi vrut să te fi cunoscut mai mult timp şi mai bine.

24. 7 iunie 1942

Zasanie este un cartier din Przemyśl unde, înainte de război, exista o sinagogă. În timpul războiului, nemţii au transformat sinagoga în centrală electrică şi i-au obligat pe locuitorii evrei din cartier să locuiască împreună într-o clădire. Am auzit că erau în total 46 de locatari, înghesuiţi ca sardelele.

La 3 iunie 1942, germanii au ucis 45 din aceşti oameni. La fel ca şi mulţi alţii înaintea lor, au fost încărcaţi în

camioane, duşi într-un fort de la periferia oraşului Przemyśl şi împuşcaţi unul câte unul în ceafă. Înainte să moară, mulţi dintre ei – exact la fel ca mama lui Maciek – au fost siliţi să se dezbrace până la piele şi să-şi sape groapa.

Eu nu-mi amintesc, dar alţi evrei – atât în Zasanie, cât şi în Przemyśl – au fost bătuţi în stradă pentru că încercaseră să fure o bucată de pâine. Alţii au fost fugăriţi cu câinii în timp ce gardienii – unii dintre ei având chiar şi copiii cu ei – râdeau. Apoi erau spânzuraţi, spectacol public la care asistau, de asemenea, şi copiii.

Mi se face rău când scriu toate acestea. Renia a trăit din plin toate emoţiile pe care le-a descris, dar pe care eu, în cea mai mare pare a timpului, nu le-am cunoscut. Când oamenii mă întreabă despre război, pur şi simplu nu vreau să vorbesc despre asta.

25. 19 iunie 1942

La începutul toamnei din 1942 s-a răspândit vestea că au izbucnit mai multe revolte antievreieşti în oraşele Tarnów şi Rzeszów, care se aflau pe drumul dintre Przemyśl şi Cracovia. În timpul războiului, comunicaţiile între oraşe nu erau sigure, aşa că Judenratul din Przemyśl a decis să facă cercetări pentru a stabili dacă zvonurile despre revolte erau adevărate. Erau.

— Asta nu se poate întâmpla aici, la noi, le-au spus reprezentanţii Judenratului celor de la Gestapo. Avem şi aşa destule necazuri, fără să se mai năpustească şi întreaga comunitate împotriva noastră.

Judenratul şi germanii colaborau în două moduri. Judenratul era subordonat administraţiei naziste, aşa că presta servicii

pentru aceasta, de pildă îi înregistra pe evrei şi raporta cifrele. Se străduia să protejeze comunitatea evreiască, organiza distribuirea alimentelor, îi ajuta pe cei în vârstă, încerca să simplifice viaţa din ghetou. Nu era ceva neobişnuit ca unul din ei să vină la Gestapo cu o problemă; ştiau că evreii şi comunitatea lor aveau nevoie de protecţie şi credeau că Gestapoul putea să le-o ofere.

Oficialităţile Gestapoului au ascultat şi au dat din cap cu pretinsă înţelegere. Apoi le-au spus că le vor prezenta un plan. Câteva zile mai târziu le-au comunicat:

— Dacă vă purtaţi bine, o să vă protejăm, a spus reprezentantul Gestapoului.

— Dar ce să facem? a întrebat şeful Judenratului.

Şeful Gestapoului, care se numea Benthin, şi-a dres vocea:

— Dacă îmi aduceţi o mie de tineri apţi de muncă pentru lagărul Janowska de la Lvov, vor fi în siguranţă. Nu li se va întâmpla nimic.

La 18 iunie 1942, noaptea oribilă descrisă de Renia, când era şi ziua ei de naştere, 1 260 de evrei au fost încărcaţi în vagoane de vite şi transportaţi la muncă forţată la Janowska. Acolo cei mai mulţi dintre ei au trudit ca sclavii, executând lucrări de tâmplărie sau metal pentru nazişti. Pentru a înrăutăţi şi mai mult lucrurile, Gestapoul le-a împuşcat numeroase rude chiar pe linia de cale ferată, acolo unde veniseră să-şi ia rămas-bun. Familiile care nu au fost împuşcate au fost ulterior obligate să plătească pentru transportul celor dragi în lagăr.

Tot ce spuseseră reprezentanţii Gestapoului nu fuseseră decât minciuni: trădaseră încrederea Judenratului punându-l să comită o mârşăvie în locul lor.

MULŢUMIRI

Aş dori să dedic această carte memoriei iubitei mele surori, Renia. A fost o figură maternă pentru mine tot timpul războiului. Prin această carte, amintirea ei nu va fi pierdută în istorie.

Îi sunt recunoscătoare renumitei cercetătoare a Holocaustului, Deborah Lipstadt, pentru introducerea la jurnalul Reniei. Preţuiesc aprecierile ei referitoare la poezia surorii mele, la iubirea şi la umanismul ei.

Aceasta este moja mamusia[123], Bulczyk. Ai fost cea mai frumoasă, cea mai bine educată, mai elegantă şi mai inventivă femeie pe care am cunoscut-o vreodată. Ai ştiut cum să navighezi prin viaţă. Ai ştiut cum să supravieţuieşti. Mi-ai dat viaţă. Mi-ai dat curaj. Mi-ai dat speranţă. Mi-ai dat o viaţă în America.

Sunt câţiva oameni cărora le datorez însăşi existenţa mea. Datorită curajului lor sunt astăzi în viaţă: Lubomir Leszczyński, un polonez corect care, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, mi-a salvat viaţa şi m-a dus de la Przemyśl la mama mea, la Varşovia; familia Bereda, care m-a întâmpinat la Varşovia şi m-a reunit cu mama, pe care nu o văzusem de doi ani lungi, m-a ajutat să obţin documentele şi, de fapt, mi-a salvat viaţa – din nou; Zygmunt Schwarzer, care şi-a riscat viaţa, m-a scos din ghetoul din Przemyśl şi m-a dus la adăpost în siguranţă. Mi-a salvat viaţa. Din nou. A adus ultimele rămăşiţe ale surorii mele sub forma Jurnalului şi ne-a găsit în mod miraculos pe mine şi pe mama în Statele Unite. Îi sunt îndatorată pe viaţă, pentru totdeauna.

Mulţumirile mele cele mai profunde lui Tomasz Magierski. Tomasz a descoperit tăieturi din presă, bobine cinematografice, fotografii şi nenumărate documente despre Renia şi despre mine. A fost captivat de povestea

[123] Mămica mea (în limba polonă în original).

Reniei şi, fără eforturile lui neobosite, povestea ei nu ar fi fost adusă la lumină. Dziękuję bardzo.[124]

Aş vrea să mulţumesc familiei mele pentru sprijin şi iubire: fiului meu, Andrew, şi nurorii mele, Susan. Frumoşilor mei nepoţi, Theo, Nicholas şi Julian.

Un cuvânt special de mulţumire pentru Marta Dziurosz şi Anna Blasiak, care au avut misiunea exigentă şi anevoioasă de a traduce cele peste şapte sute de pagini ale lucrării surorii mele, inclusiv şaizeci de poezii.

Îţi mulţumesc, Jennifer Weis de la St. Martin's Press, pentru interesul manifestat faţă de această poveste şi pentru că ai crezut din toată inima că trebuie să fie spusă!

Îi mulţumesc soţului meu recent plecat dintre noi, cu care am petrecut cincizeci şi trei de ani de viaţă, George Bellak: mi-e tare dor de tine, dragul meu. M-ai înţeles aşa de bine. George a fost copilul meu minune vienez, care mi-a acordat sprijin neşovăitor, a arătat iubire şi devotament faţă de mine şi de copiii noştri.

Vreau să le mulţumesc tuturor celor al căror ajutor a fost esenţial în atingerea scopului meu final: să spun lumii ce s-a întâmplat.

Doresc să aduc un omagiu familiei mele extinse, care nu a fost la fel de norocoasă şi a pierit în Holocaust.

Dar mai este încă o persoană a cărei perseverenţă şi al cărei devotament au făcut ca povestea surorii mele să nu fie pierdută pentru istorie.

Această persoană este iubita mea fiică Alexandra Renata.

Spiritul Reniei trăieşte prin ea, şi ei îi vor fi îndatorate generaţiile viitoare de cititori.

[124] Mulţumesc mult (în limba polonă în original).

Table of Contents

Tânjind şi dorind

Inspiraţie şi amor arzător

Să facă un foc

Mânia să ardă ca rugul,

Dar, ţine minte, fetiţă,

Flacăra-ţi aleargă prin vine

sângele te poate înăbuşi dinlăuntru

Tânjind şi dorind

Inspiraţie şi amor arzător

Să facă un foc

Mânia să ardă ca rugul,

Şi vinul şi buzele-s roşii

O viaţă înainte să mori

Inimile noastre-s flămânde, tinere, ard

Şi bat numai una pentru alta.

Ţine minte, fetiţo,

flacăra aleargă prin vinele tale

Ce înseamnă să fii romantic?

Este un cal galopând peste stepe

Este un nor înalt urmându-l vioi

Mişcându-se lin, cufundat în strălucirea de-un roşu profund

Învăluind lebedele în mantia crepusculului auriu

Este un iubit pe marginea unui abis adânc

Coborând pe funie de la mare înălţime

Cu un buchet de trandafiri roşii în braţe.

Plebea sau copiii maşinilor

În huruit şi zăngănit de fier

În vacarmul bucăţilor prăbuşite

În zbârnâitul şi vuietul din ateliere

În praful pişcător şi usturător plutind în aer

arzând inimile şi măcinând visurile

am crescut noi, copiii muncitori

oameni-maşini

În muget de forje

De creuzete pline de metal topit

În dogorea cumplită a zgurii, a lavei şi-a melasei

Am fost făuriţi noi, oamenii de oţel

Mâinile noastre-s puternice, aspre,

Mâinile noastre sunt arcuri de-oţel

Inimile ca zgura fierbinte, nestatornice...

Clocotind, fierbând puterea adolescenţei

Oamenii muncii – copii maşinilor.